

952521
62.3 (Чукр-48м)
К96

ІВАН КУШНІРЕНКО
ВОЛОДИМИР ЖИЛІНСЬКИЙ

САНЖАРІВСЬКЕ КОРІННЯ

крас. *Лис*

63.3 (4укр-43ап)

К96

Іван КУШНІРЕНКО
Володимир ЖИЛІНСЬКИЙ

САНЖАРІВСЬКЕ КОРІННЯ

*Сторінки історії
Полтавської сільської ради і
ТОВ "Полтавка-1" Гуляйпільського району
Запорізької області*

952521

від автора

Запоріжжя
"Дніпровський металург"
2009

Запорізька обласна
бібліотека
ім. О.М.Горького

ББК 63.3(4Укр-43ап)

К 96

УДК 94(477.64)

Кушніренко І. К., Жилінський В. І.

К 96 Санжарівське коріння — Запоріжжя: Дніпровський металург,
2009. — 302 с.

ISBN 978-966-2962-82-6

Славну і неповторну історію має село Полтавка та однойменне товариство з обмеженою відповідальністю Гуляйпільського району Запорізької області і її повинні знати сучасники та прийдешні краяни.

Дана книга розрахована на любителів історії рідного краю, краєзнавців, учителів та учнів загальноосвітніх шкіл і коледжів — усіх, хто цікавиться нашим минулим, знає сучасне життя і думає про майбутнє.

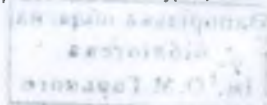
ББК 63.3(4Укр-43ап)

ISBN 978-966-2962-82-6

© І.К. Кушніренко, В. І. Жилінський, 2009

© КП "ЗМД "Дніпровський металург", 2009

ЗАМІСТЬ ВСТУПУ

Кожна сільська рада, підприємство чи господарство має свою неповторну історію, яку творили і творять конкретні люди. Зафіксувати їх чесну, сумлінну працю, нелегке часом життя вирішили ми з авторами даної книги, щоб прийдешні земляки бачили і гордилися справами своїх батьків і дідів, котрі, попри всі вітри історії, працювали на рідній землі заради Миру і Щастя своїх близьких. Тож нехай тільки Добро і Благополуччя процвітає на полтавсько-санжарівській землі.

З повагою
директор ТОВ "Полтавка-1"
Андрій Володимир Дмитренко

НАЧАЛО

Серед широких ланів, вздовж і впоперек помережаних зеленими лісосмугами, у луговині річки Янчул розкинулося село Полтавка, яке до 1946 року називалося Санжарівка. Звичайне село, яких тисячі на нашій Україні. І як у краплі води відбивається увесь світ, так в історії Полтавки можна прослідкувати різючі зміни, що сталися з дня його заснування. Коли ж те відбулося?

Заснуванню села Санжарівки передував рескрипт 1765 року до графа Румянцева, в якому наказувалося: "13 сотень полка Полтавско-го в Новороссийскую губернию причислить, а именно: Старые и Новые Санжарские... Сие все к Екатеринославской провинции причислены" (Маркевич. "Дневниковые записи", часть II, с. 395).

Цей рескрипт почав здійснюватися лише в 1806 році, коли згідно з Указом Катеринославської державної палати з різних губерній почали присилати людей для поселення на територію теперішньої Полтавки. Серед перших поселенців були Дмитро Іванович Клименко, Данило Іванович Клименко, Максим Григорович Клименко, Яків Данилович Клименко, Максим Данилович Клименко, Денис Іванович Клименко, Мусій Васильович Бойко, Павло Іванович Крупій, Гнат Григорович Марченко, Михайло Петрович Козаченко, Степан Федорович Турченко, Семен Федорович Панасенко, Олексій Григорович Дерев'яноко, Василь Іванович Федоренко, Микола Васильович Сидоренко, Тимофій Матвійович Юхименко, Іван Корнійович Величко (два сини його перебували в рекрутах) — всього 23 сім'ї (94 душі чоловічої статі). Дещо пізніше прибуло 10 монастирських сімей (22 особи). Це — Денис Васильович Ткач, Яків Панасович Коштенко, Т.П.Слинько, П.М.Михайленко та ін.

Виборним був Мусій Васильович Бойко — неграмотний селянин. За нього розписувався дворянин Степан Іванов.

Уже в 1807 році державний селянин Санжарівки Іван Величко обвінчався у селі Успенівці з дочкою селянина Григорія Клименка.

САНЖАРІВКА

Поступово Санжарівка розросталася. На 1 листопада 1811 року в селі проживало 33 сім'ї. А навколо нього виникали нові поселення — хутори. В 1811 році в капітана Павла Єгоровича Зеленського у хуторі Новозеленівка проживало 24 душі (19 чоловіків і 5 жінок). А в його батька колишнього реєстратора Єгора Миколайовича Зеленського 142 душі (67 чоловіків і 75 жінок).

У 1812 році у жовтні поселились молоді козаки з різних місць: Григорій Клименко з синами Якимом (16 років) і Олексієм (3 роки), Степан Клименко з сином Дмитром (3 роки), Андрій Величко з сином Юхимом (2 роки).

А перед ними у березні сюди прибув з Полтавської губернії п'ятидесятирічний Харитон Васюк із синами: Семеном (24 роки), Іваном (21 рік), Юхимом (18 років) та Семен Харитонов з сином Іваном (2 роки).

Виборним у селі був неграмотний Гнат Марченко.

У 1819 році в селі Санжарівці проживала 121 ревізька душа. Всі господарства мали 2263 десятини (2475,4 гектара) землі. Вони сплачували земську повинність по 50 копійок з душі і по півтори копійки з десятини землі.

Навкруги лежала незаймана земля (більше 2000 гектарів) і поміщицька. Поміщику Зеленському належало 491,6 гектара, а його дружині — 1638,8 гектара. На них працювало 40 кріпаків.

Церква в с. Санжарівці. Побудована в 1824 р.

У 1824 році у Санжарівці будується дерев'яна Георгіївська церква.

У 1834 році в поміщиці вдови Тетяни Василівни Гутнікової (неграмотної) було дві дворові душі. Це Онуфрій Павлович Павлов з дружиною Параскою.

24 квітня 1835 року в селі мешкали сім'ї: Балик, Бойко, Бондаренко, Бабич, Будик, Біленко, Васюк, Величко, Гончаренко, Гаращенко, Дерев'яно, Довженко, Дилда, Єртюк, Захарченко, Зуб, Ковтун, Кристоп, Клименко, Кучер, Козаченко, Крупій, Коштенко, Кортюшко, Лихвар, Мофа, Марченко, Онищенко, Портненко, Панасенко, Сергієнко, Сидоренко, Слинко, Терещенко, Турко, Федоренко, Чабан, Шостак, Якимченко, Кристоненко.

У травні 1835 року в Санжарівці проживало 74 сім'ї (191 чоловік і 195 жінок), які носили 40 прізвищ.

27 серпня поселились козаки з Кобиляцького повіту Полтавської губернії Ф. І. Дудка, Н. І. Дудка., М. В. Дехтяр.

Згодом у село переїхало 65 сімей з Кобиляцького, Роменського і Полтавського округів Полтавської губернії.

22 травня 1843 року в Санжарівці поселилось 40 сімей з Роменського округу Полтавської губернії. З м. Сміла прибули: Крутько, Саливон, Плоха, Северин, Федько, Кубах, Місюра, Кумер, Пика, Никоненко; з Решетилівського сільського товариства: Земелько, Рудич, Близнюченко, Мордик, Чихар, Омесь, Гладкий, Тур, Глушко; з Смогарського сільського товариства: Нарва, О. Панченко, Шрамко; з Бешковського сільського товариства: Дзюбан, Кукоба; з Кукобівського сільського товариства: Дзюбан, Москівець; з Кобиляцького округу, с.Лелюково: Река, Литовченко; з Полтавського округу, с.Желудяк: Карнач, Кулень, Харченко, Яценко; з Київської губернії Васильківського повіту: Жилінський, Шовковський.

Федір Станіславович Жилінський, 44 роки, дружина Олена Іванівна, 40 р., діти: Вікентій, 20 р., Лук'ян, 16 р., Юхим, 12 р., Андрій, 9 р., Мартин 5 р. В 1850 році Юхима взяли в солдати.

За 9-тим народним переписом (1 листопада 1850 року) в селі Санжарівці проживало 725 душ (368 чоловіків і 357 жінок), за 10-м (14 липня 1858 року) — 783 душі (398 чоловіків і 385 жінки).

Не солодко жилося санжарівцям. Вони потрапили в кабалу до поміщиків, які захопили навколишні землі. Кріпаки на хуторах Низовому,

Вільговщині, Назарівці, Зеленщині, Новосанжарівці належали панам Зеленському, Вільговському, Назарівні, сільському попу та іншим (від поміщиків походили й назви хуторів). Особливо нестерпним було життя кріпаків, як розповідали старожили, у поміщика Зеленського. Він знущався з людей, карав навіть за найменшу провину, міняв кріпаків на собак.

Після реформи 1861 року селяни хоч і одержали волю, але життя їх не покращало. Земля, як і раніше, перебувала в руках поміщиків та куркулів.

Якщо в 1900 році, як свідчать архівні документи, на один двір в середньому припадало 12 десятин землі, то вже в 1908 році — тільки 10. Ще менше землі мали селяни Зеленщини. Тут землеволодіння з п'яти десятин на двір за цей час зменшилось до 3,8 (двори взяті і безземельні, і куркульські). Землю загарбали багатії: куркуль Кириченко мав на хуторі Ольгівському 295,5 десятини; стільки ж було її в попа. По 300-400 десятин мали багатії села Золотаренко, Решетняк, Лагода та інші.

32 куркульські господарства, піп на дяк мали стільки землі, скільки всі жителі села. Із 674 сімей у 270 ледве вистачало власного шматка хліба до нового врожаю. 240 сім'ям не вистачало власного наділу, щоб прохарчуватись, а 130 сімей батрачили в куркулів або шукали заробітку на стороні. На 5 бідняцьких господарств був один кінь. Тільки багаті мали добрих коней, тачанки, молотарки тощо.

Крім голоду і холоду, селяни страждали від хвороб. Лікарів у селі не було. Тільки в 70-х роках XIX століття в сусідньому селі Туркенівці з'явився віспоприщеплювач та в кінці століття — фельдшер. Такі хвороби, як тиф, холера, віспа, чума, косили людей, як траву. Особливо велика смертність була серед дітей.

В 1873 році село входило до 3-ї медичної дільниці.

В 1868 році у Санжарівці відкрито земську школу. Її відвідували 46 хлопчиків і одна дівчинка. Дітей навчав один учитель і один заноучитель.

У 1891 році тут навчався тільки 71 учень, а 580 дітей шкільного віку були позбавлені можливості здобувати освіту.

В 1898 році в Санжарівці нараховувалось 293 двори, 2036 жителів, хлібний магазин, земська і церковноприходська школи, казенна винна лавка.

В 1899 році у Санжарівці землею володіла сільська община (колишніх державних селян), яка мала 3535 десятин, з них 62 десятини не-

придатної; церква — 125,1 десятини, з них 5,1 десятини непридатних; Василівська сільська община (колишніх поміщицьких селян) — 67,8 десятини, з них 4 десятини непридатних; Новозеленська сільська община (колишніх поміщицьких селян) — 328 десятин, з них — 4,3 десятини непридатних; Гірка селянська община євреїв-землевласників — 940 десятин, з них 5,2 десятини непридатних для сільгоспкультур.

Індивідуальними землевласниками на хуторі Новозеленівка (Зеленщина) були: дворянин Захар Васильович Жук — 101,3 десятини (1,3 десятини непридатної землі), дворянин Федір Васильович Жук — 101,3 десятини (1,3 десятини непридатної), селянин Степан Семенович Лагода — 295 десятин (2,8 десятини непридатної); на хуторі Ольгівка (тоді Ольгополь) — селянин Олександр Сергійович Кириченко — 295,5 десятини (6,4 десятин непридатної) та ін.

В 1901 році Іван Іванович Крупій, Антон Овсій, Іван Онищенко, Гнат Клименко, Роман Білий, Григорій Миколаєнко, Овсентій Бабич,

Санжарівці на царській службі

Степан Крупій, Микита Крупій, Кіндрат Плясовиця, Самсон Федько, Іван Васильович Крупій направили в повітову земську управу прошеніє зменшити податок з млинів через неврожай. Але управа відмовилась це зробити.

Відгомін революційних подій 1905-1907 років докотився і до села Санжарівки. В ті буремні часи тут часто виступали лікар Туркенівської лікарні Товстоліс та студент, який проживав у селі Успенівці, Іван Вареник. Вони закликали селян розділити поміщицьку землю, розповідали про рівність між людьми тощо. Селяни слухали ораторів і готувалися виступити проти царату.

Керуючий акцизними зборами у грудні 1905 року доносив губернатору: "... в Санжаровке... замечается брожение и если скоро не будет принято мер, то движение может принять угрожающий характер". За розпорядженням властей у село прибули карателі і всіх селянських активістів було заарештовано.

В 1913 році прихожан було в селі 3620 душ, хрещень відбулося 185, вінчань молодих — 35 і поховань — 87.

Санжарівський приход мав 4 школи: дві церковноприходські і дві земські і приселки: Василівка, Новозеленівка, хутір Ленювих. Притч складався із священика і псаломщика. Священик Самсон Ананійович

Клименко Григорій Павлович

Кашченко (36 років) закінчив духовну семінарію, в церкві з 1902 року. Його сім'я: дружина і 3-є дітей. Зарплата складала 105 крб. 84 коп.

Псаломщик Олександр Сергійович Тищенко (27 років) мав дружину і дитину, закінчив двокласну школу, в церкві з 1911 року. Оплата 24 крб. 46 коп.

Церковний староста Микита Крупій.

Продано 22 пуди свічок.

В 1914 році у Василівці, Новозеленівці і Санжарівці працювали церковні однокласні училища.

*Як війна впливала на долі санжарівців,
розповідають такі листи.*

БАТЬКО — СОЛДАТ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ

У селі Санжарівці (нині Полтавка) на початку двадцятого століття селяни в більшості жили бідно. Такою була і сім'я Корнія Івановича Крупія. П'ятеро дітей, кілька десятин землі, одна конячина. Самотужки навчився читати і писати.

У серпні 1914 року почалася перша світова війна. Багатьох хліборобів-годувальників мобілізували в царську армію. Серед них був і 28-річний син Корнія Крупія Наум. Вдома залишилися дружина, 9-річний син Іван і донька, якій виповнилося кілька місяців. І пішли в степове село листи з військовими штампелями. Їх збереглося 15, прочитаємо деякі з них.

28 листопада 1914 року. "Здрастуйте, мої рідні. Як ви там поживаєте? Я слава богу, живий, того і вам бажаю.... Тепер повідомляю, що три дні ми були в місті Олександрівську (нині Запоріжжя), потім поїхали в Сімферополь і там нас розбили по ротах.

За мною не журіться, мені тут добре. Їжі вдосталь, є каша, борщ і хліб смачний. Всього скільки хочеш. Далі не знаю, як буде, але моліться, щоб Господь поміг навчитися військовій справі.

...Я забув із дому взяти прядива, щоб чистити гвинтівку, і щітку, щоб чистити чоботи. Передайте Павлом, коли приїде в гості.

...Живіть у мирі і злагоді, не лайтеся, один одного поважайте і любіть".

13 грудня 1914 року. "...Нас будуть відпускати на свято Різдва Христова. Додому поїдемо за свій рахунок. Казали, що видадуть за чоботи гроші, тоді можна буде їхати на 5 діб. Мені дуже хочеться побачитися з вами, бо, може, вже більше і не зустрінемося. Нас, як тільки підучать, зразу ж і відправлять на війну".

7 січня 1915 року. "... А новини у нас ось які. 5 січня третя рота йшла містом, а трамвай із-за рогу як налетів, так захопив 25 чоловік. Три зразу ж померли, а десять — через добу".

Клименко Мирон Павлович

16 січня 1915 року. "Здрастуйте, мої дорогі. Як би побачили, скільки на мене начепили, так злякалися б. Ось я вам розкажу, що на мені казенного: шинеля, мундир, шаровари, тепла сорочка, нагрудник теплий, рукавиці, картуз, навушники, башлик. Це — одяг. А ще ж амуніція: велика сумка для білизни, сумка на сухарі й два маленькі капшуки, дві сумки на патрони і ще одна маленька — теж на патрони, баклажка, лопатка, цеберка, парус і вірьовка — це на палатку. Як одягнеш, так і не видно тебе кругом. А ще ж гвинтівка — по-нашому — ружжо".

2 лютого 1915 року. "...У Львів прийшли 29 січня. Місто красиве, вулиці всі з червоного каменю. Обід в дорозі був, нам видавали по 35 копійок на добу, а дальше видаватимуть по 53 копійки. Тому, що тут дорожче хліб і все інше. ... Тут ми живемо, як татари. Другий раз стане так жалко, що на кожному кроці тільки скверні слова, а бога ніхто в серці не має. Хоч йдемо всі на смерть, ніхто не хоче бога просити, всі тільки ремствують на життя своє".

5 лютого 1915 року. "...Я тепер під містом Перемишлем і йдемо прямо на позиції, вже залишилось до бою всього 100 верств.

...Я вам передав 3 карбованці грошей і не знаю чи ви одержали, чи ні. Купіть собі олії, якщо у вас немає, та й пшениці. Весною не наймайте землю сіяти, а живіть так: у вас будуть гроші, так що краще купити, а то як вам доставать коней, так буде дуже важко. Є жито посяєне, ну і досить, а ячмінь не продавайте, нехай лежить. Хіба,

може, трапиться дешева земля, то можна хоч з півдесятини найняти на ячмінь. ...Вже чути звук війни — стрільба..."

15 лютого 1915 року. "Стоїмо в селі, я вже ходив сповідувався в церкві. Мені тут так скучно, що полетів би додому. Тільки й радості, що часто бачу вас у сні. А як проснусь, то стає так жалко, чи побачимось, чи ні. Як буде воля божа, так і буде.

А ви, мої дорогі, не журіться про мене і моліться господу і цариці небесній. І ти, синку, молися за папашу, бо я тебе завжди жалів, і не обижав. А ти, Наталко, не обижай дітей, а жалій їх і вчи добру..."

4 березня 1915 року. "Мої діти, рідні, Ванько і Маріє, я про вас тільки згадаю, так зразу і плачу, що може вже не доведеться і побачитися. Ну, нічого, дружино, не журись, а тільки молись господу богу і цариці небесній, щоб вона рятувала мене від ворожої кулі і прийти додому цілим і невредимим".

6 квітня 1915 року. "...Я тепер в Угорщині і на позиціях кожного дня. Кажуть, що не будемо наступати, значить нам буде легше..."

Сава Нарва і Наум Крупій

Одержали 3 і 5 квітня подарунки: сорочки, носові хустки, цукор і мило. А 30 березня одержали паски — кожному шматочок і одне яйце.

3 квітня о 6 годині вечора спереду закричали "Ура!". Думали, що це буде мир, а воно не так — приїхав із Англії генерал і сказав, що будете вже наступать... Так всі і крикнули "Ура!" так, як перед миром. Ну, може, таки скоро буде мир..."

18 квітня 1915 року. "...Ти, синку, питаєш, чи є в нас білизна? У мене все є: 3 сорочки ситцеві і 2 бумазееві. Сюди приходять подарочна білизна і її роздають нам. Є в

мене і гроші — 5 карбованців і 50 копійок. Одержав жалування — півтора карбованці за два місяці. Потім у нас дають консерви або борщ в коробочках і коли не хочу їсти, то продаю за 20 або 25 копійок".

Це був останній лист селянина — солдата першої світової війни. Мабуть, відчувало серце, не зустрінеться з рідними і все нагадував про це.

Бездіяльність союзників — англо-французьких військ — дала можливість німецькому командуванню перекинути значні сили із західного фронту, і, забезпечивши велику перевагу в піхоті та артилерії, ворог перейшов у наступ і прорвав фронт. Російські війська чинили впертий опір, та через нестачу озброєння і боєприпасів змушені були залишити Перемишль, Львів і зазнали великих втрат.

У цій круговерті серед багатьох потрапив у полон і Наум Крупій. Тримали їх за колючим дротом, годували погано і люди вибирали лущиння картоплі аби не вмерти з голоду. Майже всіх мучила дизентерія.

Більш здорових забирали господарі — австрійці і угорці: почався сінокіс і потрібні були робочі руки. Ці полонені в основному і вижили. А Наум Крупій заслаб і навіки залишився на австрійській землі.

Про його останні дні розповів один із земляків, якому вдалось повернутися додому аж через чотири роки.

* * *

Нелегко довелось і сину Наума Крупія — Івану. Вчився у школі, працював змалку. Багато вчився самотужки: отож, зміг вступити і закінчити університет. Одружився. А в перші дні Великої Вітчизняної пішов добровольцем на фронт. Збереглося всього три його листи.

10 вересня 1935 року. "...Працюю в школі викладачем української мови й літератури та німецької мови. Дуже важко з харчуванням. Працюватиму тільки до 15 вересня, а потім їду вчитися до Дніпропетровського державного університету, бо вже маю виклик".

16 вересня 1943 року (матері). "...Повідомляю, що живий і здоровий, знаходжусь в діючій армії, визволяємо кубанські землі. ...Служба в мене хороша, про мене турбуються. Мене хвилює тільки одне — як ви там прожили два роки, коли німці "господарювали?". Я надивився, як вони тут, на Кубані, руйнували, грабували та убивали радянських людей і коли згадаю про вас, рідні, так і кров холоне в жилах..."

18 вересня 1943 року (сестрі). "...Сьогодні був дуже радий, дізнавшись про визволення вас від загарбників. На два роки вони розлучили нас з вами, але, не дивлячись на труднощі, ми їх таки подолали і тепер по всіх фронтах женемо на захід. Я поки живий і здоровий, хоча був поранений і контужений, лікувався в Грузії. З самого призову в армію, крім п'яти місяців, що був у госпіталі, весь час знаходжусь на передовій лінії".

Коли писався цей лист, матері вже не було в живих: при визволенні Санжарівки фашисти два дні бомбили село. Другого дня одна з бомб влучила в погріб, де ховалися мати з односельчанами і всі загинули.

А коли лист прийшов у село, не було в живих й Івана Наумовича. Старший лейтенант І.Н.Крупій загинув смертю хоробрих.

Ось так: перша світова війна забрала батька, а друга — його дружину і сина. І таких сімей на нашій землі було дуже багато.

* * *

Імперіалістична війна розкрила очі селянам. Ті, хто повернувся з армії, зрозуміли, хто їхній справжній ворог. Одними з перших, як розповідали старожили М. Х. Крутько, І. М. Москівець, принесли голос правди в селі Яценко, Хіленко, Дячук та інші. Вони згодом стали активними учасниками революційних подій.

Хвиля революції докотилася в Санжарівку в листопаді 1917 року. В січні 1918 року створюється перша Рада селянських і солдатських депутатів. Але проіснувала вона недовго — до окупації села австро-німецькими військами. Твердо ж Радянська влада перемогла в Полтавці в 1921 році. Жорстокі бої точилися тут в роки громадянської війни з петлюрівцями, денікінцями, махновцями та іншими, і це, зрозуміло, теж позначилося на станові сільського господарства. Бідняки, одержавши землю, хоч і стали краще жити, поодинці ніяк не могли вийти на широкую дорогу.

20-і РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ

5 лютого 1921 року відбулися вибори Туркенівського волосного виконкому. В них взяло участь 6 сільрад від 11430 жителів. Головою волвиконкому обрали Никифора Крупія (мав 5 десятин землі), заступником — Олексія Деркача (10 десятин), завідуючим земельного відділу — Феодосія Северина (7 десятин), завно — Григорія Педаша (10 десятин).

Тяжким видався цей рік для санжарівців. Із 2230 душ, яких було на 1 серпня, вмерло від голоду 95, пішло в інші губернії 43 сім'ї, повернулося 29. Прибуло в село із Сибіру і Самарської губернії 4 сім'ї. По Санжарівській сільраді повністю голодувало 817 душ, в т.ч. у Санжарівці — 409, у Луначарівці — 198 душ.

На 1 січня 1922 року в Туркенівській волості, куди входила і Санжарівка, на 10808 душ голодувало 7085 або 65%.

* * *

В 1922 році утворюється Санжарівська сільська рада.

На квітень 1923 року по Санжарівській сільраді посіяно: озимого жита — 228 десятин, озимої пшениці — 78, ярої пшениці — 180, ячменю — 409 десятин, кукурудзи — 215, соняшнику — 200 десятин.

На 19 квітня неграмотних проживало 160 чоловік віком 18-30 років, малограмотних — 353.

В 1922 році організувався хутір Охотничий, а в наступному 1923-му — Низовий і Благодатний №1 і №2. До складу Санжарівської сільради входили також Луначарівка, 1-ша сотня Санжарівки, хутори Ольгівський №1 і №2, 2 і 3 сотні Санжарівки.

На території сільради було 40% бідняків, 55% середняків і 5% куркулів (бідняк мав одну корову або нічого; середняк — 1 коня + 1 корову, або двоє одного типу; куркуль — 2-4 коня, 2-3 корови).

На червень 1923 року налічувалось членів комітету незаможних селян (КНС) 147 чоловік, релігійного товариства (тихонівці) 900 чоловік.

Проведено 8 засідань сільської ради, на яких розглянуто 30 питань (10 адміністративних, 8 господарських, стільки ж земельних та інших питань).

С. М. Москівець (у другому ряду стоїть справа від моряка)

Головою сільради був Семен Москівець, секретарем — Семен Сердюк, завсільбудом — Федір Сергієнко.

У третьому кварталі 1923 року у Санжарівку провели телефон із сусіднього села Туркенівки.

На 1 лютого 1924 року по Санжарівській сільраді було 398 коней, великої рогатої худоби від 2-х років — 485, волів — 8.

За соціальним станом жителі ділилися так: бідняки — 45%, середняки — 52%, куркулі — 3%. До радянської влади всі ставилися пасивно. Членами сільради було три бідняки і 17 середняків.

В 1924 році в Санжарівці створили комсомольську організацію. Першими комсомольцями були Архип Безверхий (із Поліг), Іван Федорович Панасенко.

* * *

29 жовтня 1983 року члени загону червоних слідопитів Полтавської середньої школи О. Лисенко та О. Овсій розповідали:

— І старі, й малі знають у Полтавці зовсім сивого літнього чоловіка Тита Єгоровича Клименка. Але не кожен знає, що він — один з тих трьох, хто створював у селі комсомольський осередок.

Народився Тит Єгорович у багатодітній сім'ї. В 13 років успішно закінчив у Санжарівці чотирикласне земське училище, а через рік навчався шевцувати — до місцевого багача Дениса Крупія. Той час запам'ятався 15-річному хлопчині махновцями, які здійснювали наскоки на села.

Голод у 1922 році в Таврійських степах підняв маси голодуючих, котрі в пошуках шматка хліба рушили на північ України, на Полтавщину, яка менше постраждала від засухи. Разом з двома односельчанами Тит в пошуках кращої долі відправляється на батьківщину своїх предків — у село Розбишівку Гадяцького повіту, наймається шевцувати. І так переживає лихий час.

А потім повертається до рідного села. Знову працює, але уже не в наймах, бере участь у сходках молоді і свого, і сусіднього села Туркенівки (Малинівки), знайомиться з посланцем гуляйпільського комсомолу Архипом Безверхим.

Так. Вони були першими: Архип Безверхий, Іван Панасенко (все життя віддавши рідному колгоспові, Іван Федорович помер кілька років тому) й Тит Клименко. Перший — секретар комсомольського осередку, другий — завідуючий (так званим тоді) економічним відділом, третій — завідуючий політосвітою.

Йшов червень 1924 року. Рік не з легких для незміцнілої ще Країни Рад, рік смерті любимого вождя. Саме в цей час і створюється у Санжарівці комсомольська організація. З теплою і захопленням розповідав Тит Єгорович про комсомольського ватажка Архипа Безвершого. Він був великим патріотом Вітчизни і в гарячих суперечках завжди вмів розбити ворожу ідеологію. На жаль, у нас дуже мало відомостей про життя ватажка комсомолії Санжарівки. Хотілося, звичайно, мати їх більше.

Першими санжарівці прийняли до свого осередку робітників млина Левіна і Шубхацького, трохи пізніше — Семена Карповича Шинкаренка, котрий і нині мешкає у нашому селі.

Комсомольці вели активну освітню роботу, зокрема активізували діяльність драмгуртка (існував він ще в 1918 році). Брав участь у ньому й Тит Єгорович. Працював він на той час продавцем у Санжарівці. Щоб якось перегородити шлях покупцям до приватників, торгував з шостої години ранку до дванадцятої ночі.

Клименко Тит Єгорович
з дружиною

Треба було привернути їх увагу. Але чим? Оформлення вітрин бідне, та й вибором товару ще не можна було похизуватись. Тоді комсомолец Т. Клименко завозить кілька партій... дійниць і оформляє ними вітрини магазину. Виготовлені із жерсті, вони просто виблискували на сонці, заманюючи покупців. Відразу цілковито змінився весь внутрішній вигляд магазину. Крім цього, Тит не поступався приватникам в умінні рекламувати свій товар. І незабаром за обсягом його продажу перевершив приватні лавки.

У 1926 році в селі створюється партійна організація на чолі з Григорієм Івановичем Сердюком. Вона й почала керувати комсомолією.

Йшли роки. Мужніла Країна Рад. Але в світі все ще було неспокійно. В 1939 році Тит Єгорович йде на війну з фіннами. Коли почалася Велика Вітчизняна війна, його і ще кількох товаришів залишають у тилу до особливого розпорядження. Фашисти увійшли в село в жовтні, але через кілька днів його зайняли радянські війська. В сусідньому селі (тепер Луначарівка) в будинку Білої Дарини Павлівни розмістився їх штаб. Тит Єгорович добивається дозволу на прийом до старшого командира з проханням взяти його в бій. Але той дізнавшись, що Клименка спеціально залишено в селі, радить продовжувати чекати зв'язкового.

Як виявилось пізніше, командиром був генерал Смирнов — командуючий 18-ю армією, який, виводячи війська з оточення, поліг смертю хоробрих під селом Попівкою (Смирнове) Куйбишевського району.

У вересні 1943 року, після визволення Полтавки, Тит Єгорович з групою односельчан йде на фронт. Нещадно громив він ворога на Україні, брав участь у штурмі Кенігсберга, звільняв Польщу. Війну

закінчив, не дійшовши 50 кілометрів до Берліна. За мужність і відвагу при виконанні різних бойових операцій має чимало нагород.

Закінчилась війна. І знову Т. Є. Клименко там, де найбільше потрібні його руки, гнучкий розум. До виходу на пенсію (у 1962 році) він працював у ощадній касі. Місцеві торгові працівники нерідко прохали Тита Єгоровича, добре обізнаного з фінансовими операціями, допомогти їм зробити переоблік, звірку тощо. І навіть зараз, у свої 80 років, він виконує це залюбки. Крім цього, ветеран веде велику виховну роботу серед молоді села: часто зустрічається з учнями місцевої середньої школи, червоними слідопитами. Розповідаючи дітям про свою комсомольську юність, про минуле рідного села, Тит Єгорович закликає їх свято берегти й примножувати славу своїх земляків.

* * *

На 1 січня 1925 року голова сільради Семен Микитович Москівець був кандидатом у члени партії, а секретарем сільради — комсомолец Іван Миронович Панасенко, головою комітету незаможних селян (КНС) — комсомолец Іван Федорович Панасенко.

Тоді по сільраді нараховувалось 539 дворів, у яких мешкало 2826 чоловік, 4754 десятини землі. Сама Санжарівка мала: 421 двір, 2146 жителів, 3502 десятини землі, 350 колодязів, з них у 270 вода була непридатна для пиття людей, 1 сільгоспкредиттовариство, млин, 9 вітряків, олійницю, 3 кузні, 1 школу, сільбуд, маслозавод.

Засновниками кредитного сільгосптовариства виступили Т. Ковтун, Т. Дунихіна, П. Кубах, Ягор Клименко, Я. Плясовиця, голова сільради Семен Москівець, секретар сільради — Семен Сердюк.

На початку червня 1925 року в Санжарівці організовано пожежну дружину, яка жваво взялася за роботу. Вона своїми силами відремонтувала машину та вела теоретичні заняття.

26 червня трапилася в селі пожежа, дружина врятувала клуню та витягла сільгоспінвентар.

4 липня 1925 року газета "Красное Запорожье" повідомляла, що в с. Санжарівці Гуляйпільського району є сільгоспкооператив, який недавно відкрився, але вже широко розвиває свою роботу, а саме: відремонтовано лісний склад, цегельню, яка вже приступила до роботи. В добрий час!

Лука Якович Мордик — один з перших комсомольців і комуністів села (сидить у першому ряду шостий зліва)

Хата Мордика Івана (20-ті роки)

5 липня Санжарівка цвіла червоними маками — біля усіх установ прапори. Цвітуть — розвиваються. 12 година. Селяни цілими низками ідуть до будинку сільради на загальні збори кооперативу.

На 12 грудня 1926 року у Санжарівці налічувалось 413 індивідуальних господарств, які охоплювали 2231 особу. По сільській раді відповідно 658 і 3588. До її складу входили хутори і села:

Благодатний, Василівка, Луначарівка, Низовий, Ольгівський, Охотничий, Санжарівка.

Санжарівський комітет незаможних селян (в 1926 році в ньому було 166 селян, з них — 27 жінок) вніс у 1927 році на побудову ескадрильї "Розрив" 10 карбованців.

У 1928 році санжарівці організували ТСОЗ. Першим до нього вступив Іван Дудка. А потім ТСОЗ реорганізували в артіль "Комсомолец".

У червні 1929 року куркулі Санжарівки виступали проти хлібозаготівлі. Вони говорили, що, мовляв, заберуть усе — не тільки лишки, а у кого їх і нема.

РОЗКУРКУЛЕННЯ

13 лютого 1930 року, як свідчать протоколи, відбулися загальні збори членів ТСОЗів "Шлях до соціалізму", "Прожектор", Василівки, Центрального, Луначарівки, Ольгівського, Низового, Новосанжарівки, а днем раніше, 12 лютого, КНС Санжарівської сільради про знищення куркуля як класу. І на них ухвалили: провести виселення 28 чоловік. А саме:

Бабича Павла Олександровича, Брову Федора Івановича, Брову Тимофія М., Вовченка Тихона Андрійовича, Деркача М. А., Дерюгу Никифора Мефодійовича, Дерюгу Пилипа Мефодійовича, Дерюгу Мефодія Андрійовича, Дмитренка Олександра Гавриловича, Жука Григорія Яковича, Жука Якова Захаровича, Жука Івана Федоровича, Жука Петра Яковича, Кириченка Василя Пилиповича, Кириченка Тита Пилиповича, Кириченка Івана Пилиповича, Кириченка Івана Федоровича, Кравченка Феодосія Івановича, Кравченка Кирила Івановича, Кравченка Микиту Івановича, Леня Івана Платоновича, Леня Кирила Івановича, Самойлова (Самойленка) М. Ф., Савовського Н. Я., Савовського Прокопа Платоновича, Савовського Івана Платоновича, Трюхана Івана Івановича, Трюхана Івана Романовича.

15 лютого 1930 року президія Санжарівської сільради (протокол № 7, голова Козаченко, секретар Шрамко) ухвалила: списки затвердити. Вислати за межі 26 чоловік, а Дмитренка О. Г., Брову Т. М. і Брову О. Л. залишити в межах району.

Після такого рішення класова боротьба на селі загострилася.

24-25 лютого 1930 року відбулося засідання президії Гуляйпільського райвиконкому, який обговорив і затвердив матеріали по Санжарівській сільраді у справі виселення та знищення куркуля як класу. Президія постановила затвердити до виселення: Жука Я. З., Деркача М. А., Кравченка М. І., Самойлова М. Ф., Савовського Н. Я., Жука І. Ф., Леня К. І., Савовського П. П., Савовського І. П., Савовського Т., Жука Г. Я., Жука П. Я., Кириченка І. П., Трюхана І. І., Дмитренка О. Г., Брову Ф. І., Брову Т. В.

Скасувати розкуркулення Трюхана Романа Андрійовича, Кубаха Трохима Кіндратовича, Москівця Микити Зіновійовича, а рішення по Савовському Трохиму і Брові Тимофію відмінити.

Трійка у складі Жгучева, Мороза, Семенченка, а від Санжарівської сільради представники: Козаченко, секретар комсомольського осередку Радченко ухвалили: вислати сім'ю червоноармійця Романа Андрійовича Трюхана. Всього 31 особу.

Хто ж вони розкуркулені?

Бабич Павло Олександрович, 1873 р.н., х. Благодатний, до революції мав 45 десятин своєї землі, орендував ще 40-60 десятин, мав 6-10 коней, молодняка до 4 голів, вітряк, кінну молотарку, весь сільгоспінвентар, застосовував найману працю. Після революції куркуль-господарник, злісно відносився до поточних кампаній, погрожував членам хлібозаготівель. Мав дружину, батька, матір, 1853 р.н., сина, дві дочки.

Кириченко Василь Пилипович, 1883 р.н., с.Санжарівка. Сім'я: дружина, 2 сина, 3 дочки. До революції тримав 70 десятин своєї землі, орендував до 30 десятин, мав кінну молотарку, весь сільгоспінвентар, використовував найману працю. Після революції куркуль, брав участь у білій армії і мав з нею тісний зв'язок.

Кириченко Тит Пилипович, 1888 р.н., с.Санжарівка. Сім'я: дружина, 2 сина і 2 дочки. До революції обробляв 70 десятин землі, орендував ще 20 десятин, була в нього кінна молотарка, вітряний млин, 12 коней, 9 корів. Використовував найману працю. Після революції брав участь у білих бандах. Вороже відносився до кампаній, намагався зірвати збори по колективізації.

Лень Іван Платонович, 1887 р.н., х.Ольгівський. Сім'я: дружина, син, дочка. До революції мав 65 десятин землі, орендував ще 40

десятин, наймав 5 постійних і 10 сезонних робітників, утримував 10-15 коней, стільки ж корів, кінну молотарку, сільгоспінвентар.

Після революції брав участь у білих бандах, тероризував населення, намагався підірвати колективізацію.

Дерюга Пилип Мефодійович, 1872 р.н., с.Санжарівка. Сім'я: дружина, мати, 1845 р.н., 2 дочки. До революції володів 45 десятинами землі, орендував ще 30 десятин, мав кінну молотарку, 6-8 коней, 5-6 корів, використовував найману працю.

Після революції куркуль-господарник. У нього було 2,2 десятини саду, 12 вуликів бджіл, мав тісний зв'язок з білою армією, вороже відносився до поточних кампаній, намагався зірвати збори по реалізації займу. Не виконував планів хлібозаготівлі.

Кравченко Феодосій Іванович, 1889 р.н., х. Ольгівський. Сім'я: дружина, мати, син. До революції мав 45 десятин землі, молотарку, вітряний млин, цегельний завод, 15-20 коней, 15-25 корів.

Використовував найману працю. Після революції куркуль-господарник, тримав зв'язок з білою армією, вороже відносився до політичних кампаній, підривав колективізацію.

Кириченко Іван Федорович, 1892 р.н., х.Ольгівський. Сім'я: дружина, 4 сина, 4 дочки. До революції володів 160 десятинами землі, орендував ще 50 десятин, мав молотарку, використовував найману працю. Після революції, вороже відносився до колективізації, брав участь у білій армії. (Рішення: вислати одного).

Дерюга Никифор Мефодійович, 1872 р.н., с.Санжарівка. Сім'я: мати, 1845 р.н., дружина, два сина. До революції мав 60 десятин своєї землі і 15 десятин землі орендував, кінну молотарку, поставив вітряк, нафтодвигун, утримував 6-8 коней, 4-6 корів.

Після революції володів чотирма з половиною десятинами фруктового саду, 80 вуликами, використовував найману працю, був зв'язаний з білою армією. Брав участь у розстрілюванні червоноармійців.

(Матір не вислали).

Кравченко Кузьма Іванович, 1895 р.н. Сім'я: дружина, три сини, дочка. До революції володів 450 десятинами землі, вітряним млином, молотаркою, нафтовим двигуном, цегельним заводом, 20 кіньми, стількома ж коровами, використовував найману працю. Мав зв'язок з білою армією, брат служив у біляків, підривав поточні кампанії.

Савовський Прокіп Платонович, 1877 р.н. Сім'я: дружина, 2 сина, 2 невістки, 2 онука. До революції у нього було 80 десятин землі, орендував ще 10-15 десятин, купив кінну молотарку, тримав 10-15 коней, стільки ж і корів, використовував найману працю.

Після революції підтримував зв'язок з білою армією. Вороже відносився до кампаній.

Вовченко Тихін Андрійович, 1876 р.н. Сім'я: дружина, 2 сини, дочка, невістки, 2 онуки, батько, 1857 р.н. (не висланий з невістками і 2 онуками). До революції мав 85 десятин землі, орендував до 20 десятин, користувався найманою працею. Після революції куркуль-господарник, розпоряджався 5 десятинами саду, 80 вуликами. Підтримував зв'язок з білою армією, підривав хлібозаготівлі, вороже ставився до Радянської влади.

Жук Григорій Якович до революції дворянин. Обробляв 160 десятин землі, тримав кінну молотарку, 15-20 коней, 20-25 голів худоби. Після революції брав участь у білій армії, тримав зв'язок з куркулями, тероризував населення, вороже ставився до хлібозаготівель.

Трюхан Іван Романович до революції володів 50 десятинами землі, кінною молотаркою, 5-8 кіньми, 4-5 коровами. Після революції брав участь у білій армії, тероризував населення, зірвав колективізацію, вороже відносився до кампаній.

Після виселення куркулів загострилася неприязнь до активістів колективізації.

КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ

Під час весняної сівби 1930 року в Санжарівській сільраді організували 10 колгоспів. Заможні селяни дивилися на це як на щось, що розвалиться. Коли усупільнювали коней та реманент, вороги почали шкодити.

У ТСОЗі "Шлях до комунізму" ворожі елементи побили активіста О.Федька, що енергійно працював під час весняної кампанії. Анонімно посилали у ТСОЗ погрози: спалити, вбити, повісити.

25 травня 1930 року газета "Червоне Запоріжжя" писала: "В Санжарівці вбито голову сільгоспартілі Івана Трохимовича Марченка.

Сім'я Мордика Івана одна з перших вступила до колгоспу. 1930 р.

Після утворення колективу в Санжарівці розкуркулено і вислано глитаїв, але залишились куркульські прихвосні, які повели боротьбу, розпускали провокаційні чутки, підбурювали селян виходити з артіль. Почалися вагання серед селян і вихід із колгоспу. Залишилося 30 господарів: ці твердо стали на колективну працю. І. Т. Марченко керував артілью..

В ніч на 24 травня після наради колективістів, де обміркували справи про виділення засівів тим, що відійшли, Марченко повернувся додому. Не встиг сісти за стіл, як прогрімів постріл, — і він упав наповал убитий. Стріляли через вікно з обріза.

Запідозрюються Кубах, Федько і його два сини. Той проводив шалену агітацію проти Марченка. За кілька днів засуджений до 6 місяців ДОПРУ за побиття Марченка".

23 липня 1930 року газета "Степова комуна" писала: "Артіль "Перемога" Санжарівської сільради — ініціатор соціалістичного змагання колгоспів на краще проведення збиральної кампанії і повне навантаження сільгоспреманенту. Тут іде молотьба у дві зміни, ударні бригади жінок не відстають від чоловічих. Організовано громадське харчування".

28 жовтня 1930 року загальні збори 3-ї сотні Санжарівки обговорили питання про утворення артіль. Після проробки Статуту обрали правління із 3-х чоловік, а саме: Порфирія Крутька, Прохора Кукоби, Грицька Тура, і ревізійну комісію у складі Івана Крупія, Ф.Крутька та Харченка. Артіль назвали "Вперед".

А трохи раніше, 16 жовтня, райземвідділ зареєстрував під №23 сільгоспартіль "Прожектор" на х. Охотничому.

12 листопада 1930 року районна газета "Більшовик Гуляйпільщини" повідомляла, що недавно "Гуляйпільський суд розглянув справу про вбивство голови артіль Марченка. Встановлено, що три молодих хлопці Федько Дмитро, Федько Юхим і Кубах Макар захотіли помститися над Марченком. Вони попросили "обріза" у такого ж хлопця Хижняка і вночі через вікно забили на смерть Марченка.

На суді визнали себе винними, лише Хижняк відкидав свою співучасть, ніби не знав про замах тих. Суд визнав всіх за соціально небезпечних і ухвалив позбавити волі. Федька Дмитра — на 10 років, Федька Юхима — на 8 років, Кубаха Макара — на 6 років і Хижняка — на 1 рік.

Касаційна інстанція, куди зверталися засуджені, вирок затвердила".

Восени 1930 року у виконанні планів хлібоздачі у Санжарівці шкодили куркулі. Вони вивозили хліб у степ і заковували або ховали дома. Але перехитрити їм активістів не вдалося. Так, у куркуля Близнюка Данила знайшли під піччю погріб, засипаний хлібом. Хліб забрали.

У листопаді у 1-й сотні Санжарівки була тільки одна артіль "Перемога", а згодом організувались дві нові артілі "Гігант" і "Жовтнева". Першими до них вступили Дмитро Панасенко, Іван Артюх і Н.Панасенко.

З ініціативи КСМ в сільській раді організувалися ще дві нові артілі в подарунок Жовтневим святкам. Це артіль у III-й сотні і в Луначарівці — "Праця". Тоді створювались і артілі "Жовтнева" (с. Санжарівка), "Жовтнева перемога" (Новосанжарівка), "Біднота" (х. Низовий).

В кінці грудня 1930 року Санжарівська сільська рада відставала з виконанням плану хлібозаготівлі, бо глитайня села Василівки ховала хліб. Так, комісія знайшла у Савовського Павла хліб захований у різних місцях: у скрині — 15 пудів борошна, в діжці — 10 пудів, у сундуку — 25 пудів та пшениці на горищі — 30 пудів та ще й ячменю змішаного із сміттям до 30 пудів.

У Панченка Івана виявили дві ями з пшеницею. Одну на дворі під собачим кублом, де пшениця проросла. А у Земелька Явтуха був хліб у полові (до 200 пудів).

Артіль "Центральна" прийняла у члени колишнього крамаря Якова Плясовицю. Щоб виконати план, він мусив здати 6 пудів зерна. І на ці 6 пудів примішав 2 пуди піску. За це його вигнали з артілі.

Біднота 2-ї сотні Санжарівки утворила артіль "Запорожець". Фундаторами її були Г.Крутько та М. Карпій.

Тільки-но організувалась артіль "Жовтнева", як до неї пролізли підглитайники і ворожі колгоспу елементи. Селяни не забули, що один з Федьків забив голову артілі "Перемога" тов. Марченка.

Голова артілі "Перемога" Г.Васюк слабо керував артільним господарством. До цього колгоспу примазався Олесь Федько. Перед вступом він продав своє майно: корівку, свиней та ін.

До вступу в артіль "Запорожець" С.Грицько, Крутько і Митро Москівець попродали майже весь реманент і до спільного господарства нічого не дали.

Гуляйпільський виконавчий комітет 20 грудня 1930 року під №105 зареєстрував артіль імені Красіна на хуторі Василівці.

В 1930 році на території села Санжарівки було зареєстровано такі колгоспи:

29.10.30 р. — 3 сотня — "Вперед", 11.11.30 р. — "Більшовик", 1 сотня — "Жовтнева", "Гігант"; 29.11.30 р. — 1 сотня — "Перемога", 2 сотня — "Запорожець", х. Луначарівка: 11.11.30 р. — "Праця", "Широке поле"; х. Ольгівський: 4.11.30 р. — "Схід"; х. Охотничий: 16.10.30 р. — "Прожектор"; х. Зелений: 11.11.30 р. — "П'ятирічка в 4 роки"; х. Василівка: 2.12.30 р. — ім. Красіна; 30.12.30 р. — ТСОЗ "Шлях до соціалізму"; х. Низовий: 4.11.30 р. — "Біднота"; х. Веселий: 29.11.30 р. — "Весела"; х. Ново-Санжарівка: 11.11.30 р. — "Жовтнева перемога".

Найактивнішу участь в організації колгоспів брали: А. К. Крупій, І. Г. Жилінський, П. М. Крутько, І. Т. Марченко, Ю. М. Дзюбан, Д. А. Черненко, Д. К. Онищенко, Л. Я. Мордик.

Велику організаторську роботу серед хліборобів по виконанню хлібоздачі і мобілізації коштів проводив партосередок, створений навесні 1931 року, який очолювала у період колективізації Галина Юрченко, та комсомольська організація на чолі з Сергієм Амелінім (до речі, партосередком спочатку керував Андрій Кукушкін, а комсомольською організацією — Архип Безверхий). Одним з перших членів партії у селі був Лука Якович Мордик (багато пізніше його нагородять знаком "50 років перебування в рядах КПРС").

Навесні 1932 року в нашому районі перебувала виїзна редакція газети "Правда". В одному з випусків "Правда" на большевитском се-

ве" було опубліковано замітку Хіміча (партосередок) і Трояна (сільрада) "Санжарівка дає зустрічний в 128 га". В ній говорилося: "Комуністи, комсомольці, колгоспники та колгоспниці Санжарівської сільради ухвалили: ...замість 2881 га за планом засіємо 3009 га; потрібним очищеним та протруєним посівним матеріалом цю площу забезпечимо повністю...

Приймаємо зустрічні норми виробітку: на букер — 3 га, на борону — 10, на сівалку — 9 га, 23 години роботи трактора в борозні..."

З таким ентузіазмом трудящі села закладали підвалини свого колективного господарства.

* * *

В першій половині тридцятих років згідно з актами записів про смертність в Санжарівській сільській раді, зафіксованих відділом Гуляйпільського ЗАГСу, спостерігалася така динаміка:

1931 р. — 72 особи, 1932 р. — 88 осіб, 1933 р. — 118 осіб, 1934 р. — 46 осіб.

Найбільше у 1932 і 1933 роках, коли панував у наших краях голод.

ХРОНІКА

1935 рік

В 1935 році на території Санжарівської сільради працювали колгоспи імені Хатаєвича (с. Нововасилівка і Охотничий), "Комуніст" (с. Санжарівка), "Комсомолец" (с. Санжарівка), імені Челюскінців (х. Низовий, Ольгівський), імені Котовського (хутір Луначарівка).

* * *

14 травня на зльоті робсількорів було премійовано редакторів стінгазет, листонош і сількорів, у т.ч. з Санжарівки — В. Біжко.

* * *

26 травня на 2-й обласний з'їзд ударників тваринництва делеговано від піонерів Санжарівської НСШ Петю Тура.

* * *

Кращі ланкові Марія Бодня та Векла Марченко, а також ударниці П. Марченко, К. Нарва, О. Кубах. Вони замість 0,4 га виполювали якісно по 0,6 га.

* * *

Колгоспник артiлі імені Котовського Данило Білий об'явив себе ударником по збиранню урожаю і викликав на змагання Семена Чухрая й Іллю Загорулька по таких пунктах:

1. Берегти косарку, як зіницю ока, від пошкоджень.
2. Виконувати на добу не менше 6 га з хорошою якістю.
3. Берегти кінське поголів'я і вдень і вночі.

* * *

10 червня у Санжарівці відбувся перший пробний виїзд, який показав, що артiлі імені Котовського, імені Хатаєвича, "Комуніст", "Комсомолец" підготувалися до збирання врожаю. Реманент увесь відремонтовано якісно, є запчастини, виробничі плани, кожний ланковий знає місце і норми роботи.

* * *

27 червня 2-га бригада (бр. Мордик) артiлі "Комсомолец" виїхала косити жито. Викосили однією косаркою 1,5 га і все жито пов'язали в снопи. Ниву загребли густими граблями. Громадським харчуванням косарі і в'язальниці задоволені.

* * *

23 липня в колгоспі імені Хатаєвича видали аванс по 150 грамів зерна на трудоводень, а можливість є і більше.

* * *

До 6 жовтня по Санжарівській сільраді було 2 велосипеди, а нині — 20, тільки в артiлі ім. Челюскінців — 14.

* * *

В артiлі імені Хатаєвича заготовлено 22 тисячі куликів для снігозатримання, а в артiлі "Комсомолец" розставлено по посівах 12 тисяч (на 12 грудня).

* * *

Постановою облвиконкому і обкому КП(б)У занесено на обласну Дошку пошани артiль імені Котовського під №999.

* * *

Бригадир артiлі "Комсомолец" (бригада працювала на цегельні) Іван Дудка продав через кооперацію 6 центнерів хліба і дав замовлення на велосипед.

Бригадир 3-ї рільничої бригади Марченко продав 5 центнерів хліба і теж замовив велосипед.

* * *

7 листопада згідно з постановою облвиконкому і обкому КП(б)У "Про здачу державних актів на вічне закріплення землі за колгоспами" одержали акти на вічне користування землею артiлі "Комуніст", "Комсомолец", імені Хатаєвича, імені Котовського, імені Челюскінців.

1936 рік

Стінна газета артiлі імені Челюскінців "Голос ударника" почала виходити одночасно з утворенням колгоспу в 1931 році.

* * *

"1400 кг приросту від кожної свиноматки" — таке зобов'язання свинарки Тоні Москівець з артiлі "Комсомолец". "Прочитавши лист стахановців-свинарів нашої області, я зобов'язуюсь, — писала вона в районній газеті "Сталінським шляхом", — від 5 свиноматок дати в цьому році не менше 100 ділових поросят, тобто 1400 кг приросту від кожної свиноматки. Доб'юся, щоб жодного поросяти не продали з весняного опоросу. Влітку буду сама їх пасти, щоб не допустити втрат.

Викликаю на соцзмагання свинарку артiлі імені Котовського Діденко Федору".

* * *

Біля контори артiлі імені Челюскінців до 1 травня буде посаджено молодий парк з 400 дерев. Алеї вже обсажені жовтою акацією та бузком. 1-ша бригада озеленює вулицю.

* * *

Добре підготувалися до 1 травня колгоспники 1-ї бригади в артiлі імені Хатаєвича. Понад кожним двором посаджено дерева, притрушено жовтим піском, майже всі хати побілені, чисті і святкові.

* * *

13 травня. Перша прополка соняшнику в артiлі імені Хатаєвича закінчена. Кращі показники роботи в першій ланці. Іван Земелько, Ліза Гребіненко і Оля Савовська прополювали по 0,45 га при нормі 0,44 га, 3-ї ланки — Ганна Земелько і Марія Крупій — по 0,48 га.

Гарні робітники 2-ї бригади — Одарка Дмитренко, Одарка Земелько і Палажка Дмитренко виполювали по 0,45 га.

* * *

10 липня комбайнер Жилінський, що працював у артілі імені Хатаєвича за 10 робочих годин зібрав комбайном "Комунар" 20 га при якійсній роботі і зекономив 41 кг пального.

* * *

Згідно з рішенням президії Дніпропетровського облвиконкому від 6 жовтня надано матеріальну допомогу в сумі 2000 карбованців матері семи дітей Смоловій Неонілі Лаврентіївні, яка проживала в х. Охотничому.

1937 рік

2 квітня сількор Платон Федько з артілі імені Хатаєвича повідомляв: "Стахановці Йосип Марченко, Степан Федько, Іван Марченко і Петро Федько з першого дня весняних робіт кіньми перевиконують норми волочіння: за зміну дають по 6,8-7 га".

* * *

Чабан артілі "Комуніст" 62-річний Семен Васюк одержав цього року від 23 вівцематок 40 ягнят (170%) і спарував 10.

* * *

6 липня колгоспниця артілі "Комуніст" Олена Крупій народила трьох дівчат. Всі здорові і почувають себе добре.

* * *

30 липня загальні збори колгоспників артілі імені Хатаєвича одноголосно схвалили зняти це ім'я — зрадника і одноголосно назвати ім'ям кращого лєнінця Якова Свердлова.

* * *

В 1937 році відбулося укрупнення господарств. На території Санжарівської сільради їх залишилося шість: імені Свердлова, імені Котовського, імені Горького, імені Челюскінців, "Комуніст" та "Комсомолец".

РЕПРЕСІЇ

Баленко Іван Іванович, 1898 р.н., с. Санжарівка. Заарештований в 1937 р. Помер в концтаборі 7.12.1944 р. Реабілітований в 1958 р.

Білий Григорій Іванович, 1887 р.н., с. Санжарівка. Пасічник колгоспу "Комуніст". Заарештований в 1937 р. Реабілітований в 1965 р.

Білий Григорій Романович, 1887 р.н., с. Охотниче. Пасічник колгоспу імені Свердлова в с.Василівці. Заарештований 1.10.1937 р. Вироком обласної "трійки" від 27.10.1937 р. позбавлений волі строком на 10 років. Реабілітований в 1965 р.

Білий Яків Андрійович, 1896 р.н., с. Санжарівка. Колгоспник. Заарештований в 1938 р. Рішенням "трійки" розстріляний 9.05.1938 р. Реабілітований в 1958 р.

Брова Трохим Тимофійович, 1894 р.н., с. Санжарівка. Колгоспник. Заарештований в 1937 р. Помер в концтаборі 12.04.1942 р. Реабілітований в 1959 р.

Васюк Василь Дмитрович, 1904 р.н., с. Санжарівка. Заарештований в 1937 р.

Вовченко Іван Іванович, 1899 р.н., с. Санжарівка. Колгоспник колгоспу імені Свердлова в с.Василівці. Заарештований в 1938 р. Рішенням "трійки" розстріляний 23.04.1938 р. Реабілітований в 1959 р.

Герус Василь Сергійович, 1898 р.н., с. Санжарівка. Заарештований в 1938 р.

Деркач Олексій Ілліч, 1895 р.н., с. Туркенівка. Жив у с. Санжарівці. Селянин-одноосібник. Заарештований 14.09.1929 р. Рішенням Особливої наради при колегії ДПУ УРСР від 16.03.1930 р. висланий у місця спецпоселення Північного краю на 3 роки. Реабілітований в 1989 р.

Дерюгін Микола Никифорович, 1887 р.н., с. Санжарівка. Колгоспник артілі імені Постишева в колонії Надійна Новозлатопільського району. Заарештований 24.08.1937 р. Постановою "трійки" від 4.10.1937 р. розстріляний 21.10.1937 р. Реабілітований в 1989 р.

Дмитренко Матвій Петрович, 1887 р.н., с. Санжарівка. Заарештований в 1938 р. Вироком "трійки" розстріляний 10.12.1939 р. Реабілітований в 1959 р.

Жилінський Варфоломій Савич, 1886 р.н., с. Санжарівка. Колгоспник. Заарештований в 1937 р.

Жилінський Федір Максимович, 1896 р.н., с. Санжарівка. Завідуючий млином в селі. Заарештований в 1937 р. Помер в концтаборі 20.03.1943 р. Реабілітований в 1959 р.

Жовніренко Іван Антонович, с. Санжарівка. Заарештований у березні 1938 р.

Жук Михайло Терентійович, 1914 р.н., с. Санжарівка. Колгоспник артiлі "Вільний світ" Новозлатопільського району. Заарештований 7.09.1937 р. Рішенням "трійки" від 15.09.1937 р. позбавлений волі строком на 10 років.

Жук Терентій Федорович, 1892 р.н., с. Санжарівка. Заарештований в 1937 р. Помер в концтаборі 23.10.1944 р.

Іваненко Григорій Леонтійович, 1895 р.н., с. Санжарівка. Колгоспник. Заарештований в 1937 р.

Іваненко Федір Федорович, 1905 р.н., с. Санжарівка. Голова колгоспу імені Свердлова. Заарештований в 1938 р. Рішенням "трійки" розстріляний 9.05.1938 р.

Клименко Григорій Микитович, 1889 р.н., с. Санжарівка. Колгоспник. Заарештований 1.10.1937 р. За рішенням "трійки" від 18.10.1937 р. розстріляний 2.11.1938 р. Реабілітований в 1959 р.

Клименко Харитон Микитович, 1896 р.н., с. Санжарівка. Колгоспник. Заарештований в 1937 р. Реабілітований в 1959 р.

Крупій Григорій Сергійович, 1890 р.н., с. Санжарівка. Колгоспник артiлі "Комсомолец". Заарештований 1.10.1937 р. За рішенням "трійки" від 28.10.1937 р. розстріляний. Реабілітований у 1959 р.

Крупій Микита Володимирович, 1895 р.н., с. Санжарівка. Бригадир городньої бригади колгоспу "Комсомолец". Заарештований 3.04.1938 р. Помер 14.01.1945 р. в концтаборі. Реабілітований в 1959 р.

Крупій Охрім Федотович, 1896 р.н., с. Санжарівка. Обліковець тракторної бригади в с. Ольгівське. Заарештований в 1938 р. Помер у концтаборі 13.04.1942 р. Реабілітований в 1959 р.

Кубах Григорій Хомич, 1892 р.н., с. Санжарівка. Колгоспник. Заарештований 3.04.1938 р. Реабілітований в 1959 р.

Кукоба Сава Іванович, 1881 р.н., с. Санжарівка. Заарештований в 1937 р. Помер 6.09.1940 р. в концтаборі. Реабілітований в 1958 р.

Лень Филімон Платонович, 1883 р.н., с. Санжарівка. Колгоспник. Заарештований 2.10.1937 р. Рішенням "трійки" від 27.10.1937 р. позбавлений волі на 10 років.

Панага Василь Маркович, 1896 р.н., с. Санжарівка. Заарештований в 1937 р. Помер в концтаборі 13.03.1942 р. Реабілітований в 1959 р.

Плясовиця Єлисей Григорович, 1883 р.н., с. Санжарівка. Продавець споживчого товариства в селі. Заарештований 3.04.1938 р. Рішенням "трійки" розстріляний 9.05.1938 р. Реабілітований в 1959 р.

Портний Микита Неонілович, 1890 р.н., с. Санжарівка. Колгоспник. Заарештований в 1937р.

Савовський Павло Платонович, 1894 р.н., с. Василівка (нині Нововасилівка). Селянин-одноосібник. Заарештований 23.10.1930 р. За рішенням особливої наради колегії ДПУ УРСР від 6.02.1931 р. висланий "на три роки у Північний край".

Северин Антон Захарович, 1900 р.н., с. Санжарівка. Заступник голови колгоспу імені Свердлова. Заарештований 3.04.1938 р. Реабілітований в 1959 р.

Северин Роман Захарович, 1893 р.н., с. Санжарівка. Заарештований в 1937 р.

Северин Захар Романович, 1894 р.н., с. Санжарівка. Колгоспник. Заарештований 3.04.1938 р. Помер 16.08.1943 р. в концтаборі. Реабілітований в 1959 р.

Сергієнко Іван Іванович, 1893 р.н., с. Санжарівка. Комбайнер Успенівської МТС в селі. Заарештований 2.04.1938 р. Постановою "трійки" від 20.04.1938 р. розстріляний 9.05.1938 р. Реабілітований в 1959 р.

Трюхан Григорій Іванович, 1914 р.н., с. Санжарівка. Колгоспник артiлі "Соцдорф" в с. Новодарівці. Заарештований 8.10.1937 р. Постановою "трійки" 23.10.1937 р. позбавлений волі на 10 років. Помер 4.11.1942 р. в концтаборі Кемеровської області. Реабілітований в 1959 р.

Трюхан Іван Романович, 1893 р.н., с. Санжарівка. Колгоспник артiлі "Соцдорф" в с. Новодарівці. Заарештований 17.08.1937 р. За рішенням "трійки" розстріляний 30.08.1937 р. Реабілітований в 1959 р.

Трюхан Роман Андрійович, 1874 р.н., с. Юрківка Бердянського повіту, жив у с. Санжарівці. Селянин-одноосібник. Заарештований 30.03.1931 р. За постановою Особливої наради при колегії ДП УРСР від 9.05.1931 р. висланий "на 3 роки в місія спецпоселення Північного краю".

Федько Олександр Венедиктович, 1895 р.н., с. Санжарівка. Конюх колгоспу. Заарештований 3.04.1938 р.

Черненко Давид Никифорович, 1902 р.н., с. Санжарівка. Заарештований в 1938 р. Рішенням "трійки" розстріляний 9.05.1938 р. Реабілітований в 1958 р.

Р.С. Арешти проводилися за ст. 54 КК УРСР: контрреволюційна діяльність, спрямована на повалення існуючого ладу, висловлювання терористичних намірів щодо окремих комуністів і керівників, поширення провокаційних чуток про загибель радянської влади, вихваляння фашистського ладу в Німеччині, належність до військової підпільної махновської організації тощо.

Всі репресовані реабілітовані.

1938 рік

1 травня комбайнера Миколу Бикова обрано головою колгоспу імені Котовського.

* * *

Мефодія Хомича Рожка обрано членом комісії Оріхівського виборчого округу № 219.

* * *

26 травня. В 2-ій бригаді колгоспу імені Котовського вели поліття по-бойовому. Замість норми 0,5 га колгоспниці Орина Циганок, Марія Загорулько, Марія Біла, Настя Циганок, Галя Загорулько, Дуня Кобиляшна виполювали соняшнику по 0,56-0,70 га за день.

* * *

10 червня колгоспники артiлі імені Котовського надіслали листа вождю трудящих усього світу Сталіну. В листі розповідали про своє заможне, культурне і радісне життя, про свою безмежну відданість більшовицькій партії і радянському уряду за турботу про готовність у будь-яку хвилину, по першому заклику уряду і партії стати на захист своєї сонячної Вітчизни.

* * *

В артiлі імені Свердлова соняшник на ділянці ланки Марії Порожньої дав по 22 центнера з гектара.

* * *

Конюх бригади №2 артiлі імені Челюскінців Степан Загорулько протягом своєї 9-річної роботи на конюшні не мав жодного зауваження. Коні завжди чисті, своєчасно нагодовані; особливо доглядає жеребних кобиломаток, жодної загибелі молодняка не траплялось.

Такий же догляд за кіньми забезпечує і конюх бригади №3 Клименко, який працює 5 років.

За гарний догляд за кіньми і збереження лошат Загорулько і Клименко одержували преміальну оплату.

Гарно доглядали коней і конюхи бригади № 1 колгоспу "Комуніст" М. Бабич, Д. Васюк і П. Сергієнко.

1939 рік

Чабан колгоспу імені Котовського Локтев від 6 вівцематок одержав 190% приплоду. Одна вівцематка привела 3 ягнят. Він зобов'язався зберегти приплід від загибелі.

* * *

Ліда Хижняк — одна з активних комсомолок у колгоспі імені Свердлова. Декілька років була вихователькою в дитяслах, матері залишались задоволені. Добре працювала і в полі. Член правління колгоспу і член комітету комсомолу, а зараз вона — завідувача будинку соцкультури. Він став центром культмасової роботи.

Стахановці с. Ольгівське. 1939 р.

* * *

За 3 роки роботи на вівцефермі колгоспу "Комуніст" чабан Іван Ковтун домогся збільшення поголів'я: від 37 вівцематок одержав 122% приплоду.

* * *

Санжарівська партійна організація має 4 члени і 16 кандидатів партії. Петро Клименко — голова колгоспу імені Свердлова. Рік-два тому колгосп був найвідсталіший в районі. Тепер один з перших по сільській раді.

Кандидат в члени партії вчитель Іван Марченко — голова секції оборони при сільській раді.

* * *

Бібліотека колгоспу імені Свердлова (завідуюча Ліда Хижняк) має 84 читачів, серед них активними є комсомольці Марія Клименко, Лука Плясовиця, серед дітей — Ваня Біжко.

* * *

Колгоспник Гнат Жилінський з колгоспу імені Челюскінців за 1-й квартал виконав річний план молокопоставки (129 л). З колгоспу імені Свердлова зробили це Степан Сергієнко, Олена Сергієнко, Харитон Портний і Марія Крупій.

* * *

15 червня. Бригада № 2 артiлі "Комсомолец" двічі прополола зернові і просапні. Векла Клименко, Дуня Клименко, Ліда Сергієнко, Варя Близнюк, Маруся Шрамко і Таня Третьак норми прополки виконували на 250%. В обідню перерву в бригаді читали газети, виходили регулярно стінгазети.

А в колгоспі імені Челюскінців колгоспниці 1-ої бригади Настя Саливон, Марія Кириченко і Параска Марченко здійснювали норми на політці на 148%-150%.

* * *

20 липня. Колгоспники артiлі імені Челюскінців з великим інтересом читали постанову РНК і ЦК ВКП(б) про розвиток тваринництва. За планом 1939 р. поголів'я свиней вони мали довести до 125 голів, а є 150, поголів'я рогатої худоби до 128, а є 138 голів.

Добре працював свинар В. Кубах. Не було жодного випадку загибелі поросят.

Того дня повністю сплатили сільгосподаток керівники і активісти колгоспу імені Челюскінців Клименко, Ананченко, Михайленко, Панасенко і Федоренко. Їх приклад наслідують Іванов, Нарва, Вовк, І. Кубах, Крутько та ін.

* * *

30 липня секретар парторганізації Г. Іваненко розповідав:
— Багатий сталінський урожай в колгоспах сільської ради. Всі 19 комуністів розставлені на певні ділянки для надання допомоги в ро-

боті. Комуніст — тракторист С. Кубах на ЧТЗ працює у колгоспі "Комсомолец" і не допускає жодної хвилини простою на збиранні, проводить читання і бесіди, роз'яснює постанови партії і уряду. В комбайновому екіпажі гарно працює тут і кандидат партії Соня Нарва на соломо- і половонакопичувачах.

Комуніст П. Кукоба щодня допомагає в колгоспі імені Челюскінців. Проводить серед колгоспників політико-масову роботу.

18 липня парторганізація провела нараду з головами колгоспів, щоб комбайни обладнали світлом і вони працювали вночі. Коли раніше комбайновий агрегат О. Сімона в артілі "Комуніст" збирав 20-30 га, то тепер — 40-50 га щодня.

* * *

На 24 липня в артілі "Комуніст" комбайнер О.Ведмідь комбайном "Сталінець" зібрав 268 гектарів зернових, О. Сімон — 261, в артілі імені Челюскінців — М. Приліпко (комбайном "Комунар") — 286 га, О. Жилінський — 212 га.

* * *

1 серпня учасником Всесоюзної сільськогосподарської виставки в Москві був чабан колгоспу "Комуніст" Іван Олексійович Ковтун.

* * *

21 серпня шофер-колгоспниця Фрося Панченко знайшла загублений гаманець, в якому було 500 карбованців і документи М. Никоненка з артілі "Комуніст". Фрося повернула документи негайно.

* * *

30 вересня у артілі "Комсомолец" члени другої бригади закінчили осінню сівбу. Зразково працювали тут сівачі Петро Марченко, Никанор Клименко, які норми виконували на 120-130%.

Упорались в артілі й із збиранням ріцини, кукурудзи, соняшнику. Ланкові Соня Клименко і Віра Близнюк та члени їх ланок на збиранні пізніх виконували завдання на 120-125%. Зараз піднімають зяб.

* * *

Великим авторитетом серед колгоспників користуються висунуті на посади бригадирів Женя Смолова (артіль "Комуніст"), Дуня Марченко ("Комсомолец").

* * *

Колгоспники артілі імені Свердлова виростили в середньому по 18 центнерів зернових з гектара (в 1938 році — було 7,6 центнера).

* * *

Загальні збори виборців артілі імені Котовського та імені Челюскінців висунули в районну раду голову сільської ради Івченка Михайла Івановича, члена ВКП(б) з 1932 р. А загальні збори в артілі "Комсомолец" одногосно висунули у районну раду безпартійну колгоспницю Клименко Олену Тимофіївну, 1888 р.н., члена сільської ради.

* * *

В 1939 році у колгоспі "Комуніст" одержали середній урожай зернових по 19,1 центнера з гектара.

* * *

Ланкова колгоспу "Комуніст" Дар'я Смолова зобов'язувалася у 1939 році зібрати по 35 центнерів вівса з гектара, а збрала по 37,5.

Колгоспник Яків Овсій з родиною виробив за 9 місяців 1470 трудоднів і одержав 89 центнерів хліба і 1470 карбованців. Сім'я колгоспника Клименка виробила 1060 трудоднів і отримала 67 центнерів зерна і 1060 карбованців.

1940 рік

Перша сесія сільської ради обрала одногосно головою виконкому Г. П. Клименка, заступником — Т. Кукобу, секретарем — І. Жилінського.

* * *

Колгосп "Комуніст" у 1939 році зібрав по 19,8 центнера зерна в середньому з гектара замість 8,4 центнера в 1938 році. Колгоспники одержали на трудодні по 6,5 кілограма хліба і 2,42 карбованця грішми, торік було по 2,4 кілограма і 1,01 карбованця. Після виконання державних зобов'язань артіль продала кооперації 4000 центнерів лишків хліба. На 80 голів збільшила поголів'я худоби на молочнотоварній фермі.

* * *

14 червня. Успішно вели поліття в колгоспі імені Свердлова ланкові Земельки Ганна і Марія, Крищенко Улита і Вовченко Одарка, які норми виконували на 150%. Добре на обробці міжрядь трудилися і їздові Хижняк Федір, Савовський Йосип, Панченко Микола, Земелько Петро та інші.

* * *

Колгосп "Комсомолец" протягом літа 1940 року збудував три великих приміщення для птахоферми, корівник, свинарник і допоміг звести нові великі світлі хати І.Мордику, І Загорульку, Ф.Реці і А.Марченку.

* * *

В 1940 році колгосп "Комуніст" придбав 3 автомашини, в т.ч. одну ЗІС.

Марченко Петро (сидить третій зліва). Західний кордон. 1941 р.

1941 рік

Конюхи А. Марченко, Г. Крупій, І. Марченко, Т. Клименко та доглядач волів Варвара Зінько подбали про міцне і сите тягло. Їх коні і воли готові виїхати в поле.

* * *

В довоєнний час у колгоспі "Комсомолец" були півторатонні і тритонні автомашини. Водіями їх працювали Продайко й Іщенко, останній на колгоспній машині проїхав фронтовими дорогами від Санжарівки до Кавказу, де вона була розбита фашистами.

* * *

22 червня учасниками Всесоюзної сільськогосподарської виставки в Москву затверджені були колгосп імені Свердлова і голова цієї артілі Петро Іванович Клименко.

* * *

До початку Великої Вітчизняної війни у Полтавці було відкрито клуб, школу-десятирічку, завод безалкогольних напоїв тощо. Та мирну працю радянських людей порушили 22 червня 1941 року німецько-фашистські загарбники.

* * *

16 липня призовник В.Буряк на від'їзді з колгоспу "Комуніст" у діючу армію сказав: "Самовіддано збирайте багатий урожай цього року. Ми на фронті, а ви в тилу будемо громити фашистську банду разом з катом народів Гітлером". А колгоспник М.Клименко від усіх відповів: "Ми випроводжаємо вас на фронт. Ви від'їжджаєте захищати нашу Батьківщину, а ми, колгоспники, ще з більшою енергією будемо працювати на полях, на які витріщають злодійські очі фашисти".

* * *

18 липня. Після 15-денного семінару в Успенівській МТС здали заліки 16 комбайнерок, в т.ч. О.Земелько з колгоспу "Комсомолец".

* * *

23 липня в червоному кутку Успенівської МТС прийняли заліки від курсанток тракторних курсів (раніше працювали причіпниками і на практиці вивчали трактор). Кращі серед інших по 2-й групі і на "відмінно" склали заліки Марія Мордик, Ганна Шрамко, Євдокія Жовнір, Марія Буряк (колгосп "Комсомолец"), Марія Брова, Тетяна Портна, Ольга Савовська, Ганна Портна, Ганна Хижняк (колгосп імені Свердлова), Варвара Глушко, Ольга Циганок, Марія Циганок (колгосп імені Челюскінців). Добре склали залік і Євдокія Безпала (колгосп "Комуніст").

САНЖАРІВЦІ В 1941-1945 РОКАХ

Шрамко Федір Гаврилович

Литовка Лука Кіндратович

Велика Вітчизняна війна перешкодила мирній праці санжарівців. Більше половини чоловіків пішло на фронт.

Коли ворог підходив до села, колгоспи евакуювали худобу. Керував цим комуніст С.П.Безпалый, допомагали йому колгоспники В.І.Клименко, А.В.Лопатін, М.Є.Кириченко і Ніна Федько, які супроводжували худобу.

Тимчасово окупавши село, фашисти завдали йому великої шкоди. Вони розстріляли комуністів І. Козаченка, Ф. Шрамка, І. І. Марченка, Л. К. Литовку. Більше двох сотень

Марченко Іван Ілліч

юнаків і дівчат відправили на каторгу в Німеччину.

За роки Великої Вітчизняної війни (1941-1945) загинуло 442 санжарівці, з них 4 жінки. Відоме місце поховання 199 чоловік.

Загинуло в бою:

№№ п/п	МІСЯЦЬ	РІК					Прим.
		1941	1942	1943	1944	1945	
1.	Січень	-	3	1	6	3	
2.	Лютий	-	5	1	9	4	
3.	Березень	-	1	1	13	4	
4.	Квітень	-	1	-	9	3	
5.	Травень	-	3	2	-	-	
6.	Червень	-	1	1	-	-	
7.	Липень	-	4	2	4	-	
8.	Серпень	13	-	4	6	-	
9.	Вересень	4	5	2	1	-	
10.	Жовтень	6	-	47	5	-	
11.	Листопад	3	1	20	1	-	
12.	Грудень	1	1	16	3	-	
	Вказано рік	2	2	1	1	-	
	Разом	29	27	98	58	14	226

Іваненко Василь Юхимович
(1920-1942)

Померло від ран:

1941 р. —
 1942 р. — березень — 1, серпень — 1,
 разом — 2.
 1943 р. — березень — 2, жовтень — 2,
 листопад — 2, разом — 6.
 1944 р. — січень — 2, березень — 2,
 травень — 2, липень — 1, серпень — 1,
 жовтень — 1, листопад — 1, разом — 10.
 1945 р. — лютий — 5, квітень — 2,
 травень — 2, разом — 9.
 Всього 27 чоловік.

Пропало безвісті:

№ пп	Місяць	РІК				
		1941	1942	1943	1944	1945
1.	Січень	-	1	-	16	1
2.	Лютий	-	-	-	7	-
3.	Березень	-	1	2	6	-
4.	Квітень	-	-	-	3	1
5.	Травень	-	-	-	4	2
6.	Червень	-	-	-	2	-
7.	Липень	3	-	-	1	-
8.	Серпень	5	-	1	1	-
9.	Вересень	3	-	3	2	-
10.	Жовтень	3	-	18	-	-
11.	Листопад	1	-	25	2	-
12.	Грудень	6	1	27	1	-
	Рік	24	3	8	4	1
	Разом	45	6	84	49	5
						189 чол.

Москівець Пимін Корнійович
(полковник авіації). Загинув у
небі над м. Токмаком
у 1943 р.

Втрати по роках:

1941 р. — 74 чол., 1942 р. — 35,
 1943 — 188, 1944 р. — 117, 1945 р. — 28
 чол. Всього — 442 чол.

Втрати за жовтень — грудень 1943 р.:
 жовтень — 67 чол., листопад — 47, гру-
 день — 43 чол. Загинуло в бою — 83 чол.,
 пропало без вісті — 70, померло від ран —
 4 чол. Всього — 157 чол.

Відоме місце поховання:

Запорізька область — 58 чол., у т.ч. у
 районах: Василівський — 2; Гуляйпільсь-
 кий — 1; Кам'янсько-Дніпровський — 7;
 Мелітопольський — 27, у т.ч. м. Меліто-

поль — 13, с. Данило-Іванівка — 3; Михайлівський — 8; Оріхівський — 1, Приазовський — 1, Токмацький — 7, м. Запоріжжя — 3;

Дніпропетровська обл. — 10, в т.ч. райони: Софіївський — 1, Апостолівський — 1, Криничанський — 1, Нікопольський — 1, Томаківський — 5;

Донецька обл. — 5 чол., у т.ч. у м. Донецьку — 2, м. Макіївці — 1; Київська обл. — 1; Кіровоградська область — 3; Кримська АР — 18 чол., у т.ч. по районах: Бахчисарайський — 4, Джанкойський — 2, Красноперекіпський — 6, Севастопольський — 2;

Миколаївська обл. — 5; Харківська обл. — 2, Херсонська обл. — 22; Черкаська обл. — 1; Одеська обл. — 1; Львівська обл. — 1; Волинська обл. — 1; Вінницька обл. — 1. Всього на Україні 129 чоловік.

У республіках колишнього СРСР: Росія — 29 чол., у т.ч. по областях: Білгородська — 1, Калінінградська — 4, Краснодарський край — 6, Калмикія — 2, Ленінградська обл. — 5, Псковська обл. — 1, Ростовська обл. — 2, Смоленська обл. — 1, Сталінградська обл. — 2, Ста-

Санжарівська п/ш № 2.
Вчитель Марченко Іван Ілліч (підпільник, розстріляний фашистами в 1942 р.)

вропольський край — 1, Тверська обл. — 2, Тульська обл. — 1, Північний Кавказ — 1; Білорусія — 2; Естонія — 3; Латвія — 3, Литва — 4; Молдова — 1. Всього 42 чол.

Потонуло в Чорному морі — 1, у Балтійському морі — 1.

Загинуло в Австрії — 1, у Німеччині — 16, у т.ч. у Східній Пруссії — 6, у м. Берліні — 1, в Польщі — 4, в Угорщині — 5 чол. Всього 26 чол.

Загинули за роками народження:

1916 р. — 8, 1917 р. — 9, 1918 р. — 22, 1919 р. — 21, 1920 р. — 17, 1921 р. — 10, 1922 р. — 12, 1923 р. — 9, 1924 р. — 16, 1925 р. — 12, 1926 р. — 17. Разом — 153 чол.

Загинули за віком (17 - 25 років):

17 р. — 3, 18 р. — 16, 19 р. — 22, 20 р. — 10, 21 р. — 14, 22 р. — 16, 23 р. — 14, 24 р. — 16, 25 р. — 9. Разом — 120 чол.

Загинуло у жовтні 1943 р.: 2-го — 1, 4-го — 1, 9-го — 1, 10-го — 4, 11-го — 3, 12-го — 2, 14-го — 5, 15-го — 3, 16-го — 2, 17-го — 3, 18-го — 4, 19-го — 1, 2-го — 1, 22-го — 3, 23-го — 2, 25-го — 4, 26-го — 2, 30-го — 1, місяць — 4. Разом — 47 чол.

Загинуло командного складу:

майорів — 1, капітанів — 1, старших лейтенантів — 5, лейтенантів — 10, молодших лейтенантів — 5, разом офіцерів — 22; сержантів — 9, молодших сержантів — 4, ефрейторів — 3. Разом — 16. Всього командного складу — 41 чол., рядових — 396, моряків — 5.

За національністю загинуло: українців — 425 чол., росіян — 11, євреїв — 6. Разом — 442 чол.

Загинули у 17 років:

Зимін Семен Васильович, 1926 р.н., пропав без вісті у листопаді 1943 року.

Шинкаренко Петро Тимофійович, 1926 р.н., лейтенант, загинув 14 жовтня 1943 р. у Михайлівському районі.

Шматько Олексій Федорович, 1926 р.н., рядовий, загинув 23 грудня 1943 р. в Мелітопольському районі.

Жилінська Любов Федорівна
(1921-1944)

Загинули жінки:

Гура Віра Федорівна, 1920 р.н., лейтенант, пропала без вісті у грудні 1943 р.

Жилінська Любов Федорівна, 1921 р.н., старший сержант, загинула 4 серпня 1944 р. у Білорусії.

Калиніченко Тетяна Панасівна, 1925 р.н., пропала без вісті у листопаді 1943 р.

Кириченко Ольга Іванівна, 1922 р.н., старшина, загинула 21 лютого 1944 р. у Вінницькій області.

Чоловіки:

майор Глушко Ілля Іванович, 1912 р.н., українець, призваний в армію в 1938 р. Помер від ран у лютому 1945 р., похований у Донецьку; капітан Марченко Дмитро Порфирівич, 1904 р.н., українець, призваний у 1940 р., пропав без вісті у 1941 р.,

Биков Микола Олександрович, 1909 р.н., с.Санжарівка. Українець. Призваний в 1943 р. Рядовий. Загинув 10.03.1944 р. Похований: с.Миколаївка Високопольського району Херсонської обл.

Лопатін Артем Васильович, 1904 р.н., с.Санжарівка. Українець. Призваний в 1943 р. Рядовий. Загинув 10.10.1943 р. Похований у м. Мелітополі.

Примітка. Лопатіни жили в с. Ольгівському.

Симон Леонід Іванович
(1924-1942)

Москівець Ілля Трохимович, 1923 р.н., с. Санжарівка. Українець. Призваний в 1941 р. Рядовий. загинув 14.02.1943 р. Похований у станиці Северській Краснодарського краю.

Симон Леонід Іванович, 1924 р.н., с. Санжарівка. Українець. Рядовий. Пропав без вісті у жовтні 1943 р. в районі с. Рогачики Мелітопольського району Запорізької обл.

Терещенко Микола Йосипович, 1924 р.н., с.Санжарівка. Українець. Призваний в 1943 р. Рядовий. Загинув

8.04.1944 р. Похований у с. Перекопі, Турецький вал, Красноперекопський район, Кримська АР.

Гладкий Андрій Федорович, 1918 р.н., с. Санжарівка. Українець. Призваний в 1943 р. Рядовий. Пропав без вісті у лютому 1944 р.

Шинкаренко Іван Григорович, 1918 р.н., с. Санжарівка. Українець. Призваний в 1940 р. Рядовий. Загинув 14.03.1944 р. Похований у м. Губіно Ленінградської обл.

Загинули у 18 років:

Земелько Василь Платонович, 1926 р.н. Рядовий. Помер 2.11.1944 р. в Латвії.

Зиненко Микола Іванович, 1925 р.н. Рядовий. Пропав без вісті в листопаді 1943 р.

Клименко Іван Степанович, 1926 р.н., пропав без вісті в 1944 р.

Кукоба Павло Прохорович, 1926 р.н. Рядовий. Загинув 18.07.1944 р. в Ленінградській обл., с. Іваново.

Савовський Григорій Йосипович, 1925 р.н. Рядовий. Пропав без вісті у грудні 1943 р.

Терещенко Микола
Йосипович (1924-1944)

Москівець Ілля Трохимович
(1921-1943)

Северин Микола Феодосійович, 1926 р.н. Молодший сержант. Загинув 25.08.1944 р. в Естонії.

Тур Іван Степанович, 1925 р.н. Рядовий. Пропав без вісті в листопаді 1943 р.

Шинкаренко Василь Гнатович, 1926 р.н. Рядовий. Пропав без вісті у лютому 1944 р.

Шинкаренко Іван Максимович, 1926 р.н. Луначарівка. Рядовий. Загинув 29.08.1944 р. в Естонії.

Щербина Іван - випускник
Полтавської СШ 1941 р.
Загинув у 1943 р.

Білий Григорій Іванович, 1926 р.н. Сержант. Помер від ран 11.08.1944 р. в Естонії.

Вінник Дмитро Іванович, 1923 р.н. Рядовий. Пропав без вісті в 1941 р.

Вишнівський Анатолій Олександрович, 1925 р.н., сфрейтор. Загинув 14.11.1943 р. у Черкаській обл..

Лопатін Петро Артемович, 1926 р.н. Рядовий. Загинув 1.02.1945 р.

Пахін Петро Андрійович, 1926 р.н. Молодший сержант. Загинув 10.02.1945 р. в Калінінградській обл..

Примітка: 1) в розрахунок взято тих, хто народився в Санжарівці; 2) на меморіалі занесено 357 прізвищ; 3) подано списки на 380 чоловік для занесення до "Книги пам'яті".

Загинуло уродженців із таких сіл:

Санжарівка — 412 чол., Нововасилівка — 12, Луначарівка — 5, Охотниче — 5, Назарівка — 4, Ольгівське — 3, Ново-Санжарівка — 1.

Розстріляні у Санжарівці:

Бабич Максим Кузьмич, 1894 р.н. — 24.12.1942 р.,
Кубах Демид Григорович, 1915 р.н. — 2.05.1943 р.,
Козаченко І., член ВКП(б),
Литовка Лука Кіндратович, 1902 р.н. — 25.04.1943 р.,
Панасенко Л.Д., 1904 р.н. — 22.01.1943 р.,
Плясовиця Сара Юхимівна, вчителька з восьмимісячною дитиною,

Шрамко Федір Гаврилович, вчитель, член ВКП(б);

у с. Луначарівці:

Марченко Іван Ілліч, 1914 р.н., вчитель, член ВКП(б). Замучений в 1942 р.

Загинули від бомбардувань:

13.09.1943 р. на території колгоспу "Комсомолец" (с. Санжарівка):

Дудка Марія Архипівна, 30 років; Федько Сусана, 55 р. і Федько Наталія, її дочка, 33 р.; 14.09.1943 р. на території колгоспу "Комсомолец" — Мофа Аврам Максимович, 65 р., Мофа Наталія Степанівна, 55 р., Крутько Параска Захарівна, 37 р., донька її Віра, 6 р., син її Іван, 3 р., Клименко Марфа Олексіївна, 25 р.

20.10.1943 р. від розриву снаряда на території колгоспу "Комуніст" (с. Санжарівка) загинули: Саливон Григорій Іванович, 1929 р.н., Кубах Михайло Антонович, 1929 р.н., Ковтун Петро Федорович, 1929 р.н.

Обмачевський Валентин
Михайлович (1923-1942)

Були вивезені до Німеччини:

із с. Луначарівки (колгосп імені Котовського) — 58 чол., із с. Санжарівки (колгосп "Комсомолец" — 70 чол., колгосп "Комуніст" — 48 чол.) — 118 чол., із с. Василівки і Охотничого (колгосп імені Свердлова) — 17 чол.;

із с. Низове і Ольгівське (колгосп імені Челюскінців) — 50 чол., з х. Зеленого — 4 чол.

Всього — 247 чоловік. Назвемо декого:

Іваненко Антоніна Сергіївна (за чоловіком Афоніна), 15.08.1926 р.н., с. Санжарівка. Вивезена разом з Чорненко П.О. Разом і повернулися у Санжарівку.

Козел Палажка Омелянівна (за чоловіком Чорненко), 17.04.1926 р.н. Вивезена 24.06.1943 р. (див. у книзі "Жертви фашизму").

Кубах Микола Федорович, Кубах Петро Федорович (див. у книзі "Жертви фашизму").

Кириченко Серафима Федорівна, 5.06.1923 р.н., с. Санжарівка. Вивезена 09.1942 р. з Гуляй-Поля в м.Росток. Працювала на заводі по виготовленню літаків, жила у концтаборі. Додому повернулася у серпні 1945 р. Проживала в м. Гуляйполі.

Шрамко Ганна Варивонівна (за чоловіком Шинкаренко) 20.02.1923 р.н., с. Санжарівка. Вивезена 3.05.1943 р. в м.Брун. Працювала у бауера. Додому повернулася 15.05.1945 р. Проживала в с. Малинівці.

Майже два роки тривала тимчасова окупація населених пунктів Санжарівської сільської ради. Втікаючи, німецькі фашисти спалили школу, млин, багато господарських і житлових приміщень.

Фашистські нелюди завдали таких збитків колгоспам сільської ради:

"Комуніст" — на 4015,1 тис. крб.,

"Комсомолец" — на 5152,1 тис. крб.,

імені Котовського — на 4926,3 тис. крб.,

імені Свердлова — на 4699,9 тис. крб.,

імені Челюскінців — на 5170,0 тис. крб.,

Разом — на 23963,4 тис. крб.

ОКУПАЦІЯ

20 вересня 1962 року пригадавав Володимир Ілліч Жилінський, який народився 8 лютого 1930 року в селі Санжарівці (нині Полтавка) Гуляйпільського району Запорізької області:

— Почалася війна. Під Зеленим Гаєм (село — Авт.), розповідали, був наш аеродром. Під час відступу (надвечір) там довго рвалися бомби.

Вийшовши з хати, слухав і плакав, бо з газет і з чуток знав, що німці нікого не жалують: б'ють, розстрілюють людей, особливо євреїв.

Зайшов до сільради. В кімнаті були зібрані всі велосипеди, рушниці мисливські і протигази. Один з військових, який перебував тут, взяв рушницю і простяг мені:

— На.

— Для чого вона мені? — запитав.

— Ще пригодиться, — відповів той. Але я не взяв, бо боявся рушниць. Ішов мені одинадцятий рік.

Перед приходом німців у сільраді палили папери, в клубі стояла розбита бібліотека, на творах Леніна — Сталіна відірвані палітурки. Книги палили у пічці-буржуйці біля річки Янчул.

Багато книг, у т.ч. Шевченка і М. Вовчка, я взяв додому. У 1943 році здав їх для шкільної бібліотеки.

Перед відступом наших батько з іншими мужиками на кінній підводі, набравши харчів, виїхали в евакуацію. Та, відїхавши кілометрів 80 від Санжарівки, опинилися уже під німцем, тому повернулися назад.

2 жовтня 1941 року йшов сніг, який швидко розтав. Дороги розкисли від грязюки. А в цей час із Зеленщини рухалися радянські солдати, машини, танкетки, гармати в напрямі на Гуляйполе. А через два дні вступили в село німці.

Входили, точніше вїжджали, німці повозками. Коні — битюги: здорові, сильні, безхвості. Стояли першого дня у дворі бригади (посусідськи). Ми з хлопцями зібралися на краю двору. Німецький офіцер почав щось кричати, а тоді кинув руку до кобури нагана і від нас тільки смуга лягла — швидко розбіглися.

У нашій хаті спало чоловік 5. Усе давали журнали дивитися, подібні до нашого "Огонька". В них йшлося про тріумф німців (на-

ступ, зустріч з населенням, портрети Гітлера тощо). На ранок німці виїхали.

Як пройшли перші німці, то в село зайшли італійці. Казали, що вони їдять жаб, а солдати ходили по хатах і просили хліба, сала, яєць. І люди їм давали.

Італійці ходили у френчах. Кишені розрізали і туди напихали шматки хліба. Від цього робилися товсті. А одного разу почали стріляти по качках, які плавали у річці (метрів за 100) і жодної не підстрелили.

Боїв у селі ні до окупації, ні після — не було.

Через кілька днів у Санжарівці з'явилася друга партія німців. У нас стояло два фріци — один сорокарічний, а другий — удвічі молодший. Старший дав нам з братом по монеті (5 пфенігів). Молодий усе щось лопотів по-своєму і усміхався, показуючи нам фото з дівчини. Називав її: "Моя Маруся". А старший знаками і лопотінням роз'яснив, що той украв зі стіни фото у хаті, як стояли в сусідньому селі.

Коли стояли німці в 1941 році, то Володимир Мофа (жив біля парового млина) витяг з кишені офіцера зменшу патронів до пістолета (офіцер у них квартирував). Їх він приніс до нас у млин, де ми збиралися. Ми заставили Володимира повернути непомітно патрони назад, щоб потім гірко не розплачуватися. Він так і зробив, коли офіцер зняв китель і повісив його у кімнаті.

Під час окупації в селі організовувалася нова влада. Староста колгоспу вибирався з жителів, як і староста сільуправи та поліцаї. Начальником поліції Санжарівки був Білий із Зеленщини, який дослужився до звання сержанта. Він відзначався жорстокістю.

Хлопців та дівчат, які збиралися на вулиці гуляти, поліцаї розганяли. Якось поліцай Красюк темної ночі в 1942 році ганяв Якова Мофу (брата матері) і добре лозиною відлупцював. А то Іван Дудка під час весняної сівби 1942 року взяв мішок пшениці і поліцаї жорстоко били його, особливо старався Білий. (І.Дудка помер в 1961 р. у Гуляй-полі).

Весною 1942 року ми переїхали на нове місце проживання: у шкільну хату біля діда і баби, а свою віддали школі, тобто помінялися.

На конюшні одного разу німецький комендант (комендатура знаходилася в сусідньому селі Туркенівці (за 3 км) уперішвив нагайкою Павла Кукобу за неякісну роботу.

Влітку 1942 року летів над Санжарівкою вночі радянський літак. Скинув освітлювальну бомбу над лісопитомником. Але парашут не розкрився. Хлопці, в основному 1926 року народження, зрізали стропи і шовк купола розділили між собою. Шматок дістався і Якову Мофі. Потім поліцаї шукали, хто це зробив і вимагали, щоб добровільно знесли те, що взяли, та не дочекалися.

У 1942 і весною 1943 року у Санжарівці стояв плач. Молодь до 1926 року народження включно забирали в Німеччину. Скільки-то було в селі плачу.

Звідти приходили до родичів листи і листівки. Якщо писали в них правду про каторжне життя, то німецькі цензори ті слова викреслювали чорною тушшю. Тому писали "закодованою" мовою, якщо "дуже гарно" — то значило — дуже важко. Така домовленість була ще з дому. Сам читав. Є і пісня "З Німеччини".

В 1942 році в селі появилось багато міняйлів. З міст йшли сюди і міняли одяг на хліб, продукти харчування. Чимало вешталосся прохачів.

Коли німців турнули під Сталінградом у 1943 році, в село наїхало багато румунів (вони кинули фронт і драпали додому).

У діда і баби стало на ночівлю четверо. Баба поклала їх на долівці у залі (так називалась велика кімната, де не спали). Так хтось із них вночі зірвав замок зі скрині, яка стояла в залі, взяв ковдру, бабині спідні сорочки з полотна домотканого та інший одяг.

Були румуни обірвані, вошиві, де спали, було повно вош. Говорили напівзрозумілою мовою, калічачи слова.

Спав я на печі.

Часто ми, хлопчакі, збиралися біля млина-вітряка (поряд з двором 1-ої бригади колгоспу "Комсомолец") на вигоні. Поруч питомник-виноградник, а вітряк між ставком і кладовищем (південь-північ). Розповідали один одному різне, а більше прочитані книги. З хлопців були ще Віктор Вагіс, Володимир Мофа та ін. Залазили у млин (перші дні окупації він не працював) і там В.Вагіс розповідав прочитані книги, особливо запам'яталася розповідь про графа Монте Крісто.

Одного разу через село проїздили мадяри. Ми кинулися до них, та дощ завадив.

Весною 1943 року (було тепло) наїхало в село багато машин з поліцаями та німцями. Люди говорили, що пройшов рейд партизанів. Через день чи два непрохані гості поїхали.

За селом біля питомника і кладовища німці зробили склад соломи і сіна. Тут стояло десятків два чи три скирт. Упаковували солому і сіно в тюки і автомашинами (шофери були і словаки) вивозили на залізничну станцію Гуляй-Поле. Ми чіплялися ззаду машин і каталися. Думали, що водії не бачать. Та один зупинив машину і зігнав нас аж біля Веселого і сказав, що дома нас ждуть матері, а ми тут розважаємося.

Пригадую: весною 1943 року вночі з літака було скинуто листівки над питомником і полем. У них говорилося, що німців розбито під Сталінградом, наші наступають і щоб люди били німців і допомагали нашим.

Зберігати листівки боялися. Влада лякала: в кого знайде, тому не поздоровиться.

Якось влітку 1943 року летіли три німецькі літаки-винищувачі, зробили коло над селом і сіли за річкою Янчул на полі Зеленщини (кілометрів два від Санжарівки). Всі кинулися туди. Комендант, стоячи на тачанці, гнав коней учвал. Прискочив до літаків. Поговорив про щось із пілотами і ті незабаром полетіли.

А тепер про школу. Під час окупації ходив я у 4-й і 5-й класи. Всі вчителі, які залишилися, працювали. Директором залишався Іван Іванович Пред (кривий, на фронт не взяли).

Часто заняття зривались, особливо у п'ятому класі. На уроки приходило двоє-трьох дівчат. А останні ховалися або взимку йшли на річку кататись на льоду, або набивалися в туалет.

У клас заходив учитель, бачачи мало дітей, відпускав їх додому. Вони подавали нам знак і ми або спішили по хатах, або продовжували кататись на льоду.

А який був клуб при німцях? З приміщення клубу і бібліотеки вони зробили церкву. Дід Аврам Мофа спочатку був церковним старостою.

Я сам декілька разів перебував у церкві під час богослужіння. Весною 1942 року нас усім класом повели говіть. Вечором у суботу піп накривав рясою і відпустив гріхи, а на другий день — причащення.

Людей було повно. Давали щось на зразок солодкого вина з проскукою.

Під час окупації одержували у селі газету (формат нинішньої районної газети). Назву і зміст її не пам'ятаю.

За декілька днів до відступу по шосе на Успенівку, а потім на Гуляй-поле йшло багато німецьких танків, гармат, машин з піхотою. За два дні до вступу Червоної Армії заскочили у Санжарівку гітлерівські підпалювачі. Підпалили скирти соломи, сіна і всі великі будівлі: млин, школу-десятирічку, свинарник у колгоспі "Комсомолец" (він згорів наполовину).

Школу підпалили вечором, але люди зуміли пожежу загасити. Вночі відступаючі знову її підпалили і вона згоріла повністю.

Бачив я, як німці підпалювали млин паровий. Підскочили до нього німці на мотоциклі. Одяг на них був зелено-світлий (сірий), комір кітеля чорний, в пілотках. Вилили з каністри щось через вікно. Один заліз і там ще вилив каністру і підпалив. Полум'я вдарило у вікно. Той, що був усередині, кулею вилетів обшмалений.

Як розгорілося полум'я, ті поїхали.

Це бачило ще чоловік п'ять, що стояли віддалік на перехресті, яке з'єднує верхню і нижню вулиці, і тихо слали прокльони на голови паліїв. З нами стояв і поліцай, який теж висловлював обурення. Уже після звільнення, його судили, але люди стали на захист ("мовляв, був безвредний") і його направили на відбудову шахт у Донбас.

У нас стояла якась німецька санітарна частина. У залі жив офіцер, а в другій кімнаті — його шофер. У кутку зали на столику стояв радіоприймач, телефон.

Два рази шофер давав нам по півбуханця хліба. Хліб здався мені смачним, хоч був солонуватий, твердий і черствий. Вони різали хліб тонесенькими скибочками, а масла (маргарин у тюбиках) накладали багато. Хліб, маргарин лежали на столику у сінях і я потихеньку і по троху цупив їх. Маргарин видавлювався з тюбиків, як тепер вазелін.

Одного разу водій лежав у кімнаті на ліжку, а на очах — сльози. Це в ніч, як давали драпака. Видно, не дуже солодке життя настало.

Офіцер, як був дома, часто слухав музику по радіо, включаючи приймач. А одного разу почувалася російська мова. Добре пам'ятаю, що повідомлялось про те, що Італія вийшла з війни, стала воювати проти німців. Після цього повідомлення офіцер глянув на мене (я сидів у прохідній кімнаті, відкривши рота, слухав) і переключив приймач на музику.

Щовечора до заходу сонця перед нашими ворітьми шикувалися солдати на перевірку.

Вечором німці залишили Санжарівку. На другий день увійшли червоні. Йшли від Приютного через Зеленщину і селом на Туркенівку (нині Малинівку) і на Гуляйполе.

Це було 13 вересня 1943 року. Йшли строем, колонами і багато. Після сходу сонця біля нашої хати був розвідник, а в небі висіла німецька "рама", то він казав, щоб ховалися, а то ворог засіче і налетять літаки бомбити.

Години о 10-й я відкривав віконницю і бачив: високо в небі летіли літаки з півдня на північ. Нарахував більше 30, а потім вони різко повернули на схід і почали пікірувати і від них відділятися невеликі предмети, які збільшувалися, збільшувалися і раптом: бух! Вибух.

Розпочалося бомбардування села з повітря. Перший захід не приніс майже ніяких руйнувань і жертв. А потім почалося: одна партія заходить, друга — відходить. І так до вечора. Другого дня теж саме повторилося. Два дні безперестанку Санжарівку бомбили німці. Згоріло кілька хат. Загибло декілька людей, у тому числі і секретар сільуправи.

Останній раз, коли німецькі літаки бомбили село, навколо нашої хати я на відстані до 30 метрів нарахував воронок від 12 бомб. Побиті були кури і качки. Вирвало вікна з лутками, знесло черепицю з даху, а в дідовій хаті і причілок став, як решето. Туди сталося пряме попадання бомби і 5 чоловік (дід, баба, сусідка з двома дітьми) загинуло. Слідів поранення у них не було. Тільки дівчинка (знаходилась внизу) була поранена, все плакала і звала маму, та через пару годин померла. Дорослі були до пояса засипані землею.

Ми з сусідами сиділи в хаті в погребі. Ляду відкинуло, черепицю скинуло і з нього було видно небо. Настя Панасенко (по вуличному Кучери), 1927 р.н. дуже плакала і кричала. Майже всі плакали і стогнали.

Увечері вирили могилу на кладовищі, вгорнули в рядно і всіх в одній могилі поховали.

Після цього ми з хати втекли до сусідів і цього ж дня бомбардування припинились. Я був на вулиці і, коли летіли літаки, ховався у яму від бомби і плакав.

Після цього трагічного випадку наша сім'я взяла корову і вечором пішла до родичів на хутір.

Село бомбили німці і третій день.

Якою була їжа в окупації і після? Картопля, олія, хліб кукурудзяний, ячмінний, житній, а пшеничний — як гостинець.

У сільській управі й інших місцях висіли накази російською і німецькою мовами. Того чи іншого не можна, за те розстріл. Вночі не ходити. За голову партизана — 10 тис. крб. і, здається, корову обіцяли. А якщо хто заховає — розстріл, якщо знав і не доніс — теж розстріл.

Перед відходом німці наказали чоловікам евакуюватися, але вони поховалися, у тому числі і батько. Вийшли зі схованок, як вступили в Санжарівку червоні.

Першого дня бійці вечором біля нашої хати жартували. Але офіцер, уздрівши батька, заявив: "Ви тут при німцях прохолоджувалися, сиділи і тримались за спідниці жінок".

Так до нас прийшло визволення.

* * *

У 2007 році учениця 11 класу Юлія Іванівна Земелько під керівництвом керівника пошукового загону "Пам'ять" Нелі Олександрівни Глущенко та бібліотекаря Вікторії Євгеніївни Земелько Полтавського навчально-виховного комплексу підготувала реферат на тему: "Доля громадян України, постраждалих від нацистських переслідувань". Дещо зачитуємо з нього:

"У багатьох селах Гуляйпільщини німецька влада створила тимчасові табори для військовополонених. Уже в жовтні 1941 року один з таких таборів-"загонів" з'явився у селі Санжарівці, в який під відкрите небо зігнали кілька тисяч радянських солдат і офіцерів. Голод і холод відбирав у людей життя.

Із спогадів Глушко (Панасенко) Марії Андріївни:

"Не можна було дивитися без сліз на вимучені, голодні очі наших військовополонених. Наші селяни, наскільки це їм вдавалося, приносили хліб, варену картоплю і кидали через колючий дріт. Деякі німецькі вартові (серед них теж були люди), робили вигляд, що не помічають наших дій. Але не дай Бог це б побачив старший за званням або нелюд-поліцай — нам було б не здобувати — відразу відкривали вогонь. Одного разу командування табору (наближалась зима) дозволило мирним жителям села забрати полонених своїх родичів... Що робилося — передати важко — всім хотілося на волю. Селяни брали всіх підряд (не більше 2-3 осіб), бо родичів не було. Нам з мамою

вдалося забрати двох радянських солдат, які згодом, підправившись, повернулися в діючу армію.

Таких людей, що рятували військовополонених, було немало. Серед них Кубах Марфа з матір'ю, Марченко Євдокія, Мофа Катерина, Крупій Устина, Марченко Олександра, Крупій Євдокія, Река Домка. Про цих сміливих жінок розповідала Марія Федорівна Чорна, яка сама разом із подругами допомагала військовополоненим (принесли хліб, картоплю, суп, воду...).

Страшна і трагічна доля наших військовополонених".

* * *

30 березня 2005 року завідувача музеєм бойової слави села Полтавки Неля Олександрівна Глущенко записала спогади тих, хто побував у німецькому рабстві.

Історія не знає більш жахливих злочинів, ніж ті, що приніс світові гітлерівський фашизм. Роки окупації для українського народу перетворилися на зловіщу мережу тюрем, концтаборів, гетто. Йшло масове винищення нації.

За даними "Книги скорботи" Запорізької області на підневільні роботи до Австрії, Німеччини, Голландії, Чехії... було вивезено близько 25 мільйонів жителів України, зокрема, майже 160 тисяч — із Запорізької області. Не обійшов цей морок і Гуляйпільщину. Тільки із Санжарівської сільради вивезли у рабство 243 особи, з них встановлено — 81, решта залишились невідомими.

Фашисти та їх прихвостні-поліцаї забирали навіть по кілька чоловік з однієї сім'ї — синів і дочок. Батьки, родичі, знайомі переховували юнаків і дівчат, де тільки було можливо. Ось, наприклад, Лідію Васюк рідна тітка вивела в сусіднє село Солодке і там переховувала у себе, а потім кілька днів у знайомих — у замуваній печі. Але, щоб не наразити добрих людей на небезпеку, дівчина повернулася додому...

*Ось як свідчать про ті лихі часи ті,
кому довелося їх пережити.*

Лідія Пасічник (Васюк):

(1925 р. н.)

— У лютому 1943 року німці закрили сільську школу, а 18 травня мене, Марію Марченко (Жилінську) та ще багатьох хлопців і дівчат відправили на Захід товарняком. (По дорозі до станції Марії вдалося зіскочити з підводи і втекти). Зібрав нас місцевий поліцай Білий Микола — злий, жорстокий, який не одне життя загубив своєю вірною службою фашистам.

Привезли нас в Австрію — місто Брук, село Енцендорф, вкинули, немов собак, за металеву огорожу. Потім приїздили покупці і за фотокартками відбирали нас для роботи. Мене, Катерину Пономаренко і ще Тамару з Польці (вона непогано розуміла німецьку мову, що дуже нам допомогло надалі) забрав якийсь бауер. Виявився нелюдом, весь час кричав на нас: "Шнель, шнель! Русіш капут!" Доглядали ми за скотиною у його господарстві, робили у степу, косили, молотили... Жили у старезній будівлі без вікон, спали на мішках із соломою, укрившись кінською попоною.

Працювали з чотирьох годин ранку і до 1-ї години ночі. Взимку панчохи обмерзали на ногах, то сушили їх біля корів, допоки доїли. Як тільки витримували такі знуцання?! Годував той нелюд баландою прямо на цементній підлозі не тільки нас, а й членів своєї сім'ї. Його жорстокість і ненависть вражали. Завжди стояв над нами, як осавул. Якось подруга Катя розігнулася під час поління, то він накинувся на неї з сапою. І тільки мій крик з переляку зупинив його. Страшно подумати, щоб міг зробити з дівчиною.

Хазяїн наш був найбагатший і найскупіший у селі. За два кілометри, прямо у лісі мав багато погребів — "келії", у яких зберігав бочки з виноградним вином. Нам ніколи не дозволяв збирати виноград, для цього наймав місцевих жителів, ми не могли навіть спробувати його.

Коли до села наблизилися радянські війська, бауер сім'ю і нас переховував у тих "келіях". Пам'ятаю, десь у квітні 1945 року, за нами приїхав на підводі наш солдат і відвіз до комендантського пункту. Там усіх розділили за маршрутами — кому куди треба, посадили нас на поїзд, і ми з Катериною доїхали аж до своєї станції Гуляйполе, де мене зустріла рідна тітка. Дома я була 18 травня 1945 року. Повернулася рівно через два роки, які залишились у моїй пам'яті жахливим спогадом на все життя.

**Віра Кириченко:
(1925 р. н.)**

— Ми з мамою та трьома сестрами жили у невеликому селі Ольгівське Санжарівської сільради. У 1942 році фашисти забрали в Німеччину першу групу молоді нашого села, куди потрапила і моя найстарша сестра Марія. Через рік, у травні, було наймасовіше вивезення молоді. Я, Ганна Крупій, і Марія Михайленко трималися разом, коли нас везли до залізничної станції. Павло Жилінський і його брат Петро з нашого села зуміли втекти назад додому. На під'їзді до Кишиніва через вагонне вікно повистрибували (а ми їх прикривали) хлопці Микола Нарва, Григорій Панасенко і Микола Циганок. Вони повернулися додому і потім пішли на фронт.

Запам'яталося, як довго ми їхали, перетнули 16 тунелів, і нарешті приїхали у Венорний штат (райцентр) Австрії, де нас продали у рабство. З ранку до ночі гнули ми спину на бауера Бранделя. Пололи, косили, молотили... А на зиму нас перевезли в Арбайцан до католицького монастиря, там ми обслуговували більше 100 дітей із Відня та близько 50 черниць. Була і доставщиком продуктів, і посудомийкою, і прибиральницею. З 4-ї ранку вже були на ногах і працювали до 23-ї ночі. Ставилися до нас, справді, як до рабів, особливо знущалася старша черниця. Одного разу вона звинуватила мене у тому, що скипілося молоко, хотіла побити (а була я мала і зовсім худа). Та врятували мене німецькі електрики, які на той час щось ремонтували на кухні. А ще та нелюдка кидала у мийку разом з ложками і виделками ножі, аби я порізала собі руки. Про ці знущання знав місцевий поліцейський і хотів вивезти мене до іншого хазяїна, але подруга Ганна не погодилася відпускати мене одну.

І все ж згодом Господь почув наші молитви, і ми потрапили до іншого бауера, де й залишались до самого визволення. Це була хороша, добра людина, як і вся його сім'я. Ми мали можливість писати і отримувати листи з дому, на які приходили дивитись не тільки оstarбайтери зі сходу, а й наші військовополонені, що працювали неподалік. По штемпелях на конвертах визначали, як звільнялися від фашистів наші міста. А після визволення 13 квітня 1945 року нас радянськими військами наше щастя не можна було передати словами. Ми рвалися

додому!.. Але дорога виявилася непростюю, довелося пройти ще через Белградські санпропускники, двотижневе перебування під відкритим небом у якомусь таборі за колючим дротом, де було зібрано тисячі людей, нас допитували в комендатурі. І тільки після цього нам видали необхідні документи, щоб ми змогли добратися додому. Матері знали, що ми повертаємось, і кожен день чекали на нас...

*А ці спогади 13 квітня 2005 року записала дев'ятикласниця,
член пошукового загону "Пам'ять" Полтавського НВК
Юлія Земелько*

**Катерина Циганок (Дудка):
(1925 р. н.)**

— Це було місто Будгендех (Австрія), куди нас привезли 9 грудня 1942 року. Разом зі мною були ще четверо дівчат із села - Ольга Циганок, Марія Чухрай, Віра Циганок та Євдокія Марченко. Працювали на текстильній фабриці, що належала одному багатому бауеру. Жили у приміщенні (більше схожому на сарай) під замком, відмикали лише, коли йшли на роботу. Пан був дуже суворий, боявся його. Мене хотів знищити тільки тому, що прізвище мала Циганок, а він думав, що я за національністю циганка. Дякувати вчительці з Оріхова, яка знала німецьку мову і змогла пояснити йому, що це — прізвище таке.

На фабриці виготовляли тканину для парашутів і протигазів. Спочатку боялися, а потім приловчилися ховати тканину під одяг, вдома спалювати її у плитах, аби менше було.

Жили у нестерпних умовах. Дуже зраділи, коли почули, що наступають наші війська. Одного дня приїхав "чорний воронок", посадили нас усіх туди. Їхали й плакали у відчаї, думали, що везуть розстрілювати. На щастя, вивезли нас і в інше село і до іншого хазяїна. Самі собі там для житла будували табір, вкривали черепицею. Працювали по 12 годин на добу, годували погано. Правда, привозили конятину з фронту, яку ми спочатку гидували їсти, а потім, голодні і кісти гризли.

Визволителями нашими були негри. Прийшли до табору військові, повідбивали двері, знайшли усі продукти: масло, консерви, борошно-

но, одяг і роздали нам. Хазяїна вигнали. Через місяць по тому, 13 квітня 1945 року, ми повернулися додому. І досі не можна передати тих почуттів, з якими ми поверталися на рідну землю...

Іван Совин:
(1925 р. н.)

— 22 травня нас, юнаків, забрали з нашого села. Привезли на товарну станцію Венернорштадт (Австрія), поділили на дві групи (по 60 чоловік) і розмістити у два бараки. Жили за колючим дротом під напругою, по кутках стояли вишки з охоронцями. Працювали на залізниці — міняли рейки, шпали, підсипали щебінь під них. Робота була дуже важкою, а харчування — аби лише з голоду не захляли. Дуже хотілося їсти. А за бараками знаходився погріб, у якому зберігалася картопля. Не витримав і я раз тихенько пробрався туди, набрав тієї картоплі і приніс у барак. Їли її сирію... А наступного разу мене піймали і за те жорстоко покарали: відрубали два пальці руки...

Через деякий час поповзли чутки, що прийдуть перевіряючі. Перед тим нас покупали, видали нову білизну, два дні добре годували, давали чай з цукром. Після перевірки деяких хлопців забрали на фронт, а я потрапив до концтабору, де перебував два тижні, бо приїхав покупець і йому потрібно було відібрати на роботу 14 чоловік. Я ховав за спину руку, щоб мене забрали. Але для цього змушували переступати широкий поріг (люди були виснаженими). Хто переступить — брали, ні — живими складали на підводи і відвозили до крематорію. Мені, можна сказати, пощастило.

У бауера життя було трохи кращим. Коли вже наблизилися союзники (англійці) і почалося бомбардування, мені вдалося втекти. Потрапив у якесь село. Зайшов до одного з будинків, попросити води попити. Господарі виявилися непоганими людьми, запропонували мені залишитися у них працювати. Рівно через рік прийшли війська Радянської Армії. Третього дня вийшов наказ повертатися додому, а хто не виконає його — вважатиметься зрадником Батьківщини. Та додому, у Санжарівку, повернувся тільки через вісім місяців — стільки ще довелося служити в армії.

Від авторів. На жаль, не всі повернулися із примусових робіт. Хтось загинув, а хтось, не витримавши тортур, наклав на себе руки...

Сьогодні на пальцях можна перелічити тих, хто пережив той жах війни. Вони поруч з нами, ці живі свідки страшної минувшини. Це — Михайло Тихонович Клименко, Григорій Андрійович Глушко, Марія Андріївна Клименко (Рябінька), Катерина Федорівна Крутько (Лень), Ольга Карпівна Сидоренко (Марченко), Пелагея Омелянівна Козел (Чорненко), Катерина Федорівна Чорна. Ми завжди пам'ятатимемо ваші мужність і стійкість у випробуваннях, через які довелося пройти, і незламну волю до Перемоги.

* * *

А такі щемливі рядки про ті лихі часи 31 вересня 2005 року залишив ветеран війни і праці Михайло Тихонович Клименко:

— 1941-й рік. Село Санжарівка окуповане фашистами. Через рік розпочалося примусове вивезення молоді до Третього рейху. У грудні німці влаштували облаву, якої мені дивом вдалося уникнути, бо отримав вчасне попередження від товариша. Перевдягнувшись у жіночий одяг, я утік до свого хрещеного батька у сусідню Туркенівку, і переховувався там до весни 1943 року. А у квітні фашисти організували медогляд тих юнаків, яких призначили вивезти до Німеччини. Батьків попередили, що у разі нез'явлення їх дітей до комендатури, будуть спалені їхні домівки. Вимушений був повернутися додому.

Під охороною місцевого поліція Красюка велику групу молоді відправили на станцію Гуляйполе, загнавши у вагони-"телятники", повезли на чужину. Не пам'ятаю, чи кому вдалося втекти, але бути такі сміливці, які вистрибували з вікон, та охорона відкривала одразу по них вогонь.

Привезли нас у місто Айзенштадт. Там мене, Дмитра Нарву, Михайла Коваленка та Івана Біжка забрала одна непривітного вигляду хазяйка. Привезла у село Вулкепродерсдорф (на кордоні з Угорщиною), мене заштовхала на своє подвір'я, а хлопців відправила до інших бауерів. Саме тут і розпочалося моє рабське життя — важка селянська праця до піднього вечора, а на ніч — під замок. Хазяйка ставилася до своїх робітників не інакше, як до робочої скотини. Як ми чекали наближення фронту, як рахували дні до визволення, бо так щеміла душа по домівці!..

1 квітня 1945 року ми зустріли наших визволителів — радянські війська. А вже 6 квітня польовий військкомат призвав мене на службу в армію. Спочатку служив у 200-у стрілецькому полку 3-го Українського фронту. День Перемоги зустрів у м. Леобен (Австрійські Альпи) на посту, охороняючи дезертира. Неможливо описати тих радісних, щасливих почуттів, які охопили кожного того вікопомного дня 9 травня.

Після Перемоги ще протягом п'яти років перебував на військовій службі в окремому навчальному батальйоні, у 79-у гвардійському механізованому полку (там закінчив полкову школу), потім у 807-у мехполку на території Румунії. Разом зі службовими обов'язками виконував ще й комсомольську роботу, був політлітатором, редагував ротну газету. Про те, як справлявся з громадськими обов'язками, говорять неодноразові цінні подарунки від командування полку і командира дивізії, 32 заохочення.

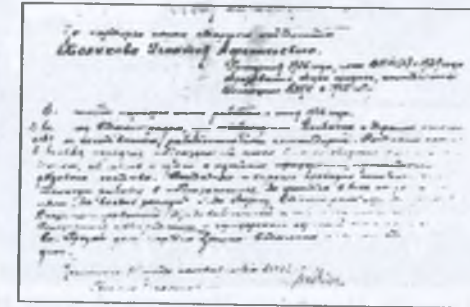
Навесні 1950 року, демобілізувавшись з армії, повернувся у рідну Санжарівку. Деякий час працював секретарем сільради, а з кінця 1952 року — керівником початкової військової підготовки Полтавської середньої школи, згодом — школи-інтернату. Загалом педагогічній роботі віддав 44 роки життя.

Михайло Тихонович Клименко — відмінник народної освіти. За роки роботи вчителем отримав 34 нагороди, серед яких — подяка Міністра освіти СРСР Прокоф'єва, грамота Міністерства освіти України, Почесний знак ДТСААФ за підписом тричі Героя Радянського Союзу, маршала авіації О. Покришкіна, Подяка головнокомандуючого Одеським військовим округом за високі показники у військово-патріотичному вихованні молоді. Зараз М. Т. Клименко — голова ради ветеранів Полтавської сільради. Не пориває зв'язків зі школою, є частим гостем учнівської молоді. Все це говорить про те, що ветеран досі в строю і, як і багато літ тому, займає активну життєву позицію. Міцного здоров'я вам, Михайле Тихоновичу, і такого ж активного довголіття!

Санжарівка визволена від німецько-фашистських загарбників 13 вересня 1943 року частинами 34 гвардійської стрілецької дивізії 31 гвардійського стрілецького корпусу 5 Ударної Армії (командир генерал-майор Пилип Васильович Брайлян).

Холіков Гнат Панасович
(1906-1943)

Бойова характеристика Г. П. Холікова

У боях за село загинули гвардії капітан Георгій Петрович Уманцев, гвардії старший лейтенант, політрук Гнат Панасович Холіков, гвардії сержанти Бочаров, Агапітов, гвардії лейтенанти М. Дмитрущенко, Д. Ісаєв, Д. Козлов, М. Куцанов і ще 31 воїн-визволитель.

20 травня 1978 року районна газета "Зоря комунізму" надрукувала щирі слова ветерана праці, яка проживала в місті Астрахані, про брата

Куцанов Микола (праворуч)

Уманцев Георгій Петрович

капітана Георгія Петровича Уманцева, який у вересні 1943 року загинув на полтавській землі.

— У селі Ольгівці шумить молодим листям парк. Зелені віти — мов крила журавлині в польоті. Тут у святкові дні збираються ольгівці біля пам'ятника воїнам, що загинули, визволяючи населений пункт від фашистських загарбників. Клени, дуби стали свідками безмежної людської любові до тих, хто поліг у боях за свою Батьківщину. Пам'ять людська безсмертна, як безсмертні імена воїнів, що загинули на підступах до села восени 1943 року. В одному з боїв під Ольгівкою поліг і мій рідний брат, командир танкового батальйону гвардії капітан Георгій Петрович Уманцев. І мені приємно, що червоні слідопити Полтавської школи-інтернату встановили імена тих, хто загинув смертю хоробрих на підступах до великого степового села на Україні, розшукали їх рідних.

Радість і смуток огорнули моє серце, коли я вперше вирушала з Астрахані на Україну. Радість від того, що могила брата знайшлася, і смуток тому, що Георгія немає в живих.

Щирі братерські зустрічі, відвідини села Ольгівки, виступи у школі-інтернаті до глибини душі схвилювали мене. Я була вражена великою любов'ю українців до представників інших націй, до тих, хто загинув при визволенні республіки. У дружбі народів Радянського Союзу вбачаю силу і могутність його. Виявом її є пам'ятник воїнам-визволителям, рішення ольгівців назвати одну з вулиць іменем росіянина, мого брата Г. П. Уманцева.

Шумить молодим листям парк у Ольгівці. Схиляють голови піонери і ветерани перед пам'яттю загиблих, а мені вчуваються рядки вірша, котрого прислав Георгій влітку 1943 року:

*Плачет Родина-мать. Эх, земляца родная!..
Проклинаю фашизм и всех тех, кто его породил!
Как мне хочется жить, чтоб, тебя защищая,
Видеть после войны вечный мир.*

Рідні Г. П. Уманцева на його могилі в с. Ольгівці. 1980 р.

Він не дожив до миру. Але зроблене ним залишиться у пам'яті вдячних людей навечно. Від усвідомлення цього стає радісніше жити і працювати на нашій вільній радянській землі.

... Подумки йду зеленим парком села Ольгівки, що шумить молодими вітами, і складаю шану трудівникам колгоспу імені Свердлова, працівникам виконкому Полтавської сільської Ради, партійній організації господарства, педагогічним колективам школи-інтернату і середньої школи, всім, хто не забуває воїнів-визволителів.

Н. Карпенко-Уманцева

* * *

Хоробро билися на фронтах сини і дочки Санжарівки. І. Ф. Пилипенко повернувся додому кавалером ордена Червоної Зірки. Бойовими нагородами відзначила Батьківщина ратні подвиги М. П. Портного, І. А. Білого, П. П. Клименка, Ф. І. Шейка, П. О. Сивоненка, І. О. Марченка, І. О. Портного.

Штурмував лігво фашизму Берлін і залишив там автограф К. П. Вовк. В обороні міст-героїв брали участь Г. І. Баленко (Москва), М. П.

Портний (Ленінград), А. В. Брова (Козакова) (Ленінград), Л. Ф. Жилінська та І. П. Марченко (Сталінград).

Санжарівці на призовному пункті. 1943 р.

ВІДБУДОВА

Відразу ж після визволення від німецько-фашистських загарбників санжарівці приступили до відбудови народного господарства, активно допомагали Червоній Армії у боротьбі з ненависним ворогом.

16 вересня 1943 року відновила свою роботу Санжарівська сільська рада, яка об'єднувала 5 колгоспів: "Комсомолец" (с. Санжарівка), "Комуніст" (с. Санжарівка), імені Свердлова (с. Василівка), імені Котовського (с. Луначарівка), імені Челюскінців (с. Ольгівка).

Уже 28 жовтня 1943 року Гуляйпільський райком КП(б)У і виконком райради депутатів трудящих прийняли постанову "Про мобілізацію робочої сили на будівництво оборонних рубежів". Згідно з нею Санжарівська сільська рада виділила 450 чоловік на другу будівельну дільницю Марфопіль — Степанівка.

* * *

7 листопада в колгоспі імені Свердлова на новоствореній птахофермі налічувалось уже 194 голови птиці. А з 13 листопада санжарівці виділили 40 чоловік для відбудови промисловості.

Та війна нагадувала про себе. 28 грудня колишній член колгоспу "Комсомолец" С.Я. Дудка писав землякам: "Прийміть від мене, дорогі товариші, фронтове вітання з рідних берегів Дніпра — Славути!

Чув я, що багато горя і зневаги зазнали ви під час фашистської окупації. Та ніколи більше не повернуться ці страшні дні. Ми вже звільнили від ворога сотні міст і сіл і невпинно просуваємось вперед. В цьому допомагаєте ви, товариші, постачаючи Червону Армію хлібом і продовольством.

Обіцяю вам, дорогі земляки-колгоспники, битися до останнього знищення ворога і закликаю вас не шкодувати нічого для допомоги фронту".

Активно працювали колгоспники Санжарівської сільської ради під час весняних польових робіт 1944 року. Так, на боронуванні 7 і 8 квітня у колгоспі "Комсомолец" закрили вологу на 259 гектарах, засіяли 23 гектари.

Важко починалися весняні польові роботи, особливо сівба. Не вистачало посівматеріалу і колгоспниці вручну переносили зерно з елеватора. Наприклад, дружина фронтовика Варвара Жилінська з колгоспу імені Челюскінців перенесла на собі 100 кг зерна на віддаль 30 кілометрів.

На весняній сівбі перед вела трактористка колгоспу імені Котовського М. Пузик, котра за 2,5 робочих дні засіяла 64 гектари.

На 12 квітня із сівбою ранніх зернових і соняшнику впорались у колгоспах "Комсомолец" — на 115%, "Комуніст" — на 105%, імені Челюскінців — на 102%, імені Котовського — на 90% та у імені Свердлова — на стільки ж, тоді як по району — на 83,5%.

1 травня у числі перших у районі закінчив сівбу пізніх культур колгосп "Комуніст". На високому агротехнічному рівні, у найстисліші строки тут посіяли 77 га кукурудзи, 8 га кормових буряків.

По-стахановському сівбу пізніх культур провели в колгоспі імені Котовського. План посіву кукурудзи тут перевиконали.

30 травня на районну Дошку пошани були занесені імена колгоспниць О. Кукоби з артiлі "Комсомолец" та Л. Д. Панасенко з артiлі "Комуніст", які в період весняного сіву щоденно норми виробітку виконували на 110-120%.

Колгоспники артiлі "Комуніст" першими в районі здали державі 8600 центнерів сiна при плані 6340.

31 липня 1944 року районна рада та РК КП(б)У відзначили задовільну роботу по збиранню врожаю у колгоспі "Комсомолец".

Готуючи гідну зустріч дню річниці визволення району від фашистських загарбників, комсомольці артiлі імені Свердлова зобов'язались за 2 дні засiяти 10 га озимини. Своє зобов'язання вони виконали.

Молоді колгоспники і комсомольці Портна Н. (секретар комсомольської організації), Марченко І., Панасенко В., Сливка І., Клименко М., Ковтун М., Федько М., Северин Л., Северин П. проводили культмасову роботу в бригадах, охороняли урожай. Всі комсомольці вдень працювали на сiвбі, а вночі — на вивозі зерна.

З нагоди річниці визволення району від німецьких фашистів на районну Дошку пошани заносилися:

колгосп імені Котовського (голова правління т. Рожко) — закінчив молотьбу і виконав першу заповідь перед державою;

рільнича бригада колгоспу "Комсомолец" (бригадир т. Марченко М.Ш.), яка закінчила жнива за 6 робочих днів, обмолот — за 7 днів. Виконала план осінньої сiвби.

На районну Дошку пошани заносилися 7 листопада знову ж таки колгосп імені Котовського (голова т. Рожко). Одним із перших у районі виконав план хлібопоставок. Засiяв 349 га озимини, виорав на зяб 93 га;

Іваненко І. П. — колгоспниця артiлі імені Котовського. Виробила 350 трудоднів. Норми на всіх роботах здійснювала на 170%;

Онищенко Г. Д. — колгоспниця артiлі "Комуніст". Виробила 340 трудоднів. На сiвбі засiвала по 4,5 га;

Близнюк В. С. — ланкова артiлі "Комсомолец". Ланка систематично норми виробітку перевиконувала на 50-70%.

1 грудня колгосп "Комуніст" справився з річним планом м'ясопоставки.

Завдяки старанням голови Санжарівської сiльради був відремонтований і обладнаний клуб, який згодом став вогнищем культури.

Культмасовик М. Зоріна (вона і секретар комсомольської організації) добре налагодила роботу гуртків художньої самодіяльності. Тут систематично працював драматичний гурток, який готував гарні вистави. Молоді було де відпочити після напруженого трудового дня.

Ланку Ніни Портної (колгосп імені Свердлова) називали ланкою високого врожаю, бо вона по-стахановськи працювала на сiвбі. Комсомольці і молодь ланки Т.Клименко, Н.Портна, Н.Ковтун, Є.Біла, О.Портна та інші за півдня виконали завдання на 250%, посiявши парюю корів 5 га соняшнику.

Працювали добре й інші ланки. Своїми коровами на культивациі зябу виконували норми на 120% Ліда Грибiненко та Марія Земелько, на боронуванні озимини вручну — Люда Земелько, Раїса Земелько, Дуня Брова та Нюра Попруга.

26 червня 1946 року колгоспник артiлі імені Челюскінців Ю. Дзюбан перевиконав річний план по м'ясозаготівлі, здав державі 48 кг. Достроково справився з цим і Клименко (здав 33 кг м'яса). Понад 54 кг цієї продукції відправив державі колгоспник артiлі "Комсомолец" К.Близнюк. Закінчували виконання плану по м'ясу Б. Клименко, Т. Панасенко, Я. Сергієнко, Ю. Бабич та ін.

8 грудня колгоспники артiлі "Комсомолец" Г. П. Кубах, П. О. Біжко, В. Крутько, Я. В. Лопатiн коровами на оранці зябу виконували і перевиконували денні завдання.

* * *

Відзначаючи третю річницю з дня визволення району від німецьких бандитів, колгоспники артiлі "Комуніст" здали державі 90 центнерів соняшнику. Колгосп "Комсомолец" відправив на приймальні пункти 30 центнерів рицини.

1947 рік був характерним тим, що колгоспниця Марія Федорівна Чорна стала депутатом районної ради, а колгоспи "Комсомолец" (голова Калюта) та імені Котовського (Рожко) 7 листопада заносили на районну Дошку пошани.

У 1948 році на комсомольській вахті, присвяченій 30-річчю ВЛКСМ добре трудилися на оранці зябу в колгоспі імені Свердлова молоді орачі Т.Земелько, П.Смоловий, М.Земелько, О.Винник, В.Литовка, а в артiлі імені Котовського — Микола Биков.

У колгоспі імені Свердлова на збиранні соняшнику на ділянках, закріплених за ланками Н.Ковтун і Н.Портної, зібрали соняшнику по 16-17 центнерів насіння з гектара. Це був найвищий урожай у господарстві.

Вагомого ужинку добилася в артілі "Комуніст" ланка П.В.Зарудньої. З 20 гектарів зібрали пшениці по 36 центнерів з гектара.

В 1948 році на 1 травня на районну Дошку пошани заносилися: колгосп "Комсомолец" (голова І.І.Калюта); рільнична бригада № 2 артілі імені Свердлова (бригадир В.А.Дмитренко).

Для процвітання Вітчизни колгоспники Полтавської сільради Х. Сергієнко, І. Іванов, С. Колісник, Є. Жилінська до 1 травня виконали річне завдання молокопоставок.

В 1949 році комсомолец коваль артілі імені Челюскінців Григорій Сергієнко до ювілею — 30-річчя ЛКСМУ закінчив ремонт збиральних машин та дрібного інвентаря. А молода свинарка з артілі "Комуніст" Євдокія Безпала зобов'язувалась отримати від кожної закріпленої свиноматки по 10 ділових поросят, а одержала — по 12.

Високої честі бути депутатами районної ради удостоїлись в 1950 році зоотехнік колгоспу імені Свердлова Євдокія Федорівна Безпала, 1925 р.н., а в колгоспі імені Котовського — колгоспниця Анастасія Павлівна Синник.

1951 рік для полтавців став знаменним тим, що їх земляк Андрій Олексійович Клименко став чемпіоном України з шашок. А було так.

З 16 по 29 березня в Чернігові проходив шахово-шашковий турнір колгоспників на першість України. В турнірі взяли участь 50 чоловік від 18 областей республіки. Найкращого успіху в турнірі добився колгоспник артілі "Комсомолец" Андрій Олексійович Клименко.

В шашковому турнірі він набрав 7,5 очка з 10 можливих і зайняв перше місце. А. О. Клименку присвоєно звання чемпіон України з шашок, вручено диплом I ступеня і цінний подарунок.

А. О. Клименко у Всесоюзних змаганнях з шашок зайняв 4 місце і одержав перший розряд.

1 травня на районну Дошку пошани були занесені колгоспи імені Котовського (голова правління М. Н. Мотроненко, секретар парторганізації Г. А. Сивоненко) та імені Свердлова (М. І. Денисенко й І. А. Прокопенко).

На 7 червня в колгоспі "Комсомолец" закінчили третю прополку просапних. Колгоспниця Катерина Шрамко, Марія Клименко, Олена Марченко, Параска Крупій, Федора Михайленко норми виконували на 200-300%.

Успішне проведення збирання і здачі державі хліба в колгоспі "Комсомолец" дало можливість видавати колгоспникам хліб на трудодні. Так, Михайло Клименко і його дружина одержали 682 кг пшениці, Кузьма Близнюк з дочкою — 571 кг, Марія Будик з сестрою — 538 кг.

7 листопада артіль імені Котовського виконала річні плани м'ясопоставок — на 100%, молока — на 128%, бринзи і яєць також — на 100%.

17 лютого 1952 року в Полтавському сільському клубі закінчився шахово-шашковий турнір. У ньому брало участь 16 чоловік. Першість з шахів здобув Д. Зорін, а з шашок — чемпіон України А.Клименко. Переможцям вручили цінні подарунки.

Агроном-садовод
Чорна Марія Федорівна

22 січня 1953 року було зареєстровано кандидатами у депутати районної ради депутатів трудящих:

агронома колгоспу "Комсомолец", безпартійну Марію Федорівну Чорну, 1924 р.н., колгоспницю; комсомолку артілі імені Свердлова Віру Максимівну Клименко, 1931 р.н. і колгоспницю артілі імені Котовського Анастасію Павлівну Синник, 1912 р.н.

* * *

За збереження групи телят (24 голови) до шести місяців телятництва Євдокія Баленко у артiлі імені Котовського отримала як додаткову оплату — телицю.

* * *

На політці просапних у колгоспі імені Свердлова Віра Дунихіна, Ольга Дмитренко, Сіма Земелько, Раїса Земелько, Зінаїда Ковтун, Віра Крупій, Марія Коваленко, Лідія Москівець виполювали за день по 1,08 га — 270%.

* * *

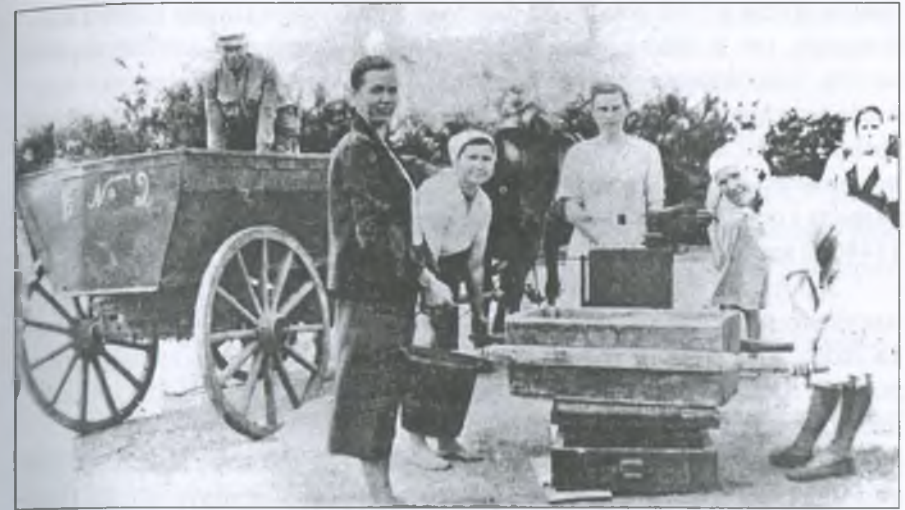
21 січня 1954 року в артiлі імені Котовського відбулися загальні збори. Із звітом виступив голова правління М. Н. Мотроненко. Він, зокрема, сказав, що отримано урожай озимих по 21,6 центнера з гектара. У тваринництві виконані планові завдання і ця галузь дала річного прибутку 498 тис.крб. — на 46 тис. крб. понад план.

Головою колгоспу знову обрали Михайла Несторовича Мотроненка.

* * *

23 лютого 1955 року секретар парторганізації колгоспу імені Котовського П. Крупій у районній газеті "Сталінським шляхом" писав: "Наша передова рільнича бригада, якою керує тов. Білий Г. А., розгорнувши боротьбу за високий урожай кукурудзи, виготовила і розставила на полях 6 тисяч щитів, вивезла понад 5000 тонн місцевих добрив, а також заготовила більше 60 центнерів попелу і 30 центнерів пташиного посліду.

Значно перевиконали завдання по збору місцевих добрив ланки, очолювані тов. Мордик Наталією і тов. Біленко Євдокією".

На току колгоспу "Комуніст", 1953 р.

* * *

21 центнер зернових з гектара — такий середній урожай отримала рільнича бригада В.Горпинича в колгоспі імені Свердлова, а в бригаді Г.Білого (колгосп імені Котовського) зібрали по 10 центнерів рицини з гектара, а в 2-й бригаді І. М. Рябенського з колгоспу імені Котовського накопували по 220 центнерів картоплі з гектара.

КОЛГОСП ІМЕНІ СВЕРДЛОВА

У лютому 1960 року колгосп імені Свердлова і колгосп імені Котовського об'єдналися і утворили колгосп імені Свердлова. Багатогалузеве, висококомеханізоване господарство мало 7936 гектарів сільськогосподарських угідь, у тому числі 7035 гектарів ріллі, 132 гектарів садів та 14 гектарів виноградників.

17 листопада 1962 року головний бухгалтер колгоспу імені Свердлова М. Липовецький розповідав у районній газеті "До комунізму": "За чотири роки неподільний фонд колгоспу збільшився на 807200 карбо-

ванців. Якщо в 1958 році в цей фонд ми відрахували тільки 132900 карбованців, так в 1961 році відрахування вже становило 239700 карбованців. Таке швидке зростання неподільного фонду дало нашому колгоспу можливість придбати за останні чотири роки додатково 16 нових тракторів, 12 автомашин, збудувати 29 нових добротних громадських приміщень. За ці роки колгосп купив багато інших машин, причіпних знарядь і обладнання. Наші чотирирічні капіталовкладення становлять 1144000 карбованців.

Зростання економіки колгоспу дало себе позитивно відчутти в наслідках господарювання. Якщо в 1958 році в колгоспі нараховувалося 2659 голів худоби, то на кінець 1961 року її кількість збільшилася до 7612 голів. Річний доход колгоспу в 1961 році становив 867100 карбованців проти 443100 у 1958 році.

Швидке і велике зростання нашого доходу пояснюється збільшенням виробництва сільськогосподарської продукції. В 1961 році наш колгосп продав державі зерна 37901 центнер, тоді як у 1958 році ми продали його всього 15847 центнерів. Значно збільшилось у нас за ці роки виробництво і продаж державі продуктів тваринництва. М'яса, наприклад, в минулому році продали державі 2224 центнери, тобто на 1287 центнерів більше, ніж було продано його в 1958 році. На 3263 центнери більше порівняно до 1958 року продали ми державі торік молока.

За останні чотири роки змінився вигляд наших сіл. Колгосп зробив великі витрати на їх благоустрій. За цей час майже повністю електрифіковано будинки колгоспників. Придбано апаратуру для радіотрансляційного вузла. Зараз будується сільська хлібопекарня, пробито артезіанську свердловину і розпочато будівництво водопроводу в селі. Декілька водозбірних колонок уже діють.

Братська могила в с. Ольгівському. 1964 р.

Немає сумніву, що багатство нашого колгоспу буде і далі все збільшуватися, поліпшуватиметься життя колгоспників".

* * *

Кілька років тому в господарстві збудували елеватор на 2,5 тисячі тонн зерна. Затрати на будівництво склали 20 тисяч карбованців. Тим часом економія на навантажуванні, розвантажуванні й очистці зерна лише за останні 3 роки становить 33 тисячі карбованців.

В 1962-1964 роках валовий збір зерна за рік складав у середньому 47700 центнерів, у 1965-1967 роках — 51090 центнерів.

Урожайність зерна (без кукурудзи) в центнерах з одного гектара дорівнювала: в 1965 р. — 12,9; у 1966 р. — 14,7; у 1967 р. — 15,7 і в 1968 р. — 10,2.

Збирали озимої пшениці (вал) в центнерах : в 1962-1964 р. в середньому за рік — 24550 центнерів; в 1965-1967 р.р. — 11440 центнерів.

Собівартість виробництва в 1967 р. одного центнера молока — 18,48 крб, приросту ВРХ — 106,81 крб., свиней — 129,34 крб.

* * *

11 лютого 1964 року голова колгоспу імені Свердлова В. О. Півненко розповідав: "Вперше у своїй діяльності правління артілі почало заслуховувати звіти про впровадження нового, передового. Розробляються заохочувальні стимули працівникам, які добиваються економічного ефекту від впровадження прогресивних заходів і методів праці".

Колгосп ще на початку грудня 1963 року виконав річний план продажу молока державі. Найбільший внесок у це зробили доярки Катерина Лень, Клавдія Козаченко, Марія Рябенка, які на 12 грудня наділи від кожної корови по 2 тисячі кілограмів молока. Трудівниці дали слово до кінця року отримати по 2200 кілограмів молока від корови, а у наступному році довести цей показник до трьох тисяч.

Спогади В. О. Півненка

Василь Олександрович Півненко народився 1918 року в м. Олександрівську (Запоріжжі). Він активний учасник Великої Вітчизняної війни, звільняв землі України і Європи від німецько-фашистських загарбників, брав участь у штурмі фортеці Кенігсберг у Східній Пруссії. Проїшов шлях від рядового до гвардії капітана.

Нагороджений орденами Вітчизняної війни I ступеня, Червоної Зірки, "За мужність", медаллю "За відвагу", двома — "За бойові заслуги" та іншими.

Повернувшись з війни, брав активну участь у відбудові народного господарства, зруйнованого фашистами.

З 1955 по 1966 рік працював головою колгоспу імені Свердлова Гуляйпільського району Запорізької області.

Із спогадів В. О. Півненка, які він залишив у квітні 1995 року:

— Шановні співвітчизники!

Звертаюся до вас з далекого минулого із спогадами про сумлінну працю, прикроці і радощі буття, про пережите разом з вашими батьками в кінці п'ятдесятих і на початку шістдесятих років двадцятого століття. Нехай мої спогади викличуть у ваших серцях гордість за наполегливу працю ваших батьків у ім'я нового прийдешнього покоління.

Рішенням партійних органів всупереч власним бажанням у червні 1955 року в числі 30 тисяч комуністів мене направили на роботу в село на посаду голови колгоспу. І довелося відносний комфорт міського побуту, де я працював директором електромеханічного заводу, змінювати на непролазну грязюку доріг, на каганець, на відсутність питної води в колодязях та багато інших незручностей, притаманних далекому від центру степовому селі на Гуляйпільщині.

Півненко Василь Олександрович
(1918-2005)

Пафас післявоєнного відродження, на жаль, торкнувся лише промислових міст, а село залишалося по достатку і умовах побуту на дореволюційному рівні або ще гірше. Знівечене колективізацією, жорстокою працею селян в колгоспі, обезкровлене втратою чоловічої статі на війні, відтоком молоді в промислові міста воно справляло гнітюче враження.

Зарослі бугилою та стерником опустілі оселі, приземкуваті з маленькими віконцями покриті соломою хати, не доглянуті двори та вулиці, люди зодягненні в солдатські недоноски.

На все село, що налічувало понад 300 дворів, лише чотири будівлі були вкриті черепицею, навіть початкова школа.

Рішенням Гуляйпільського райкому партії мене було рекомендовано на посаду голови колгоспу імені Свердлова Полтавської сільради. У супроводі секретаря райкому по Успенівській МТС тов. Удовиченка десь о 10-й годині ранку ми приїхали в першу бригаду колгоспу, що в селі Охотничому на збори про моє обрання головою колгоспу".

Василь Олександрович детально описує, як проходили ті й інші збори, які перші і наступні кроки він робив у Полтавці на посаді двадцять шостого голови колгоспу, щоб відстале господарство з мільйонними боргами вивести у ряди передових.

— Серед безлічі справ, які звалилися на мої плечі, — розповідав В. О. Півненко, — найбільше гнітила відсутність електрики. І у 1956 році я поставив собі за мету: будь-що, а до осені пустити в дію власну електростанцію, бо в той час державних електромереж не існувало. І о 19-й годині 7 листопада того року у Полтавці вперше засяяли лампочки Ілліча. Радоцям не було меж, каганець навічно залишився у минулому.

За роки головування в Полтавці побудували водогін, сільський Будинок культури на 450 місць, контору колгоспу, автогараж, ферми. Залишилися на все життя в пам'яті Василя Олександровича колгоспні будівельники Василь Петрович Дудка, Михайло Артемович Жилінський, Микола Панасенко, Василь Клименко, як і роки головування в колгоспі імені Свердлова, котрий керувався у роботі і житті такими словами: "В кожній людині природою закладено добре і зле, зуміти використати позитивні якості людини завдання кожного, кому доля доручила керувати підлеглими".

В. О. Півненко у травні 2005 року, не доживши кілька днів до 60-річчя Великої Перемоги, помер.

Його життя — подвиг в ім'я людини!

* * *

— Четверта молочнотоварна ферма здавна славиться у нашій артілі високими надоями молока, — 8 жовтня 1966 року писав у районній газеті голова колгоспу Г. Н. Сергієнко. — Очолює її комуніст Ісаак Самійлович Гімпель. Високих результатів тут добиваються завдяки хорошій організації праці, сумлінному ставленню до своєї справи всіх трудівників ферми. До Дня працівників сільського господарства вони піднесли гідний подарунок: колектив достроково завершив річне зобов'язання по надоях молока. Від кожної корови тут надоєно по 2504 кілограми його. Давали ж слово одержати по 2500 кілограмів на рік.

Ветеран війни і праці
Земелько П. І.

Першими доповіли про здійснення своїх зобов'язань доярки Катерина Петрівна Хархан, Катерина Федорівна Лень, Ганна Петрівна Дунихіна, Ольга Іванівна Булах та інші. Від кожної закріпленої за ними корови трудівниці мають по 2868-2670 кілограмів молока. Це значно більше, ніж зобов'язувалися надоїти за рік.

Підрахувавши свої можливості, колгоспниці дали слово до кінця першого року п'ятирічки мати на корову ще не менше, як по 300-350 кілограмів молока.

За високі показники у змаганні четвертій фермі присуджено перехідний Червоний прапор колгоспу.

* * *

— Колгосп імені Свердлова вважається середнім господарством у нашому районі, — писала райгазета 1966 року. — Він ніколи не славився ні високими врожайми, ні успіхами у виробництві тваринницької продукції. Скоріше відставав. З року в рік тут одержували низькі надої молока.

Та в останні роки трудівники ферм артілі все вимогливіше ставились до виконання своїх обов'язків, стали добиватися кращих результатів у праці.

— Продуктивність корів, — говорила зоотехнік артілі О. О. Гордон, — помітно підвищилась. Але не тільки тому, що почали годувати їх більш поживними кормами, а й тому, що ось декілька років конкретніше займаємося племінною справою. І надої в цілому по колгоспу зросли з 1600 кілограмів у 1964 році до 2254 в 1965.

Цього року доярки артілі зобов'язались одержати від кожної корови по 2100 кілограмів молока, а такі, як Килина Клименко, Клавдія та Віра Козаченки з першої, Віра Демиденко, Валентина Марченко та Євдокія Жовніренко з другої дали слово надоїти по 2200-2500 кілограмів. Твердо вірять колгоспниці у свої сили і можливості. Добрі корови, є чим добре й годувати. Кожна тварина одержує тут 15 кілограмів силосу, 6 кілограмів січки, 5 — буряків, 300 грамів риби, 200 — комбікорму та 100 грамів макухи на кожен кілограм надоєного молока.

Як наш колектив добився цього? Признатись, секретів немає ніяких. Головне — це ставлення кожного до дорученої справи. Доярки працюють

так, що худоба відчуває повсякденне піклування про неї. В чому воно полягає, думаю, доводити не треба. Хто працює в тваринництві, той знає, де береться молоко: це і дбайливий догляд, і добра годівля, і заміна стада племінним молодняком. Занедбаєш роботу, далеко не поїдеш.

Але на досягнутому ми не зупинимось. Окрилений успіхом першого року п'ятирічки, колектив ферми, зваживши свої можливості, взяв на 1967 рік ще вищі зобов'язання: одержати від кожної корови по 2600 кілограмів молока, а на осінньо-зимовий період — по 1300 кілограмів. Передові ж доярки К. П. Хархан, Г. П. Дунихіна, К. П. Кубах, О. І. Булах дають слово надоїти його по 3000 кілограмів за рік.

Доярка Хархан Катерина
Петрівна

Отже, завдання перед нами стоїть велике. Здійсненим воно буде тоді, коли ми успішно проведемо зимівлю худоби. А вона цього року буде важкою. Кормів заготовлено мало, тому використовуватимемо їх раціонально, економно. Закладатимемо в годівниці тільки підготовленими.

Не забуваємо ми і про самих працівників. На фермі створено непогані умови для відпочинку, для полегшення праці повністю механізували корівник на 350 голів. Впроваджуватимемо механізацію у виробництво і надалі.

* * *

14 грудня 1967 року головний зоотехнік колгоспу М. А. Кобрін розповідав: "На наших фермах останнім часом впроваджено багато механізмів. Автодоїлки, автонапувалки, механізація роздачі кормів, очищення приміщення від гною у величезній мірі полегшили працю тваринників, зробили її більш продуктивною. Конкретно це дало себе знати і в тому, що річний план продажу державі продуктів тваринництва в нинішньому році колгосп виконав за 10 місяців.

* * *

Указом Президії Верховної Ради УРСР від 10 червня 1946 року було перейменовано населені пункти Санжарівської сільської ради: село Санжарівка на Полтавку, хутір Ново-Санжарівка на Ново-Полтавку і Санжарівську сільську раду на Полтавську.

На території сільської ради у 1943-1950 роках була одна середня школа, одна медична установа.

Рішенням Запорізького облвиконкому № 882 від 25 серпня 1954 року уведено село Назарівку Приютненської сільської ради до складу Полтавської ради.

Рішенням облвиконкому № 659 від 26 вересня 1958 року села Ольгівка, Луначарівка, Низове були включені до складу Полтавської сільради як знову утворені.

* * *

Ветеран війни і праці
Земелько Т. Є.

У 1967 році на свинофермі працювали свинарки Клавдія Кобзар, Катерина Земелько, Ліда Федько, Галина Біжко, Сіма Земелько, Любов Горобець, які за одинадцять місяців виробили 976 центнерів свинини, що дозволило продати її державі 743 центнери.

* * *

У 1968 році на території сільради діяли один укрупнений колгосп імені Свердлова, восьмирічка, середня школа-інтернат, чотири початкових школи, два медичних заклади.

21 грудня 1968 року районна газета повідомляла: "Нинішній рік багатий на трудові успіхи. Так, наприклад, птахарі колгоспу імені Свердлова з продажем державі яєць справилися значно раніше, ніж в попередні роки. На приймальні пункти з господарства надійшло їх 450 тисяч штук.

Такої кількості яєць колгосп ще не продавав жодного разу. Це результат того, що значно зросло виробництво продукції. За 11 місяців птахарі одержали від усієї кількості несучок 661 тисячу яєць, майже вдвічі перевищивши доведений план. Від курки-несучки за цей час вони зібрали по 150 яєць. Це своєрідний рекорд.

Добре доглядає несучок колектив ланки Катерини Яківни Васюк. Трудівниці вчасно годують птицю, ретельно дотримуються розпорядку дня".

У червні 1969 року особливо підвищились надої молока на першій фермі, котру очолював Олександр Григорович Федько. У змаганні доярок перед вела Віра Абрамівна Козаченко. Вона вже отримала від закріпленої корови по 1297 кілограмів молока. На свій трудовий рахунок доярка записала 17 тонн продукції, одержаної в цьому році. Не відстає від колеги і Клавдія Іванівна Козаченко. Від кожної корови доярка одержує щодоби по 10-11 кілограмів молока.

— З повною віддачею сил трудяться нинішнього року свинарки нашого господарства, — говорив 11 вересня 1969 року завідуючий свинофермою колгоспу імені Свердлова І.Марченко. — Кожен член колективу, який мені довірили очолювати, намагається виконати п'ятирічне завдання.

Цього року ми маємо одержати від кожної основної свиноматки по 12 поросят, а від разової — 6. Ці завдання нам під силу, всі можливості добитися цього є. Праця свинарок останніми роками невідомо змінилася. Зараз майже всі роботи на фермі механізовано: в приміщеннях встановлено гностраспорттери, підвісні дороги для транспортування кормів тощо. Декілька років функціонує кормокухня. Всі корми видаємо тільки запареними. Високопоживний раціон, належна підготовка корму до згодовування, сумлінна праця колективу дають про себе знати.

Минуло 8 місяців. За цей час одержано 2610 поросят. По плану ми повинні мати їх до кінця року ще 1260.

Багата наша ферма на передовиків праці. Але особливо хочеться відзначити старанність у роботі Марії Василівни Жовніренко та Клавдії Гаврилівни Кобзар.

Нині поряд з старими приміщеннями споруджується новий свинарник. Правління обіцяє його повністю механізувати і потурбуватися, щоб там були вигульні майданчики з твердим покриттям.

Ветеран війни і праці
Мордик О. Є.

У 1969 році колектив першої тракторної бригади колгоспу (бригадир В.П.Дзюбан) поставили за мету: до 15 жовтня зібрати кукурудзу, якої було посіяно тисячу гектарів. А вродила вона того року на славу: по 38-40 центнерів у зерні давав кожен гектар.

На збиранні качанистої відзначалися комбайнери Михайло Іванович Земелько, Федір Григорович Смоловий, Василь Максимович Бабич, Микола Олемпійович Третяк та Володимир Федорович Клименко. Транспортували качани на тік трактористи Михайло Митрофанович Вовченко, Михайло Григорович Дзюбан, Петро Іванович Крупій, Віктор Іванович Нарва і Микола Васильович Петренко. Сприяла швидкому збиранню качанистої і своєю роботою кухарка бригади Раїса Іванівна Баленко.

Одночасно із збиранням механізатори виконували й інші роботи: посіяли більше тисячі гектарів озимої пшениці, зорали 980 гектарів ґрунту під зяб.

7 грудня 1971 року районна газета надрукувала виступ завідуючого фермою колгоспу імені Свердлова І.С.Гімпеля, з яким він виступив на нараді передовиків сільського господарства району. Він, зокрема, сказав, я радий доповісти, що тваринники нашого колгоспу завершують рік із хорошими показниками. Так, за одинадцять місяців річний план продажу державі молока виконано на 102, м'яса — на 109, яєць — на 198 і вовни — на 118 процентів. Успіхи самі по собі не прийшли. Ми їх досягли наполегливою працею.

Скажу про нашу ферму. У нас 266 корів. Їх обслуговують 17 доярок. Це переважно люди з великим стажем роботи і багатим досвідом. Недаремно десятьом із них присвоєно звання майстрів тваринництва першого і другого класів.

Звідси і результат. За 11 місяців у цілому по фермі ми надоїли від корови по 3123 кілограми молока при річному зобов'язанні 2800. За цей час на 103,1 процента виконано річний план виробництва продукції. При однаковій кількості корів одержано молока на 110 тонн більше, ніж торік.

Доярка Попович Марія Федорівна, МТФ № 4

Колектив доярок ферми дружний, працьовитий.

У тому, що ферма завоювала першість у змаганні, велика заслуга наших маяків: доярок Ольги Булах, Ганни Крутько, Валентини Солягіної, Ганни Троян, Катерини Хархан, Марії Попович та багатьох інших. Честь і шану заслужили в колгоспників телятниці Катерина Портна і Надія Михайленко, технік штучного осіменіння Микола Жилінський.

НАГОРОДИ — КРАЩИМ

11 січня 1973 року в приміщенні Будинку культури колгоспу імені Свердлова відбулися збори тваринників, на яких підбили підсумки соціалістичного змагання за 1972 рік. З доповіддю виступив голова колгоспу Г. Н. Сергієнко.

В обговоренні доповіді взяли участь завідуючий четвертою фермою І. С. Гімпель, доярка цієї ферми Г. В. Крутько, завідуючий першою фермою О. Г. Федько.

Після цього перший секретар райкому партії І. Є. Коломоєць, який брав участь у зборах, вручив нагороди переможцям соціалістичного змагання на честь 50-річчя утворення СРСР.

Колектив четвертої ферми відзначений грошовою премією і свідоцтвом, в якому значиться: "За високі виробничі показники, досягнуті в соціалістичному змаганні на честь 50-річчя утворення СРСР, колектив молочнотоварної ферми №4 колгоспу імені Свердлова Гуляйпільського району занесено до обласної Книги трудових дарунків обкому КП України, обласної Ради депутатів трудящих, обласної ради профспілок і обкому ЛКСМУ".

Цю ж ферму нагороджено Грамотою райкому партії й райвиконкому.

Відзначено переможців і в індивідуальному соціалістичному змаганні. Цінний подарунок одержала доярка Г. В. Крутько, іменний годинник — технік штучного осіменіння тварин М. Г. Жилінський, туристичні путівки — скотарі Г. Ф. Крутько, М. А. Артюх, М. П. Михайленко та В. І. Мороз. Доярці М. Т. Чехович за високі результати в обласному змаганні на приз імені Героя Соціалістичної Праці М. Сардак вручено Почесну грамоту обкому профспілки.

* * *

А такі урядові нагороди отримували свердловці у різні роки:

орден Леніна:

09.1973 р. — Гімпель Ісаак Самійлович — завідуючий молочно-товарною фермою.

орден Жовтневої Революції:

06.1971 р. — Гімпель Ісаак Самійлович — завідуючий молочно-товарною фермою.

09.1973 р. — Козаченко Клавдія Іванівна — доярка.

орден Трудового Червоного Прапора:

03.1966 р. — Гімпель Ісаак Самійлович — завідуючий молочно-товарною фермою.

12.1972 р. — Марченко Іван Петрович — тракторист.

09.1973 р. — Булах Ольга Іванівна — доярка,
Дудка Ольга Олексіївна — доярка,
Попович Марія Федорівна — доярка,
Троян Ганна Григорівна — доярка,
Хархан Катерина Петрівна — доярка,
Чехович Меланія Титівна — доярка.

12.1973 р. — Клименко Михайло Михайлович — шофер.

01.1977 р. — Козаченко Клавдія Іванівна — доярка.

Орден "Знак Пошани":

02.1958 р. — Козаченко Клавдія Іванівна — доярка,

Чуча Борис Семенович — голова колгоспу імені Котовського.

- 03.1966 р. — Хархан Катерина Петрівна — доярка,
06.1971 р. — Дзюбан Василь Пилипович — бригадир,
Крупій Дмитро Титович — тракторист.
12.1972 р. — Шинкаренко Ілля Карпович — тракторист.
09.1973 р. — Крутько Григорій Федорович — тваринник,
Крутько Катерина Порфирівна — доярка,
Михайленко Микола Петрович — тваринник,
Мотроненко Микола Іванович — заступник голови колгоспу.
12.1973 р. — Сергієнко Григорій Никанорович — голова колгоспу.
01.1976 р. — Дмитренко Ольга Сергіївна — доярка.
12.1977 р. — Жилінський Іван Єлисейович — комбайнер.
12.1977 р. — Гура Микола Григорович — тракторист.

Орден Трудової Слави III ступеня:

- 01.1977 р. — Кобзар Клавдія Гаврилівна — тваринниця.
03.1975 р. — Смоловий Григорій Кирилович — шофер.
03.1081 р. — Процюк Марія Юріївна — оператор машинного доїння.

Северин Анастасія Іванівна,
передова доярка
ТОВ "Полтавка"

12.1984 р. — Федько Лідія Терентіївна — свинарка.

Орден Княгині Ольги:

03.2003 р. — Северин Анастасія Іванівна — доярка.

Медаль "За трудову доблесть":

02.1958 р. — Сергієнко Григорій Никанорович — заступник голови колгоспу імені Котовського, Синник Катерина Юхимівна — колгоспниця колгоспу імені Котовського.

03.1066 р. — Клименко Микола Максимович — комбайнер.

06.1971 р. — Чук Дмитро Аврамович — комбайнер.

09.1073 р. — Артюх Микола Антонович — тваринник.

Ветеран праці
Чук Тетяна Андріївна

12.1973 р. — Северин Петро Федосійович — тракторист.

04.1975 р. — Козаченко Віра Аврамівна — доярка, Саливон Микола Кирилович — тракторист.

02.1958 р. — Сергієнко Сергій Ягорович — бригадир тракторної бригади Успенівської МТС.

01.1977 р. — Клименко Петро Якович — тракторист.

03.1982 р. — Булах Ольга Іванівна — доярка.

09.1986 р. — Мартиненко Ганна Григорівна — доярка.

Медаль "За трудову відзнаку":

06.1971 р. — Крутько Катерина Порфирівна — доярка.

12.1973 р. — Артюх Володимир Іванович — шофер.

Третяк Григорій Федорович — тракторист.

03.1975 р. — Афоніна Антоніна Сергіївна — доярка.

04.1976 р. — Хожемпа В'ячеслав Федорович — тракторист.

02.1974 р. — Крупій Іван Іванович — тракторист.

12.1977 р. — Бугайов Іван Андрійович — тракторист.

09.1986 р. — Биков Михайло Миколайович — коваль.

07.1971 р. — Северин О. В. — вчителька Полтавської восьмирічної школи.

Честь і хвала їм за доблесну працю!

ТРУДОВІ БУДНІ

1972-й рік не приніс трудівникам колгоспу імені Свердлова очікуваних результатів. Негативну роль зіграла примхлива погода. Та чи тільки в цьому причина значного недобору врожаю сільськогосподарських культур.

Виявляється ні. Саме на цьому спинився у доповіді на звітно-виборних зборах голова правління колгоспу Г. Н. Сергієнко. Він прямо заявив, що списувати промахи рільників на несприятливі погодні умови — це все одно, що перекласти свою вину на сусіда.

У цілому хлібороби господарства одержали з гектара 16,5 центнера зерна при плані 21,4. А в розрізі двох тракторних бригад, які обслуговують колективи чотирьох рільничих? Механізатори першої (бригадир В. П. Дзюбан) зняли з кожного гектара посівів по 17,2 центнера зернових, а другої — по 15,8 центнера. Якщо ж аналізувати урожайність окремих культур, то буде ще більша різниця.

Наприклад, колектив першої тракторної з площі 762 гектари набрав 1110 тонн зерна кукурудзи, а другої (площа 238 гектарів) — лише 189 тонн, бо тут одержали майже вдвічі менший урожай.

Аналогічна картина з урожайністю проса, соняшнику, буряків, рицини. А погодні умови для всіх бригад були рівнозначними.

В чому ж тоді причина? Тільки в низькій культурі землеробства. Органічних добрив, хоча і доставляють у поле, вносять мало. В 1972 році вивезли 20220 тонн гною, а заправили в ґрунт 13490.

Далеко не все гаразд у господарстві, казав Г. Н. Сергієнко, з ефективністю використання машинно-тракторного парку. План виробітку м'якої оранки на еталонний трактор механізатори хоча й виконали, але собівартість гектара оранки ще висока. У бригадах допускається багато холостих пробігів тракторів.

Не на рівні своїх можливостей працюють шофери, річний план перевезення вантажів вони виконали на 70 процентів. Коефіцієнт пробігу автомашин склав 0,45 процента при плані 0,51. На 0,5 копійки зросла проти 1971 року собівартість тонна-кілометра перевезень.

Певних успіхів у 1972 році добилися тваринники колгоспу. Вони справилися з планами продажу державі всіх видів продукції ферм. Але колгосп дуже відстав з виробництвом свинини та вовни. І це не може не тривожити зооветспеціалістів у третьому році дев'ятої п'ятирічки.

Заслужену похвалу здобув колектив доярок четвертої ферми, де завідує І. С. Гімпель. Він здійснив річну програму на 125 процентів. Та не виконали планів надоїв від корови доярки першої, другої та третьої ферм. І тільки завдяки колективу четвертої колгосп отримав намічений вал молока, здійснив план його заготівлі.

Тут багато недоробляли зооветспеціалісти, зокрема, у поліпшенні племінної справи, збереженні поголів'я. З вини окремих керівників бригад і ферм пущена на самоплив боротьба за якість тваринницької продукції, за зниження її собівартості. Тому й трапилося так, що в 1971 році від тваринництва господарство мало 71 тисячу карбованців прибутку, а в 1972 році допущено на 185 тисяч карбованців збитків.

На зборах свердловчан була присутня делегація від колгоспу співзмагальника "Батьківщина" на чолі з головним агрономом М. Я. Беркманом. Виступаючи, він запропонував від імені свого колективу господарства продовжити соціалістичне змагання. Учасники зборів із задоволенням прийняли виклик своїх сусідів.

В обговоренні звітної доповіді взяли участь бригадир першої тракторної бригади В. П. Дзюбан, доярка ферми № 4 М. Ф. Попович, свинарка колгоспу Г. Н. Влаєва, ланковий механізованої ланки І. А. Білий, директор Полтавської восьмирічної школи В. Ф. Мажаєв, бригадир другої тракторної бригади Г. Г. Васюк, будівельник М. М. Владимирський, головний інженер І. О. Карнаух, головний агроном І. І. Бабенко.

Продати державі за зимовий (1972 — 1973 роки) період 229 тисяч яєць — таке зобов'язання взяли працівники птахоферми колгоспу імені Свердлова. Щоб бути вірним слову, колектив пташниць, де старшою Зінаїда Іванівна Сергієнко, докладав багато зусиль, все робив для того, аби поліпшити догляд за птицею, годівлю її і на цій основі підвищити продуктивність.

Наполеглива праця принесла добрі результати. За четвертий квартал 1972 року і 50 днів 1973 року Батьківщина одержала з колгоспу 217 тисяч яєць.

— До кінця лютого буде продано ще близько 12 тисяч штук. Так, дев'ятимісячне зобов'язання по реалізації цієї продукції виконаємо за п'ять місяців, — повідомляв 24 лютого 1973 року головний зоотехнік М. Кобрін.

* * *

В 1973 році трудівники полів на 3800-гектарній площі виростили по 34,9 центнера колоскових. Одержано зерна 13340 тонн при зобов'язанні 8930 тонн. Це дало можливість виконати річний план продажу хліба державі на 154 проценти і погасити заборгованість перед Батьківщиною за два минулі роки п'ятирічки.

Наполегливо працювали і тваринники. План продажу молока державі на 2 грудня господарство виконало на 112 процентів. Надій на корову в цілому по колгоспу склав по 2945 кілограмів. Це на 245 кілограмів більше річного зобов'язання. До кінця року в господарстві планували одержати не менше 3000 кілограмів продукції від кожної корови. Цей рубіж уже зараз подолали 36 доярок.

Перед у соціалістичному змаганні колективів ферм по надою молока вів колектив четвертої ферми, яку очолював І. С. Гімпель. Тут вже надійли на корову по 3560 кілограмів продукції. Кращими доярками були Н. В. Крутько, К. І. Козаченко, М. Т. Чехович, О. І. Булах.

Працівники колгоспу в 1973 році взяли підвищені індивідуальні і колективні соціалістичні зобов'язання. Заклучили договори на змагання між колективами всередині господарства і з колгоспом "Батьківщина", а четверта ферма викликала на трудове суперництво молочно-варну ферму колгоспу імені Карла Маркса.

21 грудня 1973 року секретар парторганізації колгоспу імені Свердлова М. І. Мотроненко розповідав: "У цьому році ми впровадили нову організацію праці тваринників: на всіх фермах створені ланки, до їх складу входить 3-4 доярки. Ці невеличкі колективи змагаються між собою. При цьому кожна доярка прагне не тільки сама вибороти першість, а й допомагає подругам, щоб одержати перемогу в змаганні ланок".

* * *

Серед працівників автогаража переможцем у змаганні вийшов В.І.Артюх. Водій зробив за 1972-й рік 97 тисяч тонно-кілометрів при зобов'язанні 80. Його нагороджено Почесною грамотою Президії ВЦРПС.

Колектив автогаража обговорив і прийняв зобов'язання на третій вирішальний рік п'ятирічки (мова йде про 1973 рік — Авт.). Водії автотранспорту обіцяли план вантажообороту в обсязі 1800 тисяч тонно-

кілометрів виконати до Дня Конституції, добитися коефіцієнту вантажообороту 0,65, а використання вантажопідйомності — 0,9; зекономити на поточних ремонтах та пальному 1800 карбованців; знизити собівартість 1 тонна-кілометра до 6,5 копійки.

Всі водії взяли індивідуальні соціалістичні зобов'язання і заключили договори на змагання між собою. Найвищі рубежі намітили Ф. Я. Сергієнко, В. І. Артюх та інші — зробити відповідно 117 та 87 тисяч тонна-кілометрів, зекономити на поточних ремонтах по 45 карбованців, заощадити по 300 кілограмів пального.

Колектив автогаража викликав на змагання колектив водіїв колгоспу "Батьківщина". Відкритий лист про це надрукувала районна газета 13 березня 1973 року, який за дорученням колективу підписали водії І. Смоловий, М. Клименко та диспетчер гаража В. Макуха.

Зустріч ветеранів села з визволителями. 13.IX.1973 р.

* * *

У 1974 році трудівники колгоспу дали слово зібрати з кожного гектара посівів по 28 центнерів зерна, в тому числі по 33,2 центнера — озимої пшениці. Стан хлібів свідчить, повідомляв 6 липня 1974 року секретар парторганізації колгоспу імені Свердлова М. І. Мотроненко, що такий урожай буде. Потрібно тільки зібрати його.

Щоб не допускати втрат зерна, хлібороби господарства дали слово зібрати ранні колоскові за 10 робочих днів, а всі — за 15. Зрозуміло,

щоб укласти в ці строки, потрібно забезпечити чіткий ритм роботи кожного збирального агрегату і комплексу загалом.

А що одержали?

Найнижчий урожай сільгоспкультур у районі. З кожного гектара посівів зібрали лише 26,1 центнера зерна, 19,4 центнера насіння сояшнику, 113 центнерів кукурудзи на силос, 12 центнерів сіна. На 207 кілограмів знизився надій молока на фуражну корову порівняно з 1973 роком.

Про причини, що призвели до такого відставання, та шляхи їх усунення йшла ділова розмова на звітних зборах колгоспників. Доповідач голова колгоспу Г. Н. Сергієнко та інші промовці наголошували на тому, що в господарстві низький рівень культури землеробства, відсутня науково обґрунтована система удобрення полів. Погано проводиться догляд за посівами. З року в рік тут отримували низькі врожаї кормових культур.

За чотири роки дев'ятої п'ятирічки господарство заборгувало державі 2800 тонн зерна. Забезпеченість тваринництва фуражем становила лише 31 відсоток.

Недостатня кормова база негативно вплинула на розвиток тваринництва. Та не тільки вона. На фермах майже відсутня механізація, тваринницькі приміщення старі, не відповідають сучасним зоотехнічним і санітарним вимогам. На 100 корів мали лише 71 теля, а на 100 вівцематок — 75 ягнят. Цим пояснюється і велика різниця в продуктивності корів по фермах. У 1974 році на четвертій молочно-варній фермі надоїли 3608 кілограмів молока на корову, на першій — 2710, на другій — 2482, на третій — 2437 кілограмів.

Недоліки в рослинництві і тваринництві призвели до значного подорожчання сільгосппродукції. Собівартість виробництва центнера зерна становила 3,68 карбованця (1973 року — 2,55 карбованця), центнера молока — 18,57 карбованця (17,92), центнера приросту великої рогатої худоби — 160,02 карбованця (1973 року — 122,51). Рентабельність господарства була 26,3 процента (найнижча в районі).

На зборах суворій критиці піддали роботу керівників та спеціалістів господарства.

* * *

За досягнення високих показників у Всесоюзному соціалістичному змаганні за збільшення виробництва продуктів тваринництва президія Центральної ради професійних спілок нагородила в 1974 році Почесною грамотою пташницю колгоспу імені Свердлова Марію Максимівну Безпалу.

* * *

7 січня 1975 року головний інженер колгоспу І. О. Карнаух розповідав: "У первинній організації ВТВР налічується 97 чоловік. В основному це механізатори, спеціалісти сільського господарства. Щороку вони вносять чимало раціоналізаторських пропозицій. Минулого року їх було впроваджено 10, економічний ефект становив 2470 карбованців.

4 раціоналізаторські пропозиції подав бригадир першої тракторної бригади Микола Михайлович Жилінський. Загальний економічний ефект від впровадження їх перевищує 1300 карбованців. Цінні пропозиції внесли також слюсар механічної майстерні колгоспу Олександр Дмитрович Клименко та завідуючий гаражем Григорій Герасимович Биков...

Зваживши свої можливості, члени ВТВР зобов'язалися у нинішньому році впровадити не менше 14 раціоналізаторських пропозицій із загальним економічним ефектом 2500 карбованців".

НА НОВІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ

Перед початком весни 1975 року на базі третьої тракторної створили мехзагін. Очолити його механізатори одноставно доручили найдосвідченішому хліборобові Петрові Яковичу Клименку, який має 31 рік механізаторського стажу. Старанно підготували техніку до весни, обмірковували, як краще провести весь комплекс робіт по вирощуванню запланованих сільгоспкультур. А згодом дружно включилися у весняні польові роботи.

Мехзагін у другій тракторній обслуговував 1100 гектарів ріллі. Акордно-преміальна система оплати стимулювала механізаторів підвищувати врожаї.

* * *

Важливий і цінний почин трудівників 1-ої молочнотоварної ферми колгоспу "Україна", які закликали надоїти у другому кварталі по району не менше 800 кілогармів молока на фуражну корову, знайшов широку підтримку серед доярок колгоспу імені Свердлова. Наш рубіж — 900 кілограмів від кожної з 1120 корів, заявила 24 квітня 1975 року зоотехнік колгоспу Г.І.Федько. Така продуктивність худоби дозволить надоїти в квітні-червні загалом понад тисячу центнерів молока і достроково виконати завдання по його заготівлі.

* * *

Президія обкому профспілки робітників і службовців сільського господарства та заготівель і редакція газети "Запорізька правда" розглянули підсумки обласного соціалістичного змагання колективів молочної ферм і доярок на приз імені Героя Соціалістичної Праці М. І. Сардак за травень 1975 року.

У числі інших ферм області на Дошку пошани газети "Запорізька правда" занесено і колектив четвертої молочної ферми колгоспу імені Свердлова (завідуючий І. С. Гімпель).

* * *

За 8 місяців і 29 днів 1975 року найкращих успіхів у праці добилися доярки першої молочнотоварної ферми Ольга Сергіївна Дмитренко, Клавдія Василівна Козаченко та Марія Йосипівна Кокіна. З початку року вони надоїли від корови відповідно по 3101, 3029 і 2948 кілограмів молока і цим значно перевиконали річні зобов'язання.

Високих показників ці трудівниці добиваються з року в рік. Тому К.І.Козаченко завершила особисту п'ятирічку ще 28 жовтня минулого року, О. С. Дмитренко — 10 червня, М. Й. Кокіна — 15 серпня. Днями виконали п'ятирічні плани і доярки Л. І. Панченко та М. Ю. Процюк. Близькі до здійснення п'ятирічки ще кілька доярок.

Зростання надоїв добиваються за рахунок поліпшення догляду за худобою, використання кормів.

* * *

Восени 1975 року хлібороби господарства заклали надійний фундамент під урожай озимини першого року десятої п'ятирічки. На всій 3100-гектарній площі зазеленіли дружні сходи. Щоб міцнішими ввійшли рослини в зиму, рільники, не гаючи часу, провели підживлення озимого клину мінеральними добривами.

Найвищих показників у соціалістичному змаганні доярок добилися Меланія Титівна Чехович та Ольга Іванівна Булах з четвертої ферми, які вже одержали від кожної закріпленої корови більш, ніж по 3680 кілограмів продукції. А їхні подруги по роботі Галина Василівна Крутько та Марія Федорівна Попович за цей час мають по 3300 кілограмів молока на корову.

Значний внесок у піднесення продуктивності дійного стада зробили скотарі ферми Микола Петрович Михайленко, Григорій Федорович Крутько, Анатолій Петрович Дудка та Петро Семенович Попович. Старанно доглядають трудівники корів, не шкодують зусиль і часу, щоб тварини були вчасно нагодовані.

* * *

У вирощуванні вагомих врожаїв сільгоспкультур, отриманні високих надоїв молока трудівникам допомагали працівники Полтавського сільського Будинку культури та бібліотеки, де директором був І. Г. Баленко, художнім керівником В. М. Глушенко, завідуючою бібліотеки О. А. Марченко. Вони проводили усні журнали, організували вечори відпочинку, зустрічі з переможцями змагання, вшановували передовиків виробництва. Практикували також зустрічі маяків виробництва з учнями місцевих шкіл.

Так, у них в гостях побували доярка кавалер орденів Жовтневої Революції, "Знак Пошани" К. І. Козаченко, завідуючий фермою кавалер орденів Леніна та Жовтневої Революції І. С. Гімпель та інші.

* * *

— Іван Іванович Бабич і Микола Кирилович Саливон — досвідчені механізатори, — писав 17 вересня 1977 року секретар парт-організації М. І. Мотроненко. — За їх плечима великий хліборобський досвід, тому й трудяться вони завжди вміло.

* * *

4 жовтня 1977 року доярка колгоспу імені Свердлова, кавалер орденів Жовтневої Революції і Трудового Червоного Прапора Клавдія Іванівна Козаченко розповідала: "Колектив нашої першої молочнотоварної ферми невеликий, але дружний, працьовитий. Кожна з трудівниць уболіває не тільки за свою роботу, а й допомагає колегам трудитися краще.

Велику роль у цьому відіграє соціалістичне змагання. Вже багато років я змагаюся з Ольгою Сергіївною Дмитренко. В роботі моя подруга завзята, добре знає доярську справу, тому нелегко мені виборювати в неї першість. А в окремі місяці це навіть не вдається. За 9 місяців нинішнього року я надоїла від кожної закріпленої за мною корови по 3378 кілограмів молока при зобов'язанні на цей період 2555 кілограмів.

Ольга Сергіївна отримала з початку року по 2675 кілограмів молока на корову (зобов'язання — 2349 кілограмів). Приємно, що я попереду, а ще приємніше, що моя подруга теж добивається значних успіхів. Адже зрештою виграє наша загальна справа.

На нашій фермі випадки порушення виробничої дисципліни трапляються рідко. Але як відбуваються вони на житті усього колективу? Не додержала, скажімо, котрась з доярок санітарно-гігієнічних правил доїння корів — знизилася якість усієї партії молока. Всі трудівниці втрачають від цього якусь частину заробітку, а головне — відчують велике моральне незадоволення, що держава одержала від нас неякісну продукцію. Цей приклад ще раз підтверджує, настільки велика відповідальність кожного трудівника за успіхи колективу.

У тваринництві я працюю давно. З кожним роком наша праця полегшується і хоч на нашій фермі ще не всі виробничі процеси механізовані, та поруч із старими приміщеннями виростають корпуси нових світлих високомеханізованих корівників, незабаром продуктивність нашої праці зросте, кожна з нас зможе виробляти за рік до 100 тонн молока".

* * *

Завідуючий током П. П. Сергієнко 25 жовтня 1977 року розповідав: "Не той зараз тік колгоспу імені Свердлова, яким був навіть 5 років тому. Раніше в цю пізню осінню пору на очищенні кукурудзи щодня працювали десятки, а то й сотні людей. А зараз тут трудиться

лише кілька людей. Розмірено гудуть електродвигуни молотарки, форсунки сушильного агрегату. А над ними здіймається в небо легка хмаринка пари — йде обмолот качанів і сушіння зерна.

Добре обслуговують складну токову техніку досвідчені механізатори Сергій Єгорович Сергієнко та Іван Єгорович Клименко. Вони добиваються безперебійної роботи всіх механізмів та агрегатів, систематично перевиконують норми виробітку".

* * *

Добре почали 1978 рік птахарні колгоспу імені Свердлова. Ланка пташниць, у складі якої Марія Максимівна Безпалова (ланкова), Ніна Тимофіївна Зирянова, Марія Андріївна Рябенка та Зінаїда Григорівна Бабич, доглядає чотири тисячі несучок. Щоденний збір яєць становить 1520-1560 штук, що майже вдвічі більше, ніж одержували їх у цей час торік.

* * *

25 лютого 1978 року секретар парторганізації колгоспу М. І. Мотроненко говорив:

— Більш ніж по 10 років працюють слюсарями по ремонту обладнання ферм у колгоспі Петро Іванович Яценко, Дмитро Максимович Козаченко та Григорій Степанович Чорненко.

Керівництво села та колгоспу в ольгівців. Травень 1980 р.

Робочий день слюсарі починають разом з тваринниками, працюють допізна. А якщо трапляється якась поломка чи інші неполадки в роботі техніки, вони трудяться, поки не відремонтують. Іноді навіть вночі, бо розуміють, що від їхньої роботи у значній мірі залежить продуктивність худоби.

* * *

У 1978 році значно краще, ніж попереднього, трудилися на полях хлібороби господарства.

Напруженими були жнива-78 для тамтешніх механізаторів. Завантаженість на кожний комбайн складала 232 гектари. Часті дощі заважали ритмічній роботі, та трудівники упевнено йшли до наміченої мети.

11 серпня вони завершили збирання хлібів на всій 3250-гектарній площі. З кожного гектара зібрано по 30 центнерів зерна. Найвищого виробітку серед жнивників добився екіпаж комбайна "Колос" на чолі з Ю.М.Клименком. З бункера видано понад 1300 тонн зерна. Це майже удвічі більше, ніж передбачалось зобов'язанням.

Тисячний рубіж намолоту зерна подолав екіпаж "Ниви", де комбайнером І.К.Шинкаренко. Добре потрудилися також члени збиральних агрегатів на чолі з І.А.Білим, І.І.Панасенком, І.П.Марченком, І.Є.Жилінським.

Відзначилися хлібороби і на осінніх польових роботах.

Так, механізатори другої тракторної бригади Григорій Максимович Козаченко та Іван Федорович Макуха щодня зорювали на зяб близько 11 гектарів при нормі 4,1. А Іван Іванович Бабич та Михайло Іванович Лисенко відзначилися на збиранні силосної кукурудзи комбайнами КС-2,6. Обидва посідали перші місця у змаганні кормозаготівельників господарства.

А на збиранні кукурудзи з відокремленням початків перед у змаганні вели механізатори першої тракторної бригади Анатолій Максимович Жуков та Петро Артемович Баклан. Щодня вони збирали качанисту на 4,5-5 гектарах при нормі 3,3 гектара.

* * *

— Головний інженер І. О. Карнаух розповідав 30 січня 1979 року: "Перекласти важку ручну працю на плечі машин, збільшити продуктивність праці трудівників, зробити її легшою, привабливішою — це зараз основні турботи раціоналізаторів і всіх механізаторів колгоспу імені Свердлова.

В господарстві у цих питаннях вже зроблено чимало. Повністю механізовані всі виробничі процеси на першій молочнотоварній фермі. Завдяки цьому зараз кожна з операторів машинного доїння обслуговує 50 корів. А раніше завантаженість на доярку становила 17-18 дійних тварин, переважна більшість важких виробничих процесів виконувалася вручну.

Впровадження комплексної механізації на цій фермі має велике значення для нашого господарства: адже на ній утримується 750 корів — 55 процентів дійного стада. Застосування техніки дозволило вивільнити і направити в інші галузі виробництва біля 20 колишніх доярок, а 15 — полегшити працю.

Впроваджується комплексна механізація й на свинофермі. Зараз закінчується монтаж обладнання на свинарнику-відгодівельнику. Залишилося пустити в дію кормороздавач КУТ-3А і тоді в цьому приміщенні 2 колгоспників обслуговуватимуть 1,5 тисячі свиней.

Крім того, у кожному свинарнику-маточнику встановили теплогенератор. І справи пішли краще. Торік по свинофермі отримано 17,6 поросяти від кожної свиноматки.

Широко впроваджується механізація виробничих процесів і в інших галузях господарства. Великі труднощі, наприклад, виникали в колгоспі у кормовиробництві. Для виготовлення вітамінних кормів не було техніки. Нещодавно ми одержали АВМ-0,65 з гранулятором. На монтажі обладнання механізатори виявили чимало винахідливості.

У механізації виробничих процесів велику роль повинні відігравати раціоналізатори. Їх у нашому господарстві 93. В 1978 році впроваджено у виробництво 16 раціоналізаторських пропозицій із загальним економічним ефектом 2,8 тисячі карбованців. Особливо творчо працюють Олександр Дмитрович та Микола Максимович Клименки, Григорій Григорович Васюк, Григорій Федосійович Брова, Сергій

Слисейович Жилінський та інші. Механік з механізації трудомістких процесів у тваринництві Г.Г.Васюк, наприклад, переобладнав доільні апарати, завдяки чому мити їх стало краще, швидше. А це значить, поліпшилася якість молока, щодня заощаджується робочий час операторів машинного доїння.

* * *

29 березня 1979 року агроном із захисту рослин П. Є. Дудка писав: "Ожили і ніби повеселішали поля колгоспу імені Свердлова — всюди чути потужне гудіння тракторів. Широко розгорнулися весняні польові роботи.

На закритті вологи першого дня добре потрудилися механізатори Леонід Григорович Третяк, Іван Іванович Крупій та Анатолій Максимович Жуков. Вони відмінно заборонували ріллю, перевиконали змінні норми виробітку на 5-10 процентів".

А на обробітку просапних сумлінно трудилися молоді механізатори — Станіслав Замурій з першої тракторної бригади і його ровесник Юрій Радченко з другої тракторної. У них хліборобський стаж був невеликий, але вони наполегливо вчилися майстерності у старших. Щоденно обприскували посіви кукурудзи гербіцидами, виконуючи завдання на 200-214 відсотків.

17 липня 1979 року обліковець тракторної бригади Ф.Мордик повідомляв, що члени першої тракторної бригади Микола Іванович Земелько та Анатолій Михайлович Мороз, які готували ґрунт під озимі, високопродуктивно використовували кожну погожу годину. Тракторами Т-74 механізатори культивували за день майже по 14 гектарів землі при нормі 9,4 гектара.

Збираючи пізні культури, в господарстві швидкими темпами готували ґрунт під врожай завершального року п'ятирічки, удобрювали поля органічними добривами.

За станом на 24 вересня підняли зяб на 1678 гектарах, внесли під оранку 21400 тонн органіки. Це — відповідно 50,5 та 50,9 процента до плану.

На перевезенні органіки механізатори Іван Іванович та Андрій Володимирович Панасенки, Микола Григорович Гура, Володимир

Федорович Земелько, Петро Якович Клименко та Михайло Митрофанович Вовченко працюють від сходу до заходу сонця, щодня виконують майже по дві норми. Уміло і швидко завантажує органікою транспортні засоби водій навантажувача В'ячеслав Федорович Ходжемпа...

Зараз на піднятті зябу цілодобово працює 5 тракторів. Особливо добре організовано цю роботу у другій тракторній, яку очолює Григорій Федосійович Брова. Перед на оранці ведуть механізатори Леонід Григорович Третяк та Михайло Васильович Чехович. Вони щозміни перевиконують завдання на 35-40 процентів.

— Завершуючи осінню оранку, розповідав 27 жовтня 1979 року головний інженер колгоспу І. О. Карнаух, — механізатори розпочали готувати сільськогосподарську техніку до роботи в завершальному році п'ятирічки. Вони дали слово до 25 грудня полагодити всю ґрунтообробну і сівальну техніку, до першого травня 1980 року — зернові, до першого червня — спеціальні комбайни та іншу техніку.

В обох тракторних бригадах створені ремонтні ланки, до складу яких увійшло по 7 висококваліфікованих механізаторів. Очолюють ці тимчасові підрозділи майстри-наладчики Михайло Григорович Дзюбан та Сергій Єлисейович Жилінський. Розроблено й доведено до механізаторів умови соціалістичного змагання на підготовці техніки. Ними, зокрема, передбачено: тракторній бригаді, яка першою і найкраще полагодить машини та знаряддя, але не пізніше строків, передбачених зобов'язанням, буде вручено перехідний Червоний прапор і грошову премію в сумі 100 карбованців.

Обсяг роботи на ремонтний сезон великий. Ремонтна база у нас непогана: є кілька металообробних верстатів, у кожній тракторній — електрозварювальні апарати, а в майстерні ще й газозварювальний. Заготували певну кількість необхідних запасних частин, але, як і будь-якого року, їх недостатньо. Відчуваємо також труднощі з карбідом, електродами, профільною сталлю та іншими матеріалами.

ВОНИ — ГОРДИСТЬ ГОСПОДАРСТВА

Завжди попереду

Доярка
Козаченко Клавдія Іванівна

З 16 років працює дояркою Клавдія Іванівна Козаченко. А в колгосп імені Свердлова прийшла ще в 13. Спочатку возила в поле обіди трактористам. Завжди, беручи молоко на фермі, з цікавістю спостерігала за вправними рухами доярок. Нерідко й сама пробувала доїти корів. І це дуже подобалось. Тому при першій же можливості, не вагаючись, перейшла на ферму. Не гонитва за грішми, а приязнь до тварин спонукала дівчину зробити це.

Важко доводилося спочатку. Клавді довірили 10 корів. А роботи ж усі виконувалися вручну. В перші дні дуже боліли руки, боліли до того, що хотілося плакати. Та не покинула роботу дівчина, соромно було зробити це. Вона ще й ще раз прикушувала губи і говорила сама собі: "Ні, ще зможу, я повинна змогти!" І гордість перемогла. Молода доярка зусиллям волі примушувала себе працювати нарівні з старшими.

Так проходили дні, місяці, роки. Звикла до обраної справи Клавдія Іванівна і полюбила її на все життя. Розлучити жінку з фермою, напевне, не зможе вже ніщо.

З часом прийшли і досвід, і перші перемоги. Вона добилася найвищих по фермі надоїв. З тих пір завжди йде попереду. Кожного року доярка перевиконує завдання. Так було і торік: при плані 2000 вона надоїла по 2675 кілограмів молока від кожної корови.

У 1952 році Клавдію Іванівну як одну з передових доярок артiлі було послано на сільськогосподарську виставку в Москву. За хорошу працю в 1957 році її нагородили орденом "Знак Пошани". К.І.Козаченко одержувала багато подяк від правління колгоспу, грамоти, премії.

Не лише як кращу трудівницю, а й як людину чуйної душі і щирого серця знають Клавдію Іванівну. Недаремно її повторно обрано депутатом сільської Ради.

Не без задоволення порівнює жінка працю в колгоспі раніше і тепер. Ще добре пам'ятає, як доярки носили силос за 200 метрів сапетками, вручну очищали приміщення від гною, з відер напували тварин. Працювати було дуже важко. Але йшла. День за днем, тиждень за тижнем. І не лише з почуття обов'язку. Любов до обраної справи примушувала жінку приходити на ферму по 7-8 разів на роздоювання корів, цілими днями, коли було потрібно, залишатись там, допомагати іншим.

У Клавдії Іванівни завжди є чому повчитися молодшим, ще недосвідченим дояркам. Бо хоча їй лише 36 років, вона має найбільший трудовий стаж серед доярок ферми. Люблять і поважають в артiлі цю скромну працюовиту жінку. В роботі вона стає ніби віртуозом.

Серед доярок найкраще трудиться Клавдія Іванівна і зараз. Її ланка, що складається з трьох чоловік, ось уже три місяці підряд утримує перше місце по фермі. Навіть у ці дні, коли кормів для тварин дуже мало, жінка одержує в середньому по 9,5-10,5 кілограма молока від кожної корови своєї групи. А окремі корови дають навіть по 15-20 кілограмів.

На третій рік п'ятирічки К.І.Козаченко взяла найвище зобов'язання не лише по фермі, а й по колгоспу — одержати по 2600 кілограмів молока. Минуло тільки півроку, а показник надоїв від кожної корови в неї досяг 1528 кілограмів. Це вже свідчить про те, що і в нинішньому році зобов'язання своє доярка перевиконає.

4.07.1968 р.

Ф. ІВАНОВ

Що допомагає завідувачу

Поміж розлогами колгоспних полів, тінистих брам посадок сірою стрічкою в'ється степова дорога. Обабіч шумлять яскравозелені кукурудзяні плантації. Золотавими головами кивають соняшники. Перекочуються хвилі дозрілих хлібів. Та ось на перехресті дорога роздвоюється: одна вітка подалась кудись до самого горизонту, а інша звертає ліворуч. Ще якихось півкілометра, і ви зупиняєтесь біля дов-

Гімпель Ісаак Самійлович

гих корпусів. "Молочно-товарна ферма № 4 колгоспу імені Свердлова", — читаємо літери при вході....

Ця назва добре говорить гуляйпільцям сама за себе. Всі уже звикли до того, що в районі на протязі більше десяти років у соціалістичному змаганні тваринників колектив молочної ферми, очолюваний Ісааком Самійловичем Гімпелем, триває першість. І всі сприймають як закономірне: "А, гімпелівці! Знаємо про них — це ж кращі тваринники району!".

Можливо, декому спаде на думку, що на цій фермі є щось незвичайне? Якись особливі раціони годівлі? Таких прогнозистів чекає гірке розчарування, бо нічого особливого вони не виявлять. Все так, як і на більшості ферм району. А чи так?

Якщо глибше вникнути в роботу доярок, пожити з ними хоч один із їхніх трудових днів, то можна побачити, з якою ретельністю виконується тут кожна справа. Чи не тому неписаним гаслом гімпелівців є — найбільше з можливого. Ось де треба шукати коріння надпланових надоїв.

Про те, що ранні розтели корів вигідні, а відбір та вирощування племінних теличок дає добрі наслідки, знають в кожному колгоспі. Тут вузол криється в іншому: в підході, з яким трударі виконують цю вкрай необхідну, копітку роботу.

Запитайте доярок ферми Катерину Петрівну Хархан, Катерину Федорівну Лень, Євдокію Гнатівну Коштенко, як вони досягли високих надоїв молока. В один голос скажуть: "Нам в усьому допомагає наш Ізя", — так люб'язно називають трудівниці свого вожака, господаря ферми.

Зрозуміло, вибороти першість важко, а ось утримувати її тривалий час значно складніше. Для таких сталих досягнень потрібні не тільки досвід, а й повна відданість улюбленій справі. В такій мірі, коли люди про тебе говорять: "Працює, забуваючи про себе". Саме таким і знають в артілі імені Свердлова Ісаака Самійловича Гімпеля. На запитання, що

є головне в роботі вашої ферми, він відповів: "Як і в усякій справі, в тваринництві особливо, не повинно бути місця байдужості".

І дійсно, ніяка дрібниця не залишається поза увагою завідуючого фермою. Несправна прив'язь, не підігріте молоко телятам, невчасно завезений корм, зіпсована автонапувалка не залишаються не поміченими. Увага і висока вимогливість є головною рисою роботи завідуючого.

Беззастережний авторитет Ісаака Самійловича серед колективу, його вплив на оточуючих завойовані власним прикладом. У негоду і свято, від перших променів сонця і до вечірніх сутінок, день за днем, рік у рік він завжди разом з тваринниками, з їхніми труднощами і радощами.

Поряд з основною роботою на фермі Ісаак Самійлович як депутат сільської Ради і член районного комітету партії не стоїть осторонь особистих справ тваринників. Завезти палива, ліквідувати розлад у сім'ї, дати добру пораду людині, коли її раптом спіткало якесь горе — це теж входить до службових обов'язків комуніста. До його ділового слова прислухаються й на засіданнях правління колгоспу.

Мабуть, потяг до праці, закоханість в справу, якій віддано більше двадцяти років життя, передалася йому із самого дитинства. Вони звили своє коріння з того часу, коли на плечі, ще не ставшого міцно на ноги, підлітка лягли обов'язки старшого в сім'ї після передчасної втрати батьків.

— Не пестило мене життя, — розповідає Ісаак Самійлович. — Та якби було можливим розпочати його спочатку, я прожив би його так само — в безперервних турботах. А хіба можна інакше?..

Ось, мабуть, і всі "таємниці" успіху в роботі І. С. Гімпеля. І якщо відстає якась ферма в колгоспі, то знайте, там бракує відданості справі її керівників, там не вболіває весь колектив за доручену справу.

За самовіддану і наполегливу працю Ісаак Самійлович нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора. А колективу ферми, який він очолює, першому в артілі присвоєно звання комуністичного.

..Знову переливається всіма гармоніями степ. Знову біжить в дозріваючі хліба дорога. І думка сама тче узори слів — щедра наша гуляйпільська земля врожайми, справжніми працелюбами, поборниками людського добра. Це від їхньої доброти день у день все новими барвами квітне український степ.

13.07.1968 р.

А. ПІВНЕНКО

Закохана в професію

Скоро сповниться 23 роки з того часу, коли Антоніна Сергіївна Афоніна працює дояркою на першій молочнотоварній фермі колгоспу імені Свердлова. А в артіль вона прийшла ще 29 років тому — тоді, коли їй було лише 13.

Добре пам'ятає жінка ті дні. Дуже важко було. Все доводилося виконувати вручну: і тварин напувати, і приміщення очищати, і підносити та роздавати корми. З годівлею худоби були особливі труднощі — сіно і солону носили за цілий кілометр. Та Антоніна Сергіївна переборювала незгоди. Вона розуміла, що так потрібно: адже то були післявоєнні роки і все відбудовувалось, поступово розвивалось.

Найбільший стаж серед доярок має Антоніна Сергіївна. І не лише стаж, а, напевне, й досвід. З своєю роботою жінка завжди справляється добре. Любить вона цю нелегку справу і працює, не шкодуючи сил. Інакше чим ще можна пояснити той факт, що вона добивається найвищих надоїв молока, перевиконуючи річні завдання.

Так, Антоніна Сергіївна дійсно закохана у свою професію. В цьому переконуюєшся зразу ж, коли побачиш жінку біля корів.

Та не лише як ентузіястку своєї справи, а й як людину щирої вдачі знають її в артілі. Антоніна Сергіївна ніколи не відмовить в допомозі іншим дояркам. Були навіть часи, коли вела по дві групи корів. Хоч як тяжко доводилося, але жінка ніколи не скаржилась.

У неї дружна і згуртована сім'я. Чоловік Леонід Романович працює в цьому ж колгоспі трактористом. Добре виховані всі четверо дітей.

Передова доярка в ювілейному році перевиконала завдання по надоях. На нинішній рік вона взяла зобов'язання надоїти по 2300 кілограмів молока від корови і от минула половина цього строку. На 1 липня доярка одержала від корови 1532 кілограми молока. Навіть у ці тяжкі, в зв'язку з нестачею кормів, дні Антоніна Сергіївна надоює в середньому від корови по 9-10 кілограмів продукції.

25.07.1968 р.

М. ІВАНОВ

Телятниця

На охайному подвір'ї новий, добротний будинок. За будинком — невеликий, але затишний садок. Навкруги зелено, а трохи далі, за подвір'ям, засліплюючи очі сріблястою водою, розлився ставок. Тут і живе Віра Панасенко.

— Моторна жінка, — говорять про неї односельчани. — Встигає і вдома, й на роботі.

Живе Віра напруженим життям. О четвертій годині вона вже коло телят, а їх у неї 60. І так щодня ось уже четвертий рік. Проте робота Вірі подобається. Та інакше не було б і таких результатів: її телята набирають вагу швидше, ніж тварини в групах подруг. Кожне важчає щодоби на 700 грамів — на 200 грамів більше зобов'язання трудівниці.

Легко говорити про успіхи. Тільки добиватися їх важко. За роки роботи на фермі Віра Панасенко зарекомендувала себе старанною телятницею. Правління колгоспу імені Свердлова не раз відзначало її Почесними грамотами та цінними подарунками.

Цими днями я завітала до Панасенків. Вся сім'я якраз була вдома. Бабуся, Меланія Миколаївна, поралася на подвір'ї, діти бавились. Хазяї, побачивши мене, зустріли з радістю. Запросили посидіти.

Мене давно цікавило життя Віри Панасенко. Багато чула теплих слів про неї, але захотілося познайомитися ближче. Ото ж з цим і прийшла.

Віра сьогодні мені здалася дуже привабливою. Смолянисте волосся, що трішки вибілося з-під хусточки, рум'янець на щоках, ласкава посмішка створювали якусь інтимність, кликали на відвертість.

Ми сіли на лавку під деревом. Розговорилися.

Нелегкий життєвий шлях пройшла ця жінка.

— Народилася я тут же, в Полтавці, 1939 року. А в 1941-му почалася війна. Залишилося нас п'ятеро: мама і четверо дітлахів. Всього зазнали, — зітхнула. На нашу хату впала ворожа бомба. Чудом врятувалися. Мама довго згадувала всі ті страхіття, які довелося пережити під час окупації...

Дуже важко довелося і в перші роки після визволення Полтавки від німців. Я ще невеличка була, а ось матерям нашим і старшим сестрам дісталось. Мабуть, тільки наші жінки могли винести на своїх плечах те, що їм випало на долю.

Не минуло горе і нашу сім'ю: ми одержали "похоронку". Не стало батька, він поліг смертю хоробрих за наше майбутнє.

Віра довго мовчить, не в силах говорити.

— Мама у нас сильна. Все витримала. Зуміла поставити нас на ноги, дати освіту, — продовжує жінка розповідь.

Віра закінчила десятирічку і залишилась у рідному колгоспі. Нудьгувати молоді не було часу. Створили дівчата-ровесниці комсомольсько-молодіжну бригаду. Віру обрали ланковою, працювали дружно, завзято. Звичайно, втомлювалися, не все завжди йшло добре. А проте молодість є молодість: після роботи спішили до клубу.

— Зараз життя хороше. Живеш і жити хочеться, — говорить Віра. — Тому і працювати є велике бажання.

8.06.1972 р.

Є. БОНДАР

Все трудове життя — з полем

Говорити з Григорієм Федоровичем мені довелося не довго, бо зустрілись у полі, де він закінчував культивуацію під пізні ярі культури. Здається, він трохи розгнівано залишав машину, подумавши, напевно: "Їздять тут всякі, працювати заважають". Але вже з перших слів можна було відчутти його добродушність, любов до людей, техніки, землі.

П'ятдесят сьому весну проводить Григорій Федорович Третяк. Більше тридцяти років він віддав улюбленій професії.

Все його нелегке життя зв'язане з селом, машинами, нивами. Юність почалася з трактора, а нині Г.Ф.Третяк — один з ветеранів-механізаторів у господарстві. Майже всі вітчизняні трактори пройшли через його руки. Тож, напевно, краще інших міг оцінити і майстерність наших конструкторів і турботу держави про сільських трудівників. Він свідок того, як врожаї підвищувалися і як відносини між хліборобами ставали іншими.

Про себе Г.Ф.Третяк розповідає коротко. З 18 років почав працювати трактористом, служба в армії, війна, знову за кермом трактора. З його розповіді важко вловити щось незвичайне. Праця, праця... Щоденна, одноманітна.

Може, й не було нічого визначного в житті. Адже прожив його як і сотні, тисячі, таких же хліборобів. Разом з іншими орав поля, сів, збирав врожаї. Тільки в розмові з односельчанами Г.Ф.Третяка довідуємося, що на відповідальну роботу посилають, як правило, його.

Що, наприклад, складного в культивації саду? Ніби й нічого, а нерідко після роботи, виконаної молодими трактористами залишаються понівечені дерева, яким не скоро доведеться радувати людей своїм цвітом і плодами.

Григорій Федорович знає: щоб на землі були сади, потрібно затратити не один рік копіткої праці. То хіба ж може він, щоб закультивувати зайвий гектар понад норму і одержати більше грошей, руйнувати таку красу?

По-різному люди вболівають за врожаєм. Одні тільки ратують за нього, іншим думи спати не дають. Для них хліб — найголовніше. До таких людей відноситься і Г.Ф.Третяк.

Соромно зізнатись, що вже декілька років підряд не родять ниви. Невже перевелися? Бути такого не може. Перестали поважати землю, от вона і мстить за це.

Особливо пам'ятає Г. Ф. Третяк останні загальні збори колгоспників, на яких багато говорили про долю нинішнього врожаю. Згадували промахи й прорахунки минулих років, аналізували, робили висновки. Цього року не повинні повторитися недоліки минулого, потрібно тільки докласти всім трудівникам максимум зусиль і старань. І земля віддячить сторицею.

— Ми повинні, — говорить хлібороб, — їсти свій хліб, а не возити його з-за океану. Наш обов'язок — вибороти його, а це в наших руках.

Через декілька років Григорій Федорович піде на заслужений відпочинок. І хоч уже не та сила в руках і здоров'я нагадує про прожиті роки, ветеран-механізатор працює нарівні з молодими. Погодився навіть, щоб йому дали молодого напарника.

— Не всякий молодий механізатор за ним вгониться, — доповнює бригадир тракторної бригади В. П. Дзюбан.

А показники підтверджують це. Адже майже з перших днів польових робіт у нього на тракторі незмінно майорить червоний вимпел переможця змагання.

10.05.1973 р.

М. МИЩЕНКО

І словом, і ділом

Нині, коли на колгоспних полях, обіцяючи багатий урожай, буйно колосяться хліба, мимоволі пригадується, скільки праці було вкладено для цього у кожен гектар землі, скільки творчої думки, хліборобської кмітливості довелося проявити трударям. І не тільки минулих літа й осені, коли готували під засів ґрунт та висівали в нього зерно. Фундамент під це буйноколосся закладався значно раніше.

Пам'ятаю, одні з партійних зборів. Стривожені тим, що колгосп ось уже скільки років відстає з виробництвом зерна, комуністи вирішили поговорити про це з усією принциповістю, виявити, нарешті, що ж перешкоджає нам працювати як сусіди. Скажу відразу, розмова була гарячою, дісталось тоді і спеціалістам, і керівникам усіх рангів. Але мені найбільше запам'ятався виступ тракториста з другої бригади Петра Яковича Клименка.

Ось ми звинувачуємо за недоробки спеціалістів, говорив він, звертаючись в основному до рядових трудівників-механізаторів. Я не хочу сказати, що вони завжди грамотно ведуть виробництво. Але ж давайте подивимось й на себе. Хіба кожен з вас може заявити, що він ніколи не порушив жодної з вимог агротехніки при роботі біля землі. Не кожен. Є й серед нас чи наших товаришів — безпартійних такі, хто в гонитві за гектарами забуває про якість. А хіба на погано зораному полі виросте дорідний колос?

Тому я пропоную: віднині роботу кожного механізатора вважати виконаною лише тоді, як вона буде прийнята спеціалістом, чи у крайньому випадку, бригадиром. Цим ми досягнемо подвійної вигоди: змусимо добросовісно працювати усіх механізаторів і підвищимо відповідальність спеціалістів.

Пропозицію П. Я. Клименка було прийнято, хоч відверто кажучи, декому такий поворот і не припав до душі — маю на увазі тих, хто звик ховатися за чужу спину, дбав тільки про те, аби заробити якомога більше сьогодні.

Хто ж він, Петро Якович Клименко?

Насамперед, справжній комуніст. Вступивши до лав партії в 1965 році вже в зрілому віці, від відразу проявив себе принциповим до будь-яких, навіть найменших, відхилень від вимог Статуту КПРС. Принци-

Учасник війни
Клименко Петро Якович

повість, висока вимогливість передусім до себе, а потім і до товаришів принесли молодому комуністові загальну повагу. Досить сказати, що пізніше комуністи парторганізації одногосно обрали П. Я. Клименка членом бюро парторганізації.

Право суворо питати з інших цей комуніст завоював і іншим. Ще підлітком поріднився він з полем. Спочатку був причіплювачем, а коли підріс — сів за кермо трактора. Та так і не зраджує раз обраній професії хлібороба (не можна ж вважати зрадою те, що певний час йому довелося працювати шофером і навіть завідуючим гаражем: цього вимагали інтереси виробництва).

У П. Я. Клименка є ще одна цінна риса: будучи гарним спеціалістом, він не може, щоб не поділитися своїми знаннями з оточуючими. Врахувавши це, бюро парторганізації вирішило призначити його агітатором. Час показав, що ми не помилилися. Агітатор з нього вийшов справді чудовий, бо ж вмів не тільки переконливо говорити з людьми, а й агітувати особистим прикладом.

19.06.1973 р.

М. МОТРОНЕНКО

З серцем, відданим справі

Ніхто з тваринників не заперечуватиме, що племінна робота в молочному скотарстві тримається на трьох основах: по-перше, це підбір високопродуктивних тварин для схрещення, по-друге, відбір найбільш життєздатного потомства, і, по-третє, направлене вирощування молодняка.

Все це, разом узятє, має піднести продуктивність корів у колгоспах і радгоспах. Та, на жаль, у багатьох господарствах цій справі досі не надають належної уваги. Якщо проаналізувати 9-місячні надії по фермах району, то різниця між кращою (четверта ферма колгоспу імені Свердло-

ва) і гіршою (шоста ферма колгоспу "Авангард") становить 1406 кілограмів. Отже, на першій фермі молочне стадо майже в два рази продуктивніше. Це якнайяскравіше підкреслює значення племінної справи.

— Формування високопродуктивної ферми — є надзвичайно копітка робота, — говорить зоотехнік з племсправи колгоспу імені Свердлова О. О. Гордон.

І дійсно, відбирати теличок потрібно тільки від високопродуктивних корів, щоб мати таких корів, потрібно виростити їх з племінного молодняка. Майже замкнуте коло. Та керівники і спеціалісти колгоспу за 5 років успішно вирішили проблему вирощування високопродуктивних корів — за цей час тут повністю замінено молочне стадо. І зробити такий крок змусили не низькі надої (в 1967 році вони на фуражну корову сягали 3000 кілограмів).

Епідемія туберкульозу нанівець звела багаторічну роботу зооветспеціалістів. А окремі корови вже тоді давали за лактацію по 4 і навіть 5 тисяч кілограмів молока. І досі згадують доярки своїх рекордисток.

Нині ж зоотехнік колгоспу т. Гордон називає клички нових корів-рекордисток, котрі за лактацію дають більше 6 тонн молока. Олександра Овсіївна може розповісти всю родовідну 700 корів до 3-4 покоління.

З її розповіді відчувається, що ця справа стала для неї не службовим обов'язком, а життєвою необхідністю. Вся її майже 30-річна робота підпорядкована прагненню випестувати якнайпродуктивніше молочне стадо.

— Нині ми відбираємо теличок тільки від тих корів, котрі за лактацію дають не менше 2400 кілограмів молока, — пояснює Олександра Овсіївна. — Вибракування тварин робимо не раніше як після третього отелу. Перші дні лактації не характеризують продуктивність корів.

Строго контролюють у господарстві й батьківську лінію. Для штучного осіменіння береться сім'я тільки високопродуктивного потомства. В спеціальній документації можна побачити, що надої корів, чийх бичків використовують для осіменіння, не допускаються нижче 4500 кілограмів.

— Багато залежить від чіткої роботи техніків штучного осіменіння, — говорить Олександра Овсіївна. — Але на наших спеціалістів можна покластися.

Навіть поверхневий аналіз їх роботи свідчить про це.

Двічі на день робиться огляд худоби. Тварин, які прийшли в охоту, негайно осіменяють. Щодня корови бувають на прогулянці. Налагоджено суворий облік і контроль проведених заходів.

І все це результат великої роботи, в яку чимало сил вклала й Олександра Овсіївна. Та зоотехнік Гордон далека від того, щоб хизуватися зробленим. Неодноразово вона підкреслювала, що досягнення тваринників — це наслідки турботи про них правління і парторганізації колгоспу. Бувало, що в господарстві виникало загрозливе становище з кормами або з кадрами. І тільки завдяки оперативності керівників колгоспу подібні питання своєчасно й успішно вирішувалися.

Але як оцінити ту людяність і відданість своїй справі, яка стала життєвою необхідністю цієї людини? Її радо зустрічають на кожній фермі. Її рішення, часом навіть суворі, ніколи не беруться під сумнів. Адже всі тваринники знають, що Олександра Овсіївна живе роботою, досконало знає діло. І те, що в нинішньому році середній надій на корову по колгоспу становитиме 3000 кілограмів молока, ні в кого не викликає сумніву.

Про велику роль племінної справи в колгоспі імені Свердлова яскраво свідчить ріст продуктивності корів на четвертій фермі: 1970 рік — 2895 кілограмів, 1971-й — 3258, 1972-й — 3377, а в нинішньому році передбачається одержати 3500 кілограмів молока на корову.

— Моєю мрією було добитися на цій фермі 3500-кілограмових надоїв, а в середньому по господарству 3000-кілограмових, — говорить Олександра Овсіївна. — В нинішньому році мої бажання здійсняться. Це — найщасливіший рік у моєму житті.

До своєї мрії зоотехнік О. О. Гордон прийшла через роки невтомної праці, постійних пошуків.

Жовтень, 1973 р.

М. МИЩЕНКО

Люди сказали хороше

На зустріч з кандидатом у депутати обласної ради депутатів трудящих Ольгою Іванівною Булах, дояркою четвертої ферми колгоспу імені Свердлова, до клубу колгоспу імені Дзержинського прийшли мало не всі жителі села Приютного.

Збори йшли близько півгодини, а для Ольги Іванівни ці хвилини були вічністю. Все думала, що скажуть про неї люди, за що виявили їй таке довір'я трудівники колгоспу імені Свердлова.

Біографія О. І. Булах така ж, як і в багатьох мільйонів радянських людей.

Ольга Іванівна розповідає про себе коротко.

— Народилася і виросла в селі. В 1957 році закінчила десятирічку в Полтавці. Вчитися далі не було змоги, бо мама, яка на той час працювала дояркою, часто хворіла. Тому їй треба було допомагати і по господарству, і на фермі. Після школи зразу ж пішла на ферму — взяла групу корів, яку доглядала мама. З того часу й працює дояркою.

Не звикати було молодій доярці до роботи. Бо коли прийняла групу корів, уже мала деякі навички доярки.

— І все ж, — говорить Ольга Іванівна, — працювати було нелегко. Адже на фермі в той час, крім автонапування, ніякої механізації не було. Інша справа зараз. Тут діють гноетранспортери, кормороздавач. Нині все робиться для того, аби застосувати доїльні апарати.

Йшли роки. Поступово приходив до Ольги Іванівни досвід. Переймала його перш за все від матері. Та й інші доярки завжди приходили на допомогу. Перш за всіх Марія Іванівна Вигонська. Тепло відгукується Ольга Іванівна про свою наставницю, котра після матері стала їй найближчим другом і порадиником.

Як не старалась у перші роки дівчина, все ж високих надоїв не добивалася. Корови були низькопродуктивні. Та й кормів не вистачало, до того ж вони були малокалорійні.

Поступово замінили корів, поліпшилась кормова база. З року в рік підвищувалися і надої. Особливо пам'ятною стала для О. І. Булах дев'ята п'ятирічка. Коли довірена особа кандидата в депутати В. М. Баклан на зустрічі з виборцями сказала, що Ольга Іванівна завдяки самовідданій праці виконала особисту п'ятирічку по надоях молока від корови за 3 роки і 8 місяців, зал вибухнув тривалими оплесками.

Справді Ольга Іванівна гордиться своїми досягненнями. З 1971-го до минулого року вона не одержувала від корови за рік менше 3450 кілограмів молока. А в 1973-му мала понад 4000 кілограмів його. Всього за чотири роки і 5 місяців надоїла 264 тонни продукції.

Включившись у Всесоюзне змагання тваринників, Ольга Іванівна тільки за 5 місяців нинішнього року одержала вже від кожної корови по дві тисячі кілограмів молока при річному зобов'язанні 3700.

У Ольги Іванівни свій почерк роботи. Вона ніколи не залишить корів, доки не нагодує, не почистить їх.

Виконуючий обов'язки завідуючого фермою Ф. Т. Дунихін розповідає:

— Ольга — пряма, як правда. Завжди охайна, не посоромиться сказати у вічі, коли бачить недоробки, допоможе, якщо треба. За це і поважають її в колективі. Не пам'ятаю випадку, щоб молоко в неї було механічно забрудненим.

Ольга Іванівна неодноразово виборювала першість у змаганні, її нагороджували перехідним червоним вимпелом, відзначали грошовими преміями. Батьківщина нагородила доярку орденом Трудового Червоного Прапора, ювілейною медаллю "За доблесну працю". Груди Ольги Іванівни прикрашають нагрудні знаки "Переможець соцзмагання 1973 року" та "Ударник дев'ятої п'ятирічки". Вона бере активну участь у громадському житті, є членом жіночої ради колгоспу.

Дружно живе сім'я Булахів. Ольга Іванівна з чоловіком, який працює на фермі, виховують двох синів. Анатолій цього року закінчив 8, а Іван — 7 класів.

— Ольго Іванівно, — запитую її, — як ви зустріли звістку про те, що вас висунуто кандидатом у депутати обласної Ради?

— Чесно кажучи, — говорить жінка, — трохи боязно. Адже ніколи в житті не доводилося бути навіть депутатом сільської Ради. Та коли усвідомила, яка це честь для рядової доярки, заспокоїлася. Я безмежно вдячна виборцям за виявлене довір'я. Все, що в моїх силах, робитиму для того, аби виправдати його. Зараз найголовніша моя турбота — успішно виконати соціалістичне зобов'язання по надою молока від корови, взяте на останній рік п'ятирічки.

12.06.1975 р.

М. МИЩЕНКО

3 року-кореня — степовики

Під час однієї з поїздок у Полтавку секретар партійної організації колгоспу імені Свердлова М. І. Мотроненко добре відгукувався про сім'ю механізатора Дмитра Титовича Крупія.

— Дружні, працьовиті Крупії, — говорив тоді Микола Іванович. — Дмитро Титович та Любов Сергіївна відзначаються ще й чесністю, скромністю, одержимістю у роботі.

З членами цієї сім'ї мені вже доводилося зустрічатися. Але я вирішив ще раз навідатись у знайомі місця.

Асфальтована дорога вбігає у велике село, що поступово одягається в першу зелень. Обабіч стоять привітні, білолиці хати, що, мов гостинні степовики, запрошують у гості. Ступаю на подвір'я однієї з них — тут живуть Крупії. Його чистота говорить про те, що у дворі слідкують за порядком.

У молодиці, що саме поралася по господарству, впізнаю Любов Сергіївну. Від неї дізнаюся, що господар ще на роботі.

— Чуєте гул мотора на молочнотоварній фермі? — запитує. — Так ото Дмитро там. У лікарню їздив, то й припізнівся з роботою.

Подякувавши господині, поспішаю через Янчул у інший кінець села, на побачення з Д. Т. Крупієм.

Дмитро Титович зустрів мене привітно. Розговорилися. Нитка розмови тяглася легко і невимушено. Говорили про його роботу, дітей, життя. Поступово мені розкривалася пелюстка душі хлібороба-трудівника, залюбленого у життя і степ.

— У тракторній бригаді № 2, — розповідав бригадир Г. Ф. Брова, — механізатора Д. Т. Крупія поважають усі члени колективу. У нас він трудиться уже майже 20 років. Працював і трактористом, і майстром-наладчиком, тепер знову трактористом. Який він працівник? — перепитує сам себе Григорій Федосійович. — Старанний, роботящий, чесний, скромний. Скільки він землі переорав, зерном її засіяв, того не беруся сказати. Справжній хлібороб. Зараз на третій фермі корми худобі підвозить.

Здавна відомо, що діти — батьківські надії, помічники і соратники. Соратники по спільній праці. А до неї Дмитро Титович і Любов Сергіївна привчали дітей змалку. Раділи, дивлячись на перші самостійні кроки своїх улюбленців. Наче не встигли і оглядітись, а вже старший Петро закінчив Полтавську школу-інтернат. За ним — Анатолій, а там не забарилася і Галина.

Хлопці були (нічого правди таїти) не дуже охочі до науки, а сестра — навпаки. Та батьки не впадали у відчай. Говорили тільки: нічо-

го, попрацюють у колгоспі чи на виробництві, а там самі зрозуміють, що їм далі робити. Така позиція дорослих виявилася, як показав час, мудрою.

Склавши шкільні екзамени за десятирічку, Петро прийшов до батька у тракторну бригаду. Працював влітку помічником комбайнера, потім — трактористом.

— Розумієте, — ділився враженнями Петро, — зажену Т-74 у загінку і краю поле на духмяні скиби, а свіжий дух землі аж голову паморочить. Зупиню сталюго друга серед поля, вилізу з кабіни, зорі світять, село на обрії видніє, а тут бродить осінній дух степу. Так мені легко та щасливо, що аж співати хочеться.

Приємно чути слова любові до рідної землі, батьківського кореня, що надає нам сили і в часи великої радості, і в часи великої скрути.

Старший син Крупіїв виявився гідним своїх батьків, хліборобського роду. Коли надійшов час іти на службу, в ряди Радянської Армії, Дмитро Титович сказав синові: "Служи чесно, не підведи свого роду". І Петро виконав батьків наказ. Повернувся у рідне село. І побачили односельчани на грудях прикордонника медаль "За відзнаку по охороні державного кордону СРСР". Нагорода сама сказала їм, як охороняв рубежі Батьківщини Петро Крупіїв.

Побачивши сина у рідному дворі, гінкого, усміхненого, із зеленим кашкетом на голові, не втрималися батьки, зронули сльози радості за свого старшого.

Тепер комсомолец Петро Крупіїв працює у рідному колгоспі шофером, заочно навчається в Оріхівському технікумі механізації сільського господарства. Мріє стати механіком.

Слідами батька і старшого брата пішов і Анатолій. Його біографія складається поки що з кількох штрихів: десятирічка, до армії робота в колгоспі, служба в рядах Збройних Сил і шоферування в Донецьку, а зараз працює водієм у рідному господарстві.

Галина на відміну від братів відчуває потяг не до техніки, а до дітей. Працює вона у Любимівській середній школі старшою піонервожатою, мріє про педінститут. Дівчина розуміє, що із шкільної партії виховується у дітей любов до праці і Батьківщини. У вихованні і навчанні підростаючого покоління вбачає вона своє покликання.

Закінчуючи розповідь про сім'ю Д. Т. Крупія, залишається тільки додати, що батьки хочуть бачити своїх дітей гідними членами соціалістичного суспільства. Бо як сказав Дмитро Титович: "Нам інакше не можна, бо ми з роду-кореня — степовики".

11.05.1978 р.

І. КУШНІРЕНКО

НАПРУЖЕНІ 80-ті

У 1980 році колгосп імені Свердлова виконав план виробництва зерна на 80 процентів. Урожайність зернових склала 23,8 центнера — на 3,8 центнера менше, ніж передбачалося.

Однією з головних причин одержання низьких урожаїв є незадовільна культура землеробства.

У тому ж, 1980 році, план виробництва молока виконано на 99,1 процента, продажу його державі — на 94,5 процента. Надій молока на фуражну корову склав 2269 кілограмів — на 272 кілограми більше, ніж попереднього року. На 100 корів одержано 74 телят.

Колектив МТФ № 4 — неодноразовий переможець соцзмагання.
Зав. фермою Онищенко Лев Дем'янович (третій зліва)

У селі Челюскіно 9 травня

В 1980 році колектив автогаража, який очолював Григорій Герасимович Биков, перевіз 72800 тонн народногосподарських вантажів (на тисячу тонн більше зобов'язання), виробив 1449,7 тонно-кілометрів. Коефіцієнт автопробігу автомашин з вантажем склав 53 проценти — на 3 проценти більше, ніж у 1979 році.

Добре тут працювали на перевезенні народногосподарських вантажів водії В. Т. Федько, П. В. Нарва, Г. С. Крупій, А. Г. Сивоненко, М. М. Клименко, В. М. Рожко, І. Ф. Рудич, П. П. Клименко, М. С. Крупій.

У кінці другої декади січня 1981 року в колгоспі імені Свердлова проходили звітні збори. На них ішлося про недоробки у рільництві.

Не все гаразд було у господарстві і з вирощуванням кукурудзи на зерно та соняшнику за індустріальною технологією. Врожаї їх отримано вищі, ніж при вирощуванні звичайним способом, але гірші, ніж намічалось. Чому ж так сталося?

Одним із істотних недоліків у вирощуванні культур за індустріальною технологією є нестача переобладнаних луцильників для внесення

гербіцидів, що вплинуло на строки проведення цих робіт. Щоб такого більше не повторилося, необхідно до початку виходу в поле відремонтувати техніку, яка є і додатково ще переобладнати 2 агрегати.

Не все робиться у колгоспі і для того, щоб правильно використовувати органічні і мінеральні добрива.

Однією з головних причин одержання низьких урожаїв є незадовільна культура землеробства.

* * *

4 квітня 1981 року у колгоспі імені Свердлова вели роботу по укладенню договорів із жителями Полтавської сільської Ради на відгодівлю вдома поросят з подальшою їх здачею в господарство. У цьому деякий досвід є. Торік господарство віддало на відгодівлю населенню 30 поросят. З них 24 відгодовувачі вже здали. Це дало додатково більше трьох тонн м'яса.

В 1981 році планувалося укласти договори на відгодівлю 200 поросят. На 4 квітня вже було договорів на 140. По четверо поросят взяли відгодовувати механізатор Юрій Михайлович Клименко, шофери Антон Пантелеймонович Головецький і Василь Васильович Бодня.

Укладаючи договори, колгосп зобов'язався видавати на відгодівлю однієї тварини по 2 центнери зернофуражу зараз і по 3 центнери — після збирання врожаю, по 5 центнерів буряків. Крім того, господарство здійснюватиме безплатно зооветеринарний огляд тварин. Порядок оплати встановлено такий: якщо свиню здано вагою по 125 кілограмів, то за кожен кілограм приросту відгодовувач одержить 1,10 карбованця. А повернувши у господарство тварину вагою понад 125 кілограмів, отримує за кожен додатковий кілограм 1,43 карбованця.

Крім того, договором передбачено за кожен центнер приросту нараховувати тим, хто відгодовуватиме тварин, 7 людино-днів, котрі увійдуть до загального трудового стажу.

* * *

21 липня 1981 року головний зоотехнік колгоспу І. С. Гімпель повідомляв, що в господарстві закінчено стрижку овець. Вона показала, що чабани в основному потрудилися непогано. Господарство про-

дало державі 140 центнерів вовни при річному плані 111. Настриг на вівцю склав 4,3 кілограма — на 0,9 кілограма більше передбаченого. А з кожної вівці отари, де старшим чабаном Юзеф Степанович Дзюра, настригли по 4,6 кілограма вовни.

* * *

За рік напруженої роботи мало що змінилося у колгоспі імені Свердлова. На звітно-виборних зборах знову говорили, що в 1981 році хлібороби попрацювали гірше, ніж у минулому році. План виробництва валової продукції рослинництва виконано на 54,8 процента. Зерна одержано 50 процентів передбаченого. Врожайність зернових склала 14 центнерів — на 9,8 центнера менше, ніж в 1980 році. Насіння соняшнику зібрано по 14,2 центнера з гектара при плані 17. Дуже низька врожайність овочевих культур. Все це — результат недоробки механізаторів, спеціалістів.

Низька культура землеробства заважає свердловчанам рухатися вперед, вирощувати високі врожаї. Не вміють у господарстві ефективно використовувати органічні і мінеральні добрива. До того ж їх немає де зберігати. Про те, що треба будувати склад для міндобрив, у колгоспі тільки говорять.

Як і кілька років підряд, тривають розмови про будівництво автоточаража, а від них шоферам не легшає. Для шоферів та механізаторів не створено нормальних умов праці. Їм ніде дітися, коли ремонтують техніку взимку та в негоду.

Невирішеним залишається і питання будівництва кормоцеху, хоч обладнання для нього вже завезли.

У підвищенні культури землеробства немала роль належить механізаторам, їх професійній майстерності. А тут із 85 членів тракторних бригад 36 мали перший і другий клас. Навчалося в агрошколі тільки 10-12 чоловік.

На зборах говорили і про необхідність поповнення машинно-тракторного парку новими тракторами Т-150 і К-701, зерновими комбайнами.

Голова правління колгоспу Г. Н. Сергієнко та інші промовці зазначали, що на деяких виробничих дільницях слабка дисципліна праці. Тому бригадирам і завідуючим фермами треба більше уваги приділяти

Сергієнко Григорій Никанорович. 1983 р.

виховній і профілактичній роботі.

Після рослинництва тваринництво — важлива галузь у колгоспі. Та в ньому не матимеш значних здобутків без міцної кормової бази. У 1981 році у господарстві отримали з гектара сіяних кормових культур 28,3 центнера кормових одиниць, тоді, як у 1980 році — 40.

Незадовільна кормова база, недотримання тваринниками розпорядку дня, технології приготування кормів, низька трудова дисципліна, прорахунки в роботі техніків штучного осіменіння тварин, формалізм у організації соціалістичного змагання — все це призвело до того, що колгосп не виконав плани виробництва й заготівлі молока.

Головою правління колгоспу імені Свердлова знову було обрано Григорія Никаноровича Сергієнка.

* * *

5 червня 1982 року головний агроном господарства Василь Семенович Кравченко розповідав: "Цьогорік у нас кукурудза займає 1465 гектарів, соняшник — 950. Щодня на міжрядному обробітку просапних у дві зміни працює 8 агрегатів — трактори ЮМЗ-6Л з культиваторами КРН-5,6. На сьогодні закінчено перший механічний обробіток міжрядь соняшнику.

На шаруванні міжрядь просапних старанно трудяться механізатори Володимир Федорович Земелько, Іван Іванович Панасенко, Петро Якович Клименко. Вони і змінні норми виконують, і про якість роботи дбають.

Посіви кукурудзи додатково боронуємо, обробляємо гербіцидами. Але з останніми просто біда. У нас їх немає".

В господарстві впроваджували таку систему: хто поле засівав, той повинен і доглядати посіви.

* * *

Механізатори тракторної бригади № 1

На жнивях 1982 року сумлінно працювали комбайнери І. Ф. Макуха (перша тракторна бригада), І. А. Головецький й В. М. Чехович (друга тракторна), водії Л. С. Оришук, М. С. Крупій, В. М. Рожко, М. М. Білий, обліковці Л. А. Панасенко, В. Є. Панасенко.

* * *

У 1982 році на силосуванні добре трудилися механізатор Віктор Іванович Дудка, водії автомашин Володимир Панасенко, Григорій Семенович Крупій, Микола Семенович Крупій, Леонід Семенович Оришук та Володимир Дудка, на соняшниковій плантації — механізатори Іван Васильович Семенюк, Іван Єлисейович Жилінський та Ілля Карпович Шинкаренко.

У 1984 році головою правління колгоспу імені Свердлова обрали Володимира Івановича Гулого.

Зліва направо: О. І. Зайцев, В. Ф. Мажасв, О. І. Солодкий, В. М. Колосовський, Г. Н. Сергієнко, М. О. Писанко

— Ось уже три роки з весни до пізньої осені утримуємо супоросних і холостих свиноматок у літніх таборах, — ділився 6 травня 1984 року завідуючий свинофермою П. С. Нагірний. — Весною, як тільки настають сприятливі погодні умови, ми виводимо холостих і супоросних свиноматок у літні табори, де вони знаходяться до настання морозів.

Метод вигідний тим, що частину концентратів ми замінюємо багатими на вітаміни, макро — і мікроелементи зеленими кормами. Ми пасемо тварин. Це позитивно позначається на збереженні приплоду. Він народжується розвинутим, рухливим.

Щорічно за цим методом утримується близько 350 свиноматок. Роботою зайнято 3 свинарки: Ніна Тимофіївна Зиряннова, Клавдія Гаврилівна Кобзар та Надія Іллівна Клименко. Всі вони сумлінно ставляться до своїх обов'язків.

Гості — визволителі села. 13.09.1983 р.

10 березня 1987 року начальник мехзагону Г. Ф. Брова інформував читачів районної газети, що давно вже полагоджена посівна і ґрунтообробна техніка, тепер проводять її агрегування. Подбали й про ремонт тракторів. Із 20 відремонтовано 17.

Зараз майстер-наладчик Сергій Єлисейович Жилінський разом з механізатором Іваном Антоновичем Білим готують сівалки СУПН-8 для внесення ґрунтових гербіцидів.

На весняну сівбу поточного року будуть мати ще одну новинку — агрегат для сівби зернових культур безрядковим методом. Його обладнають на базі сівалок СЗС-2,1.

На підготовці техніки добре працювали всі механізатори. Але хотів би відзначити сумлінність Федора Филімоновича Циганка, Івана Антоновича Головецького, Олександра Вікторовича Дудки та Михайла Васильовича Чеховича.

Найкращих успіхів у змаганні за дострокове виконання планів другого року п'ятирічки добивався колектив першої молочнотварної

ферми (завідуючий Микола Григорович Левченко). На його рахунку — 40 процентів проданої продукції. Щодобові надої на фуражну корову тут у березні 1987 року становили 13,5 кілограма. Тон у підвищенні надоїв задавали Анастасія Іванівна Северин та Людмила Іванівна Панченко.

Непогано працював й колектив другої ферми (завідуюча Лідія Прокопівна Семенів). Його внесок у загальну кількість проданого молока — 32 проценти, причому, все воно першосортне.

Значно нижча на цих фермах і собівартість продукції — відповідно 18 і 20 карбованців. У той час, як у 1986 році вона складала 27 і 30 карбованців по колгоспу. Витрата кормових одиниць на центнер продукції — 0,9 центнера. Зниженню собівартості продукції сприяло перш за все введення на фермах чекової системи обліку і контролю.

Господарство справилося також і з планом першого кварталу продажу м'яса. Його доставили на заготівельні пункти 100 тонн.

Зустріч визволителів на полтавській землі. 13.09.1983 р.

* * *

Заслуговує на увагу і такий факт із життя колгоспу імені Свердлова. В один із березневих днів 1987 року у водонапірну башту, що на четвертій молочнотоварній фермі, припинилася подача води, вийшов з ладу електродвигун глибинного насоса. На місце аварії терміново виїхала бригада з 8 чоловік, яку очолив головний енергетик А. О. Глушко. Буяння снігу і морозу не зупинили М. В. Єрмака, С. А. Грубиша, І. А. Клименка, Г. Ф. Сергієнка, М. І. Васюка, В. Ф. Бикова та І. І. Бугайова. Вони, починаючи з четвертої години ранку, скидали сніг

довкруз свердловини, збили намерзання, витягли насос, перебрали його і опустили на потрібну глибину. На все це витратили біля 6 годин. В такий спосіб не допустили перебою водопостачання ферми, бо ж у башті залишився запас.

Саме такі вчинки є запорукою подальших успіхів у виробництві тваринницької продукції.

Із таких маленьких трудових звершень, писав 17 березня 1987 року в районній газеті секретар партійної організації колгоспу В. Ф. Боровик, і складається день у день велика робота по виконанню завдань п'ятирічки. А це множить наші сили, дає можливість достроково впроватися із планами виробництва сільгосппродукції.

А це слова завідуючого фермою М. Г. Левченка, сказані 7 травня 1988 року: "Колектив молочнотоварної ферми № 1 колгоспу імені Свердлова достроково справився з планом двох років п'ятирічки. Підбито підсумки соціалістичного змагання і за перший квартал поточного року.

Процюк Марія Юрївна —
передова доярка

Одна з кращих трудівниць — Марія Юрїївна Процюк — зобов'язалася надоїти за рік 3200 кілограмів молока на фуражну корову. А її співзмагальниця Антонїна Павлівна Синник — 3100. Це — сумлінні трудівниці. Зокрема, М. Ю. Процюк надоїла за минулий місяць по 321 кілограму молока".

* * *

За січень-жовтень 1987 року приріст живої ваги свинини в господарстві склав 252 тонни при плані 263. Свинина порівняно недорога — центнер приросту за 10 місяців коштував 136,7 карбованця (а передбачалося — 164,98). Раціонально використовували і корми, витрачали на центнер продукції 9,8 центнера кормоодиниць — на 2,3 центнера менше, ніж торік.

Ільків Володимир Васильович в Афганістані. 1981 р.

Дудка Геннадій Вікторович в Афганістані. 1983 р.

* * *

Як же у колгоспі імені Свердлова впроваджували прогресивні форми організації й оплати праці та технології?

Рентабельність сільськогосподарського виробництва у 1988 році проти попереднього року зросла і склала 44,6 процента.

Повний госпрозрахунок впроваджено на 15 виробничих дільницях, останні два роки діє чекова система контролю, більше року — цехова структура управління. Два роки на колективному підряді працювали молочнотоварні ферми.

* * *

У травні 1989 року начальник першого мехзагону Г. О. Федько — недавній випускник Мелітопольського інституту механізації сільськогосподарства — розділив механізаторські кадри на дві зміни і це дало можливість продуктивніше використовувати як людей, так і техніку.

Вперше двозмінку застосували на обробіткові посівів просапних гербіцидами.

* * *

Трудівники колгоспу імені Свердлова в 1989 році провели збирання ранніх колосових за 15 днів.

Державі відвантажили 4653 тонни колосових і бобових, що склало майже 88 процентів загального обсягу заготівель. Серед кращих трудівників були начальник першого мехзагону Григорій Олександрович Федько (очолюваний ним колектив отримав майже по 32 центнери зернових з кожного гектара, а врожайність озимої пшениці склала 42-43 центнери), комбайнери: Іван Антонович Білий (на його рахунок 7773 центнери намолоченого зерна), Іван Петрович Марченко (7656 центнерів), Григорій Васильович Ярмак (7290). Виконав зобов'язання і екіпаж молодого комбайнера Сергія Мороза.

При підбитті підсумків грошовими преміями відзначено багатьох жнивників, окремі комбайнери отримали по 150-179 карбованців винагороди.

Непогані результати мали і тваринники. Піврічний план заготівлі молока виконали майже на 105 процентів, м'яса — на 111 і вовни — на 100 процентів. Серед доярок лідирували Марія Юріївна Процюк, Тетяна Гнатівна Сергієнко, Любов Іванівна Мордик.

А серед відгодівельних колективів найбільший внесок у дострокове здійснення доведених завдань зробив колектив свиноферми, який очолює Петро Степанович Нагірний. До речі, він працює на посаді завідуючого більше 20 років. І в 1989 році тварини, поставлені на інтенсивну відгодівлю, щодоби прибавляли у живій вазі по 454 грами.

Дбали в господарстві і про поліпшення умов праці тваринників. Так подвір'я ферм і під'їзди заасфальтовано. На першій фермі, де утримується найбільше корів, відкрито магазин, який працює повен робочий день. Завершується підготовка профілакторію, працівника призначено, апаратуру придбано.

На свинотоварній, першій і четвертій молочнотоварних фермах обладнано душові кімнати, постійно є гаряча вода.

Крім того, у господарстві ведеться значне будівництво житла.

У 1989 році було заселено 13 будинків.

На другій і четвертій фермах господарства впроваджували орендні підряди.

* * *

У селі Полтавці живе і трудиться (мова йде про 1991-й рік) Петро Герасимович Биков. Це — скромна людина, яка користується заслуженим авторитетом серед односельців.

Коли йому виповнилося 17 років, а це був 1943 рік, він пішов на фронт. За бойові заслуги має цілий ряд урядових нагород — медалі "За взяття Берліна", "За визволення Варшави", "За перемогу над Німеччиною".

Петро Герасимович вже чотири роки має право бути на заслуженому відпочинку, та не залишає шоферську справу.

Добросовісно продовжують працювати в господарстві ветерани війни і праці водій Филимон Якович Сергієнко, обліковець Ганна Василівна Брова, на інших роботах — Андрій Євдокимович Мордик, Олександр Григорович Москаленко та Іван Карпович Марченко.

У пік дуже напружених робіт на прохання правління колгоспу завжди приходять на допомогу також Микола Іванович Нарва та Іван Максимович Рябінський.

На свинофермі добросовісно працюю відзначалися пенсіонерки Марія Йосипівна Михайлова та Віра Семенівна Рудич, на молочно-варних фермах — Зіна Данилівна Глушко, Меланія Титівна Чехович, Лідія Василівна Чухрай, Катерина Федорівна Лень, Людмила Федорівна Яценко та Надія Іванівна Михайленко.

Без жінок-пенсіонерок не обходиться і місцевий хор української пісні. Активними учасницями його є Раїса Андріївна Бабенко, Марфа Омелянівна Лопатіна, Поліна Омелянівна Черненко, Анастасія Прокопівна Сергієнко, Любов Павлівна Головецька та інші.

* * *

Серед молочно-варних ферм господарства по виробництву продукції перше місце в 1989 році зайняв колектив третьої ферми, який очолювала Любов Михайлівна Біла. Тут підібралися досвідчені доярки, переважна більшість яких всією душею вболівала за вагомий кінцевий результат. Це такі трудівниці, як Галина Федорівна Гура, Любов Анатоліївна Котова, Лідія Василівна Шухрай та інші.

Друге місце в змаганні твердо утримує друга ферма. Для неї характерно, що там постійно добиваються зростання продуктивності тварин. Безумовно, належне в цьому слід віддати перш за все завідуючій фермою Лідії Прокопівні Семенів, яка з колективом вже понад п'ятнадцять років. У числі кращих доярок — Галина Григорівна Мартиненко, Валентина Іллівна Марченко, Любов Яківна Мацола.

У 1988 році рентабельність тваринництва склала 1,1 процента, тобто одержано чистих прибутків лише 2 тисячі карбованців.

У соціалістичному змаганні за перший квартал 1990 року перше місце виборів колектив четвертої ферми, який вже кілька років очолює Василь Васильович Бодня. На фуражну корову тут надоїли по 607 кілограмів молока, або більше проти відповідного періоду минулого року на 123 кілограми. А Ольга Іванівна Булах одержала від корови у своїй групі по 719 кілограмів молока. На рахунку Любові Іванівни

Полтавці на Гуляйпільському ярмарку

Мордик і Тетяни Іванівни Бондаренко відповідно 692 та 664 кілограми продукції. Характерно, що на цій фермі молоко найдешевше.

Наприклад, якщо торік 1 центнер коштував 27 карбованців 40 копійок, то за три місяці цього року — 24 карбованці. В середньому ж по колгоспу вартість центнера молока становила 30 карбованців 93 копійки.

Успіху досягнуто завдяки підвищенню продуктивності тваринництва. Знизилися й витрати кормів. На центнер продукції колектив затратив всього 1,58 центнера кормових одиниць, у той час торік ця цифра складала 2,1 центнера.

* * *

У роботі колективу свиноферми відбулися помітні зрушення з впровадженням колективного підряду. Він спонукав людей до творчості, до пошуку нових резервів продуктивності праці.

— Раніше теж вимагали від кожного працівника чіткого й правильного виконання дорученої роботи, ощадливого витрачення засобів і матеріальних ресурсів, — говорив завідувач фермою Петро Степанович Нагірний. — Але тепер ми стали повноправними господарями на своїй виробничій дільниці. В нашому розпорядженні приміщення, корми, необхідний набір техніки і сільгоспінвентаря. Все це дає можливість своєчасно, згідно з розпорядком дня і кормового раціону, годувати тварин, виконувати всі інші фермівські роботи. А звідси і кращі результати праці.

Що це дійсно так, підтверджують такі цифри. В 1990 році, наприклад, планувалося одержати приросту ваги свиней 225 тонн, фактично одержано його 280 тонн. На центнер приросту свиней затрачено 10,4 кормової одиниці. Собівартість свинини склала 161 карбованець, або на 21 карбованець менше, ніж передбачалося. Рентабельність становила 25 процентів при плановій 5,6. Чистого прибутку одержано 103 тисячі карбованців — на 77 тисяч більше запланованого.

Успішно розпочали трудівники свиноферми й нинішній рік. Боротьба за одержання якомога вагоміших середньодобових приростів тварин дала можливість з початку року відправити на заготівельні пункти 679 свиней середньою вагою кожної 152 кілограми. Це 104 тонни м'яса або 37 відсотків річного завдання.

Заслуга в досягнутому — перш за все операторів по відгодівлі тварин Марії Йосипівні Михайлової та Віри Семенівні Рудич. Багато років цим трудівницям можна було б бути на заслуженому відпочин-

ку, але не залишають вони свою справу. Як і раніше, добросовісно виконують свої обов'язки, показуючи приклад іншим.

Сумлінно справлялися з доглядом холостих і поросних свиноматок Ніна Тимофіївна Зирянова, Надія Іллівна Клименко та Любов Семенівна Земелько. Торік, наприклад, від однієї основної свиноматки в цілому по колгоспу одержано по 17,1 поросяти, а всього — 3078 голів. Зобов'язання на 1991 рік — 3000 голів. За перший квартал вже отримали 1500 поросят. Заслуга в цьому свинарок Марії Андріївни Земелько, Лідії Терентіївни Федько, Віри Михайлівни Рибальченко.

Кращими механізаторами по забезпеченню поголів'я кормами вважали Володимира Васильовича Крутька та Бориса Петровича Земелька.

Великий обсяг робіт виконує колектив ферми. Щоб рухатися вперед, необхідний чіткий їх облік. Його забезпечувала Ганна Василівна Брова, котра мала пенсійний вік, але продовжувала трудитися, користувалася заслуженим авторитетом.

У тих досягненнях, які колектив мав, неабияка заслуга й завідувачого фермою Петра Степановича Нагірного. Він завжди там, де найважче, де потрібна його термінова допомога. Свій робочий день Петро Степанович починав з аналізу зробленого напередодні.

Зустріч після відкриття нового сільського меморіалу. 9.05.1990 р.

Високопродуктивно працював колектив свинотоварної ферми в 1991 році. Особливо помітні зрушення відбулися з впровадженням колективного підряду. Він спонукав людей до творчості, до пошуку нових резервів продуктивності праці. І результати не забарилися.

* * *

На початку 1995 року у колгоспі став до ладу новий польовий стан. Все необхідне для безперебійної роботи людей і техніки під час гарячої селянської пори тут є: асфальтована територія, споруджені ангари для зберігання і ремонту техніку, кузня і т.д. У побутовому корпусі є всі зручності для відпочинку людей.

Головами колгоспів працювали:

Імені Челюскінців (хутори Низовий і Ольгівський):

06.1935 р. — Петик
09.1935 р. — 05.1936 р. — Крупій
1937-1938 р., 1941 р. — Клименко Іван
1938 р. — Сімон
1940 р. — 1941 р. — Безпалій Федір
1947 р. — 1948 р. — Сергієнко Іларіон Трохимович
1.09.1950 р. колгосп імені Челюскінців об'єднався з колгоспом імені Котовського.

Імені Котовського (с. Луначарівка):

05.1935 р. — 1936 р. — Чорненко
06.1936 р. — 10.1037 р. — Васюк
05.1938 р. — 1940 р. — Биков Микола
1941 р. — Кукоба
1944 р. — 1947 р. — Рожко Мефодій Хомич
1949 р. — Бевз
1951 р. — 1960 р. — Мотроненко М.Н.
1955 р. — 1958 р. Чучко Борис Семенович
1 лютого 1960 року колгосп імені Котовського приєднався до колгоспу імені Свердлова.

"Комуніст" (с. Санжарівка):

12.1935 р. — Ковтун
07.1936 р. — 08.1937 р. — Білий Іван Андрійович
09.1937 р. — 1941 р., 1947 р. — Максименко Петро Тимофійович
1949 р. — Федько П.
28.08.1950 р. колгосп "Комуніст" приєднався до колгоспу імені Свердлова.

"Комсомолец" (с. Санжарівка):

1935 р. — 1936 р. — Чуприна Іван
12.1936 р. — 09.1941 р. — Колісник Григорій Васильович
1944 р. — Кукоба Прохор
1946 р. — Білий Іван Андрійович
1947 р. — 1949 р. — Калюта Іван Іванович
1952 р. — 1955 р. — Макуха Терентій Григорович
Колгосп "Комсомолец" приєднався до колгоспу імені Свердлова.

Імені Свердлова (до 07.1937 р. імені Хатасвича)

(села Нововасилівка і Охотниче):

1935 р. — 1936 р. — Сімон
1938 р. — Іваненко Федір Федорович
1938 р. — Харченко
1939 р. — 09.1941 р. — Клименко Петро Іванович
1951 р. — 1952 р. — Денисенко М.І.
1955 р. — 1966 р. — Півненко Василь Олександрович
1966 р. — 01.1984 р. — Сергієнко Григорій Никанорович
01.1984 р. — 1988 р. — Гулий Володимир Іванович
з 1993 р. — Федько Григорій Олександрович.

* * *

Колишній голова колгоспу імені Свердлова Григорій Никанорович Сергієнко народився 12 квітня 1929 року. Із селом Полтавкою була пов'язана вся його трудова біографія.

У 1961-1965 р.р. він був секретарем парторганізації колгоспу імені Свердлова, а з 1966 по 1984 роки — головою господарства. У 1984 році Г. Н. Сергієнка обрали головою Полтавської сільської ради. На цій посаді він перебував до останніх своїх днів.

Г. Н. Сергієнко помер 1985 року.

Учасники художньої самодіяльності (керівник В. М. Глущенко). 1991 р.

КСП ІМЕНІ СВЕРДЛОВА

Резерви є. Їх потрібно привести в дію.

Саме такої думки були головні спеціалісти КСП імені Свердлова, звітуючи на головних зборах року про результати господарської діяльності. А це дійсно так. Звітного року невикористаних резервів у роботі рільників і тваринників було багато.

Як зазначив у виступі головний зоотехнік господарства М.Г.Левченко, рік, що минув, був нелегким не лише для рільників. Чимало проблем довелося вирішувати і тваринникам. Одна з них, головніша — забезпеченість кормами. Особливо скрутно з ними було в першому кварталі: давався взнаки неврожайний 1996 рік.

Потрібно, однак, віддати належне господарникам КСП: у цій ситуації вони не спасували, не опустили руки, а зробили все від них залежне, щоб зберегти худобу. Свинопоголів'я, правда, довелося скоротити, його тримати на мізерних запасах зернофуражу не було рації, у противному разі падіж був би неминучим.

Зараз, зазначив М. Г. Левченко, чисельність свиней поступово нарощується, ближчим часом від 14 злучених свиноматок очікується приплід. Планується на кінець року мати свинопоголів'я до 2 тисяч голів.

Зважаючи на нелегкий рік, досить непогано попрацювали трудівники молочної галузі КСП, за результатами року добившись найкращих показників серед господарств району. Загалом за рік одержано 1375 тонн молока. Досягнуте — це результат, насамперед, добре поставленої організаторської роботи, дійового контролю. Факт залишається фактом: по суті, без залучення додаткових коштів у КСП зуміли добитися пристойних надоїв. Кожен кілограм корму у господарстві було поставлено на облік, за фермами закріплено головних спеціалістів, які постійно контролювали за дотриманням розпорядку дня, особливо за годівлею тварин, роздачею кормів, напуванням корів пійлом.

Головний зоотехнік проінформував присутніх на зборах про плани тваринників на перспективу. Зваживши свої можливості, працівники галузі давали слово надіти цього року на корову по 2100 кілограмів молока, довести поголів'я ВРХ до 2 тисяч, одержати 665 телят. Резерви для досягнення наміченого є. У цьому переконаєшся, аналізуючи роботу ферм. Якщо, наприклад, на другій і третій надоено за рік від фуражної корови відповідно 2670 і 2347 кілограмів молока, то на першій і четвертій — близько 1800. Великі контрасти на згаданих фермах і з жирністю молока, і падежем молодняка. "Отже, — завершив виступ М.Г.Левченко, — працювати є над чим, і якщо кожен виконуватиме як слід свої обов'язки, наміченого ми неодмінно досягнемо".

Менш оптимістичним був виступ головного агронома КСП В.С.Кравченка. Та це й зрозуміло, бо особливо хвалитися йому було нічим. Минулорічних жнив у господарстві одержали врожай нижчий навіть середньорайонного показника. Озима пшениця, наприклад, дала по 24,6 центнера на круг, ярові — по 19,8.

Причин тому багато. Коротко зупинився головний агроном і на використанні тракторного парку. Висновок такий: техніка у господарстві працювала не на повну потужність. Більшість гусеничних тракторів простоювала, через що не вдалося підняти зяб на необхідних для весняного посіву площах. А це значно збільшить навантаження весною.

Голова правління Г. О. Федько узагальнив і доповнив виступи головних спеціалістів. Керівник, зокрема, акцентував увагу на невирішених питаннях, піддав критиці агрономічну службу за допущені порушення щодо дотримання посівних структур, підбору сортів. Особливе занепокоєння — наголошував голова правління, — викликає низька врожайність кормових культур. Немає практично цьогогорік буряків, досить низький врожай силосної кукурудзи (з гектара збирали лише по 130 центнерів зеленої маси). Сталося це з вини рільників: сіяли качанисту із запізненням, гербіциди вносили неякісно. Посіви лише раз пропололи, бур'яни "забили" культуру.

Далі Г. О. Федько зупинився на тих проблемах, які треба якнайскоріше вирішити. Більшість їх стосується підготовки техніки до весни, постійному контролю за її використанням.

Про недоліки у роботі та про ще невикористані резерви говорили у своїх виступах О. Г. Сергієнко та Г. Ф. Брова — начальники механізованих загонів, О. Макуха — механізатор, В. М. Смолова — голова ревізійної комісії. Вони наголошували на тому, що наступна весна буде своєрідним екзаменом і як до неї у господарстві підготуються, залежатиме благополуччя всіх трудівників.

Перед присутніми виступили голови правлінь колгоспів-сусідів: імені Держинського — О. В. Довгаль, колгоспу "Батьківщина" — В. М. Савовський. Вони у своїх виступах підкреслювали, що у нинішній складній обстановці, як ніколи, потрібна взаємодопомога, а негаразди краще долати гуртом, допомагаючи один одному. Голови колгоспів-сусідів побажали трудівникам КСП здійснити все намічене.

У роботі зборів взяв участь і виступив голова рай-

Народний умілець П. І. Крутько, ветеран війни

держадміністрації І. О. Бірюков. Він проінформував присутніх про хід звітної кампанії, що тривала в господарствах, ознайомив з економічною ситуацією у районі. Далі І. О. Бірюков зупинився на результатах роботи КСП імені Свердлова, зазначивши при цьому, що дане господарство має добрий виробничий потенціал, однак свої можливості повністю не використало. Щоб досягти цього, голова райдержадміністрації запропонував більше уваги приділити реформуванню земельних відносин, а також ввести для спеціалістів авансову систему розрахунку (ця пропозиція зборами була прийнята).

* * *

І ділом, і порадою допомагає голова виконкому Полтавської сільської ради Андрій Володимирович Дмитренко. Адже до сільради люди йдуть з великими і малими проблемами. Від їхнього рішення, залежить і авторитет цього органу влади, і довіра односельців.

Якою роботою займалися працівники сільради, 9 квітня 1997 року розповідав А. В. Дмитренко.

— Сільська Рада — це реальна безальтернативна влада на селі, тому і люди йдуть до нас з усіма своїми бідами. Найбільш актуальним нині є забезпечення їх вугіллям. Якщо колгоспники ще взмозі вигодувати якусь живність та обміняти її на вугілля, то пенсіонери опинилися у зовсім скрутному становищі. Одержуваних пенсій ледь вистачає, аби хоч якось звести кінці з кінцями, що вже говорити про тверде паливо.

Реальною ж допомогою від держави, тобто субсидіями, скористатися можуть далеко не всі. Так, за минулий рік нам вдалося оформити їх лише 19 мешканцям. А це, звичайно, крапля в морі. На початку ж нинішнього року четверо громадян одержали вугілля за субсидіями, залишилось ще вісім. Оце така допомога. Спасибі донеччанам, що вони нас виручають з паливом.

Останнім часом до нас ідуть з проханням виділити додаткові земельні ділянки для ведення особистих підсобних господарств.

А взагалі живемо, як усі, — миримо, ділимо, одружуємо, видаємо довідки.

Тепер деякі цифри і факти по Полтавській сільській Раді:

у минулому році народилося 12 дівчаток, а померло — 22 особи (у 1995 році народилося — 11, а померло — 44). Шлюб зареєструвало 8 молодих пар.

* * *

26 червня 1998 року розповідала доярка другої молочнотоварної ферми КСП імені Свердлова Катерина Зайцева, котра працює дояркою шостий рік: "Про колектив скажу так: хороші у нас люди. За підсумками роботи з початку року ми занесені на районну Дошку пошани. Про нас майже в кожному номері районної газети можна щось прочитати. В середньому кожна доярка ферми вже надоїла більше тисячі кілограмів молока від корови.

З головою правління нам повезло. Григорій Олександрович з людьми уміє працювати: заслужив — похвалить, в проштрафився — вилає, але не круто. Знаходить підхід до кожного".

... Ще три роки тому колгосп імені Свердлова не особливо "світвся" у районних оперативних зведеннях. Таке собі господарство-середняк, що і гирями не висіло на ногах району, але й не тягнуло уверх показниками. Серйозно заговорили про нього вже на початку минулого року, коли полтавські тваринниці по надоях почали обганяти своїх іменитих колег з таких господарств, як імені Горького, "Україна", імені Карла Маркса...

— Справді переломним для нас виявився 1996 рік, — розповідає голова правління Григорій Олександрович Федько. — Пам'ятна посуха того літа не могла не вплинути на продуктивність тваринництва, зокрема, дійної череди. Кормів катастрофічно не вистачало не лише для великої рогатої худоби, а й молодняка.

Мали надію, що допоможе держава, але... Ось тоді й вирішили ризикнути — перевести череду на дворазове доїння.

Спеціалісти такий перехід коментують коротко: або пан, або пропав. Полтавці не прогадали, бо перед цим головний зоотехнік обстежив усі можливі й неможливі ділянки для випасу, намітив оптимальні маршрути череди. Після вранішнього доїння корови аж до вечірнього знаходяться на луках. А увечері за складеним графіком на кожній фермі чергували по два спеціаліста. В їх обов'язки входило слідкувати за раціональним використанням концкормів і зеленої маси.

І результат не забарився. Молоко, з переведенням череди на дворазове доїння, не лише не впало, а поступово надої почали збільшуватися. Постала інша, не менш важлива проблема — куди його дівати? Адже щодня з ферми надходить до шести і більше тонн. Погортав сво-

го старого записника голова правління, аж поки не натрапив на телефони Донецького молокозаводу, попередньо домовилися про угоду на взаємовигідних умовах. Ними, зокрема, передбачено, що КСП охолоджує молоко, а молокозавод присилає свій транспорт і забирає його. Витрати — наполовину. Розрахунок жорсткий — три банківських дні. Так у колгоспній касі завелися гроші.

Щоб не втратити темпу, всерйоз почали займатися кормовиробництвом. Основу його складає солома. Пам'ятаючи про 1996 рік, ставлення до цього грубого корму в господарстві особливе. Навіть на сьогодні його запасів вистачило б щонайменше на рік, а "на носі" ж свіжа солома. Підготували і випробували два самохідних комбайни КСК-100 і чотири причепних КПІ-2,4.

Говорячи про складові успіху тваринників, голова правління зауважив, що без міцної виконавської дисципліни розраховувати на високі надої не було б чого.

Хто ж вони кращі з кращих оператори машинного доїння?

Це: Ніна Костяєва, Тетяна Бондаренко, Людмила Малигіна, Ольга Дудка, Катерина Зайцева, Людмила Медвідь, Любов Мацола, Наталія Вовк, Валентина Ребро, Людмила Вовк, Людмила Котова, Олена Фірсова, Віра Синькович, Ольга Козаченко, кожна з яких уже сьогодні надоїла більше, як тисячу кілограмів молока від корови.

А серед колективів молочнотоварних ферм району впевнено лідирували полтавці — друга і третя, де завідувачими Володимир Шиш та Людмила Фідрик.

* * *

"Земля родить там, де про неї дбають", — твердо переконаний начальник другого мехзагону КСП імені Свердлова Григорій Федосійович Брова. Про це він поділився 11 грудня 1999 року.

— Незважаючи на всі негаразди, а їх нині у рільництві вистачає, колектив завершує рік з непоганими результатами у праці. Врожай отримали досить пристойний. Особливо порадував соняшник. По 24 центнери добірною насіння олійної культури намолочували механізатори загону в жнива з кожного гектара. А загалом одержали 1680 тонн насіння. Такого врожаю ми вже давно не мали.

— Що ж сприяло успіху?

— Однозначно на це й не відповіси, все вирішувалося у комплексі. Добрий ужинок на соняшникових плантаціях одержано за рахунок дотримання цілого ряду агротехнічних заходів. Це і своєчасна підготовка ґрунту (соняшник сіяли лише по зяблевій оранці), і добірне насіння високоврожайних районуваних гібридів, і утримання в чистоті посівів...

Часто у розмові з колегами доводиться чути, що, мовляв, яка земля — такий і урожай. Що ж, доля істини в цьому є. Але в той же час хочу зауважити, що поганої землі не буває, такою її роблять ті, хто на ній працює. Сьогодні це особливо помітно. Там, де постійно недостає добрив, спрощено обробіток ґрунту, порушуються сівозміни, там і справи йдуть абияк.

— Як свідчать дані, ваш колектив виплекав цьогогорік також непоганий врожай зернових. Напевно, нелегко було цього досягти?

— Приємно, що наші зусилля не пропали марно: у жнива намолочували по 27,7 центнера зерна озимої пшениці, по 22,6 — ячменю. Ці досягнення не випадкові, здобуто їх, перш за все, за рахунок дотримання технологічної дисципліни. У цій конкретній справі, мабуть, потрібні не стільки творчість, як напружена щоденна праця, гранична зібраність, велика організаторська робота.

Саме завдяки цим чинникам ми і завершуємо успішно нинішній рік. Крім вже сказаного, механізатори колективу заготовили на зиму достатню кількість кормів для громадського тваринництва. По 200 центнерів силосної маси з гектара дала кукурудза, щедрий урожай одержали і багаторічних трав.

Які наші плани на майбутнє?

Кожен, хто працює на землі, розуміє, що родючість нив слід постійно поліпшувати. Адже факт: даси в міру добрив на поля — матимеш належну віддачу. З цим у нас ще не все гаразд: з року в рік зменшується внесення у ґрунт органічних добрив. На фермах господарства їх знаходиться чимало, однак через дефіцит пального гній на поле попадає не завжди. А віддача його (у цьому, напевно, всі пересвідчились) досить велика. Не кращі справи і з мінеральними добривами, їх закупаємо останніх років зовсім мало. Цьогогорік, не вдалося підживити поля туками. Великим тягарем лягає на плечі сільгоспвиробника диспаритет цін на промислову та сільськогосподарську

продукцію. Не достатньо допомагає і держава. А без дотацій сільгоспвиробнику самотужки вижити важко. Як на мою думку, то вся "сінь" реформування земельних відносин — в інвестиціях. Яскравий доказ тому — ситуація у ТОВ "Агро-Континент". Фінансові "ін'єкції" за короткий час вивели це господарство (по суті вже банкрута) у число передових.

Аналізуючи хліборобські досягнення, не можна не згадати тих, хто їх здобуває.

Я хочу сказати велике спасибі за недоспані ночі, за працю до сьомого поту, за відданість хліборобському обов'язку механізаторам А. С. Прокопенку, братам Чеховичам — Віктору та Василю, В. М. Рожку, В. І. Рожку, слюсарю Е. В. Брові. Грамотно, із знанням справи виконували свої обов'язки обліковець І. А. Дудка, начальник мехдвору І. А. Головецький.

З цими людьми, я впевнений, ми зможемо подолати будь-які перепони на шляху, робитимемо й надалі свою справу на совість, як велить хліборобське сумління.

Народні умільці с. Полтавки Є. Г. Гаврилко та Валентина Карнаух.

ПАМ'ЯТАЙМО ЇХ ПОДВИГ

Все далі в історію відходять події Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років, багато дечого з пережитого забувається, але ми не повинні допустити, щоб про воїнів-земляків забули прийдешні полтавці.

7 травня 1975 року у гості до молоді села прийшли ветерани Великої Вітчизняної війни. З великою увагою слухали юнаки і дівчата розповіді Герасима Олексійовича Сивоненка, котрий зустрів війну неподалік від Бреста, Іллі Ілліча Білянського, який з боями пройшов від Гуляйполя до Праги, Василя Олександровича Півненка. Ветерани говорили про героїзм радянського народу, міцну військову дружбу, про непорушну єдність фронту і тилу.

25 квітня 1985 року червоні слідопити Полтавської СШ організували тематичний вечір, присвячений 40-річчю Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років. На нього вони запросили її учасників.

— Чорним воронячим крилом війна накрила й степову Санжарівку (нашу Полтавку), — писали І. Вовк та К. Глущенко. — Німці увірвались у село. Десятки юнаків і дівчат, які ледве ступили на поріг юності, вони вивезли до Німеччини. Серед них були й Лідія Григорівна Пасічник, Марія Григорівна Плясовиця, Поліна Омелянівна Черненко, Марія Кононівна Іщенко, Ольга Костянтинівна Коваленко, Марія Яківна Крупій та інші.

Про те, що довелося пережити їм далеко від Батьківщини, розповіла на вечорі Л. Г. Пасічник. "За найменший непослух, — говорила вона, — юну полонянку німецькі господарі саджали в холодний льох, морили голодом, не давали пити..."

Із спогадами про дітей воєнної пори Гуляйполя виступив директор школи В. Ф. Мажаєв.

Як набат пам'яті пролунали на вечорі удари дзвону, що немов закликали: "Люди, будьте пильними". Це говоримо вам ми — діти минулої війни".

Як пам'ять про героїв минулої війни, було присвоєно ім'я одному з піонерських загонів середньої школи та вулиці в селі Ольгівському, під яким загинув у вересневі дні 1943 року гвардії капітан Георгій Петрович Уманцев. Члени загону з честю носили ім'я капітана Уманцева, як і мешканці села Ольгівського.

Пам'ять про героїв не вмирає!

Земна, повновладна, красива...

Молоді завше треба пам'ятати про подвиги своїх батьків, вчитись у них. Вчитись і пам'ятати!

Саме про це і розповідала піонерам села Полтавки на їхньому зборі колгоспниці артїлі імені Свердлова Тетяна Євдокимівна Марченко.

Колись і в неї було дитинство. Босоногим, злиденним пам'ятає його Тетяна Євдокимівна.

Хто тоді був її батько Євдоким Лаврентійович Мордик. Бідак з бідаків. Сам шевцював, а його діти і чобіт путящих не мали — одні на всіх. І Марійка прагне заволодіти ними, і Андрій насідає, і Мотрі ж кортить. А як відмовиш Ліді, найменшій? Яка то радість була: чоботи на ногах, материну лахманину на плечі — і мерщій надвір. Кругом хати оббіжиш і поспішай назад. Бо вже на черзі інші, он у шибку стукають, нагадують, щоб не затримувалася.

А голод скільки людей косив. Ноги пухнуть, сил немає переступати, а треба йти в поле згрібати курай на харч. Кусочок макухи — це вже справжнє свято. Замість школи — йшли пасти дядьківську худобу за кухлик молока і яйце.

Піонери уважно слухають почесну гостю. Бо ж цікаво знати, як створювався колгосп, і коли на селі з'явився трактор та проклав першу борозну, розорав бідняцькі межі.

І Тетяна Євдокимівна розповідає... Чотири подруги, чотири ентузіастки доглядали дійне стадо громадської худоби — Євдокія Загорулько, Марія Михайленко, Олена Третяк і Тетяна Мордик. Ферма далеченько від села. Днювали і ночували там. Захоплять з собою олії, крупи, хліба — і два-три дні не з'являються дома.

— На фермі було чотири групи, — пригадує жінка. — Кожна доярка доглядала 12 корів. Самі корми заготовляли, грабарками гній чистили, відрами напували чотири рази, доїли. І все руками. Механізацію хіба що в мріях бачили.

Якось пішла я з Марією Михайленко в поле принести по в'язанці соломи. А хурделиця, як на зло, розгулялася. Йдемо, йдемо, а на скирту ніяк не натрапимо. Було і до плачу — заблудились. Тільки на світанку втрапили ми ото в крайню хату села.

Глибоко зітхає жінка. Болісні спогади.

І коли учні прийняли Тетяну Євдокимівну в почесні піонери і пов'язали їй червоний галстук, вона вкрай розхвилювалася: "За що ж така честь, діти? Час такий був..."

Тетяні Євдокимівні щойно минуло п'ятдесят. Полудень віку. Він для неї був особливо радісний. Привітати трудівницю прийшли товариші, знайомі.

— Низький уклін вам за увагу, за ласкаве слово, — відказувала на вітальні тости друзів зняковіла жінка.

А донечка Люба ніжно обійняла неньку, поцілувала її:

— Бажаємо тобі, мамо, російського щастя, сибірського здоров'я, кавказького довголіття і весняного настрою.

— Аби мирно було, аби війни не було. Ще не так житимемо... А у світі ж знову тривожно. У В'єтнамі падають бомби. Нізачо вмирають люди. Фашизм піднімає голову, — клопочеться жінка.

Тетяна Євдокимівна добре знає, що таке війна.

— 22 червня я запам'ятала назавжди, — пригадує колгоспниця. — Той день був сонячний, чудовий. Я з Марією Крупій пасла череду за селом. Нам мріялось, наче в казці. Багато пісень співали. Перед обідом, бачимо, до нас поспішає підпасич Петя Кубах. Чимось стурбований, слова не може вимовити.

— Що трапилось? Чого мовчиш? — ми до нього.

— Війна почалася. Німці... — збентежено озвався хлопець.

Скоро до нас на коні прилетів і завфермою Іван Мордик.

— Війна, дівчата. Женіть худобу на ферму.

Коли лінія фронту наблизилася сюди, вирішено було корів, овець і свиней гнати на схід, щоб фашистам не дісталась. У далеку дорогу разом з іншими вирушила й Тетяна Мордик.

— Не журіться, мамо. Ми скоро повернемося. І весілля ще не таке справимо, — тішила стару неньку. Хоч сама відчувала, що жарт недоречний.

— Важка дорога була. Натерпілися всього, — продовжує згадувати жінка. — Ми навчилися по звуку розпізнавати бомби, вгадувати типи літаків. До Дебальцево тільки встигли дістатись. Там здали худобу військовим. А самі — хто куди. Чоловіків у армію взяли, частина жінок до дітей повернулась. Я з Марією Крупій разом з солдатами відступала на схід.

Тетяна Євдокимівна бачила на власні очі Сталінград в руїнах і в диму. Потім фронтові дороги медичної сестри пролягли через Курськ, Мінськ, Брест-Литовськ, Варшаву. За хоробрість і, мабуть, за добру душу фронтовичку було удостоєно кількох бойових нагород.

Війну Тетяна Мордик закінчила в Берліні. Разом з подругою Ньюрою, котру вздріла після розлуки там. 7 травня їздила до рейхстагу. На його стінах дівчата залишили автографи.

По війні — весь час в колгоспі. Тут своє й щастя зустріла. Весілля справили з демобілізованим воїном Михайлом Марченком.

— Трудівниця — пошукати таку, — сказали нам у правлінні. — Без діла не може. Ще й громадська діячка — член жіночої ради. А туди обирають найбойовитіших.

Разом з чоловіком-трактористом Михайлом Сергійовичем, Тетяна Євдокимівна виховує дітей, прагне дати їм середню і вищу освіту. Син Микола — учень сільськогосподарського технікуму. Буде, як і батько механізатором. Дочка Люба — студентка-заочниця Донецького університету, а наймолодший Сергій — восьмикласник.

Тетяна Євдокимівна сидить навпроти мене. Спокійний, замріяний погляд сірих очей, дугасті брови — наче пташині крила. Спершу важко й сказати, чим приваблює таке обличчя, запам'ятовується? Знаю неодмінно: перед такою людиною не зможеш покритивити душею, у важкі хвилини тебе потягне до неї на сповідь. Віриш, вона все добре зрозуміє.

Сніп сонячних променів струмився крізь шибку. У світлиці наче попросторішало, посвітлішало. А мені здалося, що таке ж світло кожному дарує і ця прекрасна жінка, про котру хочеться сказати словами поетеси: "Земна, повновладна, красива — мати і трудівниця..."

1969 р.

І. НЕЖИЖИМ

Дорогі гості полтавців

На свято Перемоги до Полтавки приїздили визволителі — почесні громадяни села, ветерани 5-го гвардійського Донського Червонопрапорного Будапештського кавалерійського корпусу майор у відставці Іван Георгійович Скоморохов з Новочеркаська і полковник у

відставці Микола Іванович Стукалов з Ростова-на-Дону, а з Кременчука прибула родина загиблого червонозоряного кавалериста рядового Антона Івановича Солошенка (його прах покоїться в братській могилі в Ольгівському), — донька Галина Антонівна Коваль з чоловіком, дочкою і онучкою, — щоб вклонитися дорогій могилі і покласти квіти та пом'янути тата і дідуся.

Найтеплішою увагою полтавців були оточені гості. Відбулися незабутні зустрічі з колгоспниками, шкільною молоддю.

— День за днем, рік за роком несе потік вічної ріки, назва котрій — Час, — сказав на зустрічі з учнями І. Г. Скоморохов. — Так, її збіг невблаганний. І ось уже 52 роки, 52 мирні весни минуло в неї з тих пір, як увесь світ, всі країни і континенти облетіла радісна звістка: — Перемога!

Перемога... Всього одне слово. Але яке воно емке і скільки в ньому спресовано всього: страждань, сліз, горя, втрат, подвигів, слави, надій, торжества життя!

Перемога прийшла весною. І наче назавжди подарувала людству, врятованому від небезпеки і страхіття фашизму, вічну весну. Але прийшла вона непросто. Наш народ, який взяв на себе головний удар фашизму і виніс на своїх плечах основну тяжкість битв минулої війни, віддав за неї багато мільйонів життів...

І. Г. Скоморохов і М. І. Стукалов розповіли про свою роботу над книгами спогадів про бойовий шлях прославленої 12-ї кавалерійської дивізії, про подвиги однополчан.

— Пам'ять про тих, хто загинув на полі битви або вмер від ран, від хвороб і старості, завжди з нами, — мовив М. Г. Стукалов. — Повинна бути завжди. Пам'ятаєте слова: "Це потрібно живим..." Важливо, щоб пам'ять нічим не засмучувалася, щоб люди були щирими, були разом не тільки в радості, але і в тяжкі хвилини.

На зустрічі організували читку глав документальної книги І. Г. Скоморохова. В них йшлося про вересневі дні сорок третього — визволення від ворога нашого району і, зокрема, населених пунктів Полтавської сільської ради. Зі сторінок зримо постали солдати війни, котрі перемагали, тому що боролися за справедливу справу, за народну справу.

У нинішньому році робота над спогадами буде завершена, казали ветерани, і пообіцяли надіслати їх школярам.

Пилипенко Іван Федорович.
17.06.1945 р.

Галина Антонівна Коваль подарувала школі гарно вишитий її руками рушник. На ньому вигантувано: "Зоряної тобі дороги, випускник!"

Правління колгоспу імені Свердлова дорогим визволителям подарувало наручні годинники на добру пам'ять від полтавців.

— Ми сподіваємося на зустріч з вами в наступному році, — сказали І. Г. Скоморохов і М. І. Стукалов. — І разом відзначимо визволення Гуляйпілья від німецько-фашистських окупантів. Ми щиро дякуємо усім гуляйпільцям за увагу до нас, ветеранів війни. Низький уклін вам.

1997 р.

І. ІВАНЧЕНКО.

Вогненні рядки, написані перед атакою

Пожовклий від часу, згорнутий традиційним трикутником, лист. З часу написання листа минуло 54 роки, але рядки його і зараз хвилюють.

"...Пишу під гуркіт розривів снарядів і мін. Життя щохвилини в небезпеці. Ворог сильний і намагається утримати свої позиції. Щоб зломити його — потрібні жертви..."

Я знаю, що сьогодні бій на нашій ділянці фронту буде вирішальним. Але знаю й те, що бій цей для багатьох з нас буде останнім. Та це не лякає. Як і всі, хто поруч зі мною, я сповнений ненависті до ворога. Готовий на все. Як і подобає радянським воїнам, будемо стояти до кінця. Не пошкодуємо життя. Наказ командування виконаємо..."

Прості слова червоноармійця. Несхитною вірою в грядущу перемогу перейнятий прощальний лист. Навіть у свою смертну годину солдатіві пекло і боліло, як же складеться доля рідних.

"...Минуть роки, — пише він далі, і радісним буде в радянських людей життя. Дуже хотілося б, щоб цей мій лист зберігся до того часу, щоб зміг його прочитати, не знаючи свого батька, мій любий дорогий Славик.

Любий Славку! Нехай цей лист залишиться тобі згадкою про мене — твого батька. Я вірю, що ти виростеш і будеш щасливим... У тебе хороша мама. Тебе не залишить в скрутний час наша держава. За твоє майбутнє я спокійний. І прошу тебе, Славку, будучи дорослим, не забувай тих, хто за щастя таких, як ти, віддав у ці грізні роки життя.

Обіймаю тебе, мій любий Славку, можливо, в останній раз. Твій батько Андрій Федорович Гладкий".

Цей лист в сорок четвертому дійшов до Полтавки, де мешкала родина Андрія Федоровича. Він виявився останнім. Солдат поліг у 26 років. Його молода дружина овдовіла у 24, синочкові не було й року.

Літня жінка, розповідаючи про дорогу людину, не стримує сліз. Роки не здатні загоїти рану. Гірко болить душа.

Земляки-полтавці розповідали Ользі Марківні Гладкій: *"В атаку Андрій Гладкий пішов одним з перших. Ворог вів нищівний вогонь. Раз за разом рвалися снаряди. Від розриву одного з них не ста о і Андрія..."*

Маленький Славко лише через декілька років уперше замислився і ніяк не міг зрозуміти, чому це в нього немає батька? Не раз намагався довідатися про це і у мами, та кожного разу його запитання викликало у неї тільки гіркі сльози. Пізніше хлопчик дізнався, що без батьків, як і він, у Верхній Терсі (там мама працювала бібліотекарем) лишилося немало дітей. Їх забрала війна.

Нелегким були повоєнні роки. Всюди і в усьому давалися взнаки нестатки. Але Славко мало відчував їх. Його мама недосипала і недоїдала, сама робила, і робила все, аби синок мав усе необхідне.

В'ячеслав, повернувшись з армії, пішов вчитися до технікуму. Став механіком. За направленням працював у колгоспі "Батьківщина". Здобув й інженерну освіту. Працював головним інженером в одному з господарств Куйбишевського району. Має гарну сім'ю, — дружину Любу, дві доньки — Люду і Інну. Обидві закінчили інститути, стали економістами. У дідуся з бабусею уже росте й онучок Сашко.

— На перше травня я вітала Інночку з 30-річчям, — хвалиться Ольга Марківна. — А як би оце Андрій порадів такій родині?! І досі не можу змиритися, що його немає. Душа весь час печалиться. А жити ж треба.

— Кожне слово в батьковому листі сповнене віри в Перемогу, — ділиться син солдата. — Батько не гадав, він просто знав, що фашистів обов'язково розіб'ють, і його син буде жити, як жив він, — на своїй землі, серед своїх людей.

Вони, полегли, заповідали нам землю, заповідали нам життя. Заповідали Вітчизну. Ми — спадкоємці. Наш обов'язок все це зберегти...

1998 р.

І. КРАВЕЦЬ

За прикладом старших

Іван Олексійович Портний — житель села Новозлатополя нашого району, колишній головний агроном колгоспу "Авангард", інвалід Великої Вітчизняної війни, орденоносець, учасник Параду Перемоги. У 1999 році він розповідав:

"До війни я жив у селі Санжарівці (тепер Полтавка). Коли почалася війна, закінчив сім класів. Пам'ятаю, як старші хлопці-комсомольці всім класом добровільно пішли на фронт. Приклад старших наслідували ми, юнаки, яким у вересневі дні 1943 року виповнилося по 17. Було нас 42 із Санжарівки і сусідньої Туркенівки (тепер Малинівка).

Ось імена тих юних полтавчан, що, не вагаючись, пішли добровільно на фронт.

Литовка Іван Лукич, Білий Микола Євгенович, Портний Іван Олексійович, Северин Микола Федосійович, Клименко Петро Григорович, Вовченко Микола Митрофанович, Земелько Василь Платонович, Земелько Василь Петрович, Янічкін Микола, Сергієнко Микола Пилипович, Васюк Петро, Марченко Василь, Гаврилко Олександр Васильович і ще два брати-близнюки Гаврилки (Іван Олексійович не пам'ятає їх імен), Безпалий Іван Степанович, Дудка Михайло Григорович, Мофа Яків, Кукоба Павло Порфирович, Крутько Володимир,

Шрамко Дмитро, Лень Володимир з с. Челюскіно, Шушура Микола з колгоспу імені Ілліча, Галаган Олексій з с. Успенівки, полтавці Білий Іван, Шинкаренко Василь, Биков Петро, Рожко Петро.

Іван Олексійович вибачається перед живими і мертвими товаришами, а їх багато вже немає на білому світі (забрали рани та хвороби, ми виділили їх прізвища), що не пам'ятає всіх поіменно, бо і в нього здоров'я не дуже гарне. (І. О. Портного не стало у 2004 році. — Авт.).

З великим хвилюванням ветеран назвав і групу малинівців, що добровільно пішли з ними на фронт. Це — Тарасенко Олексій Іванович, Капшук Петро Іванович, Продан Іван, Білий з х. Южного, Ярмоленко Яків, Павліяненко Яків (теж учасник Параду Перемоги), Симон Василь Андрійович, Сивоненко Іван Михайлович, Данильченко Іван Сергійович, Харченко Яків Микитович, Продан Михайло, Ільченко Іван Михайлович, Кучер Іван Іванович, Дяченко Володимир Олексійович, Жиганов Микола Миколайович, Хорішко Іван Олексійович з с. Рівнопілля, Сухомлин Станіслав.

— Спочатку ми потрапили в 124 запасний окремий кулеметний батальйон, — пригадує Іван Олексійович, — а потім нас розділили: одних направили на курси шоферів, інших — на 3-й Прибалтійський фронт в 198 стрілецьку дивізію, що входила до складу 54 Армії.

Про те, як воювали земляки, говорять бойові нагороди. І. О. Портний нагороджений орденом Слави III-го ступеня, М. Г. Северин мав 2 ордени Слави, медалі. Хіба ж усіх перелічиш, коли всі воювали і не ховалися за спину товаришів. Честь їм і слава за це, подяка від живих!"

Мій дідусь Іван Петрович

Мабуть, найжаданішою людиною на селі у воєнні роки був листоноша. Його чекали з острахом, і з надією. Бо приносив він до односельців не тільки радісні, а й сумні новини. А приходу листоноші чекали всі: і дорослі, і малі. Чекав вістки від батька з фронту й мій тепер уже дідусь Іван Петрович Марченко, а тоді це був малий Іванко.

Та в один з днів в їх хату листоноша принесла дуже гіркого листа — похоронку на Марченка Петра Григоровича, Іванкового тата.

Загинув Петро Григорович 11 січня 1945 року під Будапештом. Лише чотири місяці відділяли мого прадідуся від дня Перемоги. Як це гірко було усвідомлювати усій родині загибель дорогої людини.

Так сім'я лишилася свого годувальника. І ним опісля став єдиний син Галини Захарівни — Іван, хоча йому на той час не було й десяти років. Та були ще дві сестрички — Тетянка та Ліда.

Влітку, під час канікул, для сільських школярів на той час роботи в колгоспі завжди вистачало.

Як згадував дідусь, вони, діти, допомагали старшим у колгоспі розпушувати міжряддя кукурудзи та соняшників, водили за вуздечки коней, запряжених у полілки...

Незабаром опісля починались і жнива, яких на селі завжди чекали з великою надією.

— Після косарок та граблів можна було ще знайти на полі десяток-другий колосків і принести їх додому, — розказував дідусь. — Мама обережно вилущить з них зерно, потовче у ступці і з того спече оладок. І хоча той оладок лише трохи нагадував хліб, а нам здавалося, що нічого смачнішого в житті ми й не куштували...

Працюючи тоді в полі, дідусь, звісно, й не здогадувався, що з хліборобством пов'яже все своє подальше життя. З полем він зріднився з 15 років — і до виходу на пенсію: працював помічником комбайнера, комбайнером і трактористом.

...Спливали літа. Підросли діти. Нечутно й старість підкралась. На допомогу Івану Петровичу вже прийшли син та зять — і вони опанували роботу на комбайні.

А мій дідусь вже сивочолий... А скільки він всього знає. У розмові з механізаторами і зараз може назвати будь-які регульовальні зазори, допуски, номери підшипників, розміри пасів на комбайнах. По звуку та вібрації він може визначити неполадки в машині. І не тримає дідусь такі багатющі знання досвіду при собі. Він прагне ті "секрети" нелегкої хліборобської праці передати молодим механізаторам.

Якось мені довелося бути свідком такого епізоду. У молодого механізатора в дорозі в тракторі спало переднє колесо. Тракторист і його напарник у розпачі: як вийти з такого становища? Жоден підручник не дасть відповіді на таке запитання. Підійшов Іван Петрович, все ретельно оглянув й спокійно мовив: "Зараз все зробимо..."

За кілька хвилин дідусь із двору вернувся з лопатою та уміло підструганим поліном. Піддомкратили машину, забили чурку в потрібному місці, розкопали землю під колесами трактора... І невдовзі хлопці поїхали на тракторну. Що то досвід...

Дійсно, у мого дідуся золоті руки. Вони не тільки вміють водити техніку, а й зроблять віконну раму, двері, вулик, граблі, зв'яжуть віник чи мітлу — і все так вправно і до ладу. І не випадково за свою таку невсипущу працю Іван Петрович Марченко отримав орден Трудового Червоного Прапора. Вітчизна по праву оцінила трудовий внесок хлібороба.

Щиро зізнаюся: я горджуся своїм дідусем. І хочу бути схожою на нього.

2000 р.

С. МАРЧЕНКО,
учениця 6 класу Полтавської ЗОШ

Люба Жилінська (посередині) з бойовими подругами. 1943 р.

* * *

Давно відгрімилі переможні залпи Другої світової війни, та радянський народ пам'ятає всіх, хто віддав життя за честь і свободу рідної Батьківщини. Однією з тих, хто не дожив до Перемоги, була ваша землячка Любов Федорівна Жилінська.

Народилася вона 14 квітня 1921 року в с. Санжарівці (нині Полтавка). Тут же навчалася в початковій, а потім у середній школі. Була жовтеном, піонером, вступила до комсомолу. Після закінчення 9 класів, у 1939 році, поїхала до Запоріжжя і стала робітницею заводу "Запоріжсталь".

Коли розпочалася Велика Вітчизняна війна, комсомолка Люба Жилінська із заводом евакуювалася на Урал. Але по дорозі поїзд розбомбили, і дівчина разом з товаришами пішла — попереду був напівоточений, але нескорений Сталінград.

Люба з'явилася у Дзержинський райвійськкомат міста і 15 листопада 1942 року стала солдатом Батьківщини. Військову клятву вона давала у легендарному місті на Волзі.

Перші солдатські кроки Люба зробила у військовій частині 04181 ВАД-15 (військово-автомобільні дороги). Вона обслуговувала фронтові дороги, забезпечувала регулювання безперебійного руху транспорту.

Люба була першою дівчиною-регулювальницею і першою дівчиною у цій частині, нагородженою медаллю "За оборону Сталінграда". По 2-3 зміни, вночі і вдень стояла вона на бойовому посту, забезпечуючи рух живої сили і техніки до фронту.

Військова доля звела мене з Любою Жилінською у м. Батайську під Ростовом-на-Дону, коли нас, нове поповнення дівчат, влили у ВАД-15. Люба навчала новачків службі регулювання, за що їй присвоїли військове звання молодшого сержанта, оголосили подяку і призначили начальником посту регулювання.

Четвертий Український, Перший Білоруський фронти пройшли ми, і скрізь на військових дорогах стояла на бойовому посту дівчина в сірій шинелі із Санжарівки.

Сталінград — Ростов-на-Дону — Україна — Крим — Кобрин під Брестом — такий бойовий шлях української дівчини, старшого сержанта (у Сімферополі їй було присвоєно звання сержанта, а в м. Кобрині — старшого сержанта) Люби Жилінської.

У хвилини затишшя та у вільний від зміни час Люба була активною учасницею художньої самодіяльності. Вона палко любила свою Батьківщину.

Відступаючи під натиском наших військ, ворог руйнував мости та переправи або залишав у них бомби та міни уповільненої дії. В районі міста Кобрин міст через річку теж було зруйновано. Наші сапери відбудували підірвані прольоти, і міст почав діяти. На кінцях його і посередині (на підвищенні) знаходилися пости регулювання з телефонним зв'язком. Пост старшого сержанта Люби Жилінської був посеред мосту і складався з трьох чоловік. Тільки-но Люба заступила на ньо-

го, під нею вибухнула ворожа бомба (уповільненої дії, як уточнили сапери). Це сталося 11 серпня 1944 року. Вибуховою хвилею Любу відкинуло далеко вбік. Регулювальницю Паню Андріянченко (зараз живе в м. Батайську під Ростовом-на-Дону) підкинуло вгору, але вона впала в невелике болото, яке знаходилося недалеко від посту. Це і врятувало її. А лейтенанту, командирі взводу, який приїхав перевіряти пости, сильно розстрошило ногу. Всіх трьох негайно доставили в Кобринський польовий госпіталь. Люба була в дуже тяжкому стані. Та, приходячи до пам'яті, вона щоразу запитувала: "Чи міст цілий, чи не припинився рух транспорту?" Вмираючи, вона думала про обов'язок перед Батьківщиною.

Поховали Любу на міському кладовищі м. Кобрина. Командування частини поставило на її могилі дерев'яний пам'ятник і вмонтувало портрет Люби, намальований нашим художником. На її могилі однополчани поклялися помститися за смерть Люби.

Через кілька днів частина ВАД-15 вступила на територію Польщі. На посту регулювання, яким командувала Люба несли службу інші дівчата, але він називався постом імені старшого сержанта Люби Жилінської. Він пройшов Польщу, Німеччину і закінчив свою службу на вулицях Берліна.

Ветерани ВАД-15. 1981 р.

Час безсилий перед пам'яттю. Хотілося б, щоб червоні слідопити середньої школи с. Полтавки, в якій навчалась Люба, зав'язали листування з учнями м. Кобрина, щоб знайти могилу Люби і взяти над нею шефство.

Непогано було б, якби кращому піонерському загону школи в с. Полтавці було присвоєно ім'я Люби Жилінської, а на урочистій лінійці лунали слова: "Люба Жилінська полягла смертю хоробрих при визволенні нашої Батьківщини".

Це потрібно для молодого покоління, яке повинне знати про подвиг учасників війни.

22.02.1977 р.

Т. ГОНЧАРОВА,
технік-геолог, член ради ветеранів ВАД-15,
м. П'ятигорськ

Регулювальниця Лідія Жилінська: "...воювала за себе і за свою сестру..."

Лідії Федорівні Жук вже за 80... І, дивлячись на цю маленьку, щупленьку жінку, навіть не віриться, що колись вона стояла на бойовому посту і регулювала перехід військових частин на фронт чи з фронту. Вона була на війні... На жорстокій війні, що несла смерть і

Лідія Жук (Жилінська)

розруху. Та, мабуть, дякуючи ось таким мужнім дівчатам, а ще жінкам, які своєю святою любов'ю зігрівали серця коханих, чоловіків, котрі йшли у бій, ми вистояли і перемогли. Дійшла регулювальницею до самого Берліна, там і зустріла довгождану Перемогу.

А до війни Лідія Федорівна жила у с. Санжарівці. Там народилася, закінчила школу. Був чудовий випускний

вечір і були мрії, і сподівання, було чисте перше кохання... Та всього через кілька днів усе це безжально, чорним розчерком перекреслила війна!

Незабаром фашисти окупували село. Хлопців і дівчат забирали на примусові роботи до Німеччини. Не вдалося уникнути цього і Ліді, хоч як не переховувалася. Товарняк, ущент забитий молодими людьми, мчав на Захід. І сьогодні жінка пам'ятає той жах в очах своїх ровесниць, жакливий плач по вагонах, різкі окрики фашистських зайд, кулеметні черги.

— Мені теж було дуже страшно, — пригадує Лідія Федорівна, — куди нас везуть, що з нами буде?! Серце стискалося від болю за рідними, від тієї чорної невідомості. І я вирішила: треба будь-що втікати, можливо, пощастить. Напружено чатувала на таку нагоду і вже аж у Білорусії, на одній із станції, коли поїзд притишив ходу, а вартовий на хвилюку відвихнувся, мені вдалося непомітно вистрибнути. Це було диво...

Йти додому довелося майже 600 кілометрів. Від страху, що хтось її може наздогнати, першу добу йшла без перепочинку, лише ставала перевести подих. Зупинилась, коли вже зовсім не могла підняти ніг, що опухли від ходьби. Діватись нікуди, постукала у вікно першої хатини. Вийшла жінка і, глянувши, що дівчина ледве тримається на ногах, запросила зайти. У розмові дізналася, що чоловік її служить у поліції. Перелякалася не на жарт: а що, як здасть німцям? Та все минулося, і жінка, й чоловік виявилися непоганими людьми.

Сьогодні Ліда Федорівна вже не може пригадати, стільки ще діб добиралася додому.

— Мама дуже зраділа, — побачивши мене, і дуже плакала, — розповідає. — Бо вигляд мала жакливий, немов із концтабору. Та я була вдома — і це було найбільшим щастям на той момент. Переховувалась від німців і у погребі, і на горищі, аж поки не прийшло визволення у Полтавку в 1943 році.

Разом з цим у родину Жилінських увірвалася і сумна звістка — смертю хоробрих загинула на війні старша донька Люба — військова регулювальниця.

Коли радянські війська визволили від фашистів район, Ліда пішла до військкомату проситися добровольцем на фронт. "Ти, дівчино, добре подумала? — запитав військовий, пильно подивившись на

неї, невисокого зросту, тендітну, майже школярку. — Війна — це тобі не жарти," — додав суворо.

— Так, подумала, і вирішила, що я потрібна там, на фронті, — відповіла твердо.

Вона, як і її старша сестра, стала регулювальницею 39 дорожньо-експлуатаційного батальйону п'ятої ударної армії. Воювала за себе і за Любу і дала собі слово дійти до самого Берліна. І дійшла. Можливо, допомогли в цьому рішучість у характері, наполегливість. Був такий випадок, який пам'ятає й сьогодні. Здійснювалася переправа наших військ через Дністер. Ліда регулювала цю переправу, суворо виконуючи наказ: переправляти усіх тільки вперед, на фронт. Погода тоді видалась сирою, мрячив дощ, видимість обмежував туман. І ось перед нею стали військовий у закритому плащі, а з ним ще кілька чоловік. Сказали, що їм треба негайно переправитися на інший бік. Ліда чітко відповіла: "У мене наказ — тільки на фронт, і тільки вперед". Військові зрозуміли, що так просто їм не пройти. Тоді чоловік у плащі відкинув глибокий шлем і Ліда одразу пізнала... командуючого фронтом Жукова. Та вона не зняковіла, а лише широко відкрила очі від несподіванки: перед нею стояв сам Георгій Костянтинович Жуков. А той потис її руку і сказав: "Молодець, правильно діяла, наказ на війні — це головне!"

Війна вела своїми фронтовими дорогами Л. Жилінську по Західній Україні і по Молдавії, Білорусії і Польщі, і закінчилася у самому логові фашистському — Берліні, біля поваленого рейхстагу.

— Стільки радості було! — згадує Лідія Федорівна, — Ми, мабуть, ніколи в житті так не раділи, коли почули про перемогу. Це було щось неймовірне: плакали, сміялись, танцювали, знову плакали, обіймалися... Те почуття неможливо передати словами.

Повернулася додому відважна регулювальниця з бойовими нагородами на грудях — медалями "За бойові заслуги", "За визволення Варшави", "За взяття Берліна". Згодом додалися орден Вітчизняної війни II ступеня і орден "Захиснику Вітчизни". У мирному житті мріяла стати вчителькою. Тож вступила до Гуляйпільського педучилища і присвятила своє життя педагогічній діяльності. Шість років навчала дітей молодших класів у Новозлатополі і на 24 роки зріднилася з Успенівською середньою школою. Звідти й пішла на заслужений відпочинок.

З чоловіком Іваном Тихоновичем Жуком виростили і виховали четверо дітей, дали усім освіту. Син Дмитро — викладач в одному з інститутів у Харкові, Володя і Зоя — вчителі математики у школах. Найстарша Люба — технолог-кондитер, зараз уже на пенсії. Вона й опікує свою стареньку маму.

— Наша мама для нас, — поділилася у розмові Любов Іванівна, — еталон мудрості і материнської любові. Я не можу сказати, коли вона прокидалася вранці і коли лягала відпочивати. Стільки пам'ятаю, постійно була у роботі: поралася по господарству, варила, пекла, шила, а, коли ми вже спали, сиділа за шкільними зошитами... Ще й знаходила час для свого захоплення — вишивання. При цьому сама була завжди охайно одягнена, така гарна собою, справжній приклад для своїх вихованців і для нас. А яка розумниця! Ми дослуховувались її порад у будь-яких життєвих ситуаціях, і тільки з віком я зрозуміла, що мудрість мамина — не від освіти, а, мабуть, від природи, від Бога. Сьогодні у бабусі Ліди дев'ятеро онуків і п'ятеро правнуків. І діти, й онуки — всі ставали на весільні рушники "На щастя, на долю!", вишиті руками нашої матусі. Хочеться вклонитися їй до землі за добро і любов, віддані нам до останку, за щедрість душі і теплоту її великого материнського серця.

14.X.2006 р.

Валентина КРАСОВСЬКА

НЕ ХЛІБОМ ЄДИНИМ

У попередніх розділах мова йшла здебільшого про виробничі справи полтавців, але ж душа людська потребує й іншого, розуміючи це, в селі Полтавці Будинок культури завжди був центром масово-виховної та культурно-просвітницької роботи.

У кінці 1964 року завідуючому культосвітнім закладом І. Г. Баленку активно допомагали вчителі Полтавської восьмирічної школи П. Н. Куц, Т. Г. Біла, П. П. Неплюєва, завідувача сільською бібліотекою О. А. Марченко та інші.

29 листопада 1966 року правління артлі імені Свердлова і виконком сільської ради, приділяючи серйозну увагу розвитку самодіяльно-

го мистецтва, придбали для Будинку культури піаніно, костюми для хористів.

22 грудня 1966 року тут працювало шість гуртків: хоровий, танцювальний, драматичний, вокальний, музичний і художнього читання. 15 різних за жанрами концертних номерів представили полтавці на районний огляд народних талантів.

Полтавський хор відомий і жителям навколишніх сіл, де він виступає з концертами. Вже на протязі семи років його мистецтво приносить трудівникам насолоду. І в цьому, звичайно, певна заслуга керівника хору радиста Я. Головецького.

Успіхом у односельчан користується драматичний гурток.

— Самодіяльні актори, — говорив завідуючий Будинком культури І. Г. Баленко, — і в зимові місяці не забувають про сцену. Готують нові постановки — "Мартин Боруля" і "Назар Стодоля".

Багато часу самодіяльному мистецтву віддають сестри-свинарки Галина і Одарка Блаженки, обліковець О. І. Діхтяр, вчителі М. Ф. Білий і Н. А. Клименко, піонервожата В. Баглікова та багато інших.

При Будинку культури діє рада, яка планує роботу на перспективу. Згідно з цим проводяться тематичні вечори, лекторії, "Дні корисних порад", на яких можна отримати вичерпні відповіді з питань садівництва, медицини, бджільництва, виховання.

* * *

Влітку 1972 року на току, на фермах, в тракторних бригадах колгоспу імені Свердлова побувала агітбригада Полтавського сільського Будинку культури, очолювана художнім керівником Володимиром Максимовичем Глущенком. Сердечно дякували трудівники культармійцям Л. Онищенко, А. Северину, Г. Смолівій, Т. Івановій, Л. Жилінській, О. Козаченко, Л. Гарбут та Л. Рудич за проявлену увагу, за подароване мистецтво.

— На рахунку агіткультбригади Полтавського Будинку культури 25 виступів, — розповідав 23 червня 1973 року секретар парторганізації колгоспу імені Свердлова М. І. Мотроненко, — у нинішньому році. Зараз, коли на полях колгоспу йде наполеглива боротьба за врожай, сільські культармійці під керівництвом художнього керівника

В. М. Глушенка підготували нову програму — "Шлях хлібу!" В червні з нею вже ознайомилися трудівники ферм, тракторних бригад. А днями відбувся п'ятий концерт прямо у полі.

Колгоспникам сподобалися пісні у виконанні тракториста Валерія Циганка та інструктора з спорту Івана Макухи, дотепне слово читців — інженера колгоспу з експлуатації машинно-тракторного парку Миколи Клименка та старшої піонервожатої восьмирічної школи Ольги Білої, темпераментний танок учениць Полтавської школи-інтернату Олі Конєвої, Ліди Афоніної та інших".

* * *

У лютому 1974 року на районному зльоті культармійців відзначали, що велику увагу приділяють зміцненню матеріальної бази місцевих закладів культури, турбуються, щоб у них було завжди затишно, тепло, і в колгоспі імені Свердлова.

За підсумками соціалістичного змагання в 1973 році серед клубних закладів району перше місце посів Полтавський Будинок культури (директор І. Г. Баленко, художній керівник В. М. Глушенко). Тут налагоджено тісний зв'язок з членами первинної організації товариства "Знання". На протязі року вони спільно влаштували 57 лекцій і доповідей, 16 тематичних вечорів, 20 усних журналів, диспутів, літературних ранків. Працює 10 гуртків художньої самодіяльності. Силами аматорів дано 20 концертів і 22 виступи агіткультбригади. Полтавці побували з концертами в сусідніх селах.

На районному зльоті відзначалася й робота бібліотек, зокрема, Полтавської (О. А. Марченко).

На зльоті досвідом роботи ділився І. Г. Баленко. Йому завідуюча районним відділом культури Г. Є. Галушка вручила перехідний червоний вимпел.

31 травня 1974 року біля 150 виборців села Полтавки зібралися у приміщенні місцевого Будинку культури. Прийшли вони, щоб взяти участь у кіновечорі, присвяченому наступним виборам до Верховної Ради СРСР.

Почався вечір із доповіді "Наш колгосп від виборів до виборів", з якою виступив голова правління місцевого колгоспу імені Свердлова Г. Н. Сергієнко.

Другим розділом кіновечора був документальний кінофільм "Дума про хліб". Потім взяв слово один з найстаріших депутатів — орденоносець завідуючий молочнотоварною фермою колгоспу І. С. Гімпель.

Перед присутніми виступили голова виконкому сільради А. О. Глушко та вчителька місцевої школи-інтернату М. Ф. Назаренко.

* * *

Чехович Меланія Титівна —
передова доярка МТФ № 4

— Колектив Полтавського Будинку культури докладає багато зусиль, щоб наш заклад підвищував ідейно-моральний і культурний рівень трудівників села, — говорив 2 серпня 1977 року директор Будинку культури І. Г. Баленко. — Для цього є всі можливості. Правління місцевого колгоспу імені Свердлова, виконком сільської ради завжди надають нам посильну допомогу.

Ми розуміємо, що клубна робота визнається проведеними ефективними заходами. Мобілізуючу роль відіграють традиційні вечори вшанування передовиків господарства. Не так давно було вшановано передових доярок колгоспу Меланію Титівну Чехович і Клавдію Іванівну Козаченко.

3 липня працівники Будинку культури взяли активну участь в урочистих проходах механізаторів на жнива-77. Добре тут виступила учасниця художньої самодіяльності Ніна Тимофіївна Сергієнко, члени агіткультбригади, якою керує Володимир Глушенко, вокальна жіноча група у складі секретаря колгоспу Віри Лаврів, бухгалтера Галини Бодні, агронома-садівника Валентини Бабенко, виховательки середньої школи Нелі Глушенко та інших.

У минулому півріччі наш колектив, яким керує рада у складі 9 чоловік, виконав відповідну роботу. Учасники художньої самодіяльності 14 разів виступили з концертами перед трудівниками села, члени товариства "Знання" прочитали 35 лекцій.

Наша агіткультбригада у складі Ірини Кривенко, Тетяни Дудки, Любові Карнаух, Алли Дунихіної, Ніни Іванівни та Ніни Павлівни

Крупій двічі виступили з програмами "Бережіть час" і "Слава людині праці". Вони побували на всіх виробничих дільницях господарства.

У нашому закладі регулярно збирається на репетиції вокально-інструментальний ансамбль, дитячий хор, солісти-вокалісти, вокальна жіноча група, члени гуртка художнього читання. У цьому заслуга художнього керівника Володимира Глуценка, який працює тут з 1971 року — після закінчення Мелітопольського культосвітнього училища та роботи в Оріхівському районі Запорізької області.

Володимир завжди дбайливо, творчо ставиться до своєї праці.

Ентузіастом культосвітньої ниви можна назвати і кіномеханіка Павла Микитовича Марченка. Він трудиться у нас з 1957 року, у нього ніколи немає зривів кіносеансів. Він завжди дбає про духовні інтереси своїх односельчан. І вони за його працю віддячують йому повагою і шаную.

— Наш Будинок культури, — продовжував І. Г. Баленко, — у 1967 році одержав почесне звання закладу відмінної роботи. Це звання ми підтверджуємо кожного року.

* * *

У кінці квітня 1980 року до трудівників радгоспу "Червоний" завітали учасники художньої самодіяльності Полтавського сільського Будинку культури. За участю вокально-інструментального ансамблю (керівник В. Глуценко) вони виступили з широкою концертною програмою перед працівниками полів і ферм.

Присутнім сподобалися пісні у виконанні Тетяни Товстюченко, Людмили Клименко і Валентини Панасенко.

* * *

У 1982 році подобалися полтавцям виступи драмгуртківців, які показували вистави "Сватання" Є. Кравченка, "На перші гулі" С. Васильченка, Д. Дмитренка "Кум-мірошник або сатана в бочці". Зайняті в них члени гуртка бухгалтер колгоспу Любов Олексіївна Міленко, механізатор Леонід Андрійович Панасенко, директор Будинку культури (керівник гуртка) Іван Григорович Баленко та художній керівник Володимир Максимович Глуценко грали досить майстерно, з гумором.

У безрезні драмгуртківці працювали над виставою — "По ревізії" М. Кропивницького.

— У членів агітаційно-концертної бригади Полтавки, — розповідав 29 жовтня 1983 року директор сільського Будинку культури І. Г. Баленко, — немає канікул. Вони обслуговували трудівників колгоспу імені Свердлова весною, згодом — улітку, час від часу оновлюючи репертуар.

І нині в аматорів сцени, так би мовити, гаряча пора. Закінчилися репетиції нових концертних номерів, і культармійці вирушили порадувати ними своїх давніх друзів-тваринників, котрі вступили у відповідальний період зимівлі худоби.

Перший свій творчий звіт учасники художньої самодіяльності провели на свинофермі. Опісля відвідали першу тваринницьку ферму і першу тракторну бригаду. Були бажаними гостями трудівників четвертої, другої і третьої тваринницьких ферм.

Концерт відкриває Світлана Пилип'юк. Незмінним успіхом у слухачів користуються солістки десятикласниця Лариса Сергієнко і Лариса Сосновська. Колгоспний електрик Віталій Клименко і учениці Оля Циганок та Галя Нагірна під керівництвом художнього керівника агітаційно-концертної бригади і акомпаніатора Володимира Максимовича Глуценка підготували для глядачів ряд танцювальних номерів. Їх теж тепло сприймають глядачі.

Проходив час та І. Г. Баленко разом із В. М. Глуценком продовжували нести культуру в серця односельців. З роками тут утворився фольклорний ансамбль, оркестр народних інструментів. Самобутнім репертуаром, гарними голосами, природною невимушеною, артистичністю аматори полонили глядачів.

Хто ж вони ці самодіяльні артисти? 22 липня 1995 року розповідав І. Г. Баленко:

— Звичайні собі жінки, в кожній — сім'я, домашнє господарство, до того ж хоч всі вони пенсійного віку, але щороку в гарячу пору допомагають господарству. Одним словом, прості, роботящі жінки, матері і бабусі, котрі не мислять життя свого без щоденної праці. Так само, як і без пісні. І це не просто красиві слова. Повірте, так воно і є.

Шість років тому художній керівник Будинку культури, ентузіаст своєї справи В. М. Глуценко загорівся ідеєю створити вокальну групу

з фольклорним спрямуванням. Немало поїздив він у пошуках потрібних талантів. І свого добився. Звичайно, довелося дещо попрацювати, аби поставити голоси, створити ансамбль у повному музичному розумінні слова. Хоча зробити це було не так важко, бо кожна з учасниць мала природні обдарування. Співають вони як народні твори (почуті і записані ними самими, що співали ще наші прабабусі), так і твори сучасних українських композиторів, пісні воєнних років. Дивлячись, якій події чи даті присвячується виступ. Коротше кажучи, репертуар колективу необмежений. Особливо до вподоби глядачам фольклорні "Очерет, осока", "Ой, дьор, я гуляла", "Як полола буряки", а також "Степом, степом", "А льон цвіте" та багато-багато інших.

Супроводжує групу невеликий оркестр народних інструментів, учасники якого теж люди, глибоко закохані у музику. Михайло Тихонович Клименко та Микола Миколайович Василенко грають на балайках, Іван Іванович Крупій та Сергій Олександрович Найдено — на гітарах, а на бубоні та колотушках ніхто не виб'є краще Михайла Васильовича Марусяка.

Жодне торжество в селі не обходиться без фольклорної групи, радо зустрічали її у Приютному, Новозлатополі, Любимівці, Дорожнянці, часто — у Рівнопіллі і Добропіллі, на багатьох урочистостях у районі. Люди душею відпочивають, слухаючи, як гарно співають ці прості, сільські жінки-трудівниці, для котрих пісня стала невід'ємною часткою життя. Це — Віра Харитонівна Панасенко і Ніна Іванівна Третьак (основні солісти), Поліна Омелянівна Черненко і Марфа Омелянівна Лопатіна, Раїса Семенівна Кобзар і Марія Мефодіївна Дмитренко, Жанна Іванівна Клименко і Віра Григорівна Кириченко, Лідія Григорівна Пасічник, Галина Михайлівна Бабич та Катерина Григорівна Тур. Крім того, що добре співає, Н. І. Третьак ще й майстерно читає гуморески, що теж дуже подобається глядачам.

Окремо слід сказати про значне сприяння самодіяльній творчості сільчан правління колгоспу імені Свердлова, його голови Григорія Олександровича Федька. Він ніколи не відмовить у проханні будь-кого з аматорів, скажімо, за невелику плату виписати зернофуражу чи якісь продукти харчування. А з транспортом взагалі проблем немає. Треба поїхати із виступом у інше село чи до району, на огляд художньої самодіяльності до Запоріжжя — будь ласка. І як би сутужно не бу-

ло, питання це завжди вирішується позитивно. Що цікаво, восени і взимку учасників групи на репетиції до Будинку культури возить спеціально виділений автобус.

Фольклористи і так залюбки співають, відвідують репетиції. Та, коли до цього додати ще таке ставлення до їх творчості, то тут, як кажуть, коментарі зайві.

— Підтримка нашої творчості дуже багато значить, — ділиться Жанна Іванівна Клименко. — З одним своїм захопленням і любов'ю ми б, звичайно, "далеко не поїхали б". Отож ще й завдяки цьому ми завжди готові творити чарівну красу української пісні, приносити радість і насолоду людям.

— Спасибі їм, — сказав І. Г. Баленко, — щире спасибі за їх невсипущу енергію, за ту впевненість, що за будь-яких обставин вони не підведуть, за те, що і в пісні, і в праці не знають спочинку.

Звідтоді пройшов час. Іван Григорович Баленко давно вже на заслуженому відпочинку, та добрі традиції по культурному обслуговуванню сільчан продовжує колектив сільського Будинку культури, де працює директором Іван Іванович Крупій, художнім керівником, як і колись, Володимир Максимович Глущенко. Далеко поза межами Полтавки лине слава про жіночий фольклорний ансамбль та оркестр народних інструментів. Підросла тут і молода зміна. Це Маргарита Дмитренко, Валентина Долгушева, Леся Купрієнко, Яна Решетова, Юлія Мироненко, Ірина Чехович, Юлія Земелько та інші.

* * *

А тепер дещо про інший культосвітній заклад.

17 лютого 1962 року розповідала завідувача бібліотекою села Полтавки О. Симонова: "Спробуйте знайти в селі Полтавці хату, де б не було читача нашої сільської бібліотеки. Такої хати немає. Тільки за останні чотири роки число читачів збільшилося на 272. Книгами із сільської бібліотеки зараз користуються 682 чоловіка.

З кожним роком збільшується в нас кількість постійних читачів, що мають середню освіту. Ось приклад: в 1958 році серед постійних читачів було 308 колгоспників, з яких тільки 103 мали середню освіту. Тепер з 455 читачів-колгоспників середню освіту мають 447 чоловік. Серед них — свинарка Люба Портна, ланкова Віра Смолова, доярка

Бібліотекарі О. А. Симонова і К. Кобзар 1962 р.

Віра Панасенко, тракторист Михайло Дзюбан, рядова колгоспниця Тоня Михайленко.

Часто ми проводимо читацькі конференції, на яких обговорюємо прочитані книги.

Бібліотека має великий читацький актив".

Важливу роль у житті полтавців у всі часи відігривала сільська бібліотека. Про господарів її 27 вересня 1973 року розповідала Є. Бондар: "Відвідувачів завжди привітно зустрічають господарки — завідуюча Ольга Антонівна Марченко і бібліотекарка Неля Олександрівна Глущенко.

— Люблять свою справу, — кажуть про них сільчани. — Чуйні серця мають. Вони — справжні ентузіасти книги. Працюють, як велить їм совість.

Мені хочеться дещо більше розповісти про Нелю Олександрівну.

Н. О. Глущенко жила в Донбасі. Зовсім маленькою дівчинкою вона залишилася без батька — він загинув на фронті. Мати, машиніст підземного електропоїзда, зуміла добре виховати доньку.

Після десятирічки Неля влаштовується на шахту мастильником, де трудилася декілька років. Але прагнення здійснити мрію взяло

верх: з дитячих років дівчина пристрасилася до книжок і вирішила неодмінно стати бібліотекарем. Згодом вона закінчила бібліотечне відділення технікуму, а потім — Харківський інститут культури.

В Полтавці Неля Олександрівна працює два роки. Односельці знають її і як здібного пропагандиста.

У бібліотекарів напружений кожний день. Адже в селі 1452 читачі, кожному, звичайно, хочеться догодити. А для цього потрібно знати смаки, нахили людей.

На кожній фермі працівники бібліотеки організовували куточки передового досвіду, книжкові виставки "Економічні знання — усім".

Часто відвідують бібліотеку доярки Клавдія Козаченко, Віра Демиденко, Марія Васюк, Марія Редюк, Віра Козаченко, Віра Рибальченко, механізатор Петро Якович Клименко та інші.

Ольга Антонівна і Неля Олександрівна не забувають і про пенсіонерів. Бувають у них вдома, заносять їм замовлені книги. На трьох фермах колгоспу імені Свердлова працівники сільської бібліотеки створили пункти видачі книг. Систематично доставляли літературу також механізаторам тракторних бригад".

* * *

У 1979 році центральна бібліотека села Полтавки вважалася однією з кращих у районі. З 1962 року вона носила звання "Бібліотека відмінної роботи". Тут трудилися хороші фахівці Ольга Антонівна Марченко та Галина Петрівна Дунихіна.

* * *

Ольгівська бібліотека обслуговувала жителів Ольгівки, її пункти видачі книг функціонували у Низовому, Охотничому і Нововасилівці. 517 чоловік користувалося її книгами. Бібліотекарка Ніна Василівна Третяк багато робила для пропаганди літератури серед односельців. На фермі і в тракторній бригаді вона влаштовувала бесіди, бібліографічні огляди тощо.

* * *

30 квітня 1983 року відбулася зустріч у клубі "Подвиг". Про це так писала Віра Федорівна Брова:

— Піонери і комсомольці Полтавської середньої школи вже не раз були учасниками засідання цього клубу, створеного при місцевій сільській бібліотеці. Учні зустрічаються з тими, хто у нелегкій борні відстояв для них радість жити під мирним небом. Цих людей залишається дедалі менше й менше. А молодь хоче більше знати про героїв минулої війни, ясно уявити собі, яким він був той смертний бій — не ради слави, а ради миру на землі.

На чергове засідання члени клубу запросили учасницю війни Т. А. Чук, ветеранів праці Ф. Г. Вишнівську та Г. М. Ольшанську. Працівники бібліотеки оформили у фойє виставку картин "Герої Великої Вітчизняної" та книжкову виставку "Ніхто не забутий, ніщо не забуде".

Федора Гаврилівна Вишнівська — одна з мільйонів жінок, котрі знайшли в собі сили вистояти перед злою долею, уготованою їм війною. Вона розповіла учням про свого брата Федора Шрамка, який у довоєнні часи був директором Полтавської школи. Його, партизана-підпільника, фашисти спалили у концтаборі в далекій Польщі. Чоловіка теж забрала війна. На її руках залишилися ще зовсім мала донька, прикута хворобою до ліжка братова дружина, яка невдовзі померла, і його троє малолітніх дітей (найменшому було 8 місяців). На її ще дівочі плечі ліг непосильний труд. І все ж вона не зломилася, вистояла.

— Будьте гідними тих, хто пролив свою кров за нашу священну землю, хто віддав життя за рідну Батьківщину, — палко звернулася до учнів Федора Гаврилівна.

Тяжко говорити про те, що вічним бодем лягло на серце. А ще важче вибрати із довгих років війни лише один епізод. Колишня регульовальниця Тетяна Чук пригадала найпам'ятніше для неї — штурм Берліна, у якому брала участь, як вона, ще зовсім молода, стояла переможницею перед ненависним рейхстагом.

— Мир — це безцінне багатство, яке треба не лише берегти, а й боротися за нього, — сказала Тетяна Андріївна школярам. — І ви повинні бути у перших рядах цієї боротьби.

Випускниця Полтавської середньої школи грізного 1941 року Г. М. Ольшанська поділилася спогадами про ровесників, які героїськи

загинули у двобої з фашизмом. Вона згадала також тих, хто невтомною працею кував Перемогу в тилу.

Галина Михайлівна побажала червоним слідопитам школи успіхів у пошуковій роботі, серцем приторкнутися до героїчних сторінок Великої Вітчизняної.

Непомітно пролетіли майже дві години. Надворі по-весняному лагідно і тепло світило сонце. Трохи стомлені, але задоволені діти й гості залишали бібліотеку... Услід їм линула пісня:

*Хай завжди буде сонце,
Хай завжди буде небо,
Хай завжди буде мама,
Хай завжди буду я!*

* * *

— Моє слово про завідувачу Полтавською сільською бібліотекою Ольгу Максимівну Черненко, — це слова пенсіонерки В. М. Третяк, сказані 17 березня 1992 року. — Щедра душею людина. Товариська, лагідна, енергійна.

Часто після роботи Ольга Максимівна заходить до мене, обов'язково приносить почитати художню літературу, обмін книг робить в багатьох літніх людей Полтавки вдома.

У О. М. Черненко — хороша сім'я. Жінка в усьому дає лад.

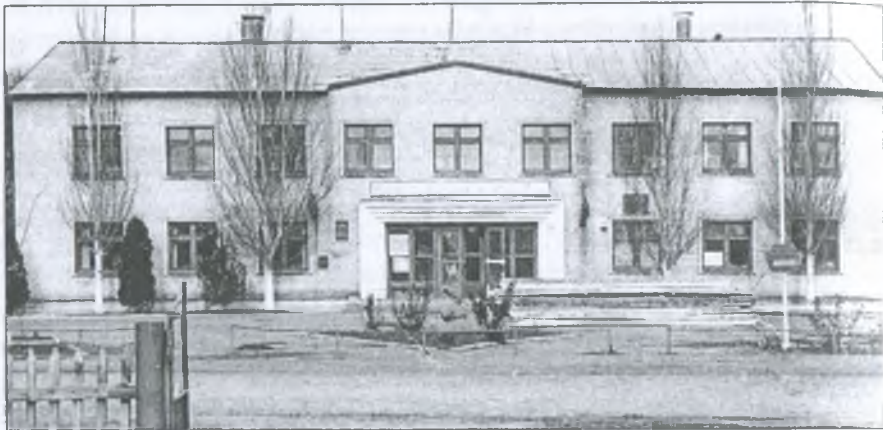
Спасибі вам, Ольго Максимівно, за вашу доброту людську. До моїх слів приєднуються також О. О. Гордон, М. М. Григор'єва і В. Г. Крепка.

* * *

Пошта, зв'язок. Без них не можна уявити повнокровним життям полтавців. У районній газеті 6 червня 1967 року начальник районного вузла поштового зв'язку С. Ткаленко писав: "Коллектив комуністичної праці Полтавського відділення зв'язку, де майже 10 років працює начальником М. П. Жилінська, систематично перевиконує місячні завдання. Взнявши на себе підвищені зобов'язання на честь 50-річчя Радянської влади, зв'язківці успішно з ними справляються. Так, травне-

вий план фінансових прибутків відділення виконало на 110 відсотків, давши за п'ять місяців надпланових прибутків на 355 карбованців".

25 вересня 1975 року житель с. Полтавки М. Биков повідомляв: "Хочеться через газету висловити подяку працівникам Полтавського відділення, яке очолює Марія Павлівна Жилінська, за добросовісне ставлення до своїх обов'язків, хороше обслуговування громадян.

Адмінбудинок колгоспу імені Свердлова. 1977 р.

У цьому колективі, зокрема, трудяться Любов Василівна Лисенко та Лідія Василівна Бодня. Вони — листоноші. Обох їх характеризують чуйне ставлення до людей. Зараз у них гаряча пора — йде передплата на газети і журнали на 1976 рік. І в тому, що по відділенню вже розповсюджено більше 1700 примірників періодичних видань, немала заслуга й Любові Василівни та Лідії Василівни".

А ось, як писала про тих, хто несе людям добро, пенсіонерка В. М. Третяк 6 листопада 1993 року: "Добрими друзями називають жителі Полтавки своїх зв'язківців. Цей невеличкий колектив два роки тому очолила Лідія Федорівна Біла. У неї була гарна наставниця — Раїса Олександрівна Сосновська і все краще з досвіду роботи старанна учениця наполегливо всотувала у неї впродовж шести років. Це про неї тепер кажуть: працелюбна, стримана, привітна, зичлива.

Атмосфера діловитості і доброзичливості завжди панує у відділенні зв'язку. Часто бувають тут люди різного віку в найрізнома-

нітніших справах і для кожного з них Лідія Федорівна знайде потрібне слово, дасть слушну пораду. А у відповідь їй адресують вдячні слова. Скільки їх вона вже чула за ці роки праці зв'язківцем!

Лагідне обличчя Лідії Федорівни ясніє усмішкою. А серце переповнюється гордістю за свою роботу, котрою служить землякам.

З великою повагою до сільчан-земляків ставляться і заступник Лідії Федорівни Валентина Петрівна Клименко, Любов Василівна Лисенко, Любов Андріївна Семенюк і Тетяна Василівна Бодня. Не один уже рік ходять від однієї домівки до іншої — у дощ, завірюху і спеку".

Відділення комуністичної праці

— Ще змалку мені сподобалася робота поштовиків, — розповідає начальник Полтавського відділення зв'язку Марія Павлівна Жилінська. — Було, як забачу листоношу з сумкою, наповненою газетами, журналами та листами, і заздрість бере. Самій хотілося взяти сумку і побувати в кожному дворі. По собі знаю, з якою неприхованою радістю зустрічають люди листоношу.

Спливали роки. Марійка вчилася. Потім працювала в колгоспі рахівником: все якось не траплялося нагоди влаштуватися на пошті. Коли було й обмовиться про це, почує у відповідь: "Зачекай ще, Марійко. Поки що ти тут потрібніша"...

Все ж добилася свого. Призначили помічником начальника відділення зв'язку у Малинівці. Три роки старанно обслуговувала сільчан.

У той час у сусідній Полтавці відкрилося нове відділення зв'язку. І як здібного зв'язківця Марію Павлівну Жилінську призначають начальником його. З головою поринула жінка в улюблену справу.

Згодом при відділенні відкрили ощадкасу. Турбот відразу добавилося: Марія Павлівна за сумісництвом виконувала обов'язки контролера ощадкаси. За останні 12 років не було випадку, щоб ощадкаса не справилася з планом. Тепер тут 465 чоловік є постійними вкладниками. Сума вкладів складає понад 211 тисяч карбованців.

З роками обсяг роботи збільшувався. Відділення нині обслуговує 400 чоловік одних пенсіонерів.

Треба сказати, що колектив відділення сумлінно виконує обов'язки. Марія Павлівна задоволена помічником Галиною Іванівною Михайленко. Поважають у селі листонош Лідію Василівну Бодню, Марію Якимівну Рожко та Галину Михайлівну Земелько.

Листоноші приходять у відділення задовго до прибуття машини з поштою: треба товаришам допомогти, щоб завчасно оформити для відправлення кореспонденцію, тощо.

Мені довелося бути свідком такої картини.

До відділення завітав літній чоловік: приніс для відправлення посылку. Листоноші мерщій взялися допомагати інваліду Вітчизняної війни Дмитрові Якимовичу Клименку (на війні він втратив руку): взяли посылку, написали на ній адресу, оформили документи. І все це вони зробили залюбки, з душею. Дмитро Якимович з вдячністю стежив за роботою поштовиків. Його очі тепло світилися.

Тим часом до відділення підкотила спеціальна машина з поштою. Швидко, без зайвої метушні працювали зв'язківці. Листоноші сортували газети. Галина Іванівна займалася замовними листами, повідомленнями на посылки, телеграмами, а Марія Павлівна — грошовими переказами і пенсіями.

Того дня листоноші відправились на свої дільниці на 10 хвилин раніше встановленого графіком часу.

Гортаю книгу відгуків. У ній рясніють тільки подяки. Зв'язківцям дякують П. І. Смоловий, В. Г. Мотроненко, А. О. Клименко, О. А. Симонова та інші.

— Тільки спасибі можна сказати листоноші Лідії Бодні, — кажуть пенсіонер Л. Я. Мордик та бригадир М. І. Нарва.

— Чуйно і уважно відноситься до нас Лідія Жовніренко, — говорить О. Л. Сіренко. — Вона і вислухає тебе, і порадить, що передплатити. Це завдяки їй я передплатив три газети і чотири журнали.

— Привітні, чемні. Вдача у них весела, завжди з усмішкою вручають листа чи газету, — розповідають про листонош Марію Рожко, Галину Федько і Галину Земелько пенсіонери В. І. Чухрай, Т. Є. Клименко, П. Є. Земелько, Є. Т. Бондар, колгоспник Н. І. Брова.

Колектив відділення по праву вважається передовим у районі. Йому присвоєно високе звання — "Колектив комуністичної праці". Ось уже другий квартал Полтавське відділення зв'язку тримає перехідний

Червоний прапор районного вузла зв'язку. Ім'я М. П. Жилінської занесено на районну Дошку пошани. На Дошці пошани районного вузла зв'язку красуються прізвища М. П. Жилінської і Г. І. Михайленко.

1967 р.

Ф. ЧУЧКО

Слово про листоношу

Листоноша Л. В. Бодня приносить людям радість. Та і як інакше скажеш про неї. Запити, турботи людей — для неї перш за все.

— Лідія Василівна, — розповідає начальник Полтавського відділення зв'язку М. П. Жилінська, — обслуговує жителів Ольгівки вже дванадцятий рік. Не пам'ятаю такого дня (а воно ж і дощі бувають, і осіння негода, і хурделиця), щоб вона не з'явилася за поштою й не рознесла її вчасно передплатникам.

Поважають цю жінку в колективі. Про це я дізнався, розмовляючи з колегами листоноші.

— Я працюю тут недавно, — каже Л. В. Лисенко. — Спочатку мені було важко розібратися в потоці газет і журналів. Навіть хотіла залишити цю роботу. Та на допомогу прийшла Лідія Василівна. Її поради, теплі слова підбадьорювали мене, вливали наснагу.

Вона чуйно ставиться і до молодих, і до пенсіонерів. Часто ольгівці прохають Лідію Василівну віднести й заплатити гроші за електроенергію чи радіо, відправити посылку, листа або телеграму. І все це вона робить залюбки. Бачу, їй самій стає радісно на душі, коли щось приємне зробить людині.

Під час розмови з Л. Я. Мордиком дізнаюся, що він, як і всі інші пенсіонери села, завжди вчасно отримує пенсію. Лука Якович вдячний Л. В. Бодні за увагу і чуйність.

Ця трудівниця — скромна, дещо сором'язлива. У цьому я переконався, коли ближче познайомився з нею. Дізнавшись, що я хочу розповісти про неї, вона заперечливо замахала руками і запропонувала написати про котрись із колег.

— Я ж нічого незвичайного не зробила, — каже, ніяковіючи. — Ношу газети, журнали, листи — виконую повсякденну роботу. Тільки з того, що маю від неї задоволення.

І тут мені пригадалися слова М. П. Жилінської: "Л. В. Бодня перша по нашому відділенню провела передплату на газети й журнали. Кожна сім'я в Ольгівці в наступному році одержуватиме не менше трьох-чотирьох примірників видань".

Із записника листоноші я взяв, що сім'я скотаря Петра Поповича, наприклад, передплатила газети "Сельская жизнь", "Зірка", "Индустриальное Запорожье", "Зоря комунізму", "Говорить і показує Україна", журнали "Радянська жінка", "Новини кіноекрану", "Перець". А родина депутата обласної ради доярки Ольги Булах буде читати газети "Труд", "Советский спорт", "Комсомолец Запоріжжя", "Зоря комунізму", журнали "Радянська жінка", "Перець", "Советы депутатов трудящихся".

— А чому ви стали листоношею? — ставлю й таке запитання.

— Як вам сказати, — жінка задумалась на мить. — Коли йшов на пенсію мій попередник, бригадир довго підшукував людину на цю посаду. Та чомусь ніхто не згоджувався. Тоді він запропонував мені. Спершу яюсь вагалася, думала: чи справлюся? Робота ж незвична і відповідальна.

... Цього року Лідії Василівні виповниться 50. Нелегке життя було в жінки. Довелося пережити всього. Під час гітлерівської окупації її замало не схопили чужинці і не вивезли до Німеччини (переховувалася в добрих людей), після визволення нашого краю відбудовувала рідний колгосп, піднімала з руїн Дніпрогес. Та її завжди тягло до рідного села, у якому народилася, зросла і знайшла свою долю, стала потрібною людям.

Злагода панує і в її сім'ї. Чоловік працює слюсарем у тракторній бригаді № 2, син Василь — шофером у місцевому колгоспі імені Свердлова, дочка Віра проживає у Гуляйполі, Володимир став трактористом, живе в Успенівці. Діти не забувають батьків. На затишному обійсті Боднів не стихає гомін — то господарюють онуки.

Здається, непомітний труд у сільській листоноші. Але він освячений турботою про інших. І без цього не може жити Лідія Василівна Бодня.

1976 р.

І. КУШНІРЕНКО

* * *

Пенсіонерка В. Баклан у листі до редакції районної газети 30 вересня 1998 року писала: "Шановна редакціє! Через вашу газету хочеться висловити щиру вдячність за добросовісну працю листоноші с. Луначарівки і частини с. Полтавки Любові Василівні Лисенко. Обслуговувала вона нашу дільницю 28 років. І за цей час ніхто не сказав про неї жодного поганого слова. Адже спілкування з нею приносило людям тільки задоволення. Кожному із своїх абонентів вона не один раз робила добрі послуги.

Приємно відзначити, що Любові Василівні притаманні такі риси характеру, як чуйність, працелюбність, справедливість, добросовісність... Такими вони разом з чоловіком виховали і своїх дітей. Зокрема, скажу про сина Анатолія, який успадкував від матері ці риси. До того ж, увага до людей старшого покоління — у нього на першому плані. Хороший сім'янин, користується повагою в колективі водіїв автомобілів.

Ви, Любове Василівно, можете відпочивати на заслуженому відпочинку спокійно, адже зробили для своїх односельців все, що змогли своєю добросовісною працею, чуйним ставленням.

Хай у вашій сім'ї будуть затишок, радість і успіхи. Здоров'я вам, Любове Василівно, на многії літа. Наша вам вдячність від колективу односельців".

* * *

12 вересня 2001 року учасник бойових дій М. Є. Панасенко писав у районній газеті "Голос Гуляйпілья": "Є в нашому селі прекрасна людина Тетяна Василівна Бодня. У неї нелегка професія. Вона — листоноша. У спеку і в мороз, у будь-яку погоду вона на велосипеді вчасно доставляє періодичну пресу, пенсії. І робить не лише це, а ще на прохання пенсіонерів з магазину і продукти привозить та виконує інші доручення. Велике їй за це спасибі і низький уклін від нас, пенсіонерів.

Тетяну Василівну Бодню в селі називають ніжно — наша Таня. Хоча вона уже близько 20 років топче свою стежину від домівки до відділення зв'язку. Листоноша ніби нічого особливого і не виконує, але при зустрічі зі своїми клієнтами скаже привітне слово, посміх-

неться, поцікавиться життям-буттям і людям, особливо пенсіонерам, самотнім, на душі стає легше. За увагу, чуйність, доброту її й поважають полтавці." (Тетяна Василівна — невістка Лідії Василівни Бодні — прийняла від неї цю посаду — Авт.).

* * *

А яким було медичне обслуговування санжарівців, а потім — полтавців? Повних даних, на жаль, поки що немає.

Відомо, що на початку 20-го століття платний фельдшер працював у сусідній Туркенівці (нині Малинівка). Багато людей тоді померло від тифу, чуми, холери, сибірки та інших хвороб. За те в 1824 році на місці теперішньої школи-інтернату збудували велику церкву і кілька пивних.

Значно пізніше в селі відкрили медичний пункт, де фельдшером аж до виходу на пенсію працював Федір Іванович Шейко. Так про нього розповідала 28 січня 1967 року районна газета: "В 1935 році юнак закінчив Дніпропетровське фельдшерсько-акушерське училище і почав трудове життя.

З перших днів Великої Вітчизняної війни він — у лавах Радянської Армії. Від Волги до Берліна пролягли його фронтові дороги. Сотні бійців зобов'язані йому своїм життям. Він не гнувся під кулями, за що удостоєний бойових нагород.

Після закінчення війни працює в селі Полтавці. Йому щороку доводиться обслуговувати понад 5 тисяч пацієнтів. За цією цифрою криються неспокійні дні і тривожні ночі, хвилини розчарувань і перемог.

Коли одного разу запитали Федора Івановича, який епізод з медичної практики особливо пам'ятний йому, подумавши, він відповів:

— Мабуть, то було в 55-му році. Тоді лютував грип. Цілими днями доводилося верхи на коні об'їжджати хворих: всюди потрібна була моя допомога. Особливо я боявся ускладнень. І хворобу вдалося перемогти.

Ось який він наш простий сільський фельдшер".

З роками на території сільради почали працювати фельдшерсько-акушерські пункти. Два з них діяли ще в 1996 році — в Полтавці і в Ольгівці.

До 1994 року в Полтавці був аптечний пункт, а коли розрахувався аптекар, його закрили.

* * *

— Жителі Полтавки доброї думки про продавця промтоварного магазину Марію Кононівну Іщенко, — писала районна газета 2 грудня 1976 року. — Нам приємно, говорять вони, бачити за прилавком завжди привітного продавця. Вона знаходить час поговорити з покупцем. Любить свою справу, хоче принести людям радість. Своє річне завдання М. К. Іщенко здійснила 20 жовтня і дала слово до 1 січня продати товарів ще на 15 тисяч карбованців.

ПОЛТАВКА

Про село Санжарівку (нині Полтавка) в 1966 році розповідала краєзнавцю В. І. Жилінському вчителька-пенсіонерка Меланія Іванівна Герус:

— А пам'ятаю я Полтавку ще в дореволюційні дні. По березі річки Янчул ліпилися убогі хатинки з маленькими вікнами і солом'яними чи очеретяними стріхами, що низько нависали на вікна і ніби давили їх до землі.

Давило все: і бідність, і темрява. Знедолені селяни після важкої праці йшли до церкви, щоб знайти там втіху. А піп з амвона казав, що не треба ремствувати на своє становище, що все це від Бога і обіцяв царство боже на тому світі. А цар та багаті тим часом гнітили селянство, заставляли працювати на них та здирали останню свитину.

Йшли важкі роки реакції після революційного 1905 року. В селі панувала забитість, неписьменність. Лише зрідка в руки селян попадали газети. Пам'ятаю, як мій батько іноді читав газету. Я бачила, що часто в газетах цілі шпальти були чисті. Коли питала батька: чому так?, то він казав, що цензура викреслює всяку вільну думку. Часто чула, як батько, працюючи в майстерні, співав потихеньку: "Вставай, подымайся, рабочий народ. Вставай на врага, люд голодный..."

До батька в майстерню приходили його товариші: Єгор Сергієнко, Дмитро Саливон, Тимофій Биков, Дмитро Панасенко і про щось довго і упівголоса говорили. Та й було про що говорити, бо життя стало все важчим.

У батька сім'я була невелика, та й то свого хліба часто не вистачало до весни. Нічим було й піч топоти.

Землі мали ми мало, всього 1,5 десятини та й родила вона погано. Засіє якийсь дядько в останню чергу (мій батько належав до безкінних), то і родить слабо.

А що мав робити дядько Єгор, у якого було 10 душ дітей? От і бився, як риба об лід. І діти часто голодували.

У сільській школі дітей вчив грамоті дяк. В 1893 році побудували школу. Першим учителем став Микола Павлович Яцина. Про нього довго-довго згадували добрим словом селяни. Це він ніс їм світло і був порадником і захисником.

У той час серед дорослого населення панувала суцільна неписьменність, та й діти вчилися далеко не всі. А коли й потрапляли до школи, то вчилися 1-2 роки (вірніше зими). Дівчаток до школи зовсім не пускали — нехай, кажуть, дітей няньчать та сідають за прядку. В кожній хаті при ледь помітному каганцеві щовечора довго гурчала прядка. За нею сиділа виснажена працею мати і вдихала шкідливий порошок від прядива. Часто я чула від своєї матері, що їй важко дихати, бо надихалася порохи (порох — пиляка від прядки — В. Ж.). Треба було вивести довгу нитку, щоб зіткати полотно і одягти сім'ю. Самі пряли і ткали.

У задимлених хатах стояв верстат, який займав майже всю хату і цілими днями і ночами стукала ляда, збиваючи нитку до нитки. Не було відпочинку селянинові ні літом, ні зимою. Про яку там культуру хто думав.

Пам'ятаю, як два рази на тиждень у школу приїздив дякон з села Туркенівки (нині Малинівка — В. Ж.) і навчав дітей закону Божого. Здоровий, товстий, а рука у нього широка, пухла і тільки не знаєш відчитати молитву, ставить на коліна і б'є з усієї сили по потилиці, а то й чуба шарпоне, що й ціле пасмо волосся вирве. Ось так навчали святі отці.

У 1913 році в селі було 306 дворів, навчалосся 69 дітей, а до 4-го класу дійшло 15 учнів, з них 4 дівчаток. Учителем у нас працював Олександр Захарович Салимовський, добрий чоловік, світла йому пам'ять. Він підготував мене і ще 2-х дівчаток та й віддав до двокласної школи в с. Федорівку (нині Чубарівка — Авт.). Батьків наших тоді

не було вдома, бо йшла перша імперіалістична війна. Після закінчення федорівської школи учитель направив нас у Гуляйпільську гімназію.

У 1921 році я вже працювала у своїй школі (тобто в с. Санжарівці — Авт.). Це був незабутній час, коли треба було боротися з неписьменністю і з іншими забобонами, які ще міцно сиділи в головах селян.

Радянська школа тільки-но народжувалася. Не було підручників, паперу, писали крейдою на дощечках, а в крайньому випадку на грифельних дошках, які залишились від старої школи.

І-й лікнеп у с. Санжарівці. 1930 р. (у центрі вчителька Деркач Клавдія Олексіївна)

День за днем, рік за роком знищували ще одного ворога — неписьменність. Вчителі та сільські активісти йшли в авангарді борців за грамотність, йшли по хатах, долали споконвічну темряву.

Коли в нашому селі заснували комсомольську організацію, потяг до комсомолу був великий, але неписьменних до нього не приймали. Тому треба було спочатку навчитися грамоти, а тоді вже подавати заяву про вступ до комсомолу.

Пам'ятаю, як юнак Порфирій Шрамко звернувся до мене з проханням допомогти якнайшвидше ліквідувати свою неписьменність. Він охоче взявся за навчання, працював буквально день і ніч, і швид-

ко навчився читати і писати. Яка це була радість і для учня, і для вчителя, коли за короткий час він опанував навчальну програму за 4 класи. Потім вступив до комсомолу, згодом послали його в партійну школу, став працювати головою колгоспу в селищі Покровському.

Через декілька років я прочитала у районній газеті, що П. Н. Шрамка хвалили як голову колгоспу, а він, розповідаючи про себе, з вдячністю згадував учительку, яка допомогла йому вийти на широку дорогу життя, навчила бути корисним своїй батьківщині.

Благородна, захоплююча праця вчителя і радість від неї не менша, ніж радість інженера, що вдало сконструював складну машину.

Пригадую і таке.

На селі йде боротьба за хліб. Організовано товариство спільного обробітку землі. На початку 1930 року організовується колгосп. Селяни до нього йдуть неохоче, чинять опір. А як спалахнула іскра волі — враз розібрали своїх коней і вийшли з колгоспу. Особливо тут відзначилася Степанида Харченко — споконвічна біднячка і наймичка, що ні кола, ні своїх коней не мала, яка, як тоді і пізніше казали, діяла за волею куркулів (до речі, їх в селі у лютому 1930 року було розкуркулено — В. Ж.). Бігала вона на конюшню, відв'язувала коней та розганяла їх по домівках. Але широка роз'яснювальна робота активістів села, а де і примусовка, дали свої наслідки і в другій половині 1930 року селяни знову стали колгоспниками.

А скільки було дива на селі, коли з'явився перший трактор — старенький "Фордзон". Мій батько разом з товаришами-механіками (так тоді називали людей, які дещо розумілися в техніці — В. Ж.) довго ремонтували його.

1 травня була демонстрація і з колгоспного двору виїхав трактор. За його кермом сидів мій батько. Яка це була для мене гордість! Прогуркотів трактор і ніби проклав першу борозну в житті села за новий побут, за спільне господарювання.

У 1930 році в Полтаві відкрито школу колгоспної молоді, яка згодом стала семирічкою. В 1933 році колгоспи почали будувати велике приміщення школи і з 1936 року у нас уже була десятирічка.

Забуто роки неписьменності, всі діти вчаться, одержують неповну і повну середню освіту. Багато випускників Полтавської середньої школи пізніше стали вчителями, лікарями, інженерами, здобули вищу освіту.

Згадую грізний 1941-й рік. 19 червня відбувся випускний вечір. 19 юнаків і дівчат одержали атестати зрілості, мріяли працювати, йти вчитися у вищі учбові заклади. Але не мирна, творча праця чекала їх, а жорстока війна. Всі вони були в перші дні війни призвані в ряди Червоної Армії. Частина з них не повернулася додому, вони загинули смертю хоробрих на полі бою. Одні під Сталінградом поклали свої голови, другі — на Кубані, в інших місцях. Слава вам, вірні сини народу!

Так не пізнати тепер старої Санжарівки. Іду вулицею і бачу добротні будинки, вкриті шифером та бляхою. А ось і чудовий Будинок культури на 450 місць — гордість полтавчан. Тут контора колгоспу, в центрі села школа-інтернат (на місці спаленої фашистами десятирічки — В. Ж.). А ось восьмирічна школа (поруч з Будинком культури — В. Ж.), біля неї ряд кленів, що ми посадили з дітьми ще в 1930 році. Тепер вони високі, широко розкинули віти — і тихо шелестять, нагадуючи про далеку весну.

Через село йде брукований шлях, що з'єднує його з районним центром. А над будинками піднімається густа мережа телевізійних антен. У селі веселім і люди веселі, живуть заможнo і культурно...

Серце сповнюється радістю, що життя прожите не дарма, що частка і моєї праці вкладена в загальну справу, в боротьбу за чудове сучасне і ще прекрасніше майбутнє.

* * *

27 жовтня 1957 року про колишню і теперішню Полтавку розповідав житель села, вчитель історії Олексій Іванович Зайцев:

"Серед широких полів-чорноземів, що їх перетинають зелені лісосмуги, у логовині, яка простяглася з півдня на північ, розташоване наше село Полтавка. Якщо ви не були тут давно — села не впізнаєте. В самому його центрі, там, де ще недавно були післявоєнні руїни, будується нова середня школа, стоїть вже закінчений двоповерховий будинок для вчительських квартир, а на місці старих, з покривленими стінами і маленькими, наче підсліпуватими очима, віконцями хат

Ветеран війни і праці
Олексій Іванович Зайцев

виросло багато чепурних, з великими вікнами житлових будинків колгоспників. У багатьох хатах, замість солом'яних покрівель, тепер виблискують свіжою фарбою жерстяні або вкриті черепицею дахи.

Великі зміни відбулися не лише в зовнішньому вигляді села. З кожним роком змінюється, змістовнішим стає життя людей нашого села. Достаток, культура прийшли в кожну хату.

До Великої Жовтневої соціалістичної революції в нашому селі було 640 сімей, з яких тільки 270 мали власний шматок хліба до нового врожаю. 240 сімей змушені були орендувати землю, бо власного наділу не вистачало для того, щоб прохарчуватися, а 130 сімей весь час батрачили в місцевих куркулів або шукали заробітку на стороні.

32 куркульських господарств, сільський піп та дяк тримали тоді в своєму розпорядженні стільки землі, скільки мали її всі інші жителі села разом узяті. Кожен п'ятий двір був безкінним.

Про низький культурний і матеріальний рівень жителів нашого села в дореволюційні часи можна судити з того, що на все село був лише один велосипед і то у власника крамниці. На цей велосипед селяни дивились тоді, як на якесь диво. Тільки в попа був грамофон, та й той закордонний. В селі не було жодного лікаря, а в єдиній земській початковій школі навчалось тільки 39 дітей, та й ті переважно з сімей багатіїв. Серед простих жителів села важко було знайти письменого.

Обшарпанам, глухим було тоді наше село. Багатії розкошували і життя раєм називали, а в кожній хатині селян-трударів постійно лихо жило.

Але, як говориться в народному прислів'ї, "був панам рай, та настав край". Край панування багатіям настав у жовтні 1917 року.

Об'єднавшись в колгосп імені Свердлова, жителі нашого села працюють тепер самі на себе, використовують потужну техніку, якою так щедро постачає сільське господарство наша держава. З кожним роком колгосп стає все міцнішим, а колгоспники все заможнішими. В цьому році в колгоспі зібрано урожай зернових культур з площі 1595 гектарів у середньому по 20 центнерів з гектара, а валовий збір всього зерна зібрано на 6384 центнерів більше, ніж торік. Є в колгоспі чотири тваринницькі ферми з великою кількістю худоби, які щороку приносять колгоспові великі прибутки. Загальний прибуток колгоспу в цьому році уже становить 2500 тисяч карбованців, а до кінця року він досягне трьох мільйонів карбованців, що дасть можливість видати

колгоспникам на кожен трудовдень, крім натуральної оплати, по 5 карбованців грішми.

Якщо порівняти теперішній колгосп імені Свердлова з тим, яким він був у 1951 році, то побачимо великі зміни. За цей час виробництво зерна збільшилось у півтора рази, надій молока на кожну фуражну корову збільшився у два з половиною, виробництво м'яса — майже в чотири рази. Все це дає можливість розширяти колгоспне виробництво, помножувати багатство артілі, більш повно задовольняти матеріальні і культурні потреби колгоспників. У господарстві зараз є 8 автомашин, будується потужна електростанція, механізовано багато процесів трудомістких робіт. Праця колгоспників стає дедалі легшою, а вартість колгоспного трудовдня з кожним роком підвищується.

У селі є середня школа, медичний пункт. Для послуг жителів села є хороший сільський клуб, бібліотека, в якій нараховується 3500 книг, тричі на тиждень демонструються кінофільми, читаються лекції.

Є тепер у селі Полтавці 320 велосипедів, 17 мотоциклів, 80 швейних машин, 83 радіоприймачі. Колгоспники села передплачують 331 газету і 165 журналів. Майже в кожній хаті є нікельовані ліжка, красиві шифоньери та інші меблі. В селі вже давно немає неписьменних.

Ні, нічим не схоже наше село на те, яким воно було до 1917 року. Не ті тепер люди в селі, не ті в них мрії, не ті бажання, по-іншому дивляться вони на життя".

* * *

Голова виконкому Полтавської сільради В.М. Третяк 17 лютого 1962 року, розповідаючи про своє село, про зміни, що сталися тут за останні чотири роки, відзначала: "На колишньому пустирі в центрі села височать триповерхові корпуси сільської школи-інтернату, в якій живуть і навчаються 307 дітей. Нові, просторі й зручні універсальний і книжковий магазини, побутова майстерня, красиве приміщення контори колгоспу, поштова філія. На вулицях села і в хатах його жителів горять електричні вогні.

Над багатьма хатами височать телевізійні антени. І все це появилось у нас за останні чотири роки. За цей час у Полтавці збудовано 67 нових житлових будинків, немало добротних громадських будівель, капітально відремонтовано 167 хат. У селі розпочато будівництво Бу-

динку культури із залом для глядачів на 450 місць, завершується будівництво пекарні, незабаром закінчиться суцільна радіофікація села.

Тоді ж пенсіонер колгоспу імені Свердлова І. Марченко ділився: "У своїй Полтавці я прожив 70 років. Тут пройшла моя молодість, тут я й колгоспним пенсіонером став.

...Тепер нашого села не впізнати. Всюди, куди не кинь, хати залізом, черепицею або шифером вкриті. Солом'яних покрівель зовсім мало лишилося".

А бригадир городньо-садової бригади колгоспу імені Свердлова М. Ф. Чорна признавалася: "Люблю я своє село. Хороше, красиве, привітне воно в яку завгодно пору року.

...Є в нас де й відпочити, дозвілля провести. Адже в селі тепер стаціонарний кінотеатр, клуб, хороша бібліотека. А коли треба до міста поїхати — будь ласка. Сідай у комфортабельний автобус і їдь собі на здоров'ячко.

Та хіба тільки в цьому зміни? В нас навіть люди не такими стали. Передовиків збільшилось. А немало полтавців вищу освіту за цей час одержали. Наприклад, колгоспниця Рая Леонідівна Вовченко медичний інститут закінчила, лікарем працює. Валентин Федорович Северин на вчителя вивчився і в нашій же сільській школі математику викладає. Галина Іванівна Михайленко вищу агрономічну освіту здобула, а Ізот Олександрович Карнаух закінчив інститут заочно і тепер в колгоспі інженером працює".

* * *

З 1961 року у Полтавці була своя швейна майстерня. Шили там одяг Євдокія Гаврилко, Таміла Аполонова і Галина Дудка. І шили непогано. Добре діло зробила сільська споживча кооперація, що цю майстерню відкрила.

* * *

На кінець 1964 року 326 колгоспників артiлі імені Свердлова були вкладниками ощадної каси. Вони здали на збереження 97 тисяч карбованців своїх трудових заощаджень.

* * *

У 1964 році в селі Низовому, що на території колгоспу імені Свердлова, відкрили новий бригадний клуб на 150 місць. Його добре обладнали новими меблями. При клубі була простора кімната для бібліотеки, кіноапаратна.

Під час відкриття клубу вихованці Полтавської середньої школи-інтернату дали змістовний концерт, в якому взяло участь 46 учнів.

День голови сільради

На запитання, де знайти голову сільради, дівчина вказує мені на контору колгоспу.

— Віра Микитівна зараз ще й заступник парторга колгоспу, — пояснює.

У кабінеті парторга я побачила солідну, середніх років жінку. Вона з привітною посмішкою підвелася назустріч.

— Мені потрібно в сільраду, — вибачається і запрошує мене з собою.

Назустріч ідуть діти. Поспішають до школи. Ось малюк ледве не по землі тягне свій портфель. Віра Микитівна зупиняє його, розпитує про шкільні справи. Хлопчик, соромливо позираючи на мене, третєся об її сукню щокою.

— Дуже люблю дітей. Вісімнадцять років працювала вожатою, а потім вчителем. А ось вже шостий рік головою сільради, — розповідає Віра Микитівна.

Сьогодні — не прийомний день у голови сільради. Але Віра Микитівна Третяк давно відкинула ці умовності. Люди до неї приходять в будь-який час.

— З чого ж ви розпочинаєте свій трудовий день? — питаю.

— По-різному буває, — усміхається Віра Микитівна. Сьогодні, наприклад, вона вже встигла побувати на фермі (перевіряла з головою колгоспу трудову дисципліну доярок), провела бесіду про підготовку до 50-річчя Жовтня. Багато різноманітних питань хвилює жінок на фермі. І на всі треба дати відповідь.

Росте село, багато в ньому забудовників. І вони йдуть у сільраду. Колгоспнику Євгену Коштенку допомогла придбати ліс, а пенсіонерці Марині Циганок — хату відремонтувати.

— Днями допоможемо пенсіонерам зібрати врожай на городах, — ділиться своїми повсякденними турботами Віра Микитівна.

Вірні помічники їй у цій справі — учні Полтавської школи-інтернату. Андрієві Олександровичу Клименку, інваліду Великої Вітчизняної війни, діти посадили і зберуть картоплю. Й іншим пенсіонерам допоможуть з великою охотою.

Говоримо уривками: до кабінету весь час заходять люди. Ось депутат сільради, тракторист Жилінський радиться з Вірою Микитівною, як провести роботу по збору податків, про підготовку до звіту по трьохрічній естафеті культури. Потім розмовляла з хлопцями-дружинниками про боротьбу з пияцтвом.

— Якби добу можна було збільшити, — жартує Віра Микитівна. — Треба ще навідатись до бібліотеки, до клубу.

Йдемо селом. Колгоспники повертаються з роботи. Просто й привітно перекидаються люди словами і жартами з головою сільради. Близькі люди. Рідне село — її сім'я. Адже ці люди її виростили, виховали п'ять сирот, братів і сестер Віри Микитівни. І вона виправдала довір'я односельчан, комуніст Віра Микитівна Третяк.

Тихий осінній вечір все нижче спускається на землю. Віра Микитівна, така балакуча і збуджена весь день, зараз замовкла, замислилась.

— Що там наш синок робить вдома, наш помічник? — ніби сама з собою розмовляє: вже другого хлопчика взяли на виховання вони з чоловіком.

— Саша в четвертому класі учиться, відмінник, — з гордістю розповідає мати. Прощаючись, я запитую Віру Микитівну, яка у неї найзаповітніша мрія.

— Мрію, щоб наше село стало найкрасивішим, культурним, щоб було багато таких красивих будинків, як школа-інтернат, клуб, щоб хорошо жилося моїм односельчанам. — Помовчала і додала, — щоб синок виріс гідною людиною.

1965 р.

А. ПУЗАНОВА

Депутат

Вже давно відпочивали його товариші, останній передзвін Кремлівських курантів нагадував йому про початок нового дня, а він, не відриваючись від поживклих аркушів старовини, все писав, писав історію рідної Полтавки.

... Тяжке, безпросвітне життя пореформеного села, злигодні селян і наймитів... Зоря Великого Жовтня... Сьогодні — п'ятдесятий. П'ятдесятий рік титанічних трудових звершень радянського народу, славний ювілейний рік рідної Вітчизни. В історичному нарисі — великі зміни, що сталися в селі за півстоліття. Життя перетворилося на квітучий сад, добробут і щастя прийшли в кожную оселю. Все це радісно збуджує серця, кличе до нових трудових звершень.

...Останні слова рівними рядками лягають на аркуш паперу, пергортається ще одна сторінка життя. Та хіба це остання?! Ось недавно юні слідопити знайшли далеко за межами України слід героїчного вчинку нашого земляка, який не повернувся до рідної землі, юнь села зустрілася з ветеранами революції. І знову нові факти, нові події. Ще не на одній сторінці, думає Олексій Іванович Зайцев, буде писатись розповідь про наше щасливе життя, про героїчні будні трударів, про прекрасне майбутнє моєї Полтавки.

— За нашого Олексія Івановича, — говорили на останніх виборах до місцевих рад, опускаючи бюлетені, дідусь, який бачив на своєму віку видимо-невидимо, молоді і літні чоловіки та жінки, юнь комсомольська. Одноголосно обраному депутатом Полтавської сільської ради, Олексію Івановичу на першому засіданні культурно-освітньої комісії доручили керувати нею. На цьому ж засіданні були накреслені конкретні заходи, спрямовані на поліпшення діяльності комісії, які перетворюються в життя.

На тваринницькій фермі не працює бібліотечка, туди несвоєчасно доходять газети і журнали. Все це швидко помічають пильні очі депутата. Неякісне демонстрування кінофільму в селі Луначарівці. Це теж, як кажуть, потрапляє "на олівець" депутата.

Ні, не скаржаться потім завідуючий фермою чи бригадир, коли його запрошують на засідання комісії і там суворо питають з них за допущені недоліки. Сумлінно виконав депутат і доручення виконкому

по розгляду однієї сімейної справи. По-справжньому, по-діловому, з державної точки зору підійшов він до цього важливого питання і вирішив його так, як цього вимагають радянські закони.

Депутат О. І. Зайцев завжди і скрізь бажаний гість. Поспішаючи на ферму з лекцією для тваринників чи прямуючи безпосередньо на роботу до школи, він ніколи не відмовить виборцям у їх проханнях, завжди відповість на запитання, порадить, як краще вирішити те чи інше питання.

Заслуженою повагою серед виборців користується депутат Полтавської сільської ради Олексій Іванович Зайцев.

1967 р.

О. МАРЧЕНКО

Живуть у селі люди

У степовому краю, де протікає маленька річечка Янчул, розкинулося село Полтавка. В його центрі височить Меморіал слави. Тут поховані радянські воїни, котрі віддали життя за визволення села від гітлерівських загарбників. Це капітан Георгій Уманцев, старший лейтенант Гнат Холиков, сержанти Бочаров, Агапов та ще 31 воїн різних національностей. Вони загинули 13 вересня 1943 року.

Поруч на гранітних стелах викарбувані прізвища полтавчан, які не повернулися з війни. Вічний спокій героїв-побратимів оберігає гранітний воїн-визволитель. Щороку, 9 травня, сюди, на братську могилу до своїх батьків, братів, чоловіків приїжджають рідні з Брянська, Астрахані, Полтави та інших міст.

У дружбі наша сила, наша непереможність. В Полтавці живуть і працюють представники 13 національностей — люди роботящі і доброзичливі. Кого тільки не зустрінеш тут! Українець, росіянин, білорус, чуваш, єврей, чех, поляк, болгарин, удмурт, циганка, молдаванка, латишка, німкеня.

Багато теплих слів можна сказати на адресу комуніста І. С. Гімпля, єврея за національністю, котрий очолює молочнотоварну ферму № 4 колгоспу імені Свердлова. Спочатку він працював рядовим колгоспником, бригадиром, а ось уже 20 років завідує фермою.

А хто не знає у селі людини, яка має золоті руки — чеха Станіслава Грубіша. Він тракторист, коваль, електрогазозварник. Поляк Юзеф Дзюра — кмітливий механізатор. Українець Ілля Шинкаренко — передовий комбайнер колгоспу.

Живе у Полтавці і звичайна радянська сім'я Кузяєвих. Василь народився в Удмуртії, виховувався в дитбудинку. Марія виросла в Карпатах. Нині вони живуть і працюють у нашому колгоспі. Росте в них син Олег, за національністю росіянин, якого вони взяли і виховують за рідного. Підросте маля і буде слухати казки матері про Карпати, а тата — про мисливців, які полюють на звірів у далекому Забайкаллі.

Для представників різних народів наше село стало рідною домівкою, частиною Радянської Батьківщини. Здається, що в Полтавку приїхали і щасливо живуть Росія, Білорусія, Молдавія, Чувашія... І так само дочки і сини Полтавки перебувають у Москві, Ленінграді, Києві, Донецьку, на Уралі, Далекому Сході і БАМі.

1977 р.

В. БРОВА,
вчителька історії

Полтавської школи-інтернату

* * *

У червні 1946 року Санжарівка була перейменована в Полтавку. З кожним роком село ставало культурнішим і життя заможнішим. Виросли прекрасна школа-інтернат з багатопверховими корпусами, Будинок культури, пекарня, книжковий магазин, магазини. В 60-ті роки двадцятого століття на території Полтавської сільради діяло 4 початкових і одна восьмирічна школи, медпункт. Згодом у центрі села виросла прекрасна двоповерхова середня школа.

У світлих, просторих будинках жили трудівники. Тільки за 5 років (1959-1963 рр.) було споруджено 100 нових будинків. Над ними височіли телевізійні антени. Село повністю радіо- і телефонізоване. У кожній сім'ї по 1-2 велосипеди, в багатьох мотоцикли, на початок 1964 року у трьох були легкові автомашини.

Все це стало можливим тому, що колгосп імені Свердлова ставав економічно міцним господарством. Якщо в 1953 році всі колгоспи

Полтавської сільради виробляли 4700 тонн зерна, то за кожен рік наступного десятиріччя — по 7000 тонн.

Незважаючи на несприятливі погодні умови 1963 року, доход колгоспу становив більше 800 тисяч карбованців. А неподільний фонд на 1964 рік дорівнював 126 тисяч. Порівнюючи з 1953 роком, утричі збільшилось виробництво м'яса, в чотири рази — молока, подвоїлося виробництво яєць.

У 1964 році на фермі № 1, де завідувачим працював О.Г. Федько, планувалося встановити електродоїльну установку типу "Ялинка".

В 1974 році у селі стала прекрасна середня школа. Вона — подарунок колгоспу імені Свердлова полтавським дітям, розрахована на 360 учнів. Височіє і двоповерхове адміністративне приміщення, де розмістилася контора правління господарства і сільська рада.

Полтавка — село велике. Вулиці в ньому рівні. Обабіч них білокам'яні будинки з великими вікнами, перед якими буяє зелень. Щороку таких будинків стає більше. Ось скоро справлять новосілля робітник пекарні Ярослав Пантелеймонович Головецький, директор сільського Будинку культури Іван Григорович Баленко, тракторист Іван Васильович Семенюк.

Сіра асфальтова стрічка, що тягнеться селом, недавно стала довшою на два з половиною кілометри. Вона виходить до вільного степу, де розкинулися господарські будівлі. За останній час і тут багато що змінилося. До ферми № 3 прокладено під'їзний шлях з твердим покриттям. Легше стало працювати тваринникам після того, як було встановлено (на всіх фермах) транспортери для очистки гною, підведено воду. А який в колгоспі благоустроєний тік! Повністю механізований. Є тут нова центральна майстерня для ремонту сільськогосподарської техніки, розпочато будівництво господарського двору.

Не проблема тепер добратися в негоду до села Ольгівки: під колесами надійний асфальтований шлях.

Що не рік — міцніє колгосп. У 1970 році його річний прибуток складав 1476 тисяч карбованців, а в 1974 — досяг 2130 тисяч. Природно, економічне зміцнення господарства позначилося і на добробуті трудівників. Якщо в 1970 році колгоспник заробляв у середньому за день 3 карбованці 44 копійки, то в 1974 році середньоденний заробіток трудівника був уже 4 карбованці 27 копійок.

Сьогодні ми не говоримо про такі зручності як електрика, радіо, водогін у селі: вони міцно увійшли в наш побут, ми їх просто не помічаємо. Рідко в якому будинку колгоспника немає телевізора, газової плити, пральної машини, холодильника, якогось із видів власного транспорту. В полтавчан уже є 18 автомашин. Вісім з них придбано недавно. На новісіньких "Жигулях" їздять сім'ї шофера Федора Івановича Земелька, тракториста Петра Яковича Клименка, шофера Євгена Яковича Коштенка та інших трудівників колгоспного виробництва.

Багата Полтавка на хороших людей. Це їх невтомними руками зроблено все, що є хорошого в селі. Це вони примножили славу району, надоївши в цій п'ятирічці понад свої соціалістичні зобов'язання тонни молока, виробивши додатково до річних планів тонни м'яса, тисячі штук яєць, багато продуктів рослинництва. Самовіддану працю доярки Клавдії Іванівни Козаченко в дев'ятій п'ятирічці Батьківщина відзначила орденом Жовтневої Революції. Кавалером орденом Леніна і Жовтневої Революції став завідувачий молочно-товарною фермою № 4 Ісаак Самійлович Гімпель. Дев'ять славних трудівників господарства за цю п'ятирічку нагороджені орденом Трудового Червоного Прапора, 8 — орденом "Знак Пошани", 6 чоловік — медалями, один — орденом Трудової Слави III ступеня.

Технічний прогрес сучасного сільського господарства, зростання культури села викликали необхідність мати більше освічених людей, спеціалістів. Знову ж звернуся до мови цифр. Полтавська школа-інтернат за 4 роки дала атестати про середню освіту 242 сільським юнакам і дівчатам. У колгоспі прибавилось за цей час двадцять фахівців із середньою спеціальною освітою. Чотири спеціалісти зараз заочно набувають вищу освіту. І приємно, що багато фахівців виросло тут же, в колгоспі. Взяти подружжя Олександра Григоровича і Галини Іванівни Федьків. Обоє працювали на фермі, Галина Іванівна була дояркою. Разом вступили до технікуму. І ось вже одержали дипломи зоотехніків.

7 травня 1975 року відбулися загальні збори колгоспників артілі імені Свердлова і трудівників села Полтавки. На них висунули кандидатом в депутати Запорізької обласної ради депутатів трудящих доярку четвертої молочнотоварної ферми колгоспу Ольгу Іванівну Булах.

Ольга Іванівна, 1940 року народження. В 1957 році після закінчення школи прийшла працювати на ферму. Добросовісно трудилася,

наполегливо вчилася у досвідчених доярок. Тепер Ольга Іванівна — майстер високих надоїв. За самовіддану працю в 1973 році О.І. Булах була удостоєна високої урядової нагороди — ордена Трудового Червоного Прапора. А в 1974 році її нагородили нагрудним знаком "Ударник 9-ї п'ятирічки". За чотири роки Ольга Іванівна здійснила особисту п'ятирічку і зараз трудиться, не знижуючи темпів.

Голова виконкому Полтавської сільської ради А. О. Глушко 25 лютого 1976 року розповідав: "Проведення зимівлі громадської худоби — важливе завдання тваринників. Не залишається осторонь цієї справи і виконком Полтавської сільської ради. Адже допомогти трудівникам успішно працювати, не допустити зниження продуктивності тварин у цей період — наш обов'язок. З цією метою ми створили на фермах депутатські пости. Вони діють на чотирьох молочнотоварних фермах і на свинофермі.

До підбору керівників та членів постів підійшли досить ретельно — їх затвердили на сесії сільської ради. На другій та першій фермах пости очолюють доярки Валентина Іллівна Марченко та Ганна Федорівна Гуря, на інших — обліковці Ніна Іванівна Бугайова, Ганна Василівна Брова, Людмила Тимофіївна Марченко.

На квітень 1976 року 26 членів колгоспу імені Свердлова були нагороджені орденами і медалями за трудові досягнення. Найвищої нагороди удостоєний завідуючий четвертою молочнотоварною фермою Ісаак Самійлович Гімпель. Він же і кавалер ордена Жовтневої Революції. Доярки цієї ферми в 9-ій п'ятирічці досягли найкращих показників у районі. Першою в колективі одержала від фуражної корови більше чотирьох тисяч кілограмів молока Меланія Титівна Чехович. Це було в 1974 році. А в 1975-му чотиритисячний рубіж подолали ще шість доярок господарства — Ольга Іванівна Булах, Ганна Василівна Крутько, Параска Андріївна Харук, Ганна Григорівна Троян (із четвертої ферми) та Клавдія Іванівна Козаченко (з першої).

З кожним роком змінюється село. Його окрасою є дві середні школи (одна з них на 536 учнів побудована в минулій п'ятирічці), Будинок культури, де міститься гарна бібліотека. За 9-ту п'ятирічку колгоспники поставили декілька нових власних житлових будинків загальною площею 280 квадратних метрів.

У Полтавці з'явилися центральна котельня, механічна майстерня, адміністративний будинок для правління колгоспу і виконкому

сільської ради. Зроблено під'їзди з твердим покриттям до першої та третьої молочнотоварних ферм довжиною близько 7 кілометрів, механізований тік для приймання та зберігання зерна.

Чим міцнішим стає колгосп, тим заможніше і культурніше живуть його трудівники. 21 сім'я має власні автомобілі, у 96 є мотоцикли. Майже в кожному будинку — телевізор, газові плити, пральні машини та інші побутові блага. Немає сім'ї, де б не читали газети і журнали.

— Колись ми і не мріяли про таке життя, — сказав літній колгоспник Іван Платонович Земелько.

У Будинку культури працюють гуртки — хоровий, драматичний, вокальний, художнього слова та ін. Художньою самодіяльністю керує Володимир Глущенко.

* * *

З 1994 року головою сільради працює Андрій Володимирович Дмитренко. Що й говорити, йому випали нелегкі часи. Адже сталися зміни не тільки у житті суспільства, а й кожної людини, в тому числі і того, хто проживає на території Полтавської сільської ради. Як же діють місцеві органи влади у нових умовах? Який їх авторитет на селі? Про це 20 лютого 1999 року розповідала пенсіонерка В.М. Третьак: "Наш сільський голова чуйний, доброзичливий, уважний до стареньких. Частенько відвідує мене вдома. Про все розпитує, погостить. І, знаєте, на душі стає легше, що є ще на світі такі люди".

— Мені нерідко доводиться чути від колег, що займаюся не своєю справою, — говорить А.В. Дмитренко. — Але хіба можна назвати не своєю справою турботу про людей.

Справді, сільський голова рідко сидить на місці, часто їздить у район, щось "вибиває", про щось домовляється. Без реальної допомоги і підтримки керівництва місцевого колгоспу імені Свердлова не все б виходило у сільської ради.

Андрій Володимирович частий гість у кабінеті голови правління колгоспу Григорія Олександровича Федька. Разом з ним вирішують багато різних справ. Бо обидва усвідомлюють, що від оперативності їх розв'язання краще житиметься людям. А звідси і настрій, і продуктивність праці.

* * *

22 вересня 2001 року полтавці відзначили 195 років від дня заснування села. Сторінка за сторінкою проходила непроста історія перед очима сільчан і гостей, що прийшли до Будинку культури. Її ми не будемо переповідати (вона на сторінках даної книги), а тільки додамо, що звідси вийшли такі відомі в країні люди, як директор Інституту мікробіології і вірусології, професор, доктор сільськогосподарських наук С. М. Москівець; член-кореспондент АН України, професор інституту органічної хімії Г. І. Деркач; Герой Соціалістичної Праці робітник Запорізького титано-магнієвого комбінату В. Л. Крупій; кандидати сільськогосподарських наук Т. О. Мажаєва (Новак), О. В. Мажаєв та О. Л. Романенко, капітани 1-го рангу С. П. Дудка, В. Мордик, заслужений журналіст України А. В. Півненко та інші.

На святі було вшановано механізаторів В. М. Рожка, В. М. Чеховича, В. А. Мартиненка, О. І. Макуху, доярок А. І. Северин, Н. А. Янко, телятниць В. М. Маслюк, В. М. Мартиненко, Л. М. Кукобу, свинарок Л. С. Земелько, Н. М. Володимирську, шоферів А. П. Лисенка, Ю. М. Семеніва, О. П. Клименка, В. Г. Портного та інших. Не забули згадати і орденоносців І. С. Гімпеля, К. І. Козаченко, К. П. Хархан. А всього орденами і медалями відзначено трудовий подвиг понад 50 полтавців.

Почесними громадянами села Полтавки є воїн-визволитель Іван Георгійович Скоморохов, колишні: голова колгоспу імені Свердлова Григорій Никанорович Сергієнко (покійний), директор середньої школи Володимир Федорович Мажаєв (покійний).

Головами Санжарівської (з 1946 року Полтавської) сільської ради були:

1925 р. — Москівець Семен Микитович, делегат I-го з'їзду Рад від Гуляйпільського району.
06.1929 р. — Крупій
02.1930 р. — Козаченко
1930 р. — Северин. Я.
1932 р. — Троян
1936 р. — 11.1939 р. — Івченко Михайло Іванович

12.1939 р. — 09.1941 р. — Клименко Григорій Павлович, був і 1943 р.
03.1944 р. — 05.1945 р. — Симон Іван Дмитрович
01.1945 р. — 12.1946 р. — Галаган Федір Григорович
01.1947 р. — 11.1947 р. — Косенко Іван Дмитрович
12.1947 р. — 06.1949 р. — Пилипенко Іван Федорович
07.1949 р. — 04.1950 р. — Калініченко О. П.
05.1950 р. — 05.1960 р. — Зорін Дмитро Павлович
06.1960 р. — 09.1966 р. — Третяк Віра Микитівна
10.1966 р. — 06.1973 р. — Смоловий Петро Іванович
02.1973 р. — 02.1980 р. — Глушко Анатолій Олексійович

03.1980 р. — 03.1983 р. — Кубах Володимир Іванович
04.1983 р. — 02.1984 р. — виконувала обов'язки голови Михайленко Валентина Григорівна
02.1984 р. — 07.1985 р. — Сергієнко Григорій Никанорович
08.1985 р. — 1994 р. — Коштенко Анатолій Олексійович (на знімку)
1994 р. — 2008 р. — Дмитренко Андрій Володимирович
з 16.03.2008 р. — Шиш Володимир Борисович

Секретарі сільради:

1925 р. — Панасенко Іван Миронович
1930 р. — Шрамко
1930 р. — Іванченко
1932 р. — 1941 р. — Жилінський Ілля Григорович
1950 р. — 1952 р. — Клименко Михайло Тихонович
1957 р. — Мордик Федір Григорович
1963 р. — Іваненко Василь Г.
1970 р. — Кубах
1977 р. — Шрамко В. Д.
1995 р. — Михайленко Валентина Григорівна

СЕРЕДНЯ ШКОЛА

У 1868 році в Санжарівці відкрито земську школу, в якій навчалося 46 хлопчиків і одна дівчинка, і працював один учитель та законвчитель.

Про те, яким був навчальний 1869 — 1870 рік у санжарівських школярів розповідав у своєму "Звіті" член Олександрівської повітової училищної ради М. О. Корф, виданому в м. Катеринославі у 1870 році.

"В 1869-1870 учебном году в Санжаровке, как показывает ведомость, — пишет М. О. Корф, — число учащихся уменьшилось с 43 до 17, по этим красноречивым числовым данным еще не выясняется вопрос. Дело в том, что не оказалось никакой возможности пригласить в это село учителя за 65 р. сереб. жалования в год: а потому Санжаровская школа осталась без учителя, и только особенное усердие к делу местного священника, о. Иоанна Биянтовского, побуждало его, от времени к времени, только в теплые дни, так как школа всю зиму не отапливалась, собирать учеников" (с. X-XI). Ця школа не мала тоді опікуна. В 1879 році на народну освіту було виділено (для зарплати вчителів) 200 карбованців.

У 1882 році у школі нараховувалося три групи (57 учнів). Із учителів були: священник Іоан Биянтовський і Григорій Євграфович Оліфер.

У 1885-1886 навчальному році навчався 41 учень (38 хлопчиків і три дівчинки).

Закінчило школу троє дітей.

У 1887-1888 навчальному році затрачено на школу 576,6 карбованця, навчалося 54 учні. А не відвідувала школу 271 дитина віком 8-15 років.

Школа була однокласна, знаходилася у старому приміщенні і складалася з однієї тісної класної кімнати, де перебувало три групи. Така ж була тісна і квартира вчителя, яка складалася з однієї кімнати. Регулярні заняття починалися лише 4 листопада.

В 1891-1892 навчальному році, на заняття ходило 70 дітей (61 хлопчик і 9 дівчаток). Школу закінчило 7 (в минулім році в 2-й групі їх було 29), а на екзамени приходило 34.

На 15 січня 1913 року в школі два вчителя навчали 107 учнів. Було придбано 210 книг на суму 32,46 крб.

На 1 січня 1924 року Санжарівка мала три школи, з яких діючими були дві. У них навчалося 60 учнів, працювало два вчителя. А дітей шкільного віку в селі проживало 920.

У 1925 році заснована перша трудова Санжарівська школа, де перебувало 108 учнів (59 хлопчиків і 49 дівчаток) і працювало два вчителя. В 1930 році при першій трудовій Санжарівській школі (згодом семирічній) організувався гурток по ліквідації неписьменності. У наступному році тут почали видавати дітям гарячі сніданки. Український Червоний Хрест безплатно організував пайки.

* * *

19 і 21 травня 1983 року Віра Федорівна Брова розповідала на сторінках районної газети:

Перший піонервожатий
Санжарівської СШ
Василь Біжко. 1935 р.

— У 1926 році народжується піонерський загін і в селі Санжарівці (Полтавка). Велику допомогу в його створенні подає одна з перших учительок Санжарівської школи Меланія Іванівна Герус. Вона, до речі, була однією з чотирьох дівчаток села, котрі у 1915 році дійшли до 4 класу. Під її керівництвом піонери писали гасла, що закликали до колективізації, допомагали випускати стіннівки, влаштовували походи піонерських ланок проти релігійних забобонів у селі. Хлопці шефствували у новоствореному колгоспі над лошатами, а дівчата доглядали на фермі поросят. Дружно виходили піонери на боротьбу з ховраками й мишами. Під час кожного з таких походів вони організовували змагання за

кращі результати, і про переможців його писала опісля шкільна преса. Влітку діти брали участь в охороні хлібних ланів від пожеж.

Навесні 1930 року на території Санжарівської сільської Ради вже діяло 10 колективних господарств. Та куркулі й їх поплічники всіяко шкодили новому життю. Один з активістів піонерської організації О. М. Самійленко згадує: "То був важкий час у житті країни і, зокре-

ма, села Санжарівки. Піонери віддавали всі свої сили, щоб допомогти комуністам, комсомольцям, колгоспному активу. Після уроків (часто голодні) вони збирали металолом, який потім відправляли на заводи, допомагали збирати й охороняти врожай, виступали з концертами художньої самодіяльності".

М. І. Герус у спогадах про роботу партійної, комсомольської і піонерської організацій писала: "В 1933 році закриваємо церкву. На кошти колгоспу побудовано нову школу-семирічку, яка згодом переростає у десятирічку...".

Піонерські ряди весь час поповнювалися. "Пам'ятається, — пише сьогоднішнім піонерам Полтавки піонерка 30-х років, учасниця війни Л.Г. Тур, — коли мене приймали в піонери, дуже хотілося одягти червоний галстук, якого тоді навіть ні з чого було й пошити. Вперше з великою радістю пов'язала його (зшитий з двох шматочків червоної тканини) лише у п'ятому класі..."

Піонери продовжували навчатися, займатися різноманітними корисними справами. Особливо вирувала робота, спрямована на поліпшення якості знань, підвищення політичного, наукового і культурного рівня. Працювали гуртки, влаштовувалися змагання ("академічні бої") з сусідньою Туркенівською (нині Малинівською) школою, виходив літературний журнал "Ленінський вогник" (товстий, великого формату альбом, у якому вміщувалися публіцистичні статті, оповідання, вірші, малюнки учнів).

У 1934 році у місті Дніпропетровську відбувся обласний зліт ударників навчання. Санжарівську школу на ньому представляв Олексій Самійленко. Тоді він і вручив президії зльоту один з таких дорогих піонерському серцю журналів.

Як кращий учень, активний учасник піонерської та суспільно корисної роботи Льоня Самійленко побував і на районному зльоті ударників навчання, який відбувся в місті Пологах у жовтні 1933 року. Тут же його обрали делегатом 1 Всеукраїнського з'їзду робітничо-селянської молоді, що проходив у Харкові напередодні 16-річчя Великого Жовтня. Це була велика честь для піонерської організації, школи, села.

У житті піонерів найпершим супутником була дружба. Вона допомагала їм і в навчанні, і в праці. Діти любили і поважали вчителів, а ті віддавали їм усі свої знання, життєвий досвід. Активністю в загоні

та ланках відзначались брати Іван і Петро Тури, Михайло Дудка, Раїса Макуха, Іван Биков, Микола Баленко, Михайло Крутько, Марія Нарва, Іван Сергієнко, Любов Черкес, Григорій Козаченко, Іван Шинкаренко, Сергій Жилінський, Любов Жилінська, Василь Бодня, Сергій Жиромський, Петро Близнюк, Петро Ананченко, Любов Крупій та брати Сергєєви. Вони першими в селі одягли червоні галстуки і не побоялися сказати: "Я — піонер!"

Чудові спогади залишилися у школярів про життя в піонерському таборі, розташованому на хуторі Низовому поблизу великого колгоспного саду. У ньому українські хлопчики і дівчатка відпочивали разом з єврейськими однолітками — жителями Новозлатопільського району. Наставниками у новозлатопільців були Хорош і Койман, а у санжарівців — М. І. Герус.

Літній відпочинок у таборі передбачав фізичне загартування, різноманітні змагання, конкурси. А ввечері, вмотивившись навколо багаття, діти співали пісні, декламували вірші, слухали оповідання, які читали вожаті.

Нелегка доля судилася піонерам 30-х років. Грізного 1941-го, відсвяткувавши випускний бал, вони пішли захищати свою Вітчизну. Як рідних синів і дочок виряджала вчорашніх своїх вихованців М. І. Герус.

Ворог наступав. Але в тяжку годину випробувань юні санжарівці, як і багато їхніх ровесників, не втратили мужності, твердої віри в перемогу. Ілля Москівець у листі, адресованому другові, писав: "... Україна буде вільною, я вірю в це. Злість кипить у душі на недолюдків — фашистів і Гітлера, які почали війну. Але їм дістанеться по заслугі..."

Іван Шинкаренко у листі до матері запевняв: "Рідна, можеш сміливо дивитись в очі людям, бо я роду нашого не зганьблю ніколи і буду міцно стояти в битвах з ворогом..."

За синьооку Білорусію віддала життя русява дівчина з українського села Санжарівки Люба Жилінська. Не повернулися з поля бою Іван Шинкаренко, Ілля Москівець і багато інших піонерів 30-х.

У навчальний 1934-1935 рік закінчувалось будівництво середньої школи (територія нинішньої школи-інтернату).

"Якщо пригадати роки тридцяті: життя було голодне, сирітське, тиф, малярія і таке інше..." - Це слова з листа Віктора Дмитровича Са-

ливодна від 5 серпня 1995 року. (В 1934-1935 н.р. Віктор був учнем 5-го класу і тоді закінчувалося будівництво корпусу середньої школи).

Вчителі Санжарівської семирічної школи. 1935 р.

У 1935 році піонери Санжарівської неповної середньої школи включилися в обласний похід за збереження тваринництва.

Піонер Віктор Сергєєв — шеф над вівчарнею артiлі імені Котовського. А Петро Тур шефствує над 6 лошатами 3-ї бригади колгоспу "Комуніст", Михайло Крутько — над лошатами 3-ї бригади колгоспу "Комсомолец", ланка ім. Петровського — над свиньми артiлі ім. Котовського.

У квітні того року піонери школи знищили 275 ховрахів.

У НСШ (директор Герус) виходила загальношкільна стінна газета "Вперед за науку" (редактор Іван Тур) 5 разів на місяць.

24 квітня і 7 травня піонери провели рейд-перевірку нічного догляду коней в артiлі "Комсомолец".

Петро Тур обирався делегатом на 2-й обласний з'їзд ударників тваринництва. 9 червня він виконав танець "Гопак" на першій міжколгоспній олімпіаді художньої самодіяльності в Гуляйполі і зайняв призове місце.

У липні 1935 року в Санжарівці організували піонерський табір, де перебував 31 учень.

31 вересня неповна середня школа стала середньою.

У 1936 році учні зібрали 750 кілограмів вторинної сировини, знищили 1800 ховрахів. Взяли шефство над 61 лошам, 29 телятами. Випустили в кожній бригаді артiлі стінгазети. До 15 березня виготовили і вивісили 200 шпаківень, біля школи посадили 120 дерев.

24 червня вивішено почесний список кращих вчителів. Це Л. П. Циганок — викладач мови у 5-х класах і Н. М. Зябкін — викладач математики.

7 лютого 1937 року СШ зайняла 2 місце на районній 1-й дитячій олімпіаді, де виступали Підорін (баян), Івченко, Федорченко, Передерій (танці). Дітей преміювали бібліотечками, сумками тощо.

Директором працював Картель, в 1938 році — С. Багнюк.

15 червня 1939 року в СШ відбулися волейбольні змагання 3-х середніх шкіл: Санжарівської, Успенівської і Новозлатопільської. Першість вибороли волейболісти-санжарівці. Високу майстерність показали учні і вчителі: Багнюк, Зябкін, брати Терещенки (Іван і Михайло), Клименко Володимир.

9 січня 1940 року в СШ організували буфет, увели викладання військової справи. Тоді ж директором працював т. Ткаченко.

Регулярні заняття в драмгуртку проводив керівник І. Терещенко. У жовтні драмгуртківці поставили у колгоспному клубі дві п'єси ("Сигнал з моря" і "Муха").

У січні 1941 року у школі працювали оборонні гуртки, які налічували 180 членів, зросла і організація Червоного Хреста до 230 чоловік.

Завуч В. Іваненко 21 березня повідомляла читачам районної газети "Сталінським шляхом", що керівник 10-го класу М. І. Герус практикує проведення літературних і тематичних вечорів з учнями, прищеплює їм любов до літератури, до знань.

Керівник 5 класу О. В. Пред після уроків читає учням цікаві оповідання, керує їх позашкільним читанням.

2 квітня учні Ліда Марченко, Петя Сергієнко, Вася Панасенко, Петя Крупій, Люба Крутько та інші назбирали 3 кг клопа-черепашки для розведення теленомуса. Вони зобов'язалися розвести 300 тисяч цих корисних комах.

* * *

Як пригадували старожили Полтавки Марія Федорівна Чорна та Марфа Федорівна Зоріна (Кубах) до початку Великої Вітчизняної війни в селі побудували гарний клуб, завод безалкогольних напоїв, паровий млин, школу-десятирічку. Тоді вчителями були Никін Михайлович Зябкін (директор школи, математик). Людмила Карпівна Зябкіна (географ), Олександр Євдокимович Клименко (українська мова), Леся Павлівна Циганок (Самійленко) (російська мова), Василь Юхимович Іваненко (він же один із перших голів сільської ради), Клавдія Миколаївна Деркач, Іван Йосипович Терещенко (військова справа та піонервожатий). У той час у середній школі працювали гуртки: музичний, співочий, танцювальний, драматичний, спортивні секції.

* * *

На 1 липня 1941 року вчителями Санжарівської середньої школи та інших шкіл, розташованих на території цієї сільської ради працювали:

Басова Приська Кирилівна, 1896 р. н. (Санжарівська СШ).

Герус Меланія Іванівна, 1903 р. н.

Таран Ольга Кирилівна, 1918 р. н.

Пред Іван Іванович, 1909 р. н. — директор школи.

Пред Ольга Василівна, 1915 р. н. — вчитель.

Нарва Марія Сидорівна, 1921 р. н.

Тур Павло Григорович, 1917 р. н.

Земелько Марія Йосипівна, 1918 р. н.

Ковтун Марія Савівна, 1922 р. н.

Дігтяр Євдокія Федосіївна, 1922 р. н.

Біла Марія Григорівна, 1917 р. н., вчителька с. Луначарівки.

Самойленко Олександра Павлівна, 1915 р. н., вчителька с. Луначарівки.

Плясовська Євгенія Михайлівна, 1890 р. н., вчителька х. Ольгівського.

Кубах Микола Миколайович, 1915 р. н., вчитель х. Ольгівського.

Рибка Василь Йосипович, 1914 р. н.

Ісаєнко Василь Лукич, 1918 р. н.

Плясовиця Олексій, 1912 р. н. вчитель у с. Санжарівці.

Плясовиця Серафима Юхимівна, 1914 р. н.

Приліпко Явдоха Лазарівна, 1919 р. н.

Сивоненко Василина Сергіївна, 1920 р. н., вчителька х. Ольгівського.

Сивоненко Герасим Олексійович, 1914 р. н., вчитель Ольгівської початкової школи.

Всім класом на фронт

Окремо зупинимось на подіях 1941 року

Сьогодні для покоління, що народилося після Великої Вітчизняної війни, події 22 червня 1941 року — глибока історія. А ще молодшому поколінню наших громадян, важко віриться, що радянський народ вистояв у кривавій борні і переміг лютого ворога. Та, звертаючись до фактів історії, бачиш, що країна здобула перемогу завдяки героїчній боротьбі, високому патріотизму рядових бійців, вчорашніх колгоспників, робітників, службовців, випускників шкіл і вузів, які у лиху годину для Батьківщини одягли сірі шинелі, стали солдатами. Про клас, який пішов на фронт, хочеться розповісти окремо.

... 18 червня 1941 року в Санжарівській (нині Полтавській) середній школі відбувся випускний вечір. Десятикласники радісні, збуджені отримували атестати зрілості, ніби перепустки в самостійне життя. Попереду були мрії, плани на подальше навчання, ударну працю в селі, на будовах країни. Та через кілька днів війна, як чорний смерч, закрутила, завертіла у своєму кривавому танці і зруйнувала всі довоєнні мрії. Виховані палкими патріотами рідної соціалістичної Вітчизни, вчорашні десятикласники 9 липня пішли на війну.

По-різному склалася фронтова доля 20-х санжарівців, п'ятеро з них зовсім не повернулося з тієї кривавої віхоли.

Колишні учні підтримували тісний зв'язок із своїм класним керівником Меланією Іванівною Герус, листувалися з нею. 1 вересня 1943 року листа надіслав Іван Сопільняк: "Повідомляю, що я живий-здоровий, чого і Вам бажаю. З Симоном і Валентином Обмачевським були увесь час разом у авіашколі, на Калінінському і Сталінградському фронтах. Під Сталінградом мої дорогі друзі, а Ваші колишні учні, загинули смертю хоробрих..."

5 січня 1944 року Іван Сопільняк надіслав ще одного листа Меланії Іванівні: "Читав Ваші листи під гуркіт гармат, мені згадалась школа, шкільне життя, згадав товаришів. Важко зробилось на душі: одних уже немає, інші — далеко. Я, як зараз, бачу фотографію, на якій увесь наш клас. І що ж? З усіх хлопців один я залишився цілий..."

В листах колишні учні ділилися з вчителькою своїми думками, розповідали про фронтові будні, висловлювали віру в перемогу.

Випускники 1941 р. Санжарівської СШ. 1-й ряд сидять: Федір Гладкий, Ілля Москівець, стоять: Віктор Саливон, Іван Щербина

З кривавих доріг не повернулися **Олексій Симон, Валентин Обмачевський, Ілля Москівець, Микола Терещенко, Іван Щербина.**

У книзі Пам'яті України про **Олексія Івановича Симона** написано: "Симон Олексій Іванович, 1923 року народження, с. Туркенівка, українець, призваний в 1941 р., рядовий, пропав безвісти у жовтні 1942 р."

Юнак мріяв про льотну школу (тоді всі хлопці мріяли стати льотчиками, захоплювалися авіацією). І хоч був невисокий на зріст, мрія здійснилася. Прийняли його в льотну школу, як і інших товаришів, але закінчити не вдалося. Становище на фронтах було складне і їх направили в діючу армію. Олексій захоплювався в школі живописом, ілюстрував рукописний журнал.

У льотній школі змужнів, підріс. Як і в сільській школі, так і на фронті був улюбленцем товаришів. Навіть у тяжких умовах мав бадьорий дух, був веселим, великим вигадником. Одного разу в окоп приніс патефон. Здивованим товаришам пояснив: "Фріц подарував".

5 січня 1944 року Іван Сопільняк писав: "Льонька дуже змінився в армії, вірніше окріп, змужнів, це уже не той білолиций, часто хворюючий Льонька, за весь час він ні разу не хворів, ні разу не скаржився на здоров'я, але коміком як був, так і залишився. Часто у найваж-

Випускниця Санжарівської СШ 1941 р. Марія Марченко

чих умовах своїми гримасами заставляв мене також сміятися, як я сміявся з нього на "гражданці". І ось його нема. А як ми з ним бувало фантазували про майбутнє, сидючи в окопі, думали повернутися, вчитися і жити!"

Ілля Трохимович Москівець (з Книги Пам'яті України), 1923 р. н., с. Санжарівка, українець, колгоспник, призваний у 1941 р., рядовий, загинув 14.02.1943 р. Похований: ст. Северська Краснодарського краю. Росія.

Ілля нічим не вирізнявся серед ровесників, хіба що навчався на п'ятірки, допомагав однокласникам. Захоплювався малюванням, спортом, музикою. Стрілецького спорту навчав і молодших учнів, багато з них носили значки "ВС" (ворошиловський стрілець) і "ЮВС" (юний ворошиловський стрілець).

У вільні години збирав однокласників — Олексія Симона, Валентина Обмачевського, Івана Сопільняка та інших на репетиції струнного оркестру.

Як пам'ять про себе залишили друзі в селі парк. Зараз шумлять вітами клени біля сільського Будинку культури.

На випускному вечорі Ілля перший одержав атестат зрілості, за ним — В.Обмачевський, О. Симон, М. Терещенко, І. Щербина, Ліда Жилінська.

Зберігся лист від 13.02.42 р., який І. Москівець написав своєму другові: "Україна буде вільною, я вірю в це". Турбувався за матір і сестру, котрі були в окупації. "Як вони там? Але знаю, що їм не солодко. Звірства фашистів бачив своїми очима. Був я в Ростові. Вирізані цілі квартали мирного населення. Велике село Лепка, яке налічувало до 3-х тисяч дворів, спалили зовсім... Якби ти знав, як хочеться жити, вчитися, яка злість на нелюдів, котрі почали війну, — на фашизм і Гітлера... Але їм дістанеться по заслугі..."

Разом з Іллею хоробро бився Федір Гладкий.

Валентин Михайлович Обмачевський, 1923 р. н., с. Туркенівка, українець, колгоспник, призваний в армію в 1941 р., рядовий, загинув 14.10.1942 р. Похований: с. Котлубін, Балка Хутірська, Волгоградська обл., Росія.

Микола Йосипович Терещенко, 1924 р. н., с. Санжарівка, українець, призваний в 1943 р., рядовий, загинув 8.04.1944 р. Похований: с. Перекоп, Турецький Вал Красноперекопського р-ну, Крим.

Іван Явтухович Щербина, 1923 р. н., с. Туркенівка, українець, призваний в 1941 р., рядовий, загинув 20.09.1941 р. Похований: селище Якимівка Запорізької обл.

І. П. Савовський був десантником (після війни працював учителем у Веселівському районі).

І. П. Сопільняк (у 70-х роках — редактор райгазети в м. Перечин Закарпатської області) 5 січня 1944 року писав М. І. Герус: "...для мене почалося не життя, а каторга існування. Я зараз не можу ходити ногами — застудився і одержав ревматизм. Застудив явно не дома на печі. До армії я був здоровий, хоч деякі й думали, що хворий, але я проходив строги комісії і не засипався. І ось тепер, накрившись старою

Сопільняк Іван Павлович — випусник Санжарівської СШ 1941 р.

Польська нагорода та документ до неї

шинеллю, доводиться лежати за декілька кілометрів від передової в білоруській хаті. Дуже шкодую, що не довелося потрапити на Україну..."

Цікавою і повчальною є історія життя випускниці 1941 року Ліди Федорівни Жилінської (за чоловіком — Жук В. Ж.).

Нелегко їй далася середня освіта, бо росла без батька (був репресований). Мати залишилась з 4-ма дітьми і Ліда, як могла, допомагала їй. А мрія стати педагогом не полишала дівчину. Коли ж почалася війна, хлопці пішли в армію, деякі дівчата евакуювалися в тил, а вона зосталася з хворою матір'ю і її дітьми.

В окупації лиха насборбалася по вуха. Коли молодь примусово забирали на каторжні роботи в Німеччину, потрапила під облогу і Ліда. Везли їх у товарних вагонах все далі і далі на Захід. Невеселі думки роїлися в головах — думали, що вже ніколи не побачать своїх рідних місць. Але вдалося втекти.

Дома зустрілася таємно з друзями-комсомольцями, які лишилися в селі, щоб вирішити, що робити далі. Вдень пе-

Атестат Івана Сопільняка

рехувалися, а вечорами писали листівки, в яких закликали односельців не вірити фашистській брехні, вселяли віру у визволення.

Коли село було визволене, Ліда пішла добровільно на фронт. В армії була регулювальницею на фронтових дорогах.

У боях за Варшаву, при форсуванні Вісли за проявлену мужність і відвагу Лиду нагородили медаллю "За бойові заслуги" (під зливою куль і осколків снарядів не залишила свій пост). Війну закінчила в Берліні.

Демобілізувавшись через рік, вступила до педагогічного технікуму. По його закінченні працювала у молодших класах Успенівської середньої школи нашого району. Понад 30 років життя Лідія Федорівна віддала педагогічній справі. Свою естафету передала і трьом із чотирьох дітей (Дмитрові, Володимирі та Зої), які стали вчителями.

Н. М. Івченко евакуювалась з батьками в Саратовську область. Там працювала в колгоспі, листувалася з І. Сопільняком, В. Обмачевським, О. Симоном, а 25 листопада 1942 року добровільно пішла в армію. 1,5 роки перебувала на фронті, була поранена в бою. Мала 8 подяк від командування.

По війні працювала в управлінні МВС діловодом.

Цікавою є біографія ще однієї випускниці 1941 року Санжарівської СШ.

Лідія Григорівна Тур юною дівчиною пішла добровільно на фронт. Перший бій прийняла біля села Тернівки Якимівського району Запорізької області в 1941 році. Бій був тяжким. Гітлерівці переважали силою радянських бійців, але, стікаючи кров'ю, ті мужньо трималися. Комсомолка санінструктор Ліда Тур під кулями винесла з поля бою 2 поранених. Потім польовий госпіталь і знову передова. Брала участь у багатьох битвах, визволяла Угорщину і Польщу. Нагороджена орденом Слави 3-го ступеня, медалями — "За бойові заслуги", "За визволення Варшави", "За перемогу над Німеччиною". Після війни Лідія Григорівна працювала на комсомольській, партійній, вчительській та громадській роботах.

Тепер назвемо імена тих, хто 18 червня 1941 року отримав у Санжарівці атестат зрілості. Це: І. П. Савовський, В. Д. Саливон, К. Д. Шинкаренко, О. М. Біла, Л. Ф. Жилінська (Жук), І. А. Саливон, І. Г. Смоловий, М. Ф. Зоріна, Ф. Ю. Гладкий, І. П. Сопільняк, С. Крутько,

Н. М. Івченко, Л. Г. Тур, Г. М. Ольшанська, І. Я. Щербина, М. Й. Терещенко, І. Т. Москівець, В. М. Обмачевський, О. І. Симон.

Перша зустріч того випуску відбулася через 28 років — 19 грудня 1969 року. На неї прибули 9 колишніх учнів, які залишилися живими, і їх класний керівник М. І. Герус.

На місці спаленої школи вже тоді вирости корпуси 3-поверхової школи-інтернату, яка розпочала функціонувати у 1960 році. І, мабуть, громадськості села і району варто було б подумати над увічненням пам'яті випускників Санжарівської школи 1941 року.

1999 р.

В. ЖИЛІНСЬКИЙ,
красзнавець.

* * *

5 квітня 1965 року В. І. Жилінський надрукував у районній газеті замальовку "Вчителько моя":

"Листи, листи... Багато їх зберігає вчителька-пенсіонерка з села Полтавки Меланія Іванівна Герус. Тут зустрінеш і фронтові трикутнички, писані в короткі години солдатського перепочинку, і різноколірні прямокутники з адресами різних міст нашої неосяжної Батьківщини.

Не без хвилювання гортаю пожовклі від часу і свіжі ще аркуші. В них сповідь молодої людини і звернення до любимої вчительки за порадою, слова подяки за знання, які так щедро вона сіяла, та житейську науку.

Більше 20 мирних літ відділяють нас від тих буремних днів Великої Вітчизняної війни, коли писала ось ці рядочки своєму вихователю Наташа Івченко: "Скільки радості приніс мені Ваш лист... Як тільки візьму в руки трикутник, то навіть у важкі хвилини стає на серці так легко, так радісно".

В іншому місці листа Наташа ділиться своєю радістю. Ще б пак: від командування вона отримала 8 подяк.

Досягнення дівчини — це заодно і перемоги вихователя.

А ось ці рядки Наташа написала з госпіталю, де перебувала на лікуванні: "Якби Ви знали, як багато значить одержати лист у такому стані? І так радісно стає на душі, що навіть біль і той стає легшим".

Рідною мамою, найкращим другом щиро величали Меланію Іванівну всі її вихованці. То ж тому й довіряють їй свої найпотаємніші думки і мрії.

На далеких фронтових дорогах наздоганяли листи Меланії Іванівни Лїду Саливон. Темної ночі листноша вручив їй листа, пише вона, та їй не терпиться пошвидше дізнатися, що пише вчителька. При світлі ліхтарика вона читає і перечитує теплі слова старшого товариша і наставника.

— Ось якою ти стала, Лїдо, — справжнім воїном, — думає Меланія Іванівна, читаючи її відповідь: *"На смерть я дивлюся з усмішкою, хай бояться смерті боягузи..."*

... Невмолимий плин часу. Майже сорок років тому переступила шкільний поріг Меланія Іванівна Герус. То були важкі для нашої молоді країни дні, та діти колишніх наймитів жадібно штурмували науку, прагнули знань і їхні батьки. Не знала спочинку молода вчителька. Вдень вона в школі з малюками, а ввечері — в лікнепі, терпляче навчаючи грамоти їхніх батьків. А ще ж треба було знайти час оформити стінну газету, подати допомогу самодіяльним митцям. В інший день односельці бачили вчительку на засіданні правління артїлі... За

7 клас Санжарівської СШ 1944-1945 навчального року

активну роботу в школі їй було присвоєно високе і почесне звання ударника педагогічного фронту.

Років сім тому Меланія Іванівна залишила викладацьку роботу, пішла на заслужений відпочинок. Та вона не пориває зв'язок зі школою, щедро ділиться своїм досвідом з молодими колегами.

Свою розповідь хочеться закінчити словами з листа Лїди Тур: *"Велике спасибі Вам за турботу про своїх вихованців. ... Вони Вас ніколи не забудуть"*.

І дійсно. Колишні учні не забувають свого любимого вчителя і нині. До неї вони часто приїжджають у гості, пишуть листи, вітання на свята. Кропітка праця вчителя не пропала марно, як те зерно, кинуте в землю, дало буйні сходи".

* * *

У березні 1946 року піонери загону № 2 Санжарівської середньої школи взяли шефство над телятами в колгоспі "Комсомолец". Добре їх доглядали Валя Мофа, Олеся Шинкаренко, Галя Саливон, Тамара Клименко, Галя Плясовиця. Правління колгоспу винесло їм подяку.

З 23 березня по 1 квітня учні знищили 2221 ховраха. Цим вони зберегли близько 330 центнерів хліба. Кращими тут були Григорій Клименко, Федір Кириченко, Юля Тур, Федір Саливон і Петро Бойко, які знищили по 75-80 ховрахів.

Готуючись до перевідних іспитів, піонери Зїна Брова, Ніна Локтева, Ваня Мофа, Шура Шинкаренко, Ніна Сергієнко зобов'язалися скласти іспити на "добре" і "відмінно".

У 1948 році старшою піонервожатою працювала Віра Микитівна Крупій (пізніше Третяк).

11 вересня 1949 року до учнів Полтавської середньої школи завітали її колишні вихованці: інженер-капітан Г.Близнюк і народний суддя Т. Єригін.

22 квітня 1951 року піонери і учні вирішили організувати збір металобрухту в селі, а за гроші придбати для піонерської кімнати радіоприймач і за два місяці зібрали і здали на заготівельний пункт 9 тонн металобрухту, а на виручені гроші купили радіоприймач "Родина", піонерський горн, барабан і декілька альбомів для преміювання кращих загонів.

Директор школи О. Є. Клименко, вчителька П. Б. Клименко, піонервожата В. М. Третьак з учнями 2-го класу. 1949 р.

З початку навчального 1951-1952 року у Полтавській СШ утворено учнівський лекторій. Керує ним викладач російської мови Галина Микитівна Федотова. Відвідують його 64 учні старших класів.

22 лютого 1952 року учениця 10 класу Полтавської середньої школи Шура Шинкаренко повідомляла, що драмгурток під керівництвом вчительки Надії Олексіївни Клименко готує п'єсу М. В. Гоголя. Найактивнішу участь беруть учні 9 і 10 класів: Володимир Марченко, Анатолій Д. Обмачевський, Анатолій М. Обмачевський, Людмила Циганок та ін. А 27 березня відбулися загальні шкільні збори, на яких підтримано почин і взято на збереження лісосмугу колгоспу імені Свердлова, що починається від шкільного подвір'я, зобов'язалися обсадити вербами, лозою та осоками ставок. Весною кожен учень посадив 7 дерев і виростив їх.

6 квітня учні організували недільник і за день знищили біля 2700 ховрахів. Найбільше відзначилася дев'ятикласниця Людмила Попова,

яка вилила 150 звірків. Добре трудилися і Шура Циганок, Леонід Река та Іван Марченко. А ще один недільник, але вже 14 вересня організували по збиранню пізніх культур. Того дня було зібрано овочі і зрізано рицину на 8 гектарах.

"Найкращих показників у роботі домоглася Полтавська СШ, — писав 12 квітня 1953 року в районній газеті завідуючий райвно М.П.Федоренко. — Успішність учнів тут становить 93,2 відсотка. Це результат наполегливої і дружної роботи вчительського колективу школи. Класні керівники разом з предметниками своєчасно вживають необхідних заходів до тих дітей, які одержують низькі оцінки або порушують дисципліну в школі, пов'язують цю роботу з батьками.

Цікаве і гідне наслідування у їх роботі і те, як вони організовують учнівський колектив. Тут увійшло у звичку, що кожен клас готує на велику перерву свою самодіяльність. Тому в них завжди весело і організовано проходять великі перерви.

Добре організоване чергування учнів, у яке входить слідкування за чистотою в класах і коридорах. Це забезпечує гарний санітарний стан школи. Весь цей комплекс виховних заходів організовує і дисциплінує учнів, сприяє підвищенню їх успішності..."

19 вересня 1954 року на спортивному майданчику Полтавської СШ відбулася товариська зустріч волейбольних команд місцевої і Во-

Останній дзвінок у школі. 1954 р.

рошилівської СШ, яка закінчилася з рахунком 3:2 на користь полтавців.

1 жовтня бюро райкому комсомолу нагородило Похвальним листом учня Полтавської СШ Миколу Никоненка, який зайняв перше місце у спортивних змаганнях школярів і добре працював у колгоспі, виробивши 100 трудоднів.

Полтавська середня школа. 1954 р.

24 жовтня 94 учнів середньої школи побували на екскурсії на "Запоріжсталі". Там вони дізналися багато цікавого про історію заводу, ознайомилися з роботою окремих цехів, новаторів і передовиків.

21 грудня 1954 року помічник начальника відділення зв'язку повідомляла, що колгоспники колгоспу імені Котовського успішно провели передплату на газети і журнали на 1955 рік. Їх передплачено на 7 тисяч карбованців — це у 1,5 раза більше, ніж у 1954 році. А вчителі села Полтавки Г. П. Кліщ, П. Б. Клименко, Л. Ф. Толочко передплатили періодики на 180-230 карбованців.

* * *

5 січня 1955 року в районному Будинку культури проходила січнева нарада вчителів з питання "Підсумки навчально-виховної роботи в школах району за перше півріччя 1954-1955 навчального року

Колектив учителів Полтавської СШ. 1954 р.

та завдання на друге півріччя". Із доповіддю виступив завідуючий райво М. П. Федоренко, із співповіддю на тему "Про досвід трудового навчання учнів школи" — директор Полтавської середньої школи Л. Ф. Толочко.

Ліда Федорівна розповіла, що учні набувають трудові навички на пришкільних дослідних ділянках і знання з вирощування сільгоспкультур. Так, в 1954 році вони виростили урожай кормових буряків, бавовни і суданки. Школярі посадили фруктовий сад і виготовили 1250 щитів колгоспам для снігозатримання.

Тоді ж, 9 січня, старша піонервожата В. Третьак розповіла на сторінках райгазети, як учні проводять зимові канікули. Читачі дізналися, що у школі організувалися змагання з шахів, шашок, кожен день грав духовий оркестр, працювали гуртки художньої самодіяльності. У змаганні на ковзанах перше місце вибороли учні Ф.Третьак, В.Циганок, Л.Корчак. Відкриті двері шкільної бібліотеки. Для піонерів кожного дня проводилися голосні читання художньої літератури. Організувалися колективні відвідування кіно, а після його — обговорення.

А 4 лютого школу відвідала група студентів колишніх її випускників. Відбувся вечір-зустріч десятикласників із студентами. Виступили студенти Одеського і Сталінського медінститутів, Запорізького пе-

дагогічного, Дніпропетровських металургійного і сільськогосподарського інститутів.

6 березня учні старших класів організували на річці Янчул змагання на ковзанах. Першість у забігу на 500 метрів вибороли М. Загорулько, Д. Клименко, О. Савовський, О. Шинкаренко, І. Білий і В. Рудич.

Учні Полтавської СШ зобов'язалися надати шефську допомогу колгоспу у вирощуванні кукурудзи (зібрати не менше 50 центнерів зерна з гектара).

У школі стало традицією у березні проводити День птахів. До нього учні готують і розвішують шпаківниці.

Кожного дня школярі виходять на знищення ховрахів. За два дні учні 6-А класу Микола Вовк, Іван Васюк, Микола Васюк та Іван Сергієнко знищили 130 ховрахів.

Під час весняних канікул учні посадили декілька сотень фруктових і декоративних дерев біля школи, сільклубу, в центрі Полтавки і вдома. По 7-9 дерев посадили Федір Третяк, Віктор Федько, Олексій Никоненко та ін.

24 квітня учні середньої школи організували недільник: допомогли колгоспу розчистити яму на 500 тонн силосу. В колгоспі імені Свердлова у вільні від початку години відкрили один гектар винограду.

15 травня біля 90 учнів 8 класів під керівництвом вчителя фізики В. Т. Корчака побували на екскурсії в Успенівській МТС. Оглянули сільгосптехніку і прослухали розповідь працівників МТС Крутька і Калениченка про роботу картоплесаджальних машин.

У червні в колгоспах учителі прочитали 5 лекцій. О. І. Зайцев — у колгоспі імені Котовського, П. П. Неплюєва і В. Т. Корчак виступали в колгоспах імені Котовського та імені Свердлова.

На літніх канікулах учні Ф. Третяк, В. Федько, А. Лисюк, В. Шинкаренко, М. Дзюбан, О. Іваненко, В. Дмитренко, В. Іщенко, В. Максименко возили зерно і полу, скиртували соломку, віяли зерно в колгоспах імені Котовського та імені Свердлова. Загалом у цих господарствах працювало 40 учнів і норми виконували на 150%. Це — Рая Добрянко, Вадим Загорулько, Володимир Саливон, Валя Загорулько, Олександр Іваненко, Діна Шинкаренко, Микола та Сергій Шинкаренки, Таїсія Жовніренко, Віктор Федько, Анатолій Близнюк та ін.

Восени учні старших класів працювали в колгоспі імені Свердлова на збиранні ріцини і кукурудзи, в колгоспі імені Котовського — на очи-

щенні качанів кукурудзи. Вони зібрали в артілі імені Свердлова 75 гектарів ріцини. Особливо старанно трудилися учні 9-А, 9-Б та 10-Б класів.

Учні 7-10 класів у колгоспі імені Котовського виламали качани кукурудзи на 35 гектарах. Активністю відзначалися Дмитренко, М. Луценко, Л. Шинкаренко, Н. Гладкіна, В. Сельодкін та ін.

5 жовтня 1955 року відбулася зустріч школярів з капітаном третього рангу Олександром Федоровичем Толочком, який перебував у відпустці.

4 клас, класний керівник Клименко Поліна Борисівна, 1963 р.

На початку грудня у школі провели вечір для учнів 8-10 класів, присвячений передовикам сільського господарства. Його підготували учні 10-А класу. Діна Шинкаренко прочитала доповідь "Радянська література про передових людей сільського господарства". Десятикласники дали концерт художньої самодіяльності.

16 грудня в школі встановили електростанцію. Тепер всі класи освітлені. У встановленні її брали активну участь учні старших класів під керівництвом вчителя І. О. Карнауха.

Випускниці Санжарівської СШ 1941 р. Зустріч у 1969 р. Перша справа Жилінська (Жук) Марія (Лідія) Федорівна — вчителька Успенівської СШ

Про полтавських тимурівців розповідала 21 жовтня 1965 року старша піонервожата Полтавської восьмирічної школи В. Баглікова: "Піонери сумлінно допомагають підшефним — інвалідам і літнім односельчанам: П. Коштенко, Н. Панасенко, С. Близнюк, С. Харченко, М. Лопатиній, Я. Васюк. Тимурівці викопали їм картоплю, зібрали со- няшник та кукурудзу.

Часті гості у подружжя Панасенків наші восьмикласники. Вони і дров нарубають, і води принесуть.

Раді їм люди. І від щирого серця дякують своїм юним помічникам — піонерському загону № 3, де головою ради Люда Сопільняк, учням 5, 6-А і 8 класів, тимурівцям Л. Вейс, В. Іщенко, М. Пилипенко, Т. Кубах, С. Марченко, Н. Сергієнко, Л. Неплюєвій та іншим".

Всю себе віддавала дітям вчителька географії Полтавської восьмирічної школи Надія Іванівна Боровик. Про це йшлося 1 травня 1969 року в замальовці, що її помістила районна газета.

— Надія Іванівна, — розповідав директор школи В. Ф. Мажаєв, — прийшла в наш колектив зовсім недавно — два роки тому. Але і за та-

кий, порівняно короткий час, вона завоювала повагу і авторитет товаришів по роботі і щирою любов'ю школярів.

16 березня 1973 року Меланії Іванівні Герус (дівоче прізвище Клименко) виповнилося 70 років. Щирі, задушевні слова про неї сказала від імені і за дорученням колишніх її учнів, товаришів по праці Є. Бондар: "Все життя, своє гаряче серце вона віддала підростаючому поколінню. Дочка колишнього бідняка-наймита Івана Семеновича Клименка стала вчителькою. Вісімнадцятирічною дівчиною вона переступила поріг школи в селі Санжарівці (нині Полтавка), щоб уже навчати інших".

* * *

Директор Полтавської восьмирічної школи В. Ф. Мажаєв десятирічним хлопцем залишився без батька. Це було ще до Великої Вітчизняної війни. Важко було матері виховувати чотирьох дітей.

У школі жвавий і допитливий захоплювався мовою і літературою. З теплотою і повагою він згадував свого класного керівника Тетяну Петрівну Шамрай. Це вона прищепила йому любов до праці, до літератури і мови, до всього прекрасного.

Ще в Гуляйпільському педучилищі, де вчився В. Ф. Мажаєв, він захоплювався сценою, брав участь у драмгуртку.

Свої уроки Володимир Федорович завжди унаочнював, майстерно декламував напам'ять твори письменників. За активну лекторську діяльність його відзначали грамотами облвиконкому.

Шостий рік (мова йде про 1973 рік — Авт.) В. Ф. Мажаєв очолює Полтавську восьмирічну школу. У цьому колективі вчителів панує невимушена творча товариська атмосфера.

У змаганні на честь 50-річчя утворення СРСР Полтавська восьмирічна школа вийшла на перше місце серед шкіл району. Тут 100-відсоткова успішність.

28 червня 1973 року учениця Запорізького радгоспу-технікуму Людмила Вовк писала: "Через газету я хочу подякувати вчителям Т. Г. Білій, Л. І. Різниченко, П. Н. Куш, Н. І. Головецькій, П. П. Неплюєвій, В. П. Биковій, В. В. Вишневецькій, В. Ф. Мажаєву, В. А. Дмитренку і В. Н. Прихидько. Це з їх легкої руки я сміливо виходжу на життєву дорогу".

* * *

Тепер розповідь про подружжя вчителів Герасима Олексійовича і Валентину Сергіївну Сивоненків. 31 серпня 1974 року так писала районна газета: "Герасим Олексійович наполегливо вів дітей у нове світле життя, пробуджував інтерес до науки, вчив мріяти і добиватися поставленої мети... Головою колгоспу імені Свердлова кілька років тому став Г. Н. Сергієнко. Це його учень. Тракторист П. Я. Клименко, бригадир четвертої рілничої бригади О. І. Іванов, завідуючий колгоспною пекарнею М. І. Нарва, знатні доярки цього ж господарства М. Т. Чехович, Р. І. Михайленко, Г. Г. Троян, секретар парткому колгоспу імені Горького А. Т. Жук, вчителі К. Т. Жук, Г. С. Дмитренко — теж його учні.

Через 2 роки роботи в Ольгівському у Г. О. Сивоненка з'явилася помічниця: приїхала працювати юна вчителька Валентина Онищенко. Пізніше вона стала його близьким другом і дружиною. Отак разом пліч-о-пліч трудилися, виховали і вивчили всіх дітей у селі, що народжувалися за останні сорок років, виростили своїх трьох дітей.

Під час Великої Вітчизняної війни Герасим Олексійович — на фронті. Як воював, свідчать два ордени Червоної Зірки, орден Вітчизняної війни II ступеня, медалі "За відвагу", "За визволення Праги" та інші. По війні Герасим Олексійович вчителював. Та ще й очолив парторганізацію колгоспу імені Котовського. Беззмінно обирався депутатом сільської ради, працював пропагандистом".

* * *

15 жовтня 1974 року в селі Полтавці урочисто відкрили новозбудовану, двоповерхову середню школу на 536 місць. Під оплески присутніх голова правління колгоспу імені Свердлова Г. Н. Сергієнко вручив директору школи В. Ф. Мажаєву символічний ключ.

17 липня 1976 методист методкабінету райвно Г. А. Циганенко зауважував, що у Полтавській середній школі на увагу заслуговує досвід роботи молодшої вчительки Любові Миколаївни Борозни. На уроці і в позакласній роботі вона вчить учнів мислити. Добре обладнала навчальний кабінет української мови і літератури, укомплектувала бібліотеку довідковою, методичною, науковою літературою та підручників.

На зимові канікули десятикласники Полтавської СШ у січні 1977 року побували на екскурсії в Москві.

* * *

22 листопада 1979 року районна газета писала: "Поважні титули" і громадські посади займає В.Ф.Мажаєв сьогодні. За 28 років трудової діяльності він виріс від учителя початкових класів до директора середньої школи. Став відмінником народної освіти республіки. Більше 20 років уміло поєднує основну роботу з лекційною пропагандою.

Зустріч у 1984 році випускників школи 1954 року

"Будучи пропагандистом, головою методичного кабінету політосвіти колгоспу імені Свердлова, головою первинної організації товариства "Знання" цього ж господарства, Ви багато робите у справі комуністичного виховання трудящих". Це — рядки з Вітальної адреси, врученої Володимирі Федоровичу в день його п'ятдесятиліття.

Вже кілька років підряд колектив Полтавської середньої школи працює без нестигаючих. Тут відкрито експериментальний перший клас, де за парти сіли шестилітки (таких класів у районі два). В числі перших школа перейшла на кабінетну систему роботи.

За роки роботи В. Ф. Мажаєва в школу прийшло чимало молодих учителів, які за порівняно короткий час виростили у справжніх майстрів пе-

дагогічної справи. До них слід віднести перш за все — В. П. Бикову, Н. І. Головецьку, О. В. Северин, В. В. Крилову, Г. С. Дмитренко та інших.

Голова колгоспу В. І. Гулий (другий ліворуч), ветеран-визволитель села І. Г. Скоморохов (третій зліва) з вчителями Полтавської СШ. 1985 р.

25 лютого 1988 року про співпрацю колгоспу імені Свердлова і Полтавської середньої школи говорили голова правління В. І. Гулий та директор В. Ф. Мажаєв.

Ось що сказав В. І. Гулий: "Справа навчання і виховання підростаючого покоління — загальна, а точніше, спільна. І без дружньої співпраці базового господарства і навчального закладу реформу не можна рухати.

Основа основ роботи школи — не стільки підготовка кадрів масових професій, а всебічне, гармонійне виховання громадян.

Йдучи назустріч потребам школи, ми маємо договір на співпрацю, який прагнемо виконувати. Так, у мехзагоні № 1 в механічній майстерні обладнали для учнів робочі місця. Закінчуємо обладнувати клас для опанування столярною справою при колгоспній майстерні, на фермі № 1 скоро стане до ладу клас, де старшокласниці матимуть змогу навчатися професії оператора машинного доїння.

Підтримуємо тісні зв'язки і з школою-інтернатом. Зараз учні у шкільній майстерні на уроках праці виготовляють клітки для малих телят. Потрібну допомогу подаємо ми і цій школі.

Отже, наше завдання — допомагати школам формувати громадян високоідейних, працьовитих."

В. Ф. Мажаєв: "Наш педагогічний колектив прагне конкретними справами поліпшувати навчання і трудове виховання молоді. У цьому нам допомагає колгосп імені Свердлова.

Тісний контакт склався у нас і з колективом молочнотоварної ферми, який очолює Лідія Прокопівна Семенів. Передові доярки Галина Андріївна Мартиненко, Ніна Павлівна Шиш, Валентина Іванівна Давимука часті гості у школі, охоче передають вони секрети професійної майстерності нашим дівчаткам.

Не випадково діти охоче відвідують ферму, залюбки пораяються біля корів. Потім в учнівських творах розповідають про нелегку професію доярки, своїх наставників.

Профорієнтаційна робота, безперечно, позжвавиться і після відкриття класу-кабінету на фермі № 1, доукомплектування класу

Випуск учнів 1982-1983 навчального року

для опанування столярної справи, створеного при колгоспній столярній майстерні. Господарство турбується і про харчування дітей — зараз воно у шкільній їдальні безкоштовне, бо вартість оплачує базовик. Педагоги щиро вдячні, що колгосп турбується і про найменших вихованців. Не забувають шефи і про вчителів. На їх прохання випускають продукти харчування".

У тому ж, 1988 році, комсомольці школи брали участь у всіх заходах сільського Будинку культури, сім дівчат там займалися у вокальній групі, а шестеро хлопців грали у вокально-інструментальному ансамблі.

У школі проводили вечори музики, концерти на замовлення, КВК, комсомольці займалися у спортивних секціях, брали активну участь в огляді художньої самодіяльності, районних змаганнях з легкої атлетики, волейболу, баскетболу, шахів та шашок.

* * *

28 червня 1990 року у Полтавській СПІ була зустріч з випускниками 1960 року. Серед вихованців — наставники: колишній директор середньої школи Лідія Федорівна Толочко, завуч Петро Юхимович Гринь, інші вчителі.

Зворушливими були виступи Л. Ф. Толочко, П. Ю. Гриня, класних керівників Людмили Григорівни Зернової і Надії Петрівни Циби, першої вчительки Тетяни Григорівни Білої. Було що згадати про своїх учнів учителям Парасковії Никифорівні Куш, Марії Никифорівні Буланій, Поліні Павлівні Неплюєвій і Марії Хрисантівні Назаренко.

3 жовтня 1998 року директор Полтавської СШ В. І. Прихідько розповідала: "Велике і затишне степове село Полтавка. Його тишу щоденно порушує дитячий галас, який мелодійно розноситься з центру, де розташована двоповерхова будова Полтавської середньої школи-саду. Вона — гордість села, центр усієї культурно-масової роботи. Школа сягнула 25-річного рубежу. 15 жовтня 1974 року чарівним ключем було гостинно відчинено її двері й приміщення прийняло своїх перших вихованців — учнів 1-8 класів, які перейшли сюди з восьмирічної школи.

Наша школа незвичайна. По-перше, це не просто школа, а школадитсадок. В ній створені всі умови як для учнів, так і для дошкільнят.

Вчителі та гості Полтавської СШ

А по-друге, в ній діє музей історії села. Багато людей його відвідали, але були найбільше вражені гості з Канади. Вони знімали експонати відеокамерою. І хоча дуже поспішали, все ж таки затримались в музеї.

А починалася робота по його створенню в 1976 році. Приїхала до нас працювати бібліотекарем Неля Олександрівна Глущенко. Полонила вона своїм завзяттям дітей, створила гурток "Пам'ять" і закипіла пошукова робота.

Відродно відзначити і те, що ми були одними з перших серед тих, хто перейшов на навчання дітей-шестиліток. Цей клас вела тоді Ніна Василівна Мажаєва.

Про високий рівень викладання у нашій школі свідчить той факт, що в теперішньому педагогічному колективі працює не один наш випускник. Серед них — вчителі української мови і літератури В. В. Крилова і В. І. Шиш, вчитель математики Л. Г. Савовська, вчитель фізвиховання О. М. Лисенко, іноземної мови О. М. Панченко, молодших класів С. В. Сергієнко. Їм є чому повчитися у ветеранів педагогічної ниви Н. І. Головецької, В. Н. Прихідька, В. І. Прихідько та Г. С. Дмитренко і В. П. Бикової."

Тему 25-річчя середньої школи продовжила 2 жовтня 1999 року Н. І. Головецька: "Полтавській загальноосвітній школі I-III ступенів виповнюється чверть століття. Пригадується теплий осінній день жовтня 1974 року, коли школа гостинно відчинила свої двері. Символічний ключ вручили ініціаторам новобудови — голові колгоспу імені Свердлова Г. Н. Сергієнку та першому директору цієї школи В. Ф. Мажасєву.

Педколектив на той час був невеликий, але дружний, згуртований. Серед учителів панувала атмосфера взаємоповаги, розуміння. Більшість молодих учителів цієї школи були учнями В. Ф. Мажасєва: Г. С. Дмитренко, В. В. Крилова, Л. М. Земелько, Л. Г. Савовська. А очолював цю школу він 15 років.

У 1984 році Полтавську СШ одну з перших у районі реорганізували в школу-дитячий садок, який функціонує і нині.

З 1989 року керівником школи стала В. І. Прихідько, якій присвоєно звання "Учитель-методист". Серед її підлеглих, а це 21 учитель, Н. І. Головецька і В. П. Бикова мають звання "Старший учитель", 5 учителів — вищу категорію, 6 — спеціалісти I категорії, 6 — II категорії.

За 25 років існування школа випустила 835 учнів. Із них — 16 медалістів. Випускники працюють в різних куточках нашої держави та в ближньому зарубіжжі. Серед них є лікарі (Т. П. Шинкаренко, І. М. Дунихіна), будівельники (О. А. Панасенко, В. К. Третьак), інженери (А. В. Михайленко, А. В. Дмитренко, С. М. Клименко, І. П. Нагірний, К. В. Глуценко, С. С. Головецький), військові (О. Г. Кубах, Ю. В. Федько), хлібороби (І. І. Кукоба, О. В. Крилов, Г. І. Панасенко, О. І. Макуха), прокурор О. Г. Васюк, податківець О. В. Земелько та ін.

За цей період зміцніла і матеріальна база школи. Обладнано 17 кабінетів, які відповідають сучасним вимогам. Гарно і затишно в кімнатах 1-4 класів. Відповідають останнім вимогам кабінети математики, української і російської мови, майстерні трудового навчання. Функціонує один з кращих в області музей, створений за ініціативою теперішнього його директора Н. О. Глуценко. На його базі проводиться військово-патріотична робота, вивчається народознавство. А які цікаві там бувають зустрічі. Приїздять гості, ветерани, визволителі села з усіх куточків України, Росії, Білорусії, Азербайджану і т. д.

Систематично на базі музею працює гурток "Пам'ять", який веде Н. О. Глуценко. Крім нього, у школі функціонує вокальний гурток дівчаток (керівник В. М. Глуценко), який неодноразово в районних оглядах виборював призви місця. При сільському Будинку культури працює два гуртки вокально-інструментальних ансамблів — молодша і старша групи (керівник І. І. Крупій).

Вчителі школи виховали надійну зміну. Сіячами розумного, доброго, вічного стали 45 випускників школи. У Полтавській ЗОШ працюють В. І. Шиш, О. Ф. Кириленко, О. М. Панченко, О. М. Лисенко, С. В. Сергієнко. І молодь, яка поповнює колектив, намагається працювати плідно, наслідуючи приклад старших колег.

А головне те, що як і 25 років тому, школа зустрічає галасливу дітвору чистими класами, світлими коридорами і мудрим учительським словом".

Про святкування 25-річчя Полтавської СШ 23 жовтня 1999 року так писала районна газета "Голос Гуляйпілля": "Минулої суботи у Полтавці було свято, на яке з'їхалися звідусіль випускники тамтешньої загальноосвітньої школи. А щоб вечір спогадів пройшов організовано, вирішили всі разом зібратись у Будинку культури.

На цьому вечорі було безліч гарних слів, теплих побажань і подарунків.

Випускниця 1988 року С. П. Артюх подарувала від імені всього випуску школі годинник, а випускники 77-го М. В. Земелько і О. Г. Кубах від своїх сімей — кольоровий телевізор. Телевізор і музичний центр від КСП подарували колишні випускники, а нині голова КСП Г. О. Федько та сільський голова А. В. Дмитренко. Фермер (також колишній учень цієї школи) В. Г. Брова виділив кошти на придбання сільгоспінвентаря.

Окрім захоплюючих дарунків, були й не менш захоплюючі спогади, які лунали з вуст першого директора цієї школи В. Ф. Мажасєва, колишнього головного інженера колгоспу І. О. Карнауха, першої вчительки З. Н. Сергієнко, червоних слідопитів... А на завершення був виступ директора школи В. І. Прихідько. Свято продовжилось у рідній школі..."

* * *

31 серпня 2002 року керівник районного методоб'єднання Т. Г. Кієнко розповідала: *"На Гуляйпільлі є багато майстрів своєї справи. Серед них — учителька російської мови і зарубіжної літератури Віра Павлівна Бикова з Полтавської ЗОШ.*

Уже 37 років кожного робочого дня поспішає вона до дітей. До неї їздять вчитися і молоді початківці, і ті, хто має власні напрацювання".

* * *

— Хороший дитячий садок у с. Полтавці. І майданчики біля нього чепурні, і кімнати гарно оформлені. А керує усім цим царством (заклад входить до складу навчально-виховного комплексу) Валентина Іванівна Приходько, — розповідала 7 грудня 2002 року вихователь В. В. Мороз. Далі вона зупинилася на тому, що їм допомагає сільський голова Андрій Володимирович Дмитренко. Він уже 9 років перебуває на цій посаді. І завжди уважний до наших проблем, цікавиться життям дітей, переймається проблемами побуту, організацією навчально-виховного процесу.

У тому ж 2002 році директор Полтавського НВК В. І. Прихідько розповідала про тих людей, які допомагають учителям і учням. Це — депутат обласної ради, генеральний директор ТОВ "Еталон" Олександр Іванович Дудка, директор ТОВ "Полтавка" Григорій Олександрович Федько і сільський голова Андрій Володимирович Дмитренко. Турбуються про школу і фермери: В. Г. Брова, М. В. Пилип'юк та підприємці Л. В. Клименко, О. М. Пашков.

БУЛИ ДИРЕКТОРАМИ ШКОЛИ:

05.1935 р. — Герус В.

1936 р. — 1937 р. — Картель

10.1938 р. — 06.1939 р. — Багнюк Семен

12.1939 р. — Кирилук

03.1940 р. — Ткаченко Данило Іванович

1941 р. — Пред Іван Іванович

1943 р. — Кириченко М. А.

06.1946 р. — 1948 р. — Клименко Олександр Якимович

1952 р. — 1961 р. — Толочко Лідія Федорівна

1965 р. — 1989 р. — Мажасєв Володимир Федорович

з 1989 р. і по 2006 р. — Прихідько Валентина Іванівна

з 2006 р. — Найдєнко Сергій Олександрович

* * *

7 жовтня 2003 року біографію колишнього директора Полтавської СШ Володимира Федоровича Мажасєва записав від Ніни Василівни, його дружини, гуляйпільський краєзнавець В. І. Жилінський:

Мажасєв
Володимир Федорович

"Володимир Федорович народився 9 листопада 1929 року в м. Гуляйполі, в сім'ї — робітника. Коли хлопцеві було 9 років, помер батько, залишилася мати з чотирма синами на руках без засобів до існування. Мусила залишити дітей на старшого Володю, а сама — на роботу. Менші померли, а два старші вижили. Гірким було дитинство у безбаченків.

До школи Володимир пішов у 1938 році. Вчився легко, ріс дотитливим. До 5 класу — у СШ № 1. У голоднім 1947 році вступив до Гуляйпільського педучилища, яке закінчив у 1951 році і був направлений у Гусарську середню школу Куйбишевського району. В 1952 році одружився, взяв відкріплення і перейшов у Гуляйпільський район.

У 1955 році вступив до Запорізького державного педінституту на філологічний факультет (відділення російської мови і літератури). Закінчив його в 1959 році. А в 1960-1961 навчальному році відкрилася Полтавська школа-інтернат, де Володимир Федорович працював учителем української мови і літератури.

У 1965 році був призначений директором Полтавської восьмирічної школи, яка згодом стала середньою. Працював тут до виходу на пенсію у 1989 році.

В. Ф. Мажасєв помер, тиждень не доживши до свого 70-річчя, 2 листопада 1999 року. Похований у м. Гуляйполі".

МУЗЕЙ

Перший загін червоних слідопитів

У 1976 році у Полтавській СШ зародився пошуковий загін "Пам'ять", керівником якого стала Неля Олександрівна Глущенко (до речі, беззмінним, бо і сьогодні, дякуючи їй, у школі не припиняється діяльність слідопитів).

З чого усе починалося? Звичайно, з вивчення архівних документів. Так було встановлено список визволителів району і села від фашистських загарбників (з адресами). А далі полетіли листи до визволителів. Першим відгукнувся колишній заступник командира по політроботі 12-ї Донської гвардійської кавалерійської дивізії, що визволяла район, Андрій Спиридонович Черченко.

Потім надійшли листи від І. Г. Скоморохова, А. А. Ковнацького, М. Я. Радченка. Листів все більшало, зв'язки розширювались, накопичувались цінні дані про події воєнного часу. І само собою назріла необхідність створення музею бойової слави. Неля Олександрівна взяла на себе всю відповідальність. А тодішній директор школи В. Ф. Мажаєв пішов назустріч і віддав свою директорську приймальню кімнату під кімнату бойової слави і допомагав у її облаштуванні.

Пошукова робота стала невіддільною від повсякденного життя Нелі Олександрівни.

У дні святкування 35-річчя визволення району від німецько-фашистських загарбників (вересень 1978 року) до полтавських слідопитів завітали гості — почесний громадянин міста Гуляйполя Герой Радянського Союзу гвардії генерал-майор у відставці колишній командир 301 стрілецької дивізії В. С. Антонов, його соратниця — наша землячка з Гуляйполя Н. В. Дубченко, гвардії підполковник у відставці заступник начальника політвідділу 12 кавдивізії А. С. Черченко.

Генерал В. С. Антонов подарував юним полтавчанам свою книгу спогадів "Шлях до Берліна", вручив слідопитам Грамоту і нагрудний знак ветеранів 5-ї ударної армії, частини якої визволяли наш район. Ця цікава зустріч з воїнами-визволителями зафіксована у матеріалах червоних слідопитів і зберігається у шкільному музеї бойової слави.

— Вперше у вересні 1979 року, — розповідала Н. О. Глущенко, — наша Полтавка зустрічала Івана Георгійовича Скоморохова, Миколу Івановича Стукалова, полковника у відставці, теж колишнього командира артобслуги 184 гвардійського полку та Миколу Яковича Радченка, командира 1-го дивізіону 184 артилерійського полку 12-ї Донської гвардійської козачої кавдивізії. З Іваном Георгійовичем у нас склалися тісні зв'язки. Він виявився напрочуд чудовою, щирою людиною і діти дуже поважають його. А він полюбив Полтавку, як своє рідне село.

Того ж року Неля Олександрівна влаштувала через обласне турбюро поїздку дітей до м. Чернівців через Київ, Яремчу, Коломию, Кам'янець-Подільський, Хотин. У 1981 році вони побували в Ростові-на-Дону, в Краснодарі та Ровеньках. Затим були Москва, Калінінград, Світлогорськ, Литва, Карелія.

У Москві зустрічалися з ветеранами знаменитої ВАД (Військова автомобільна дорога № 15), де служила регулювальницею наша землячка Люба Жилінська — перша дівчина регулювальниці.

Неля Олександрівна дуже хотіла, щоб діти побували скрізь, де проходив маршрут 12-ї кавдивізії, що визволяла їх рідний край, зокрема, місцями Корсунь-Шевченківської битви. І їй вдалося це здійснити.

Ніколи не забудуть пошуковці днів, проведених у Карелії. Побували вони і у місті Кобрин Брестської області, що в Білорусії, на

місці поховання Люби Жилінської. А як нелегко і непросто через великий попит на путівки було потрапити до Ленінграда, та зусилля керівника пошуковців увінчалися успіхом.

Червоні слідопити на Красній площі в Москві. 1984 р.

23 квітня 1984 року від імені батьків Галина Сергіївна Лисенко писала у районній газеті: *"Корисною і дуже потрібною справою займаються наші діти. І велика заслуга в цьому належить Н. О. Глуценко. Ми вдячні Нелі Олександрівні за копітку роботу з дітьми, за те, що виховує їх справжніми патріотами, громадянами своєї країни"*.

Сьогодні ті колишні слідопити вже дорослі, освічені люди, але не поривають зв'язків із Нелею Олександрівною. А зараз їх добру справу продовжують їх діти, учасники пошукового загону "Пам'ять", поповнюючи славні сторінки музею бойової слави.

* * *

12 вересня 2003 року святково прибрана Полтавка зустрічала дорогого гостя — почесного жителя села ветерана 12 гвардійської Донської козачої кавалерійської дивізії, що входила у 5-й гвардійський козачий кавалерійський корпус, який визволяв Гуляйпільський район, Івана Георгійовича Скоморохова. В тому, що дорогий гість прибув із міста Новочеркаська (Російська Федерація) заслуга, перш за все, керівника клубу "Пошук" Полтавського НВК Н. О. Глуценко.

На урочистому зібранні, що проходило в Будинку культури, із словами привітання ветеранам війни, а сюди прийшли Г. В. Брова, Ф. Ф. Циганенко, М. І. Смоловий та І. Г. Скоморохов, виступили сільський голова А. В. Дмитренко, гість із Новочеркаська, редактор районної газети "Голос Гуляйпілля" І. К. Кушніренко.

На вечорі багато теплих слів від душі було мовлено на адресу Івана Георгійовича Скоморохова — великого друга полтавських школярів, ентузіаста, пропагандиста військово-патріотичного виховання молоді.

— Все своє свідоме життя я мучився думкою, — розповідав ветеран, — як увіковічити пам'ять полеглих і живих фронтових побратимів. Так виникли спочатку фрагменти, розділи майбутньої трилогії, дві її частини нещодавно побачили світ у Ростові-на-Дону. Називається книга "На очній ставці з минулим". (Районна газета 3 вересня вмістила на неї відгук "Пам'ять серця І. Г. Скоморохова").

Оцінюючи зроблене ветераном та зважаючи на його поважний вік і здоров'я, можна назвати людським подвигом.

Ветеранів війни і всіх присутніх тепло вітали піснями учасники сільського фольклорного гурту (керівник В. М. Глуценко), солісти Маргарита Дмитренко, Валентина Долгушева, Леся Купрієнко, Яна Решетова, Юлія Мироненко, Ірина Чехович, Юлія Земелько, Іван Іванович Крупій та Валентина Федорівна Дудка.

А 13 вересня в центрі села біля меморіалу відбувся мітинг-реквієм.

12-14 вересня почесний громадянин Полтавки, воїн-визволитель, донський козак Іван Георгійович Скоморохов побував у місцевому навчально-виховному комплексі, відвідав шкільний музей. Він привіз для музею дві перші частини трилогії спогадів "На очній ставці з прошлым", які вийшли друком в одному з видавництв міста Ростова-на-Дону.

Іван Георгійович щиро подякував Н. О. Глущенко та її вихованцям за пам'ять про воїнів-визволителів. І хоча "давним-давно была война" серце ветерана все пам'ятає.

У вирі життєвого неспокою

Нелю Олександрівну Глущенко знаю давно. І при кожній зустрічі з цією симпатичною, невисокою на зріст і неймовірно жвавою жінкою завжди захоплююсь її розумом, багатючими знаннями про історичні події минувшини нашого району, і не тільки, її глибокою делікатністю у спілкуванні. На перших порах знайомства вражало те, як можна утримати в пам'яті стільки інформації, безпомилково називати дати і події, прізвища й імена їх учасників. Та згодом зрозуміла, це властиво лише людині над усе закоханій у свій народ, у свою малу і велику Батьківщину; людині, яка має палке бажання передати історичні цінності наступним поколінням, і, нарешті, яка має в серці глибоку повагу до тих, нині сивочолих і немічних стариків, котрі творили історію, і майже 60 літ тому звершили немислиме — перемогли фашистську орду.

Закономірно те, що 27 років тому у Полтавській середній школі зародився пошуковий загін "Пам'ять", керівником якого стала Н. О. Глущенко.

Неля Олександрівна загорілась сама пошуковою роботою і запалила на це учнів. З чого ж усе починалося? Звичайно, з архівів. Вона йде у сільську раду і терпляче перебирає там записані архівні відомості. День, другий, третій... І ось вона нагорода за копітку працю! — список визволителів району і села від фашистських загарбників (з адресами). Озброївшись ручками і папером, пошуковці пишуть листи своїм визволителям. Натхненні тим, що вони роблять велику історичну справу, діти просиджували над ними увесь свій вільний час, часто до пізнього вечора.

— Та ні з чим не зрівняти ту радість, — пригадує Неля Олександрівна, — коли ми отримали перший лист-відповідь. Відгукнувся Андрій Спиридонович Черченко, колишній командир по політчастині 12-ї гвардійської кавалерійської дивізії, що визволяла район.

Потім надійшли листи від Івана Георгійовича Скоморохова, А. А. Ковнацького, М. Я. Радченка...

Листів все більшало, зв'язки розширювались, накопичувались цінні відомості про історичні події воєнного часу. І сама собою назріла необхідність створення музею бойової слави. Неля Олександрівна, зрозуміло, взяла на себе всю відповідальність. Благо, тодішній директор школи В. Ф. Мажаєв, як ніхто розумів слідопитів і йшов їм назустріч.

Колесо історії закрутилось. Неля Олександрівна втратила спокій. Пошукова робота стала невіддільною від її повсякденного життя. Стільки вдалося зібрати цінних відомостей, а скільки цікавих зустрічей відбулося, незабутніх поїздок місцями бойової слави героїв війни!

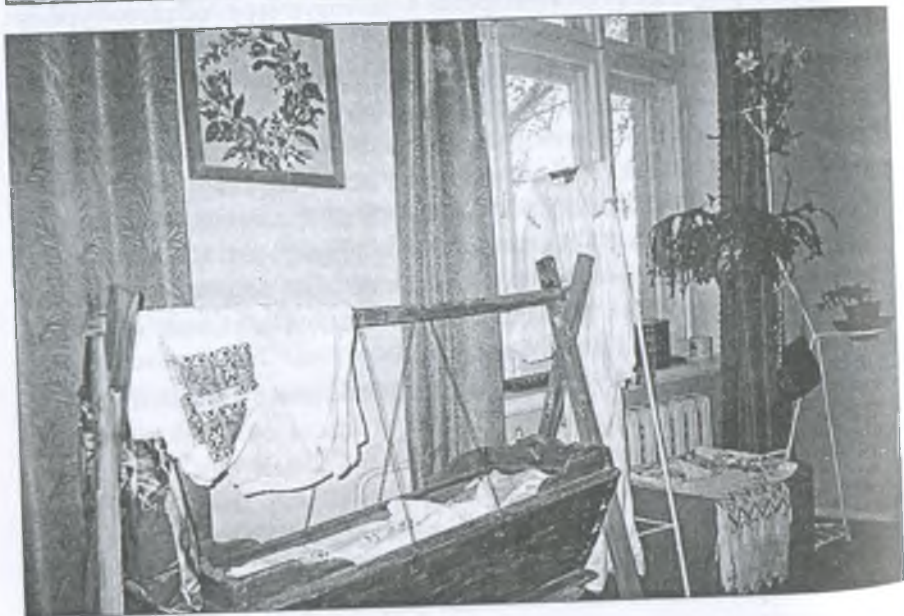
— Першими у вересні 1979 року, — розповідає Н. О. Глущенко, — наша Полтавка зустрічала Івана Георгійовича Скоморохова, Миколу Івановича Стукалова, полковника у відставці, теж колишнього командира артобслуги 184 гвардійського полку, та Миколу Яковича Радченка, командира 1-го дивізіону 184 гвардійської козачої кавдивізії. З Іваном Георгійовичем у нас склалися тісні зв'язки.

Того ж року Неля Олександрівна влаштовує через обласне турбюро поїздку дітей до м. Чернівців через Київ, Яремчу, Коломию, Кам'янець-Подільський, Хотин. Наступного року вони зі своїм керівником виїжджають до Ростова-на-Дону, Краснодару, Ровеньків. Затим були Москва, Калінінград, Світлогорськ, Литва. У Москві зустрічалися з ветеранами знаменитої воєнно-автомобільної дороги № 15, Берлінського шляху, де служила регулювальницею наша землячка Люба Жилінська. Гостювали й у відомому селі Крюково.

Неля Олександрівна дуже хотіла, щоб діти побували скрізь, де проходив маршрут 12-ї кавдивізії, що визволяла їх рідний край. І їй вдалося це здійснити. Навіть більше того.

Ніколи не забудуть пошуковці днів, проведених у далекій Карелії. Зараз про це можна лише мріяти, а вони на власні очі бачили древній Петрозаводськ, знаменитий острів Кижі — пам'ятник Карельської архітектури. А хіба можна забути м. Кобрин Брестської області, що у Білорусії, місце поховання Люби Жилінської. А Ленінград!

Сьогодні ті колишні слідопити вже дорослі, освічені люди, але вони не поривають зв'язків і завжди раді зустрічі зі своєю Нелью Олександрівною, яка була для них і вчителем, і вихователем, і настав-

Інтер'єр шкільного музею

ником, і старшим товаришем, і просто по-материнськи турботливою і чуйною жінкою. В усіх у них у серцях безмірна вдячність за ті роки спілкування зі своїм керівником, за ту цікаву і корисну роботу, яку робили разом. А зараз їх добру справу продовжують їхні ж діти, учасники пошукового загону, поповнюючи славні сторінки музею бойової слави.

Неля Олександрівна може багато й цікаво розповідати про історичне минуле нашого краю, про село, школу, учнів; тільки не про особисте життя.

— А що про нього говорити, — скромно посміхається, — таке, як і у всіх. Хіба що, є одна особливість: мене завжди розумів і розуміє чоловік, коли я допізна затримуюсь зі своїми справами, чи бувало раніше відправлялась у далекі екскурсії, і підтримувала мама, якій залишала на час поїздок своїх малолітніх дітей. А це, погодьтесь, багато значить.

І все ж декілька штрихів. Народилася Н. О. Глущенко у далекій Польщі, у рік, коли почалася війна. Тато загинув на фронті, коли їй було лише три роки. (Можливо, звідси таке велике бажання дізнатися про вогненні роки війни, назвати її героїв). Незабаром вони з мамою переїжджають на її батьківщину, до Києва. Затим доля закидає їх у м. Макіївку Донецької області, де вона виросла й закінчила школу. Потім — навчання у Мелітопольському культосвітньому технікумі, на бібліотечному факультеті, і перші трудові кроки за направленням у м. Оріхові. Там зустрілася зі своїм майбутнім чоловіком Володимиром Максимовичем Глущенко, який на той час працював художнім керівником у районному Будинку культури. Згодом, після одруження, переїзять тимчасово (через сімейні обставини) на батьківщину Володимира — у с. Полтавку. Там працює бібліотекарем, а через п'ять років, закінчивши заочно Харківський інститут культури, переходить на роботу вихователя продовженого дня у місцевій школі.

Ось так тимчасовий переїзд у село розтягнувся небагато-немало — на 32 роки. У турботах, нестримному вирі щоденних справ, роботі з учнями незчулася, як промайнуло життя, стали дорослими діти. Старший Костянтин закінчив Мелітопольський інститут механізації сільського господарства, донька Рита — сільгосптехнікум. У них вже свої сім'ї. Дідуся й бабусю радують малі онучата.

Неля Олександрівна вже на заслуженому відпочинку, але, як і 27 років тому, завідує сільським музеєм й очолює загін слідопитів у школі, продовжує вести ту величезну, неоціненну роботу, якій присвятила життя. Більше того, сьогодні ця непосидюча, енергійна жінка разом зі своїми помічниками вирішила відтворити історію рідної школи. Адже колись на території Полтавської сільради діяло 7 закладів освіти. Записати спогади старих односельців, учителів, зібрати листи, фотознімки, інші документальні матеріали — це те, над чим зараз працюють пошуковці.

— Нині так мало залишилось свідків тих доленосних подій, — каже Н. О. Глуценко. — І ми повинні дізнатись про них і передати їх тим, хто буде після нас. Я вважаю це своїм обов'язком.

Так, без минулого не буде майбутнього. І як добре, що серед нас живуть ось такі люди неспокоїної вдачі, як Неля Олександрівна Глуценко, для якої слова Батьківщина, Народ, Пам'ять — не просто слова. І працюють вони не заради слави, хоча їх зусилля заслуговують високої нагороди. На думку спали поетичні рядки: *"Схиляюсь перед вами у пошани..."* А я б додала: *"... За серця неспокій, людську доброту. Душі безкорисність, І пам'ять ту вічну, живу. Що ви несете поколінням..."*

12.03.2003 р.

В. КРАСОВСЬКА

* * *

15 жовтня 2004 року в іменинниках ходили полтавці. У них було подвійне свято: тридцятиріччя середньої школи і вручення комп'ютерного класу. Серед почесних гостей були народний депутат України О. М. Пеклушенко, голова Гуляйпільської райдержадміністрації І. О. Бірюков, начальник відділу освіти Л. Є. Кирієнко, генеральний директор ТОВ "Еталон" О. І. Дудка, сільський голова А.В. Дмитренко, директор ТОВ "Полтавка" Г. О. Федько.

На святі О. І. Дудка від свого колективу і від ТОВ "Полтавка" вручив директору школи В. І. Прихідько рахунок на 15 тисяч гривень на ремонт даху школи. Олександр Іванович вручив навчальному закладу і ксерокс.

Екскурсію в музеї для почесних гостей веде Н. О. Глуценко. 2004 р.

В. І. Прихідько щиро подякувала О. М. Пеклушенку, І. О. Бірюкову, місцевим керівникам за підтримку школи.

О. М. Пеклушенко вручив подарунки ветеранам війни М. Т. Клименту, А. В. Брові та молодій мамі Світлані Кравченко. А Ігор Олексійович оголосив, що Укртелеком безплатно підключив школу до Інтернету.

Перерізана стрічка, і учні займають місця біля комп'ютерів. Підходимо до одного з них.

— Олександр Федько, — називає себе юнак, випереджаючи наше запитання, і відповідає: "Хочу бути програмістом, здобути вищу освіту, пов'язану з комп'ютерами".

Нам залишається тільки побажати йому, щоб мрія здійснилася.

Почесні гості відвідали шкільний краєзнавчий музей, екскурсію по якому зробила керівник його Н. О. Глуценко (на знімку).

У школі свято тривало, а почесних гостей кликала дорога: на них чекали нові зустрічі у Гуляйполі.

У 2009-у році в Полтавському навчально-виховному комплексі під керівництвом директора С. О. Найденка працювали його заступники В. І. Приходько, Н. І. Дудка, вчителі В. В. Крилова, В. І. Шиш, О. Ф. Кириченко, О. М. Панченко, Л. Г. Савовська, Т. Г. Панченко, О. М. Лисенко, А. І. Дудка, В. Н. Приходько, Н. О. Глущенко, Г. І. Головецька, Г. С. Дмитренко, С. В. Сергієнко, О. Г. Гула, І. І. Крупій, бібліотекар В. Є. Земелько, вихователі В. В. Мороз, С. М. Найденко. На заслуженому відпочинку перебували О. В. Северин, В. П. Бикова, Н. І. Головецька, В. М. Глущенко, В. В. Вишнівецька, З. Н. Сергієнко, О. С. Сергієнко, В. І. Циганок, М. Т. Клименко, В. Ф. Дудка.

ШКОЛА-ІНТЕРНАТ

У грудні 1960 року було відкрито Полтавську середню школу-інтернат. Першими її учнями стали сестри Наталія, Людмила і Ольга Хребтови з міста Запоріжжя. За ними прибули діти з Донецької, Кримської та інших областей республіки.

Першим директором школи-інтернату був Дмитро Маркович Підорін, а старшим вихователем — Володимир Федорович Мажаєв. У школі створені всі умови для навчання, праці і відпочинку дітей. До їх послуг лабораторії, кабінети, бібліотека. Під керівництвом вчителів діти посадили дерева, розбили клумби, зробили квітники. Гуляйпільський райком ЛКСМУ визнав учнів школи-інтернату переможцями змагання шкіл району і видав їм премію.

Влітку 1962 року 29 піонерів відпочивали в Дібрівському піонерському таборі, а шестикласниця Клава Когут одержала путівку в піонерський табір "Молода гвардія" в м. Одесі.

Напередодні нового 1966 року колектив Полтавської школи-інтернату відзначив п'ятиріччя свого навчального закладу. Багато вигадки проявили учні, щоб день п'ятиріччя був справжнім святом. Юні умільці виготовили численні стенди, на яких експонувались роботи учнів: вишивки, різьба по дереву, твори шкільних художників (до речі, серед останніх було ряд картин, які свідчать про неабияку обдарованість авторів. Це картини "Орленя" та "Прощання з школою" семи-

класника Васі Куцака, шестикласників Толі Бірюкова, Колі Шульги та Ігоря Чернова). А аматори сцени підготували святковий концерт.

На свято запрошувалось багато гостей. Серед них був і учасник громадянської війни, комуніст з 1919 року Ю. І. Руденко.

Не менший інтерес викликала також розповідь директора школи І. П. Калініченка про історію школи.

— Потім почався концерт, — повідомляв 8 січня 1966 року старший вихователь школи-інтернату В. Ф. Мажаєв. — Хвилююче прозвучала "Пісня про вчительку", присвячена Г. М. Федотовій. Слова і музику її склали восьмикласники.

У травні 1966 року піонери запросили в гості механізатора Успенівського відділення "Сільгосптехніки" Дмитра Григоровича Горпинича, якого в 1935 році було нагороджено найвищою нагородою — орденом Леніна. Гість розповів школярам про свою роботу комбайнером в довоєнні роки, про звірства фашистів (у війну Дмитро Григорович був в'язнем Бухенвальдського концтабору).

Того ж року гостем піонерів став один з визволителів села від німецько-фашистських загарбників Семен Юхимович Машошин (уродженець Добропільської сільради Гуляйпільського району — Авт.).

У 1964 році директором школи працювала Лідія Федорівна Толочко, в 1966 році вчителями — М. М. Василенко, Л. Г. Зернова, В. К. Василенко, О. І. Зайцев, В. Ф. Мажаєв, старшою піонервожатою В. П. Остапець і В. П. Бикова.

11 лютого 1967 року раптово помер директор Полтавської школи-інтернату Іван Потапович Калініченко. Народився він у сім'ї селянина в селі Ремівці Гуляйпільського району. Трудову діяльність почав у 1938 році. Після закінчення педучилища працював учителем початкових класів. У 1960 році закінчив Запорізький педінститут.

Понад 20 років свого життя Іван Потапович віддав педагогічній справі. Він пройшов шлях від учителя початкових класів до директора середньої школи-інтернату, де виявив здібності хорошого керівника і вмілого організатора навчально-виховного процесу.

І. П. Калініченко був учасником Великої Вітчизняної війни.

22 жовтня 1968 року в гості до вихованців школи-інтернату прийшли перші комсомольці села — Лука Якович Мордик, Тит Єгорович Клименко та Іван Федорович Панасенко.

Ветерани комсомольського руху повідали про події буремних революційних та 20-х років, періоду становлення Радянської влади в рідній Санжарівці. Юнь із захопленням слухала розповіді про створення комсомольського осередку в селі у червні 1924 року і перших її 20 членів, серед яких були А. Безверхий, А. Мордик, І. Панасенко, Т. Клименко та Г. Сердюк.

Зустріч випускників 1941 р. з вчителями (школа-інтернат, с. Полтавка), 1969 р.

15 лютого 1969 року до вихованців школи-інтернату прибули їхні старші товариші, ті, що вийшли з її стін.

— Сьогодні до нас прийшли дорогі гості, — відкриває вечір старший вихователь Ганна Микитівна Федотова, — студент факультету журналістики Київського державного університету Анатолій Півненко (тепер заслужений журналіст України — Авт.), студент філологічного факультету Запорізького педінституту Леонід Дмитренко та студентка фізико-математичного факультету цього ж вузу Ліда Іщенко.

В 1969 році в розпорядженні вихованців Полтавської школи-інтернату була чудова бібліотека. В її фонді тільки художньої літератури налічується 11 тисяч примірників. А ще ж підручники. Це у півтора рази більше, ніж у місцевій сільській бібліотеці. Тут є все, що потрібно учням за програмою.

Кухар Фролов з групою чергових на кухні

Бібліотека займає дві світлі затишні кімнати. В одній — стелажі з літературою й абонемент, в другій — читальний зал.

Господаркою книжкових скарбів у школі Галина Іванівна Півненко — пристрасний книголюб, умілий організатор, здібний педагог.

15 серпня 1970 року сім'ю педагогів Полтавської школи-інтернату поповнили молоді вчителі: випускник Запорізького державного педінституту І. К. Кушніренко та випускниця Черкаського державного педінституту О. М. Теплицька. Перший працював вчителем української мови та літератури, друга — вчителем математики. Директором школи тоді був І. П. Кеда, завучем В. Ф. Кириченко, її замінила В. І. Прихідько, старшою піонервожатою — В. Г. Клешня, потім — В. О. Демченко.

* * *

Полтавська земля гордиться своїм вдячним сином, який народився тут і полетів у великий світ. Про це йшла мова на вечері-зустрічі жителів Полтавки із своїм земляком Героєм Соціалістичної Праці Василем Лазаровичем Крупієм, яка відбулася у грудні 1970 року.

Багато тих, хто сидів у залі Будинку культури, разом з ним росли, ходили до школи. Добре знали його сім'ю.

Батько його — інвалід громадянської війни Лазар Крупій одним із перших вступив до колгоспу. Не побоявся погроз підкуркульників. Сім'я у нього була чималенька — вісім душ. І найменший у ній — Василько (народився 1929 року).

Діти росли, виховувалися. Євдокія стала вчителькою, Михайло — першим трактористом. Та не довелося батькові на власні очі побачити, якими стали його діти. Лазар Крупій помер від рани в 1945 році, одержаної ще в роки громадянської війни.

— Ніколи не зітруться в моїй пам'яті, — розповідав В. Л. Крупій, — страшні дні фашистської окупації. І нині пригадую вогненні струмені "катюш", які примусили фашистів тікати світ за очі, і до нас прийшло визволення.

Пригадався Героєві 1945 рік, коли він корівками обробляв землю. Думав тоді стати землеробом. Та доля розпорядилася по-іншому.

Будинок для вчителів і вихователів школи-інтернату

У травні того ж року Василя разом з іншими хлопцями направили до Запоріжжя на відбудову Дніпрогесу. Пізніше він піднімав із руїн "Запоріжсталь".

Найрадіснішим для Василя Лазаровича був 1949 рік. За самовіддану працю на відбудові "Запоріжсталі" його було нагороджено медаллю "За трудову відзнаку" і Почесною грамотою ЦК ЛКСМУ.

У 1950 році В.Л. Крупій одружився, а в 1951 році його призвали на службу до Радянської Армії. Після служби пішов працювати на титано-магнієвий комбінат. Тут він вчився, набував досвіду, вбирав у себе все найкраще. Працював плавильником, старшим плавильником, бригадиром.

Багато хороших справ було на рахунку бригади, яку очолював Василь Лазарович. У 1966 році за видатні успіхи, досягнуті у розвитку кольорової металургії, Президія Верховної Ради СРСР Указом від 20 травня присвоїла звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна і золотої медалі "Серп і Молот" Крупію Василю Лазаровичу — бригадирові Дніпровського титано-магнієвого заводу.

В.Л. Крупій був частим і бажаним гостем вихованців школи-інтернату. Вони теж їздили до нього в гості у місто Запоріжжя.

24 серпня 1983 року він розповідав: "Інколи, подумки оглядаючи свій життєвий шлях, не віриться, що понад 30 років минуло відтоді, як почав працювати пічовим на Запорізькому титано-магнієвому комбінаті, потім плавильником. Дуже люблю і захоплююся по цей день своєю гарячою професією. У 1966 році Батьківщина високо оцінила мій труд, надавши мені звання Героя Соціалістичної Праці.

Все своє життя роботу суміщав з активною громадською діяльністю: обирався партгрупоргом зміни, членом партбюро цеху, парткому, депутатом обласної ради народних депутатів, з 1966 року — член міської ради. Весь час був наставником молоді.

Два роки тому став майстром виробничого навчання у СМПТУ № 23, яке готує апаратників, плавильників, інших спеціалістів для титано-магнієвого комбінату. Тепер передаю свій досвід молоді. Серед десятків моїх вихованців і син Віталій, який працює на комбінаті плавильником". Зараз на заслуженому відпочинку "воює" з онуками і правнуками.

Вихованці школи-інтернату в м. Києві. 1966 р.

* * *

4 травня 1971 року І. К. Кушніренко писав: "У справі навчання і виховання підростаючого покоління шкільні стіннівки — наші перші і надійні помічники. Це тому кожна класна чи то гурткова газети в інтернаті робляться не для галочки у звіті.

Недавно відбувся конкурс на крашу класну газету. Крацими за зміст, дієвість і художнє оформлення журі визнало газети "Юність" (10-Б класу) та "Стріла" (7 класу).

Популярністю у наших вихованців користуються газети, які випускають предметні гуртки, — "Юний хімік", "Юннат", "Літературна памолодь" та "Штрафний удар". Остання носить сатиричний характер. Редагує її і допомагає художньо оформляти учитель фізвиховання активний сількор районної газети М.Т. Клименко.

Старшокласники випускають "Комсомольський прожектор". З комсомольським зав'язанням у цьому році працюють над кожним його номером учениця 10-Б класу Люда Шастун, учень 9-Б класу Степан Фесенко та інші.

Здібний редактор і в "Піонерського крокодила" — семикласник Петя Барахов.

Варто, мені здається, поділитися досвідом того, як в Полтавській школі-інтернаті робиться загальношкільна газета "За знання". Виходить вона щотижня і кожен її номер цікавий, яскравий, корисний, а головне — немає штампі. Секрет тут в тому, що кожен номер випускає нова редколегія (інший клас). Дуже цікавими були газети на теми: "Ким бути", яку випустив 10-Б клас (редколегія у складі З. Гринь, Н. Туболец, І. Новікова, О. Аферояна), "Книга — джерело знань", яку оформляли семикласники Т. Барахов, Л. Шелех та інші. Змістовна також остання газета за тематикою "Повторення — підготовка до екзаменів". Її автори — учні 8 класу на чолі з Г. Саустьяновою та В. Криворучком".

У 1971 році вихованці школи-інтернату писали історію піонерської організації села. Багато цікавого вони взнали від піонера довоєнних років Олексія Матвійовича Самійленка, який завідував відділом міжнародного життя газети "Вечірній Київ". Виявилося, що він був делегатом Всеукраїнського з'їзду робітничо-селянської молоді у Харкові.

Великою радістю для членів піонерського загону "Чайка" була зустріч з однією з перших піонерок села Л. Г. Тур — учасницею Великої Вітчизняної війни.

Педагогічний колектив школи протягом 1972-1973 навчального року працював над проблемним питанням "Поєднання навчання і виховання в єдиний педагогічний процес". Досягненню поставленої мети була підпорядкована робота методичних об'єднань, педрад по підвищенню ефективності уроків, впровадженню у практику передових методів і таке інше.

У Статуті середньої школи чітко і ясно записано: "Учитель відповідає за якість навчання учнів, рівень їх знань, виховання", — писала в райгазеті 20 жовтня 1973 року заступник директора з навчально-виховної роботи В. І. Прихідько. — Виходячи з цього головного обов'язку, вчителі нашої школи Л. Г. Зернова, О. М. Теплицька, І. К. Кушніренко домагаються глибокого усвідомлення учнями навчального матеріалу, стежать, щоб жодне поняття не засвоювалося формально. Вони вчать логічно мислити і зіставляти, пов'язувати теоретичні знання з практикою.

У Києві біля Вічного вогню. 1971 р.

Багато корисного для виховання дають уроки української та російської літератури (М. Ф. Назаренко, І. К. Кушніренко, Л. В. Гвоздьова).

Вчитель української мови і літератури І. К. Кушніренко поєднує навчання і виховання в єдиний процес шляхом відповідного добору речень, текстів для переказів або тем творів. Вчитель прагне виховувати в учнів наполегливість у оволодінні знаннями, любов до книги, поезії, праці, природи, Батьківщини.

Учителька російської мови і літератури Л. В. Гвоздьова при вивченні роману М. Шолохова "Піднята цілина" тісно пов'язує розповідь про становлення колгоспного ладу в країні з діяльністю першої комуні на Гуляйпіллі.

Важливе місце в ідейно-політичному вихованні учнів належить політінформації. Вдало організовують її вихователі 4 класу Н. Т. Терещенко, 7 класу — М. Н. Булана, 9-Б класу — В. Ф. Клименко".

За доброю традицією 12 лютого 1974 року в Полтавській школі-інтернаті відбулася хвилююча зустріч педколективу і учнів старших

класів з колишніми випускниками В. Сергієнко, Ю. Саливоном, В. Івановим, М. Грицаєнком, М. Чертковим, В. Сункою, Л. Панасенко, І. Кубахом, М. Портним та іншими.

Відкрив вечір директор школи І.П. Кеда.

Валентина Сергієнко стала студенткою Запорізького педінституту. Юрій Саливон закінчив десять класів в 1971 році із золотою медаллю. Тоді ж юнак подав документи для вступу до Донецького політехнічного інституту. Юрій — майбутній спеціаліст обчислювальної техніки. Нині працює в Макіївському науково-дослідному інституті.

Інакше склався шлях у самостійне життя Віктора Іванова. Після десятирічки він пішов працювати на підприємство. Потім юнак три роки служив у Військово-Морських Силах СРСР. Демобілізувавшись, знову влився в ряди робітників Запорізького моторобудівного заводу. Микола Грицаєнко знайшов своє місце в колгоспі "Авангард", де завідує сільським Будинком культури.

Микола Чертков вступив до Харківського ветеринарного інституту, Людмила Панасенко стала студенткою Запорізького металургійного технікуму. На апаратобудівному факультеті Одеського політехнічного інституту навчається Іван Кубах. А Микола Портний — студент 4 курсу Мелітопольського інституту механізації сільського господарства.

Василь Сунка, випускник 1973 року, нікуди не їздив із рідного села Малинівки.

У кінці лютого 1976 року учні зустрічалися з делегатом ХХV з'їзду Компартії України механізатором колгоспу імені Ілліча Володимиром Семеновичем Мелашенком.

4 травня 1976 року районна газета "Зоря комунізму" надрукувала міні-замальовку про вчителя Полтавської школи-інтернату І. К. Кушніренка "Наш сількор": "З самого дитинства Іван Кирилович Кушніренко мріяв стати журналістом, — писала А. С. Пузанова, — а вступив до педагогічного інституту на філологічний факультет. Тепер він — учитель, вже декілька років працює в Полтавській школі-інтернаті.

Іван Кирилович любить дітей і свій предмет. Але свого давнього захоплення не облишив. Він пише вірші, друкує їх на літературній сторінці районної газети. Пробує себе і в прозі. Його невеликі оповідання також не раз друкувалися.

Часто приносить І.К. Кушніренко до редакції розповіді про життя вихованців інтернату, де працює, їхні добрі справи, пише про односельчан — трудівників села тощо.

Молодий учитель — частий гість редакції. Цікавиться роботою над газетою, просить завдання.

Дуже приємно зустрічатися з сількором, котрий глибоко розуміє значення газети в нашому житті і прагне зробити її ще більш бойовитою, цікавою, потрібною людям".

14 вересня 1976 року старша піонервожата Полтавської школи-інтернату В.О. Шаровська розповідала: "Біля пам'ятника воїнам, які загинули під час визволення села Полтавки, завжди квіти. Сюди часто приходять вихованці місцевої школи-інтернату, щоб вклонитися мужнім героям, засвідчити свою повагу до них.

Піонерська дружина імені Олега Кошового веде листування з рідними загиблих воїнів — сестрою офіцера Уманцева, сином і дружиною А.М. Солошенка. Летять листи в різні куточки нашої Батьківщини, а серед них — учнівські, в яких дяка рідним за батьків, синів, котрі полягли в ім'я нашого щасливого життя".

В 1976 році в школі-інтернаті працювали вчителями також В. Ф. Брова, Н. М. Люта, І. І. Лютий, О. І. Зайцев, В. В. Зиза, О. О. Зиза, М. Т. Клименко, В. В. Ясунас, М. Ф. Білий, Н. В. Мажаєва, Л. П. Кушніренко, старшою піонервожатою В. О. Демченко, директором школи І. П. Кеда, завучем В.І.Прихидько.

8 січня 1981 року вчителька Віра Федорівна Брова у кореспонденції "Школі виповнилося 20" розповідала: "Багато сил і енергії віддали вихованцям вчителі Д. М. Підорін, І. П. Калініченко, Н. В. Мажаєва, В. К. Василенко, М. Т. Клименко, З. Н. Сергієнко і ті, котрі перебувають на заслуженому відпочинку, — Н. Т. Терещенко, М. Ф. Зоріна, Г. М. Ольшанська та інші. Саме їм надходять листи-подяки. Ось один з них, адресований Г. М. Ольшанській: *"Здрастуйте, шановна Галино Михайлівно! Пише вам вихованець і учень Віктор Нехватюк. Живу я зараз на Далекому Сході. Працюю на екскаваторі — добуваю вугілля відкритим способом. Робота мені подобається, цікава.*

Я часто згадую ваші слова: "Вікторе, візьми себе в руки..." І знаєте, як на душі приємно, що я дійсно взяв себе в руки. Іноді хочеться на весь голос крикнути вам, учителям: "Велике спасибі!.."

За 20 років школа випустила близько 1100 вихованців. Серед них є лікарі (В. Півненко, П. Чорненко), агрономи (В. Романенко, М. Гринь), зоотехнік (В. Сідаш), інженери (В. Лубенштейн, Б. Новіков), учителі і журналісти, аспіранти і наукові працівники. Багато учнів, отримавши в школі права водія, працюють у колгоспах області. Інші продовжують навчання у вищих учбових закладах та військових училищах, служать у лавах Радянської Армії. І всі вони шлють у рідну школу тільки слова подяки своїм вчителям та вихователям, котрі по-батьківськи піклувались про них.

Ось що написав у одному з листів до школи колишній вихованець Микола Зубатенко: "Спасибі вам, учителям, за те, що ви учили нас так жити".

1 вересня 1982 року в Полтавській школі-інтернаті відбулася урочиста лінійка, присвячена початку навчального року. До учнів, а їх тут було близько 200 чоловік, з вітальними промовами звернулися директор школи Р. А. Плющій, вчителька А. М. Буряк, почесні гості — ветеран війни і праці Ф. І. Шейко, секретар парторганізації колгоспу імені Свердлова М. О. Писанко та секретар комсомольської організації колгоспу "Авангард" О. Галавуря. Останні від імені правління своїх господарств вручили подарунки тим, хто відзначився у праці під час літніх канікул.

Була тоді в гостях у п'ятикласників (класний керівник М. Х. Дудка) ветеран колгоспної праці, шанована в селі людина Фекла Гаврилівна Вишнівська.

Розповідаючи про колектив Полтавської школи-інтернату, хотілося особливо зупинитися на військово-патріотичному вихованні підростаючого покоління, яким невтомно перш за все займався вчитель початкової військової підготовки М.Т. Клименко.

На початку квітня 1967 року він організував зустріч із земляком Героєм Соціалістичної Праці Василем Лазаровичем Крупієм, який подарував школі набір листівок і книгу про Запоріжжя, а семикласникам, кращим спортсменам інтернату, — два спортивних м'ячі. Не залишилися в боргу й учні: вони піднесли В.Л. Крупію його портрет, зроблений у школі.

— Велике значення надавали зустрічам школярів з учасниками Великої Вітчизняної війни, воїнами Радянської Армії та славними орденоносцями.

Позитивно впливало на школярів і листування з воїнами Радянської Армії. Солдати з радістю розповідали їм про нелегкі солдатські будні. А учні, у свою чергу, ділилися з воїнами цікавими подіями, що відбувалися в школі, повідомляли про стан навчання та поведінку в класах, про те, як готувалися юнаки до служби в армії.

Учні школи наполегливо збирали матеріали про воїнів-односельців та солдат, що полягли смертю хоробрих, захищаючи Полтавку. Червоні слідопити дізналися, за яких обставин загинув капітан Г. П. Уманцев, і написали про це сестрі героя. І як приємно було дітям, коли вони одержали від неї сердечну подяку!

Учні допомогли Антоніні Василівні Красниковій розшукати її сина Миколу, що поліг у бою з ворогом під Полтавою.

Руками учнів створено стенд, на якому розміщені фотографії юнаків, відмінників бойової і політичної підготовки, що перебували в лавах Радянської Армії, а поруч — тих, які захищали Вітчизну в грізні роки війни. Серед них і фотокартка Івана Григороича Шинкаренка, який пішов на фронт з перших днів війни і загинув під час запеклих боїв на Псковщині. Учні завжди з гордістю говорять про нього. Вони беруть приклад з героїв, намагаються в усьому наслідувати їх.

У школі на другому поверсі є стенд "Слава героям". Біля нього часто збираються вихователі з учнями і проводять змістовні бесіди про героїв війни. Їхній приклад — могутній засіб військово-патріотичної підготовки майбутніх воїнів, захисників Вітчизни.

4 червня 1970 року М. Т. Клименко інформував читачів районної газети, що юні полтавці побували в селах Малинівській, Новозлатопільській, Чубарівській та інших сільських радах.

Цікавою і корисною була зустріч з учасниками Великої Вітчизняної війни Г. А. Сивоненком, льотчиком майором В. В. Іваненком, лейтенантами П. Северином і В. Саливоном, рядовим В. Панасенком, з вихованцем школи, молодим офіцером В. Сидоренком.

Зворушливою видалася зустріч школярів з випускниками грізного 1941 року. На ній кожний розповів про свій життєвий шлях, згадав тих, хто не повернувся з поля бою.

Успішно працював у школі учбовий пункт по підготовці юнаків до служби в армії. У цій справі треба відзначити добросовісне ставлення до занять вчителів О. І. Зайцева, Ф. С. Івлева та І. П. Кеди. Вихованці школи йшли до армії фізично сильними й ідейно загартованими.

Напередодні Дня Перемоги юнаки 9-10 класів, які проходили у школі початкову військову підготовку, побували в 1972 році в гостях у воїнів одного з підрозділів Запорізького гарнізону — своїх шефів.

Доброго захисника Вітчизни не виховати без належної фізичної підготовки. Це розуміли у Полтавській школі-інтернаті. Тому тут працювали секції з баскетболу, волейболу, легкої атлетики, ручного м'яча, теніса.

— Щороку наша команда, — говорив 2 лютого 1972 року вчитель фізвиховання М. Т. Клименко, — захищає честь Гуляйпільського району на обласних змаганнях. Радують спортивні успіхи Володимира Кійка, Юрія Багліка, Миколи Потапова, Тетяни Дігтяр, Тетяни Тарасенко, Миколи Веретельника, Володимира Буряка та інших.

У травні 1972 року на спортивних майданчиках Полтавської школи-інтернату норми на значок ГПО I, II, III ступеня складала учні — представники спортивних колективів восьмирічних і середніх шкіл району. У заліку з багатоборства серед середніх шкіл призові місця відповідно розподілилися так: СШ № 1, Полтавська школа-інтернат...

В 1972 році вихованці школи-інтернату зустрічалися з слухачем військово-політичної академії імені В. І. Леніна капітаном А. І. Калініченком.

У жовтні 1972 року у гості до учнів Полтавської школи — інтернату та восьмирічної школи завітав учасник партизанського руху в Білорусії Ф. М. Корнев.

Федір Михайлович поділився спогадами про ратні діла партизанської бригади імені Щорса, у якій він був начальником розвідки. А розпочинали народні месники з маленької підпільної групи "Помста". Пізніше бригада налічувала 4,5 тисячі чоловік.

У важких умовах доводилося воювати партизанам. Долати труднощі допомагали партизанська кмітливість, хоробрість і безмежна відданість Батьківщині.

— У нас часто не вистачало боеприпасів, — розповідав Корнев, — бійці цінували патрони вище, ніж одяг чи харч. Були випадки, коли партизани за одяг вимінювали боеприпаси.

Партизанська бригада за час свого існування знищила понад 10 тисяч ворожих офіцерів і солдатів, під час "рейкової війни" зірвала 800 кілометрів залізничного полотна. Партизани мали постійний зв'язок з Великою Землею і одержували звідти всіляку підтримку.

Відgrimіли бої. За виявлену мужність і відвагу багатьох партизанів бригади було нагороджено. За бойові подвиги Ф. М. Корнев удостоєний п'яти орденів і шести медалей.

Після війни партизани роз'їхались у різні кінці нашої Батьківщини. Федір Михайлович повернувся у рідні місця на Україну. 25 років трудиться він на педагогічній ниві, навчав учнів бути мужніми, сильними, сміливими, відданими патріотами Вітчизни.

Минула партизанська юність, але дружба, народжена в часи лихоліття, зберігається назавжди. Бійці бригади імені Щорса кожного року на День Перемоги з'їжджалися туди, де били ворога. З далекого Гуляйполя приїздив у Білорусію й Федір Михайлович зі своєю дружиною, до речі, теж партизанкою. Пам'ятні зустрічі побратимів зафіксовано на численних фотознімках, які показав учням Корнев.

На закінчення зустрічі учні подякували Ф. М. Корневу за спогади і на знак вдячності подарували йому квіти і книги.

* * *

Одним із методів військово-патріотичного виховання молоді є уроки мужності, на які запрошуються ветерани Великої Вітчизняної війни. Тридцять першого січня 1974 року такий урок відбувся у 10-А класі (класний керівник М.А. Наріжня). На нього учні запросили колишнього фронтовика, інваліда війни учителя О.І. Зайцева, який брав участь у визволенні Запоріжжя, Мелітополя, Кривого Рога, має бойові нагороди.

Люда Сергієнко подякувала Олексію Івановичу за розповідь про бойових побратимів.

9 квітня 1974 року вчитель І. Кушніренко писав: "Тісні шефські зв'язки підтримує шкільна комсомольська організація (комсорг О. Конева) з одним із військових підрозділів.

У минулому році учні побували у своїх шефів, де ознайомилися з солдатськими буднями. А нещодавно група воїнів-відмінників бойової і політичної підготовки відвідала школу, де їм було влаштовано теплу зустріч.

Дієвим засобом у вихованні учнів стала військово-спортивна гра "Орлятко", яка проводиться у два тури. Призові місця посіли команди

10-Б (командир Б. Ярошенко) і 10-А (В. Лаврів) класів. В індивідуальному заліку гарні знання статутів показали десятикласники О. Захаров і В. Лаврів.

Жваво пройшла також гра "Зірниця", у якій взяли участь учні 4-7 класів. Переможцям 4 класу вручено перехідний вимпел.

У гостях у вихованців школи-інтернату Герой Радянського Союзу
С. І. Маковський

16 березня 1974 року жителів села Полтавки глибоко схвилювала зустріч з Героєм Радянського Союзу льотчиком підполковником у відставці Спартаком Йосиповичем Маковським, який прибув із Запоріжжя на запрошення дирекції школи-інтернату. Разом з ним приїхали його дружина молодший лейтенант запасу Ганна Антонівна Маковська і воїни-шефи на чолі з капітаном А. П. Букатовим — відмінники бойової і політичної підготовки: сержант В. Тодоров, рядові В. Рикін і В. Заєць.

Спартак Йосипович особисто зробив 216 бойових вильотів, брав участь у 79 повітряних боях і збив понад 30 ворожих літаків, у тому числі один таранів.

Спартак Йосипович у супроводі голови колгоспу імені Свердлова Г. Н. Сергієнка, секретаря парторганізації М. І. Мотроненка, директора школи-інтернату І. П. Кеди і вчителя М. Т. Клименка побував біля

Герой Радянського Союзу
С. І. Маковський

пам'ятника воїнам-визволителям і полеглим односельчанам. Хвилиною мовчання вони вшанували їхню світлу пам'ять.

Делегація відвідала батьків льотчика Ананченка, який поліг смертю героя на Курській дузі.

Гість побував також біля пам'ятника воїнам, які віддали своє життя, визволяючи село Ольгівське.

Велика виховна робота, проведена в школі-інтернаті, давала добрі результати. Її вихованці у рядах Збройних Сил СРСР ставали відмінниками бойової і політичної підготовки. Це такі, як Олексій Ча-

банов, Іван Портний, Микола Підкіпний, Василь Дзюбан, Анатолій Злидар, Володимир Кійко, Володимир Лаврів, Олександр Басараб, Сергій Дудка та Володимир Дудка.

Як бачимо, у Полтавській середній школі-інтернаті великого значення надавали військово-патріотичному вихованню учнів.

Ішли роки, мінялися вчителі, вихователі. Одні, не витримуючи труднощів, покидали школу, другі переходили або їх переводили на інше місце роботи, як це сталося на початку вересня 1976 року з вчителем І.К.Кушніренком (його направили працювати у Гуляйпільську районну газету на посаду кореспондента).

Перед цим з Полтавки виїхало подружжя Івлєвих Федір Семенович і Катерина Василівна, за ними — Зизів Олександр Олександрович і Валентина Василівна, Марина Андріївна Наріжня, Іван Іванович Лютий і Ніна Михайлівна Люта, Валентина Григорівна Люта, Іван Прохорович Кеда, Олена Марківна Теплицька. На їх місце приходили інші вчителі і вихователі, а Михайло Тихонович Клименко залишався.

* * *

В один з грудневих днів 1990 року Полтавська середня школа-інтернат готувалася відзначати своє 30-річчя, а, значить, і приймати

гостей. І вони не забарилися. І вихованці, і вихователі. З усіх усюд злетілися до гнізда, з якого випурхнули багато років тому. Обійми, поцілунки, нескінченні: "А пам'ятаєш?..", "А знаєш?.." Ось одна з перших випускниць школи Надія Какауліна, зі сльозами радості кидається до своєї виховательки В. К. Василенко, а поруч її сестра Ніна обдаровує квітами Н. В. Мажаєву. Сестри Зіна і Галина Куликови не випускають із обіймів Л. Г. Зернову. М. Ф. Назаренко буквально не видно із-за розкішних хризантем, подарованих Анатолієм Довганем, Тетяною Лошкарьовою й Валею Сірик, аж 30 червоних гвоздик підносять своїй виховательці Г. М. Ольшанській Микола Кичигін...

Спогади, спогади. Немає їм кінця-краю. Але час підганяє: розпорядники запрошують усіх на другий поверх, до "української світлиці". Почесні місця там надають першому директору школи Д. М. Підоріну, його наступникам І. П. Кеді, В. Ф. Фідрикові, ветеранам школи В. Ф. Мажаєву, Н. В. Мажаєвій, Л. Г. Зерновій, Г. І. Підоріній, М. Т. Клименкові.

Святковий коровай підносять Д. М. Підоріну. Йому ж — перше слово. Подякувавши за хліб-сіль і запрошення на свято Дмитро Маркович розповідає про важкі роки становлення школи. Потім виступили І. П. Кеда, В. Ф. Фідрик, Л. Г. Зернова, вихованці школи Галина Куликова, Євгенія Нахватуєк, Тетяня Лошкарьова.

30 років — час порівняно невеликий. Але й впродовж нього у школі вже виробилися певні традиції. Її вихованці, як правило, активні учасники спортивного й культурного життя, близько 20 років школа готує водіїв автомашин. Та основна з них — виховувати справжніх людей.

На різних роботах працюють нині вихованці школи. Тетяня Лошкарьова — бригадир основного виробництва Бердянської взуттєвої фабрики й голова цехового комітету профспілки, Надія Какауліна — кондитер у Маріуполі, а її сестра Ніна — працівник інспекції у справах неповнолітніх, Микола Зубатенко — інженер у селищі Куйбишевому, Валентина Сірик — доярка в колгоспі імені Горького нашого району. Є серед випускників школи й орендарі. Олександр Диковський з дружиною відгодовують в Оріхівському районі 450 бичків, інженер Анатолій Довгань у селі Костянтинівці Мелітопольського району "господар" 100 гектарів землі...

Є серед вихованців школи й науковці (Т. В. Мажаєва — викладач сільськогосподарської академії, В. М. Кобрін — працівник Харківського авіаційного інституту), є журналіст, педагоги, водії.

Закінчуються виступи-спогади, розпочинається концерт. У його програмі — пісні, танці, навіть невеличка п'єса. Потім була святкова вечеря. І знову спогади-спогади. Бо ж багато пережито за роки, що минули після випускних вечорів.

Переночувавши у спальному корпусі, наступного дня гості роз'їхалися — в кожного своя робота, свої турботи. Прощаючись, вони домовились зустрітися не тільки з нагоди ювілейних дат. А нинішнім педагогам і учням побажали примножувати славні традиції.

Ще одна незабутня зустріч через чверть віку по закінченню Полтавської школи-інтернату відбулася влітку 1999 року.

10 липня гомінливо було на території Полтавської школи-інтернату — сюди завітали в гості випускники 1974 року, а точніше колишні учні 10-А класу зі своїм класним керівником І. К. Кушніренком та групою вчителів.

Обійми, потиски рук, слова вітань, сльози радості — все переплелося в єдине ціле. Хвилюється й ініціативна група по організації зустрічі.

Та ось приготування закінчено і господар школи-інтернату В. Ф. Фідрик запрошує гостей у приміщення. Серця б'ються прискорено. Скільки тут пережито і радісних, і печальних хвилин.

Олександр Романенко — закінчив школу із золотою медаллю, тепер він кандидат сільськогосподарських наук, працює на Запорізькій обласній дослідній станції.

Кандидатом сільськогосподарських наук став і колишній медаліст Олександр Мажаєв.

Оля Конєва (тепер Романенко) теж медалістка — провідний банківський працівник.

Микола Білий, Іван Бацай, Віктор Гречко — і цей список довгий — 42 учні було в класі. На зустріч прибула половина. Трьох немає вже серед живих — Сергій Князь, Володимир Набока, Віктор Черненко. Зла хвороба відібрала у них життя.

На початку уроку-переключки, який пройшов на тему: "І юність крилата нас покликкала в класи", всі хвилиною мовчання вшанували своїх однокласників (на могилу Володимира Набоки в Малинівку заїжджала група однокласників, коли направлялася в Полтавку).

Вчителі і вихователі школи-інтернату на чолі з директором І. П. Кедюю. Лютий 1975 р.

Урок-переключка, урок довжиною в чверть століття. Одного за одним піднімає з місця класний керівник і кожен учень, як тоді на уроці, розповідає про своє життя. Послухаєш і можна писати роман і не треба нічого вигадувати.

Класний керівник і вчительське журі, а в його складі — Л. Г. Зернова, Г. М. Ольшанська, М. Т. Клименко, О. М. Теплицька, Л. П. Кушніренко із задоволенням констатують, що всі учні витримали екзамени життя і заслуговують оцінки "5". І це дійсно так. Колишні вихованці стали справжніми людьми, більшість закінчила вузи, технікуми, училища, дехто працює в Росії, решта — в Україні, свого часу одружилися чи вийшли заміж, виховують дітей, знання та вміння віддають своєму народу.

— Спасибі нашим вчителям, — не один раз чулося у класі, — за знання, прищеплення нам любові до своїх предметів, за виховання кращих людських рис.

Дехто з учнів, наслідуючи приклад улюблених вчителів, пішов їхньою стежкою, здобув професію вчителя.

— Я широ вдячний всім нашим вчителям, — це слова Володимира Лавріва, — найбільше вчителю фізкультури і військової підготовки Михайлу Тихоновичу Клименкові. Я закінчив вуз і працюю в Росії вчителем фізкультури і військової підготовки, фізичний гарт і знання, здобуті в школі, мені дуже знадобилися.

На уроці-перекличці звітували не тільки учні, а й вчителі. Кожен розповідав, як він прожив чверть віку, і їм учні виставили по "п'ятірки", бо роки пройшли не даром.

Музика, танці і спогади. Ніби і не було довгої розлуки, а всі знову, як і колись, одна дружна сім'я. І це добре. Так і має бути на довгих гонах життя.

* * *

Зараз Полтавська середня школа-інтернат не працює: вже кілька років тривають ремонтні роботи (прогнили дахи на навчальному та спальному корпусах, вийшла з ладу система опалення і т.д., і т.п.) На ремонт не вистачає коштів. Василю Федоровичу Фідрику, директору, випала нелегка ноша, але він упевнений, що, не зважаючи ні на які труднощі, школа-інтернат запрацює, наповниться живими дитячими голосами і до навчального закладу повернеться його колишня слава. Так має бути. І так буде.

СЛОВО ПРО СІЯЧІВ ДОБРОГО, ВІЧНОГО

Готує хороших спортсменів

Вже з перших днів роботи у Полтавській школі-інтернаті я помітив, що один з моїх вихованців краще інших виконує гімнастичні вправи, бігає, грає в баскетбол, володіє ракеткою. А коли цей мускулястий русявий дев'ятикласник виходив на волейбольний майданчик, йому не було рівних.

Товариші милувалися точними пасами, умілими подачами, сильними ударами Миколи Білого. А він на похвалу друзів з усмішкою відповідав:

— Волейбол — мій улюблений вид спорту, тому, мабуть, і виходить у мене непогано. Але тренуватися доводиться чимало, систематично.

Справді, тренуванням Микола надавав першорядного значення. Викроїться якась вільна від уроків хвилинка — юнак одразу ж біжить до спортзалу. Натягає сітку, підшукує собі партнерів і грає.

Не залишив Микола спорту й тоді, коли став солдатом. Спорт допоміг йому виробити такі риси характеру, як наполегливість, сміливість, звичку переборювати труднощі. Потім було Хортицьке педагогічне училище, і знову рідна школа. Микола мав читати тут уроки трудового навчання. А вчителі, пам'ятаючи здібності свого колишнього учня, запропонували йому викладати і фізкультуру.

З великою охотою сприйняв цю пропозицію М.Ф.Білий і весь поринув у спортивну роботу. Скоро вихованці інтернату полюбили молодого енергійного фізрука, із задоволенням відвідували секції, якими він керував. Микола Федорович прищепив їм любов до волейболу — свого улюбленого виду спорту.

В інтернаті, мабуть, не знайти таких, хто б сказав, що волейбол — нецікава гра. Можливо, саме цим і пояснюється те, що ось уже 8 років підряд інтернатівські волейболісти не знають собі рівних у районі. Вони разом з М.Ф.Білим завжди у пошуках нового, постійно намагаються підвищувати свою майстерність. Дівчата часто зустрічаються з спортсменами інших колективів. Це дає їм змогу оцінити свої можливості, порівняти сили. Лише у нинішньому навчальному році полтавські волейболістки провели 10 зустрічей. А кожна така гра — це новий крок до підвищення майстерності.

Розвитку громадського спорту Микола Федорович віддає всі свої знання, енергію. Це завдяки йому частими хазяями спортивного залу стали хлопчики і дівчатка, які раніше вважали за краще відпочити десь у затінку дерев. Це завдяки йому діти зі стін інтернату виходять фізично міцними і здоровими.

1970 р.

М. КЛИМЕНКО,
вчитель фізвиховання

Людина творчого пошуку

"Шановна Людмило Григорівно! Звертається до Вас колишній учень Віктор Іванов.

Я зараз перебуваю на службі у далекому Мурманську. Але хочу привітати Вас, нашу добру і вимогливу наставницю, з святом — Днем учителя. Тепер, коли ми стали дорослими, зрозуміли, яке у Вас добре серце...".

Вчителі школи-інтернату Л. Г. Зернова, Г. М. Ольшанська,
Л. В. Гвоздьова, І. К. Кушніренко

Жінка читає рядки з листів. А їх у неї чимало. Бо за 21 рік педагогічної діяльності навчала не одну сотню випускників.

"Людмило Григорівно! Було дивлюсь на Вас, а сама міркую: чому вчителі так швидко сивіють? Ви не подумайте, що не цікавими були уроки. Я сама за вашим прикладом хотіла стати вчителем.

Тепер я зрозуміла, чому вчителі передчасно сивіють. Адже кризь їхні серця проходить життя їхніх вихованців.

Я незабаром кінчаю Бердянський педагогічний інститут. Буду вчителем математики. Мені дуже хочеться бути такою, як Ви!..", — пише Галя Северин.

Рядки, рядки... А за ними — цілий світ Ваших колишніх учнів. Ви не сумуйте шановна колего, що у Вас уже сивина на скронях. Зате серце — воно не старіє. Як не старіє любов на землі.

Вечір заплів чорну стрічку у косу ночі. А Ви схилили задумане чоло над учнівськими зошитами. Треба перевірити лабораторну роботу, бо ж завтра давати аналіз її. Треба ще раз передивитися текст лекції, з якою завтра виступати перед тваринниками ферми № 1 колгоспу імені Свердлова.

Звідки ж оті наснага, невсипуща жадібність до роботи, енергія, що з роками не убавляються? Все це йде від любові до справи, яку робиш не тільки руками, а всім серцем, всією душею.

Спитайте будь-кого з колег про Людмилу Григорівну Зернову. І кожен відповість: ця вчителька своєю роботою запалює інших, примушує їх рухатися в прискореному темпі.

Та інакше Людмила Григорівна і не може. Бо це не просто її робота, а все життя.

У Л. Г. Зернової мрія стати вчителем зародилася дуже давно, ще тоді, коли навчалася в середній школі міста Гуляйполя. У виборі професії вирішальну роль зіграло те, що вчителькою була її мати. І ось коли в 1946 році здобула середню освіту, довго не роздумуючи, вступила до Дніпропетровського державного університету на біологічний факультет.

У 1951 році молода русява випускниця з допитливими очима переступила поріг школи вже як вчителька. З того часу Людмила Григорівна і працює в нашому районі вчителем хімії та біології. Останні одинадцять років вона вчителює в Полтавській школі-інтернаті.

Важка праця вчителя. Але почесна і благородна. Хіба є що краще, як відчувати, що ти розкриваєш чарівний світ науки своїм вихованцям? Хіба є що важливіше в житті за усвідомлення, що твоя праця не пропадає марно, що її високо цінують люди? Саме за сумлінну, творчу роботу Людмилу Григорівну було нагороджено Ленінською ювілейною медаллю, а за невтомну лекторську діяльність та в зв'язку з 25-річчям заснування Всесоюзного товариства "Знання" її відзначено Грамотою і цінним подарунком.

Людмила Григорівна успішно керує у школі хімічним гуртком, члени якого займали призові місця на районних та обласних олімпіадах. Так, минулого року учень 10-Б класу Микола Гринь брав

участь в обласній олімпіаді, а позаминулого року честь школи захищав Сергій Столяров. Зі своїми гуртківцями Л. Г. Зернова часто виступає перед трудящими Полтавки з лекціями і бесідами на атеїстичні теми.

Людмила Григорівна — досвідчений педагог, чуйний товариш. Інколи учні говорять, що вона дуже строга і вимоглива. Це так. Але вчителька думає про завтрашній день своїх вихованців, у якому без глибоких знань не обійтись.

Свою навчально-виховну роботу Л. Г. Зернова весь час удосконалює. Вона дбає про урізноманітнення педагогічних методів і прийомів, на уроці завжди шукає ефективних шляхів подачі і засвоєння учнями нового матеріалу. І тому недаремно колеги говорять про неї: людина творчого пошуку.

Широка ніч накрила село, сади, поля. Вже всі односельці давно сплять. Не сплять тільки вчителі. Світиться вікно і у Людмили Григорівни. Їй ще треба відповісти на листи своїх вихованців. Вони ж чекають мудрої і щирої поради.

19. X. 1972 р.

І. КУШНІРЕНКО,
вчитель Полтавської школи-інтернату

Добрий слід

Зимовий день короткий. Рано огортають землю сутінки. А я їду додому зі школи і думаю. Думаю про мого старшого колегу Михайла Архиповича Кириченка, якому виповнилося шістдесят.

Шістдесят. Аж не віриться якось. Але ж це факт. Прожито довге життя. Який же слід залишила людина в житті? І чи з виходом на пенсію не згасне пам'ять про неї?

Думаю, що такого не станеться. Бо залишилися добрі спомини про свого вчителя у його учнів.

36 років віддав Михайло Архипович найблагороднішій справі — навчанню і вихованню підростаючого покоління. Працював і рядовим учителем, і завідуючим початкової школи. Він завжди прищеплював своїм учням любов до праці, до навчання, до Батьківщини.

Коли німецько-фашистські загарбники порушили мирну працю радянських людей, Михайло Архипович взяв до рук зброю і став на

захист своєї Батьківщини. Його воїнська мужність відзначена бойовими нагородами.

Повернувшись з війни, М. А. Кириченко знову йде працювати в школу. Чимало сил і енергії віддав він відбудові Луначарівської та Василівської початкових шкіл.

Михайло Архипович успішно займався і громадською роботою. Читав лекції, проводив бесіди серед односельців, брав активну участь в колгоспній художній самодіяльності, організовував для дітей різноманітні ранки і вечори.

Пригадую випадок, про який колись мені розповідав Михайло Архипович. Це було під Новий рік — в 1946 чи в 1947 роках. Погода тоді стояла погана: розвезло, наче весною — ніг з багна не витягнеш. А для дітей же треба ялинку дістати, бо що ж то за Новий рік без неї. В райцентр дістатися було дуже важко — колгоспні коненята по такій багнуці не потягнуть бідарки.

Чекали, поки замерзне, а воно, як на лихо, відлига. І одного дня Михайло Архипович вирушив у райцентр пішки. А це ж не близький світ — більше 30 кілометрів. Повернувся додому надвечір з лапатою зеленою справжнісінькою ялинкою. Вчителька втома зникла, коли побачив з якою любов'ю учні прикрашали лісову красуню.

Вечір. За вікном — сльота, а в класній кімнаті — тиша і урочистість: учні уважно слухають вчителеву гру на скрипці...

Так і прийшло у школярів свято. А на скронях Михайла Архиповича добавилося кілька сивинок...

Теплі слова адресували вчителю на урочистому зібранні колективу, присвяченому проводам Михайла Архиповича на пенсію і директор школи-інтернату І. П. Кеда, і учитель історії О. І. Зайцев, і завуч В. І. Прихідько.

Михайлові Архиповичу — 60. Але думається, що він так просто не розпрощається зі своєю любимою роботою. Бо справа — школа, діти, яким він віддав стільки років, — владно кличуть до себе...

1974 р.

І. КУШНІРЕНКО,
вчитель Полтавської
школи-інтернату

Серце — дітям

У народі кажуть, що серед благородних професій одне з перших місць належить професії вчителя. І коли простежуєш шлях моєї старшої колеги Марії Никифорівни Буланої, ще раз переконаєшся у правильності цих слів.

Учитель! Почесне і відповідальне звання. А скільки треба уміння, терпіння і доброзичливості, щоб вихованці зрозуміли тебе і пішли за тобою, щоб ти став для них взірцем. Для своїх вихованців ця скромна, невисокого зросту русява вихователька саме такою і є.

Марію Никифорівну я знаю п'ятий рік. Це тиха, непримітна на перший погляд жінка. Але скільки у неї вогню і завзяття, як світяться в очах доброта і ласка до вихованців!

Марія Никифорівна із своїх 55 років 35 віддала педагогічній роботі. А почала вона після закінчення Гуляйпільського педтехнікуму: двадцятирічною юнкою стала перед учнями 5-7 класів у неповній середній школі села Кінських Роздор Пологівського району. Багато було думок і хвилювань перед першими уроками, перед першими учнями. І майстерність приходила нелегко і з часом.

Та мирну працю нагло перервала війна. Після війни рік працювала у рідному селі Воздвижівці — викладала математику.

— Тяжко було і дітям, і нам, учителям, — згадує Марія Никифорівна. — Не вистачало підручників, зошитів, але все це переборолі наші люди, залікували рани війни.

Щиро, невимушено течуть спогади Марії Никифорівни про пережите.

М. Н. Булана працює у школі-інтернаті з дня її відкриття. Слабкодухі кидали, не витримували ритму роботи, навантаження. Марія Никифорівна не з тих. Вона своїх першокласників довела до останнього класу. Раділа, коли від них прилітали добрі звістки і сумувала з приводу чиєсь невдачі. Потім картала себе — значить не все зробила, десь допустила помилку.

— Та вам, Маріє Никифорівно, нічого дорікати собі. Бо ви встигли багато зробити і як педагог, і як художній керівник, і як член місцевого комітету. Нам, вашим молодшим колегам, треба брати з вас приклад, бо ви не жили, а горіли на роботі, — так сказав про неї директор школи.

І це дійсно так. Сумлінна праця педагога знайшла визнання в колективі. Її неодноразово нагороджували грамотами, а в 1970 році груди вчительки прикрасила ювілейна медаль.

1 вересня колектив школи-інтернату влаштував урочисті проводи М. Н. Буланої на пенсію. Та вона не може себе уявити без справи, якій віддано стільки років. "Моє серце належить дітям, — сказала колегам. — Я буду в міру своїх сил ще працювати..."

Ось і зараз М. Н. Булана збирається на роботу, бо її чекають вихованці 4 класу. А я, подякувавши за бесіду, спішу залишити чепурну хату.

1974 р.

І. КУШНІРЕНКО,
вчитель Полтавської школи-інтернату

Тепло душі і щирість слів

Починав Михайло Тихонович Клименко свою трудову діяльність, як і багато його колег-ветеранів, з малого. Не було тоді, у ті роки у Полтавській школі-інтернаті необхідної наочності, сучасного матеріально-технічного обладнання. Бракувало у вчителя не тільки досвіду, а й міцних знань своєї справи, бо педучилище і педагогічний інститут закінчував пізніше. Але було бажання... Бажання вчитися, бути разом з дітьми, прищеплювати їм любов до хорошого, доброго. А це, мабуть, і є головним, тією необхідною умовою, за якої здійснюється становлення наставника-педагога.

— Найбільше допомагає в роботі, — розповідав Михайло Тихонович, — самоосвіта, прагнення досягти мети. Із своєю неспокійною вдачею дуже швидко вчитель зрозумів, з чого слід починати, збагнув, що тільки невтомною працею досягається велике. Не влаштувало вчителя початкової військової підготовки робоче місце, вірніше не його, а тих, хто приходив щодня туди здобувати знання. І невдовзі класна кімната, яка нічим не відрізнялась від інших, перетворилась у справжній кабінет військової підготовки. Майже все Михайло Тихонович виготовив своїми руками та з допомогою учнів. Стенди, панно, плакати, різноманітні альбоми, де відображається історія школи і життя школярів, їх подальша діяльність прикрашали не тільки робочий

кабінет, а й весь навчальний заклад. А з якою любов'ю виготовленим стенди "У житті є завжди місце для подвигу", "Для тих, хто хоче стати військовим", "Вони захищали нашу Вітчизну". Скільки тепла вкладено в кожну роботу. Недарма ж кажуть, що вчитель Клименко посередньо працювати не вміє. Він за що не візьметься, то зробить тільки так, що можна ставити в приклад. Наче все в нього легко й гарно виходить. А насправді за всім тим хорошим криється копітка праця педагога.

А чи важко досягти успіхів на освітянській ниві? На це запитання Михайло Тихонович відповідає коротко: "Легко, якщо до душі справа, якою займаєшся". І, відчувши, що сказано не все, продовжив: — Якщо є тісний зв'язок учителя з учнями, то можна вважати, що створено ту основу, на якій буде триматись повага і авторитет.

Це дійсно так. Люблять діти Михайла Тихоновича і добре знають його предмет. І поважають за те, що вміє він перевтілитись з учителя в учня, тримати себе так, що в стосунках забувається вікова різниця. Разом з тим наставник вимогливий до себе і до тих, хто поруч. Вчить того і вихованців.

Різними формами і прийомами намагається Клименко довести істину, переконати. Використовує своє художнє мистецтво. Дивись, інколи і влучний гумор, дотепний малюнок має позитивний вплив, завжди Михайло Тихонович об'єктивний, бо вміє себе поставити на місце іншого, зрозуміти, вчасно подати руку.

"Дорогий вчителю", — так звертаються колишні учні до свого наставника. Називають його своїм товаришем.

"За все вам спасибі, Михайле Тихоновичу. За те, що знайшли у мене слабке місце, пробудили бажання до знань", — це рядки із листа Олексія Силіменка — колишнього учня, який нині в армії.

"Якби не ваша підтримка, я б не зміг досягти своєї мети", — пише Анатолій Никипанчук. Таких листів багато. Одержує їх Михайло Тихонович з різних куточків країни, береже як святиню. Бо в кожному не просто рядки, а ціла історія, спомин. За кожним словом — людина, особистість.

1984 р.

І. КИРИЛЕНКО

Полтавський Будинок культури

ТОВ "ПОЛТАВКА"

21 березня 2001 року члени ТОВ "Полтавка" зібралися у залі Будинку культури на свою колективну раду, щоб обговорити підсумки роботи за минулий рік і накреслити план дій на поточний.

Про те, як трудилися полтавці торік, говорили директор товариства з обмеженою відповідальністю Г.О.Федько. Він, зокрема, сказав, що 1999-2000 сільськогосподарський рік був не зовсім сприятливий для одержання високих врожаїв зернових. Через осінню засуху не той врожай, що очікували, дала озима пшениця. Надії мали на зернову кукурудзу, але вони не виправдалися. Та все ж, не зважаючи на труднощі, зерна отримали стільки, що вистачило розрахуватися з людьми за земельні паї. Вчасно видало господарство і те, що належить за майновий пай.

Звичайно, хотілося добитися вагоміших результатів у всіх галузях господарства, тому щоб це сталося, тут серйозно взяли за чорні паї. Восени-2000 вчасно посіяли 1700 гектарів озимої пшениці, яка

перебуває в непоганому стані. Зараз механізатори ведуть весняні польові роботи, до яких вчасно підготувалися.

Що ж стосується тваринництва, то тут теж є і успіхи, і проблеми. Через низьку врожайність кукурудзи, силосу, звичайно, не вистачає, але тваринників виручає сіно, якого заготовлено 1000 тонн. Сьогодні корови ходять на пасовисько, тому й молока щодня від корови мають 9-10 кілограмів. Як успіх, можна назвати і те, що на першій молочно-товарній фермі відновлено механічне доїння корів.

У господарстві взяли курс на відновлення свинарства. З цією метою реконструюються приміщення, купують свиноматок і кнурів, щоб до кінця року поголів'я свиней довести до трьох тисяч. І в цьому, як і у всіх інших справах ТОВ "Полтавка" дієво допомагає ТОВ "Еталон". Про це з вдячністю говорив на зборах Г.О.Федько. Його виступ суттєво доповнив генеральний директор ТОВ "Еталон" О. І. Дудка.

Перш за все Олександр Іванович нагадав присутнім, що у полтавчан не було проблем із польовими роботами тому, що техніка за допомоги ТОВ "Еталон" була повністю забезпечена пальним, запчастинами. Майже один мільйон гривень спонсор виділив торік для розвитку ТОВ "Полтавка".

Ми, сказав Олександр Іванович, відновили роботу комбикормового заводу, а це значить, комбикорм буде і для полтавських свиней. Також стараємося замінити стару сільгосптехніку. В поточному році плануємо купити для господарства один комбайн, щоб збирання врожаю було якісне і проходило в стислі строки. Взагалі ж для ведення польових робіт у господарстві все є: і пальне, і добрива, і гербіциди, і купується нова техніка.

Закінчив виступ Олександр Іванович запевненням, що у полтавчан не все так погано, як здається, бо він бачив інші господарства, які майже повністю розвалені економічно.

На зборах виступив голова районної державної адміністрації І.О.Бірюков, який подякував сільчанам за їх працю. А дякувати є за що, бо район має найкращі показники в області по виробництву зерна, молока на один гектар ріллі. Та й наш район єдиний в області, який 100-відсотково розраховувався з людьми за земельні паї.

Голова райкому профспілки працівників АПК Б. С. Бражко вручив пам'ятний подарунок доярці А. І. Северин — призеру обласного змагання на приз імені М. І. Сардак.

* * *

Початок 21 століття видався вкрай складним для економіки молодій державі, не винятком було і товариство з обмеженою відповідальністю "Полтавка". Колектив, його інвестор (генеральний директор ТОВ "Еталон" О. І. Дудка), директор ТОВ "Полтавка" Г. О. Федько чимало докладали зусиль, щоб вийти із непростой ситуації, а тут ще й погода в 2003 році стала проти краян: спершу не вродили зернові, позбавивши повноцінного корму для худоби, потім — почався незрозумілий падіж тварин. Та все ж полтавці вистояли і з оптимізмом дивляться у завтра. Для цього є у них вагомий підстави: вчасно посіяні озимі, ретельна підготовка до весняних польових робіт, надійні кадри такі, як передова доярка Анастасія Іванівна Северин, начальник механізованого загону Григорій Федосійович Брова, якого з нагоди 80-річчя утворення району було нагороджено регіональною медаллю "За заслуги перед Гуляйпільським краєм". Отримали її і голова колгоспу імені Свердлова Василь Олександрович Півненко та Полтавський сільський голова Андрій Володимирович Дмитренко, керівник пошукового загону "Пам'ять" Неля Олександрівна Глуценко.

За вагомий особистий внесок у соціально-економічний, культурний розвиток регіону нагороджено грамотою директора ТОВ "Полтавка" Григорія Олександровича Федька.

Учасники художньої самодіяльності Полтавського СБК

Свята приходять і відходять. А щоденна копітка праця біля землі та худоби залишається. І дуже прикро, що старання не завжди вінчаються успіхами. Несприятливі погодні умови осені 2002 року і зими та весни 2003-го дуже засмутили полтавських хліборобів. Неврожай озимих та ранніх зернових не принесли радості.

І не випадково у господарстві особливу увагу звертають на тваринництво. Кілька останніх років тут простежується зростання виробництва молока.

Наприклад, у 2000 році надоїли від фуражної корови по 2447 кілограмів молока, у 2001-му — по 2958, у 2003-му — по 3190. Як проходила зимівля худоби, 17 грудня 2003 року розповідав завідуючий першою фермою О. А. Коштенко.

— Успіхи наші, — ділився думками Олександр Анатолійович, — не випадкові і базуються вони на трьох "китах": якісній годівлі, дотриманні розпорядку дня і належній трудовій дисципліні та, як слід, налагодженій племінній справі.

— На власній практиці, — продовжував завідуючий, переконалися, що можна мати і кормів вдосталь, а ефект від них одержувати незначний. Кожен кілограм має давати належну віддачу, а цього можна добитися лише збалансованою годівлею. Нині у господарстві це стало нормою. Головний зоотехнік щодня буває на фермах, контролює дотримання раціонів годівлі худоби, вносячи час від часу потрібні корективи. За дефіциту зернофуражу, збільшено давання силосу, сіна, макухи, що дало можливість не знизити поживність корму. До речі, силосу та сіна цього року у господарстві надбали вдосталь, тож зимівля буде ситною.

У зиму стадо ввійшло вгодованим. Майже до кінця листопада худобу (в тім числі і телят) випасали на пасовищах, що дало змогу зекономити корми на стійловий період.

Немаловажним фактором зростання надоїв на фермі є висока трудова дисципліна. Тут суворо дотримуються графіка годівлі худоби, доїння, регулярно проводяться санітарні дні.

Належну увагу приділяють працівники ферми племінній справі. Питання відтворення стада корів, ремонту його первістками з вищою продуктивністю, ніж середня по стаду, постійно знаходиться в центрі

уваги спеціалістів і керівників. Маючи значний резерв для поповнення дійної череди, на фермі з року в рік оновлюють її на 25-30 відсотків. Час від часу міняють і плідників. Зараз на фермі є 300 теличок злучного віку, 100 з них уже запліднено. Масовий розтел планується мати в січні-лютому.

Перебуваючи на фермі, я почув від завідуючого багато теплих слів про його підлеглих. Сьогодні їх тут працює 21 чоловік. Більшість — висококласні спеціалісти своєї справи. Сумлінно трудяться доярки А. І. Северин, Л. А. Малигіна, Г. Д. Сопільняк; телятниця В. М. Маслюк, яка доглядає телят, переданих їй доярками після місячного віку та інші.

— Сьогодні колектив ферми, — хвалиться О. А. Коштенко, — як ніколи згуртований, здатний вирішувати найскладніші завдання. Нині головне з них — успішно провести зимівлю худоби, закласти стійлового періоду надійні підвалини її продуктивності. Впевнені, що свого ми доб'ємося.

Думами про високі надої та вагомій врожаї живуть сьогодні земляки-полтавці.

Не згаси вогонь у горні...

Микола Миколайович Биков працює в колгоспі імені Свердлова давно. Спеціаліст, яких пошукати. Його з дитинства вабила кузня, він — коваль за покликанням. Спочатку працював у другій тракторній бригаді за спеціальністю, а коли створили ремонтну майстерню, то вмілого фахівця запросили туди.

— Без нашої, ковальської допомоги, — говорить Микола Миколайович, — не обійдеться ні механізований загін, ні взагалі виробництво. Ось, наприклад, одержав колгосп новий комбайн чи сівалку. Машини тільки із заводу, але при транспортуванні обов'язково щось зігнеться. І лише в кузні можна виправити той дефект. А ще — обладнати машини для перевезення зеленої маси, відремонтувати вісь до во- за... Хіба все перелічиш?

Так, роботи в сільського коваля вистачає. Близько 25 років трудиться в майстерні Микола Миколайович Биков. Вже 2 роки як досяг пенсійного віку, та не залишає свого улюбленого ремесла. Та й підміни-

ти ветерана, по правді, ніким. Микола Миколайович впевнений, що ковалем може бути не кожен. П'яницям, хапугам тут робити нічого.

— Справжній коваль ніколи не візьме грошей за відремонтовані сапу чи граблі, — зауважує ветеран. — Він зробить це від душі, за "спасибі", і пишається людською повагою.

1992 р.

А. ЛАПІН

Радієш життю, коли поруч такі люди

Час не вибирають, у ньому живуть. Отож, нічого не поробиш, що на нашу долю випали важкі життєві випробування. Зараз нелегко жити всім, але нам, старикам, особливо: і літа, як кажуть, на осінь повернули, і здоров'я не те, що в молодості. Окрім цього, багато з нас лишилися на схилі літ самотніми, наодинці зі своїми болячками. Єдине, що зігріває душу старечу, — то це людська доброта, милосердя. І в цю лиху годину знаходяться люди, яким не байдужа наша доля.

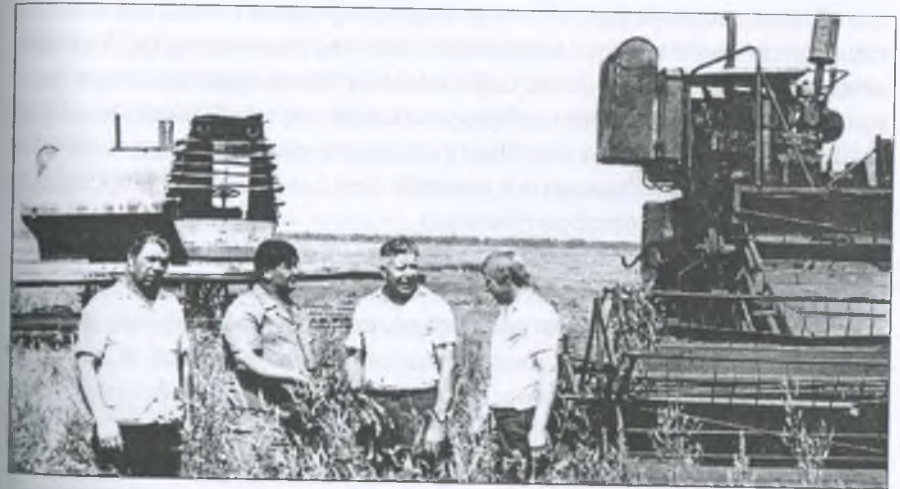
Сьогодні мені хочеться висловити глибоку подяку нашому голові правління Григорію Олександровичу Федьку. На цій посаді працює він лише рік, але й за цей проміжок часу зумів завоювати авторитет і повагу односельців своєю безкорисливістю, чуйністю та увагою. Ця привітна людина ніколи не пройде мимо, не привітавшись, завжди поцікавиться: як здоров'я, що турбує. Г. О. Федько та його заступник В. М. Савовський завжди серед людей, вони живуть їх турботами. Оточені їхньою увагою ми, пенсіонери, відчуваємо себе членами великої колгоспної сім'ї. Видають, наприклад, колгоспникам сільгосппродукти — нас теж ніколи не минають. Ми одержували цьогорік і олію, і борошно, і цукор. Як не важко було з пальним, все ж голова правління зумів викроїти дешицю для того, щоб зорати городи колгоспникам і пенсіонерам. Причому, трактор не бігав (як раніше було) туди-сюди по селу, а обробляв наділи селян згідно з чергою. А скільки разів з ініціативи керівництва колгоспу до нас завозили дефіцитні промислові товари, продукти.

Г. О. Федько очолив господарство не в кращі часи. Працювати зараз непросто. Та й спадщину отримав новий голова — не позаздриш! Зате ніхто не наважиться сказати, що, мовляв, прийшов керівник на все готове. Обрали селяни собі ватажка не з примусу, а з доброї волі,

бо вірили, що він зуміє налагодити колгоспний механізм, який з часом почав давати перебої. Негараздів було в господарстві — хоч відбавляй. Молодий керівник за короткий час навів порядок, віродив у людей віру в краще майбутнє. Зараз у колгоспі і молока одержують більше, і нива родить рясніше. Звісно, корінних змін чекати, напевно, ще рано, але перші успіхи вселяють надію, що Григорій Олександрович на правильному шляху! І те, що він розпочав свою діяльність з головного — турботи про людину, свідчить про його далекоглядність. Так воно, напевно, і має бути, адже справу вирішують люди.

1993 р.

В. НАРВА,
пенсіонерка

Збір врожаю

Відданість справі

Кажуть, на добрих людях земля тримається. У цьому переко-нується щоразу, зустрічаючись з бригадиром тракторної бригади ТОВ "Полтавка" Григорієм Федосійовичем Бровую, якому місяць тому виповнилося 57 років. Ніби й чимало прожито, але скільки в ньому ще енергії, захоплюючих планів та задумів! І віриться, що вони обов'язково здійсняться. Адже як у великому, так і в малому він людина обов'яз-

кова, хазяйновита, водночас проста, товариська. Григорій Федосійович достеменно знає, що із байдужості нічого не народжується, тому сам завзято береться за справу і вміє повести за собою інших.

Сам з простої селянської родини, тому будь-яка праця для Григорія звична з дитинства. Не ухилився від неї і в школі, коли з учнівським колективом ходили допомагати господарству ламати кукурдзу чи зрізати соняшник, ані під час строкової, де більше трьох років провів за кермом вантажівки.

Так вже склалася доля, що статків особливих сім'я Бровів не нажила, все ж батьки змогли вивести дітей у люди. А головне — передати у спадок просту істину: ким би ти не був, яку б посаду не обіймав — завжди залишайся людиною, живи на власну копійку, чесно зароблену.

З дитячих років мріяв Григорій про шоферське ремесло. Напевно, є цьому пояснення: кого з молодих не манить переміна місць? І цілком можливо, що і до цього б часу працював Брова за кермом вантажівки, коли б життя не зробило, образно кажучи, крутий поворот. Після закінчення Оріхівського технікуму молодого спеціаліста призначили на вакантну посаду інженера з охорони праці, а через два роки запропонували очолити тракторну бригаду.

— Пам'ятаю, — згадує Г. Ф. Брова, — більше тижня я не наважувався дати згоду. Вагався, бо досвіду не мав, а напевне знав, яку ношу доведеться нести. Працювати як-небудь не в моєму характері, до того ж брав сумнів: чи зумію повести за собою людей? Все ж почуття обов'язку перемогло — зголосився тимчасово очолити бригаду. Ота "тимчасовість" розтяглася на 25 років...

Чверть віку на одному місці — термін чималий. Бригадирів з таким стажем на пальцях можна полічити. Всього було за цей тривалий відрізок трудового життя, але негаразди не вибили ватажка механізаторів з колії. Бригадир і в посівну, і в жнива, на заготівлі кормів завжди у гущі подій. Зранку до ночі на ногах: всюди треба встигнути, всюди проконтролювати.

Про трудовий ювілей Брови я випадково дізнався від директора товариства ТОВ "Полтавка" Г. О. Федька. Сам же Григорій Федосійович про себе не любить вихвалитися, він людина скромна, вважає, що нічим особливим не відрізняється, а просто робить свою справу. У трудовій коловерті сам вряд би чи й згадав про свій ювілей.

— Славне село, коли в нім працюють такі люди, як Брова, — ділиться директор ТОВ Г. О. Федько. — Це справжні добротвори, господарі землі. Наш ювіляр, до речі, керує колективом, у володінні якого близько 3 тисяч гектарів землі. Звісно, тут керівнику не обійтися без знань і майстерності. Але коли людина виходить за межі власних здібностей і організовує роботу інших — їй потрібно вміння. Її особиста майстерність відходить на другий план, тут стає важливішим особисте вміння керувати іншими. Саме ці риси притаманні Григорію Брові. У своїй роботі він досяг висот майстерності. Він вміє переконати, бо має багатющий хліборобський досвід.

Незважаючи на багаж прожитих років, Григорій Федосійович у душі залишається молодим. Він тепло відгукується про колег, ділиться задумками. Спілкуючись з керівником, я почув міркування досвідченої людини про розв'язання існуючих проблем сьогодення, про те, яким бачить бригадир завтрашній день. А от про втому і бажання відпочити — жодного слова. Тому, що знає: господарству він потрібен.

— Роки летять, скоро відслужу свій "моторесурс", — жартує Г. Ф. Брова. — Аж не віриться, що так швидко промайнули літа. Радую лише те, що приніс певну користь людям. Для цього й живемо...

Мій співбесідник на хвилинку замислився. А я дивився на його жилаві і міцні, як окоренок дуба, руки і ще раз пересвідчувався у тому, що він, Григорій Федосійович Брова, певен у своїх силах і прагненнях. Головне — бути невтомним на шляху до наміченого.

2000 р.

А. ЛАПШ

"Щасливі миті, мене не полишають..."

Вона народилася в селі Полтавці у звичайній сільській родині. Тут зростала і навчалася любити батьківську землю, тут минуло її дитинство. А згодом, як і більшість ровесників, проклала дівчина свою стежину у тамтешній колгосп, де трудиться понині.

Звідтоді минуло понад 30 років. За цей тривалий проміжок часу Любові Семенівні Земелько і дояркою довелося попрацювати, і в рільничій бригаді, і на інших роботах. Легкого хліба не шукала, а йшла туди, де були потрібні її працьовиті руки. Нині Любов Семенівна

трудиться на свинофермі, доглядає свиноматок. Ця ділянка роботи вельми відповідальна, адже від того, як будеш піклуватися про свиноматок, залежить якість майбутнього молодняка. А тому доручають цю справу найбільш досвідченим свинаркам. Такою по праву вважають на фермі Л. Земелько. Стаж на цій роботі жінка має чималий — понад 16 років порастєся біля свиней. За ці роки здобула шану і повагу серед колег. Про сумлінну свинарку тепло відгукувався завідуючий фермою П. С. Нагірний.

— Я вдячний долі, — ділиться думками завідуючий фермою, — що вершити справу мені випадає з Любов'ю Семенівною. З нею легко: жінка досконало знає свою роботу і виконує її завжди на совість. Я не хочу сказати, що на фермі вона одна така. Зовсім ні, однак, крім знання справи, від колег її відрізняє передусім надійність. На Земелько завжди можна покластися, вона в будь-яку скрутну хвилину знайде правильний вихід, допоможе молодшій колезі, порадить.

— Сьогодні особливо потрібні грамотні кадри, люди, які здатні повернути справу на краще. Молодь на ферму йде неохоче, вся надія на ветеранів. Таких, як Любов Семенівна, котрим пенсійний вік не стає на заваді, а молодечий запал не зачахає.

— А ось і наша передовиця, — показав завідуючий на невисоку худорляву жінку, яка поралася біля підопічних, вичищаючи гній із станків.

Привіталися, познайомилися.

Трудівниця про себе говорила мало. Проте, коли мова зайшла про товаришок по роботі, жінка охоче ділилася колективними новинами, розповідала про успіхи і негаразди.

2001 р.

А. ЛАПІН

* * *

У вересневі дні 2006 року полтавці урочисто відзначали 200-річчя свого села. Так про це писала у районній газеті "Голос Гуляйпільля" завідувача бібліотекою-філією Н. Крупій:

— У 1806 році на берегах невеличкої річки Янчул зупинилися перші поселенці. І сьогодні ніхто не може сказати, чому селяни-кріпаки, що втікали від гніту поміщиків з Полтавщини, зупинились на цьо-

му місці й зробили перші землянки. А коли виросло село, його назвали Санжарівкою, на згадку про старі Санжари. Отак і простояла Санжарівка майже півтора століття, аж поки влітку 1946 року її перейменували на Полтавку.

Не забувають полтавці своїх старожилів, мудрих, загартованих життєвим досвідом. Серед них — К. Т. Біла (1911 р.н.), Д. М. Чорненко (1916 р.н.), К. К. Остапець (1921), Й. С. Дзюра (1920), О. К. Марченко (1920). І пережили вони багато, і знають історію села не з книг. Та особливо боляче згадувати їм роки Великої Вітчизняної війни.

Про Полтавку в роки війни, її визволення є що розповісти й почесному її громадянину І. Г. Скоморохову та керівнику гуртка "Пам'ять" Н. О. Глущенко. Саме вони в день відзначення 200-річчя села закликали усіх присутніх на святі пам'ятати історію, пам'ятати людей, які відвоювали мирне небо і щасливе життя.

З цим святом вітав сільчан і П. П. Науменко та від імені райради вручив грамоти за значний внесок у розвиток села А. В. Дмитренко, Г. О. Федьку, В. І. Приходько, В. Г. Михайленко, Г. Ф. Брові, Н. О. Глущенко. За дорученням депутата обласної ради О. І. Дудки Павло Павлович вручив подяку та цінний подарунок колективу Полтавського НВК за належне виховання підростаючого покоління та вагомий внесок у розвиток села.

Сільський голова А. В. Дмитренко нагородив Почесними грамотами та цінними призами М. Т. Клименка, С. О. Найдено, І. Г. Баленка, А. І. Чухрай, Т. О. Долгушеву, О. М. Жданову, І. В. Земелька, С. А. Морозова, В. А. Мартиненка, В. М. Чехович, Ю. В. Мордика, В. Ф. Тіщенко. В номінації "Краще подвір'я села" були нагороджені молоді господині В. В. Мороз та М. В. Гімпель.

Відзначені подяками за вагомий внесок у розвиток села від виконкому сільської ради і директор ТОВ "Полтавка" Г. О. Федько, голови ФГ "Таврія" В. Г. Брова, ФГ "Славутич" М. В. Пилипюк, директори КП "Ефект" К. В. Дмитренко, СБК І. І. Крупій, художній керівник БК В. М. Глущенко та учасник художньої самодіяльності С. Токарев.

Немає такого куточка на Україні, звідки б не вийшли у світ знаменитості. Така і полтавська земля. Немає вже серед нас, але ми пам'ятаємо кавалера орденів Леніна, Жовтневої Революції, Трудового Червоного Прапора І. С. Гімпеля. І нині живуть у нашій селі кавалер

орденів Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани" К. І. Козаченко, кавалери ордена Трудового Червоного Прапора доярки М. Ф. Попович, К. П. Хархан, М. Т. Чехович, О. І. Булах, кавалери ордена "Знак Пошани" механізатори І. К. Шинкаренко, І. П. Марченко.

Історія народу, історія кожного маленького села твориться людьми. Нині ми пишаємось новим поколінням. На службу в армію відправляється хлопець з нашого села О. Попович. Військовий комісар М. А. Борисенко привітав його, вручив цінний подарунок і побажав щасливої та успішної служби.

Після всіх урочистих привітань було продовжено святковий концерт та масові гуляння. До уваги мешканців та гостей села вчитель фізкультури О. М. Лисенко влаштував силові ігри. Були й цікаві розважальні конкурси та вікторини, радували співом вокальна група "Сонечко" під керівництвом І. І. Крупія та фольклорна група В. М. Глуценка.

Особливі слова подяки спонсорам, які допомогли у придбанні подарунків, — ТОВ "Еталон", "Полтавка", КП "Ефект", СФГ "Славутич" та "Таврія".

НИМИ ПИШАЮТЬСЯ

М. Г. Сердюк

В Полтавці народився кандидат філологічних наук, доцент Бердянського державного педагогічного університету Михайло Григорович Сердюк.

У 1954 році за комсомольськими путівками поїхало освоювати цілинні землі в Казахстані подружжя Володимирських Мико-

І. П. Савовський

Директор ТОВ "Полтавка-1" Андрій Володимирович Дмитренко і працівники бухгалтерії

Директор ТОВ «Полтавка-1» Андрій Володимирович Дмитренко з колективом

Андрій Володимирович Дмитренко з колективом мехзагону

Полтавський сільський голова Володимир Борисович Шиш

Працівники Полтавської сільської ради

Механізатори ТОВ «Полтавка-1» перед виходом у поле

Кухарка мехзагону ТОВ «Полтавка-1» Світлана Рожко

У ТОВ «Полтавка-1» готові до жнив – 2009

У передстартовій готовності комбайновий екіпаж ТОВ «Полтавка-1»

**Директор ТОВ «Ефект» Костянтин Володимирович Дмитренко з
бухгалтером Юлією Миколаїною Плигун**

Механізатори ТОВ «Ефект»

Директор СФГ «Таврія» Віталій Григорович Брова

Директор СФГ «Славутич» Микола Васильович Пилипюк

Механізатори СФГ «Таврія»

Механізатори СФГ «Славутич»

Медпрацівники Полтавського ФАЛУ

Працівники сільського Будинку культури

Учасники театального колективу СБК, 2009 р.

Колектив Полтавської ЗОШ. 2009 р.

Бібліотекар Наталія Володимирівна Крупій

Заслужений будівельник України Совін Микола Іванович

Працівники сільського поштового відділення зв'язку

ла Михайлович та Галина Семенівна, згодом повернулися в рідне село і по-ударному працювали в колгоспі імені Свердлова.

Велику роль у становленні колгоспу імені Свердлова та розвитку села відіграв спочатку партторг, потім — голова колгоспу і сільської ради Григорій Никанорович Сергієнко, який умів дійти до серця кожної людини, знайти ті слова, щоб підтримати чи дати пораду в тяжку хвилину.

Вихідцем із Полтавки є директор ТОВ "Батьківщина" у сусідній Малинівці Віктор Миколайович Савовський, 1958 р. н., який у рідному господарстві працював і водієм, і заступником голови колгоспу (заочно закінчив відділення агрономічного факультету Дніпропетровського сільськогосподарського інституту), а в лютому 1996 року обраний на посаду голови правління колгоспу "Батьківщина" Гуляйпільського району. Є вмільим, вдумливим керівником нового типу.

Вихідцем із Полтавки є командир авіаполку полковник Пимон Корнійович Москівець. Загинув у 1943 році над Токмаком. Був ведучим у Тимура Фрунзе.

А. В. Півненко

У Полтавці народилися і жили підводник капітан 1-го рангу Сергій Павлович Дудка, заслужений будівельник України Микола Іванович Совін, директор Подольського експериментального заводу "Будтехніка", заслужений будівельник Росії Микола Никанорович Сергієнко, заслужений журналіст України

Анатолій Васильович Півненко, генерал-майор у відставці Володимир Олексійович Панасенко, 1926 р. н., капітан III-го рангу орденосець, учасник

бойових дій Петро Терентійович Близнюк, професор Дмитро Дмитрович Чертков, 1944 р. н., почесний льотчик СРСР Василь Васильович Гаврилко.

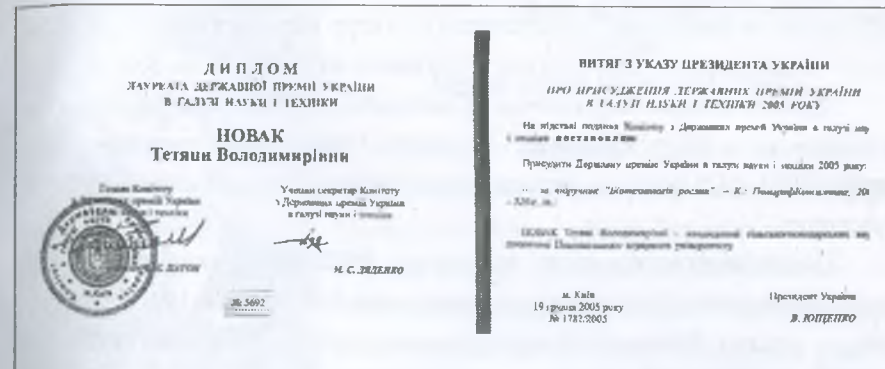
Кандидатами сільськогосподарських наук стали вихованці Полтавської школи-інтер-

М. Д. Чертков

Тетяна Володимирівна Новак

нату Тетяна Володимирівна Мажаєва (Новак), Олександр Володимирович Мажаєв, Олександр Леонідович Романенко.

Іван Дерюгін

У 2005 році присуджено Державну премію України в галузі науки і техніки за підручник "Біотехнологія рослин" кандидатів сільськогосподарських наук доцентів Національного аграрного університету Тетяні Володимирівні Новак.

Односельці по праву пишаються своїми земляками, як і вихідцем із с. Ольгівки Іваном Дерюгіним (Дерюгою), 1900 р. н.; який з 1929 року проживав у Канаді і у 1988 році приїздив у гості на свою малу батьківщину.

С. М. Москівець

Семен Московець
(1900-1971)

Член-кореспондент АН УРСР

Народився Семен Микитович Московець 3 (16) січня 1900 року в селі Санжарівці (тепер — с. Полтавка) Гуляйпільського району Запорізької області в сім'ї селянина. В 1915 році закінчив Гуляйпільське двокласне училище, в 1921 році — Преславську вчительську семінарію (реорганізовану в педтехнікум), в

1929 році — Київський університет (Інститут народної освіти), в 1932 році — аспірантуру при Інституті ботаніки АН УРСР у м. Києві.

Трудову діяльність розпочав у Санжарівці. В 1920 році був головою сільревкому, в 1921-1923 роках — учитель і завідуючий трудовою школою, в 1923-1925 роках — голова Санжарівської сільської ради депутатів трудящих.

По закінченню навчання працював у 1932-1933 роках асистентом кафедри ботаніки Київського зоотехнічного інституту, в 1932-1934 роках — доцент Київської Вищої сільськогосподарської комуністичної школи, в 1934-1935 роках — завідуючий відділом захисту рослин дослідної станції Азербайджанського науково-дослідного інституту бавовнярства в м. Ждановську Азербайджанської РСР і з 1936 по 1952-й рік — завідуючий відділом фітопатології цього ж Інституту в м. Кіровобаді Азербайджанської РСР.

З 1952 по 1960 роки — завідуючий відділом фітопатології, а з 1956 року і заступник директора з наукової частини Українського науково-дослідного Інституту поливного землеробства в м. Херсоні.

В 1960 році Семен Микитович перейшов за конкурсом в Інститут мікробіології і вірусології імені академіка Д. К. Заболотного (м. Київ), де працював керівником відділу вірусів рослин і одночасно з 1961 року — заступник директора інституту з наукової частини, з 1962 по 1971 рік — директор Інституту.

Український вірусолог, фітопатолог, член-кореспондент Академії Наук УРСР з 1967 року. Основні наукові праці присвячені вивченню вірусних хвороб сільгоспрослин, шляхів їх поширення, розробці методів боротьби з ними.

С. М. Московець виявив збудників ряду хвороб бавовнику, досліджував віруси, їхні біологічні та антигенні властивості, взаємодію вірусів і клітин.

Семен Микитович Московець помер 24 вересня 1971 року. Похований в Києві.

В. Л. Крупій

Василь Крупій
(1929-2007)

Герой Соціалістичної Праці

Василь Лазарович Крупій народився в 1929 році в селі Санжарівці (нині Полтавка) Гуляйпільського району Запорізької області у багатодітній селянській сім'ї. Батько — інвалід громадянської війни — одним із перших вступив до колгоспу. Помер від рани в 1945 році, а син Василь після війни короною обробляв землю. У травні того ж року хлопця разом з іншими ровесниками направили до Запоріжжя на відбудову Дніпрогесу. Пізніше він підіймав з руїн "Запоріжсталь".

В 1949 році за самовіддану працю на відбудові "Запоріжсталі" Василю Лазаровичу вручили урядову нагороду — медаль "За трудову відзнаку" і Почесну Грамоту ЦК ЛКСМУ.

В 1951 році призвали на службу в армію. Після служби працював на титано-магнієвому комбінаті бригадиром, партгрупоргом.

За видатні успіхи в розвитку кольорової металургії Президія Верховної Ради СРСР Указом від 20 травня 1966 року присвоїла Крупію Василю Лазаровичу — бригадирові Дніпровського титано-магнієвого заводу високе звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна і золотої медалі "Серп і Молот".

Василь Лазарович підтримував дружні стосунки з вихованцями Полтавської середньої школи-інтернату, неодноразово був їх гостем, а вони їздили на екскурсію на його завод. Земляк дарував школярам обладнання для баскетбольного майданчика.

Помер Крупій Василь Лазарович у 2007 році у м. Запоріжжі.

**Григорій Деркач
(1932-1969)**

Член-кореспондент АН УРСР

Григорій Іларіонович Деркач народився 26 березня 1932 року в селі Вишневому Туркенівської сільради Гуляйпільського району Запорізької області.

Після закінчення Полтавської середньої школи вступив до Дніпропетровського металургійного інституту на хіміко-технологічний факультет, який закінчив у 1954 році. Потім — аспірантура, де працював у галузі хімії фосфорно-органічних сполук, захист дисертації.

З 1957 року Г. І. Деркач — в Інституті органічної хімії АН УРСР. З 1967 року він член-кореспондент Академії Наук України.

Основні наукові дослідження українського хіміка стосувалися хімії органічних ізоціонатів та ізоціонатів фосфору. Він синтезував нові типи органічних похідних три- і п'ятивалентного фосфору.

Відомий український вчений Григорій Іларіонович Деркач помер 7 вересня 1969 року. Похований у Києві.

**Сергій Дудка
(1957 р. н.)**

Капітан 1-го рангу

Сергій Павлович Дудка народився 29 жовтня 1957 року в селі Полтавці Гуляйпільського району Запорізької області в сім'ї колгоспника.

З листопада 1975 року служба у Військово-Морському Флоті. До липня 1976 року моряк Чорноморського флоту, а з 1976 по 1981 рік — курсант Вищого Військово-морського училища радіоелектроніки ім. О. С. Попова. По закінченні училища проходив службу командиром групи бойової частини зв'язку на ракетному підводному крейсері стратегічного призначення (РПКСП) "К-51" Північного флоту.

У 1986 році призначений командиром бойової частини зв'язку РПКСП "К-441". У 1987 році здійснив перехід північним морським

шляхом під льодами Арктики з Північного флоту на Тихоокеанський у місце постійного базування м. Петропавловськ-Камчатський.

За час служби на атомних підводних човнах С. П. Дудка здійснив 11 бойових походів.

У 1988 році брав участь у арктичному переході підводного човна "К-449" з Північного флоту на Тихоокеанський у якості офіцера зв'язку похідного штабу.

З 1994 року капітан 1-го рангу С. П. Дудка проходить службу викладачем 8 Навчального центру ВМФ Росії, передає свій досвід і знання особовому складу екіпажів підводних човнів і морякам молодого поповнення.

Сергій Павлович Дудка нагороджений орденом "За службу Батьківщини у Збройних силах" III ступеня і шістьма медалями.

* * *

На 1 грудня 1941 року на території Санжарівської сільської ради проживало 2843 чоловік, з них — у колгоспах "Комсомолец" — 668, "Комуніст" — 713, імені Котовського — 458, імені Свердлова — 467, імені Челюскінців (х. Низовий, Ольгівський, Ново-Санжарівка, Зелений) — 537 чоловік, на 1 січня 2003 р. — 1166, на 28 листопада 2003 р. — 1130 чоловік, на 1 січня 2007 року — 1001.

* * *

**Почесний громадянин
с. Полтавки
І. Г. Скоморохов**

— У 2006 році Полтавці виповнилося 200 років. Багато це чи мало — визначати історикам, — писала 2007 року восьмикласниця Полтавського НВК Олена Миколаївна Пилипюк у пошуковій роботі "Полтавка — моє рідне село" (керівник Неля Олександрівна Глущенко). — Але для мене моя мала батьківщина була й залишається молодою, красивою, а головне — незабутньою.

Де б мене не закинуло життя, я все одно любитиму і пам'ятатиму моє рідне село, ту

малесеньку частинку світу, в якій я народилася і зростала, у якій народилися мої батьки, дідуся та прадідуся. На мою думку, немає кращого місця на Землі, ніж просте українське село Полтавка.

Мені хочеться, щоб всі люди любили і шанували те місце, де вони народилися, незалежно від того велике це місто чи маленьке село.

*Моє рідне село,
Як з землі джерело.
Розквітай і живи
В моїм серці завжди.*

ТОВ "ПОЛТАВКА-1"

У вересні 2007-го року утворилося товариство з обмеженою відповідальністю "Полтавка-1". Директором його став Андрій Володимирович Дмитренко. Товариство має біля 2000 гектарів орної землі і поки що слабку матеріально-технічну базу, але воно докладає зусиль, щоб успішно розвиватись і мати гарну перспективу.

На території Полтавської сільської ради існують кілька селянських (фермерських) господарств, а саме: ФГ "Славутич" (директор Микола Васильович Пилипюк), ФГ "Таврія" (Віталій Григорович Брова), ФГ "Ольвія" (Валентина Олександрівна Брова), ТОВ "КП "Ефект" (Костянтин Володимирович Дмитренко), ТОВ "Біосвіт" (Олена Миколаївна Федько), СВГ "Церера" (Володимир Вікторович Волошин), ПП Волошина, ПП Клименко, ПП Коробов, ПП Портний. В основному вони займаються сільськогосподарською діяльністю, а головне — сприяють матеріальному, соціальному та культурному розвитку території.

* * *

У вівторок, 3 лютого 2009 року, у село Полтавку прибули заступник голови Запорізької обласної ради А. А. Світлицький, заступник голови — керівник апарату облдержадміністрації Р. В. Дригинич, голова районної державної адміністрації О. І. Дудка, голова районної ради Є. Г. Коровка, заступник начальника управління житлово-комунально-

го господарства облдержадміністрації І. М. Солоннікова, начальник обласної державної інспекції енергозбереження С. Г. Усенко, начальник підрядної організації "Теплогазмонтж" А. К. Москвітін, заступники голови райдержадміністрації О. О. Кірієнко та П. П. Науменко, начальник відділу освіти райдержадміністрації Л. Є. Кірієнко, щоб взяти участь в урочистому відкритті котельні, теплогенератор якої працює на соломі. Ця неординарна подія не залишила байдужими жителів села, які прийшли до місця події — Полтавського навчально-виховного комплексу, який опалюватиме нова котельня.

Першим ведучі запросили до слова А. А. Світлицького, який відзначив, що сьогодні у Полтавці свято, і не тому, що в школі стане тепліше, а опалення буде дешевим, а тому, що ми вчимося жити не тільки сьогоднішнім днем, а думати й про завтрашній.

— Та котельня, що з'явилася у вас, — це перша ластівка того, що ми уміємо, — говорив Анатолій Анатолійович. — І не треба чекати, що хтось прийде і зробить за нас. Я хочу сказати велике спасибі керівникам району, всім організаціям, які причетні до пуску котельні.

— Сьогодні, коли ціни на енергоносії є світовими, — це вже слова Р. В. Дригинича, — надзвичайно актуальним є використання альтернативних джерел енергії. І ваш приклад є унікальним для всієї області. Тому хочеться привітати в першу чергу жителів села, діточок, яким буде тепер тепло в школі, районну владу, яка реалізувала цей проект разом із правлінням ЖКГ облдержадміністрації.

— Шановні присутні, — так почав свій виступ О. І. Дудка, — дорогі мої полтавчани, я разом з вами радію, що ми сьогодні відкриваємо котельню в селі Полтавці, яка буде працювати на альтернативному виді палива — соломі. Для опалення школи потрібно на рік 400 тонн соломи, а наш район може отримати її до 100 тисяч тонн. Я сьогодні перш за все хочу подякувати обласній державній адміністрації, обласній раді, місцевому керівництву, зокрема, голові сільської ради В. Б. Шишу, керівнику підприємства "Полтавка-1" А. В. Дмитренку, фермерам, директору ТОВ "Батьківщина" В. М. Савовському.

До присутніх зі словами подяки звернувся директор навчально-виховного комплексу С. О. Найденко: "Сьогодні у нашому селі дійсно свято. Ми щиро вдячні за це обласній державній адміністрації, обласній раді, районній державній адміністрації, районній раді і місце-

вому керівництву. А від імені жителів села, колективу навчально-виховного комплексу обіцяємо, що в теплих класах ще краще будемо навчатись".

Всім, хто турбувався про створення свята, широко дякували учні школи. А потім під оплески присутніх червону стрічку перерізали А. А. Світлицький, Р. В. Дригич, О. І. Дудка і запалили гніт котельні. Веселий вогник завзято затанцював на соломі. До виконання своїх обов'язків приступили оператори котельні О. І. Бабич, А. Й. Майхер, С. В. Хохлов і С. М. Остапенко.

У бліц-інтерв'ю після урочистостей А. А. Світлицький, зазначив, що вартість котельні, яка пущена в дію в Полтавці, коштує біля 500 тисяч гривень, але вона окупиться за три роки. У ній можна спалювати будь-яку органіку, все, що горить (відходи соняшнику, листя, солома і т.д.). Ця котельня є другою в області.

— У планах райдержадміністрації, — поділився О. І. Дудка, — спорудження подібної котельні в селі Любимівці.

ЩИРІ РЯДКИ!

Шановний читачу! Ти перегорнув останню сторінку даної книги. Чи сподобалася вона тобі?

Ми ж щиро дякуємо за її появу на світ директору ТОВ "Полтавка-1" Андрію Володимировичу Дмитренку, керівнику пошукового загону "Пам'ять" Нелі Олександрівні Глущенко, вчителю-ветерану Михайлові Тихоновичу Клименку, керівникам СФГ "Славутич" Миколі Васильовичу Пилипоку, СФГ "Таврія" Віталію Григоровичу Брові, ТОВ "КП "Ефект" Костянтину Володимировичу Дмитренку та іншим, які є палкими патріотами рідного краю і, не вагаючись, допомагали нам у роботі. За це честь і хвала, глибока вдячність їм від прийдешніх поколінь, бо кожен із них житиметься життєдайним соком, яким поїтимо їх санжарівське коріння. То ж усім землякам бажаємо Щастя і Достатку на довгі літа!

З повагою
АВТОРИ

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Список населенных мест Александровского уезда Екатеринославской губернии. Изд. Александровск, 1899 г.
2. Список сельских обществ и общин Екатеринославской губернии. Выпуск первый. Александровский уезд. Изд. Екатеринослав. 1899 г.
3. Протокол заседания Александровского уездного Земского собрания чрезвычайной сессии 30 мая 1901 года.
4. Летопись Екатеринославской Ученой Архивной Комиссии. Год первый. Изд. Екатеринослав. 1904 г. с.125.
5. ЗОДА ф. 56, оп. 1, с.116, л. 167.
6. ЗОДА ф. 56, оп. 1, с. 7, 36, л. 96.
7. Дніпропетровський обласний державний архів ф.11, оп. 1, с. 434-436, л. 783.
8. Газета "Червоне Запоріжжя" від 13.07.1924 р.
9. Газета "Красное Запорожье" от 26 февраля 1926 г.
10. Газета "Сталінським шляхом" від 22 листопада 1936 р., 10 лютого 1939 р.
11. Газета "Більшовик Гуляйпільщини" від 28 жовтня, 19 і 30 листопада, 3 грудня 1930 р.
12. Указ Президії Верховної Ради УРСР від 10 червня 1946 р. (газета "Сталінським шляхом" від 4 липня 1946 р.).
13. Архів Полтавської сільської Ради, ф. 3, оп. 1, с. 1, арк. 4.
14. Форма 9 "С" обліку населення. Райінспектура ЦСУ, 1965 р.
15. Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 22 березня 1966 р.
16. Газета "Зоря комунізму", 1965-1991 р.р.
17. Газета "Голос Гуляйпілля", 1991-2009 р.р.
18. Із розповідей старожилів Московця І.М., Крутька М.Х. та ін.
19. Матеріали із особистого архіву Жилінського В.І.
20. Матеріали та фотодокументи музею історії села Полтавки.

Замість вступу	3
Начало	4
Санжарівка	5
20-і роки ХХ століття	15
Розкуркулення	21
Колективізація	24
Хроніка. 1935 рік	28
1936 рік	31
1937 рік	32
Репресії	33
1938 рік	36
1939 рік	37
1940 рік	42
1941 рік	43
Санжарівці в 1941-1945 роках	45
Окупація	55
Відбудова	72
Колгосп імені Свердлова	79
Нагороди — кращим	90
Трудові будні	94
На нові форми організації праці	99
Вони — гордість господарства	108
Напружені 80-ті	124
КСП імені Свердлова	142
Пам'ятаймо їх подвиг	150
Не хлібом єдиним	166
Полтавка	185
Середня школа	204
Музей	238
Школа-інтернат	248
Слово про сіячів доброго, вічного	268
ТОВ "Полтавка"	277
Ними пишуться	288
ТОВ "Полтавка-1"	296
Щирі рядки	298
Використана література	299

Кушніренко Іван Кирилович
Жилінський Володимир Ілліч

САНЖАРІВСЬКЕ КОРИННЯ

Сторінки історії
Полтавської сільської ради і ТОВ "Полтавка-1"
Гуляйпільського району Запорізької області

Редактор *О. І. Горпинич*
Коректор *С. І. Кушніренко*
Комп'ютерний набір *Т. В. Дорогобід*
Комп'ютерна верстка *Н. І. Морозова*
Фото з архіву, з шкільного музею, *О. Л. Мухи*

Здано до набору 25.05.2009 р.
Підписано до друку 5.08.2009 р. Формат 60x84 $\frac{1}{16}$
Папір офсетний. Гарнітура Times Ntw Roman. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 17,55. Умовн. фарбо-відб. 17,55
Тираж 350 прим. Зам. № 1203.

Віддруковано у Комунальному підприємстві
"Запорізька міська друкарня
"Дніпровський металург".
69057, м. Запоріжжя, вул. Антенна, 4,
тел. 34-13-30.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 1909 від 18.08.2004 р.

ISBN 978-966-2962-82-6